Madras Government Oriental Manuscripts Series No. 18.

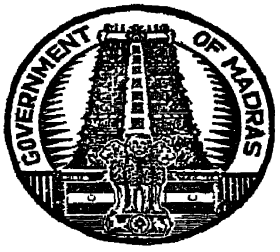


# సకలనీతికథానిధానము

ఎఱ్ఱయ ప్రణీతము

# SAKALA-NĪTI-KATHĀ-NIDHĀNAMU

BY

ERRAYYA

*Edited by*

T. CHANDRASEKHARAN M.A., L.T.,
*Curator,*
*Government Oriental Manuscripts Library, Madras*
*and the Staff of the Library.*

Under the orders of the Government of Madras.

1951

Price Rs. 4-10-0

Printed
at the
Rathnam
Press,
Madras-1

# PREFACE

Telegu literature abounds in didactic fable represented by *Pañcatantra*, Prose romances represented by *Kādambarī*, *Daśakumāracarita*, stories after the manner of *Tōtināma*, *Alaflaila* represented by *Śuka Saptati* and *Haṁsaviṁśati* and tales of wonder like *Vikramārka Kathās*. *Sakalanītikathā Nidhānamu*, a *Prabhandha* in five *Āśvāsas* belongs to this type. This is a clever anthology emboxing not only the stories of *Bṛihatkathā*, *Kādambarī* but also some stories relating to the kings of *Kaliyuaga*. Translations of many popular sanskrit verses are also found in the work.

## AUTHOR AND DATE

The author of this work is *Erraayya*, son of *Kūchanāmātya*. He belongs to *Śrīvatsa Gōtra*." *Aśṭabhāṣā Kavitā pravīṇa* " and " *Navaghaṇṭā Suratrāṇa* " are his titles. A Telugu rendering of *Ratirahasya* of *Kōkkoka* by *Erraya* is a very popular book in the Telugu country. *Purāṇa Sāra* which is attributed to the same author (Vide Text page 4 verse18) is not extant. The present work was dedicated to Lord *Śrī Veṅkaṭeśvara* at the royal command of *Kunṭamukkula Pina Bhairavamantri*. *Mallamantri* the dedicatee of *Ratirahasya* was the paternal uncle of *Pina Bhairava Mantri*. The fact that *Bhairava mantri* and *Mallamantri* ruled over *Koṇḍapalli* and *Vinukoṇḍa* respectively in the later half of the 15th century confirms that the present author *Erraya* must have flourished at the same time in *Koṇḍavīḍu*, *Krishna District*.

## STYLE

The restrictions of grammar and rhetoric are a little slackened in this work without in any way effecting the grace and dalicacy of the book. The work is moulded in *Drākṣhā Pāka.* The free use of *Ktvārthaka Sandhi* (Compounds) is found in many of the works that were produced in that age.

## MATERIAL FOR PRINTING

Three manuscripts D. No 857, 858 and 859 are available—in the Government Oriental Manuscripts Library. D. Nos. 857 and 858 are incomplete paper manuscripts and D. 859 is a continuation of D. No 857. D. No. 859 is a palam-leaf manuscript from which the other three were copied. The press copy is prepared with the help of the three manuscripts. There are no other copies available to compare and collate.

My thanks are due to Sri T. L. Narasimha Rao, B. Sc , Telugu Pandit of this Library, for preparing the press copy and correcting the proofs. I have to thank also the Rathnam Press for printing this work in the best manner possible.

Govt. Oriental Manuscripts Library, Madras,
Dated 10–12–1951.

T. CHANDRASEKHARAN.

# మున్నుడి

నీతిబోధకములగు గ్రంథములు తెలుఁగువాఙ్మయమునఁ బెక్కులు గలవు. నారాయణకవి, భానుకవి వేంకటనాథుల పంచతంత్రానువాదములు, దశకుమారచరిత్రమువంటి గద్యకావ్యముల యనువాదములు కదిరీపతి కృతమగు శుకసప్తతి, అయ్యలరాజునారాయణామాత్యుని హంసవింశతివంటికథలు విక్రమార్కగాథలు, ఇవియన్నియును నీతిబోధక వాఙ్మయమునకు చెందినవే. సకలనీతి కథానిధానముగూడ యీ శ్రేణి లోనిది. ఈకృతి ఎఱ్ఱయకవిది. ఐదాశ్వాసముల హృద్యప్రబంధము. ఇందు బృహత్కథ, దశకుమారచరిత్ర కాదంబరి మొదలగు వానిలోని కథలే కాక కలియుగరాజుల చరిత్రలుకూడ కొన్ని వర్ణింపబడినవి. అనుప్రసక్తములుగా చిన్న చిన్న నీతికథలేకాక బేతాళకథలును జొనుపబడినవి. అనేక నీతి శ్లోకములకిందు తెలుగుసేత కలదు.

## కృతికర్త - కాలము

ఈ కావ్యరచయిత ఎఱ్ఱయ శ్రీవత్సగోత్రుఁడు, కూచనామాత్య పుత్రుడు. "అష్టభాషాకవితాప్రవీణ" "నవఘంటానురక్షాణ" అను బిరుదములు కలవాఁడు. ఈతఁడే కొక్కోక పండితకృతమగు రతిరహస్యమును దెలిఁగించెను. పురాణసారమను వేఱొకకృతి గూడ నీతఁడు రచించెనట. (ప్రథమాశ్వాసము 18వ పద్యము చూడుడు.) అది గానరాదు. కుంటముక్కుల పినభైరవమంత్రి ప్రేరణమున నీకవి యీ కృతిని శ్రీవేంకటేశ్వరస్వామి కంకితమొనర్చెను. భైరవమంత్రి పినతండ్రి మల్లమంత్రి. ఈతఁడే కొక్కోక కృతిపతి. పినభైరవమంత్రి కొండపల్లికిని, మల్లమంత్రి వినుకొండకును పదునైదవశతాబ్ది ఉత్తరభాగమున ప్రభువులుగానుండిరను చరిత్ర నిర్ణయమువలన కృతికర్త ఎఱ్ఱయ కృష్ణామండలపు కొండవీటిసీమవాసిగా ఆకాలముననే వెలసినట్లు తెలుచున్నది.

## క వి త్వ ము

ఈయనరచనలో క్ష్వార్థకసంధులు మొదలైన లక్షణాతిక్రమణము లటనట గానవచ్చుచున్నవి. నాఁటి కావ్యములు పెక్కిఁటియందివి సామాన్యములే గాన గుణమహితమగు నిట్టి కావ్యమందవియంతగాఁ బరిగణనీయములుగావు. వివిధములగు కథల సంకలనమైనయీ కావ్యమునందలి యీతని కథనవైఖరియును, శైలియును, యీయీ రస భావములకు పరిపోషకములుగా నమరి వినువుపుట్టింపనివియై మనోహరముగా నున్నవి.

## స ం స్క ర ణ ము

దీని ముద్రణమునకు ప్రాచ్యలిఖితపు స్తకాగారమునందున్న ప్రతులే యాధారములు. D-Nos. 857, 858, 859 కలవి మూఁడు ప్రతులు కలవు. D-No. 857 కాగితపుఁబ్రతిని ఆదినుండి చతుర్థాశ్వాసమునఁ గొంతవఱకుఁ గలదు. D-No. 858 కాగితపుఁబ్రతిలో దీని తర్వాతి భాగముగలదు. మూడవదియగు D-No. 859 తాళపత్ర ప్రతి, వీని మాతృక. గ్రంథపాతములెక్కువగా నేర్పడినవి. అచ్చటచ్చట శైథిల్యములుగూడగలవు. సాధ్యమైనంతవఱకు సంస్కరింపఁబడినది. గ్రంథపాతములులక్షణదోషములు సందిగ్ధపాఠములుమున్నగునవి ప్రశ్నార్థకాదిచిహ్నములతో సూచింపబడినవి.

దీనిని ముద్రణమునకు సిద్ధపఱిచి ప్రూఫులనుజూచిన శ్రీతాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు బి. ఎస్. సి. గారు, లైబ్రరీ పండితులు సంస్మరణీయులు. దీని ముద్రణమునఁదగు శ్రద్ధఁగైకొని మేలుగ రూపెత్తించిన "రత్నం" ముద్రణాలయమువారికిఁ గృతజ్ఞతాభివందనములు.

టి. చ ం ద్ర శే ఖ ర న్

# గ్రంథ విషయములు


| ప్రథమాశ్వాసము | పుట |
|---|---|
| 1. ప్రస్తావన | 1 |
| 2. కథాప్రారంభము | 8 |
| 3. తొండమచక్రవర్తి | 9 |
| 4. శ్రీశైలప్రశంస | 11 |
| 5. చంద్రగుప్తుడు | 12 |
| 6. విక్రమార్కుడు | 17 |
| 7. కమలాకరుడు | 25 |
| 8. ధనపాలుడు | 28 |
| 9. ధనదత్తుడు | 30 |
| 10. కమలాలయుడు | 31 |
| 11. మణిభద్రుడు | 34 |
| 12. సువిచారుడు | 42 |
| 13. మణిస్తంభకథ | 46 |
| 14. భిల్లుడు | 49 |
| 15. కనకవర్ష్ముడు | 53 |
| 16. శుద్ధబుద్ధి | 54 |
| 17. ద్వాత్రింశత్పుత్రికా వృత్తాంతము | 56 |
| 18. భోజుడు | 60 |

| ద్వితీయాశ్వాసము | పుట |
|---|---|
| 1. భోజుని జన్మవృత్తాంతము | 64 |
| 2. "స సే మి రా" | 67 |
| 3. బృహత్సేనుడు | 72 |
| 4. బేతాళుడు | 76 |
| 5. వజ్రమకుటుడు-బుద్ధిశరీరుడు | 77 |
| 6. విక్రమసింహుడు | 83 |
| 7. వసుమతి | 87 |
| 8. శూద్రకుడు-మానవవీరుడు | 88 |
| 9. సుకుమార-వివేకులు | 91 |
| 10. కన్యారమణుడైన శూరుడు | 92 |
| 11. భవభుడను చాకి | 93 |
| 12. ప్రలిప్తపురరాజు సింహుడు | 94 |
| 13. లఘుభుజుడు | 95 |
| 14. వీరబాహుడు | 97 |
| 15. భగ్నధ్వజుడు | 98 |
| 16. యుళకకేతుడు | 99 |
| 17. వీరవతి - చోరులు | 101 |
| 18. ఘనస్వామి - చంద్రిక | 102 |
| 19. గరుడుడు-జీమూతవాహనుడు | 105 |
| 20. విశారదుడు | 106 |
| 21. యోగీంద్రుడు | 107 |
| 22. చోరుడు - పిండప్రదానము | 108 |
| 23. బలిపురుషుడు | 110 |
| 24. జారిణి - విప్రుడు | 111 |
| 25. నలుగురు సోదరులు-సింహము | 112 |
| 26. కంకుకావతి | 114 |
| 27. పెద్దడుగులు - చిన్నడుగులు | 115 |
| 28. రత్నసుందరి - కళావతి | 117 |
| 29. బియ్యము - నూనె | 118 |
| 30. దత్తుడు | 119 |
| 31. వారివనిత చతురిక | 120 |
| 32. తొండ - ఏనుగు | 121 |
| 33. తేనెకుండ - జనవధ | 122 |

| | పుట |
|---|---|
| 34. హంసలు - కాకి | 124 |
| 35. జారబ్రాహ్మణి - చాకి | 125 |
| 36. దరిద్రుడు - చోరులు | 126 |
| 37. రాజు - క్రోధి | 127 |
| 38. కళావతి - మృగాంకవర్మ | 129 |


## తృతీయాశ్వాసము


| | పుట |
|---|---|
| 1. పులి - వడ్రంగిపిట్ట | 131 |
| 2. మనోహారిణి | 132 |
| 3. తారాపీడుడు - శూద్రకుడు | 134 |
| 4, వజ్రునివృత్తాంతము | 139 |
| 5. తాబేళ్ళు - హంసలు - నక్క | 142 |
| 6. నల్లి - పేను | 144 |
| 7. కొంగ - ఎండ్రి | ,, |
| 8. కాకజంబుకముల సంవాదము | 145 |
| 9. టిట్టిభములు | 146 |
| 10. పులి - క్రోధి | ,, |
| 11. విప్రుడు-సూతంజిక్కిన వ్యాఘ్రమనుజాదులు | ,, |
| 12. లొట్టిపిట్ట - శివావాయసములు | 150 |
| 13. చిలుక - మృత్యువు | 151 |
| 14. తాబేళ్లు - గరుడుడు | 152 |
| 15. పత్తులచే భంగమందిన ఏనుఁగు | 153 |
| 16. పాము - కప్పలు | 156 |
| 17. గర్భిణి - జారుడు | ,, |
| 18. లోభి | 157 |
| 19. చింబోతు - సింహము | 159 |
| 20. కాకదంపతులు | 160 |
| 21. పక్షికులము-నాయకునిదొన్నిక | 156 |
| 22. రవిగుప్తుడు- రత్నమాలిక | 161 |
| 23. ఉపాయముగల చిలుక | ,, |
| 24. బోయ - చిలుక | 166 |
| 25. కొంగ - చేపలు | 167 |
| 26. మొసలి - క్రోధి | 168 |
| 27. నక్క - గాడిద | 169 |
| 28. పిశాచముల సంవాదము | 170 |
| 29. దేవదత్తుడు | ,, |
| 30. పద్మాంకుడు - కుసుమావతి | 174 |
| 31. జయంతుడు | 176 |
| 32. బుద్ధిహీనమగు సింహము | 179 |
| 33. రాజకన్య - సన్యాసి | 181 |
| 34. వేశ్యమాత - అల్లుడు | 182 |
| 35. రెండు మేకపిల్లలు | 183 |
| 36. స్వైరిణి - చెలికత్తె | 185 |


## చతుర్థాశ్వాసము


| | |
|---|---|
| 1. రాజహంసుడు | 189 |
| 2. దశకుమారులకు రాజహంసుడు మంత్రులును, నుడివిన నానానీతులు | 191 |
| 3. రాజవాహనుడు - అవంతీకన్య | 213 |
| 4. చండవర్మ | 215 |
| 5. అపహారవర్మ | 216 |
| 6. ఉపహారవర్మ | 227 |
| 7. అర్థపాలుడు | 230 |
| 8. మాతృగుప్తుడు | 237 |

| | పుట |
|---|---|
| 9. విశ్రుతుఁడు | 238 |
| 10. అశోకదత్తుఁడు | 241 |
| 11. సూర్యప్రభుఁడు | 245 |
| 12. విక్రమసేనుఁడు | 247 |

పంచమాశ్వాసము

| | |
|---|---|
| 1. కళింగదత్తుఁడు — తారాదత్త | 250 |
| 2. సోమప్రభ - సులోచన | 256 |
| 3. సేనజితుఁడు | 261 |
| 4. వత్సరాజు | 263 |
| 5. సరవాహనదత్తుఁడు - మదన మంచిక | 265 |
| 6. వామదత్తుఁడు - కాంతిమతి | 269 |
| 7. శశాంకవతి | 272 |
| 8. ధర్మసేనుఁడు - అతనిభార్య హంసమిథునంబగుట | 273 |
| 9. కమలాకరుఁడు - కనకమంజరి | 278 |
| 10. విష్ణుదండకము | 279 |
| 11. భోగదత్త - గార్దభము | 285 |
| 12. ఇందుప్రభుఁడు | 286 |
| 13. యక్షిణి - విప్రుఁడు | 287 |
| 14. ఊహా - అనిరుద్ధులు | 289 |
| 15. శ్రీదర్శనుఁడు - పద్మిష్ఠ | 291 |
| 16. ఉగ్రభటుఁడు - మనోరమ | 292 |
| 17. ధనదత్తుఁడు - శంఖదత్తుఁడు | 294 |
| 18. హంసావళి | 295 |


---

సూచన : 1. పంచమాశ్వాసమున 257 వ పుటనుండి 272 వ పుట వఱకు పుటసంఖ్య 200 కు మాఱు 300 గ దొరలినది.

2. 251, 253 పుటలలో 5 వ యాశ్వాసమునకు బదులు 4 వ యాశ్వాసమని దొరలినది.

---

# శ్రీ
# సకలనీతి కథా నిధానము
## ఎఱ్ఱయ ప్రణీతము

శ్రీలలనాధినాథుఁ డతసీకుసుమాంచితమూర్తి యుష్టది
క్పాలకిరీటరత్నరుచిభాసి పదాబ్జుఁడు మిత్రసర్వభూ
పాలుని గుంటముక్లపినభైరవపాత్రుని నేలు సత్కృపా
లోలుఁడు వేంకటేశ్వరుఁడు లోకము లెప్పుడుఁ బ్రోచుగావుతక్. 1

ఉ. గోత్రతనూభవోరు కుచకుంభపటీర సుగంధివక్షుఁడ
త్రిత్రయశోభి శంకరుఁడు శ్రీకర గంగయభైరపాత్రునిక్
బాత్రవరేణ్యునేలు శశిభాసికిరీటుఁడు, బ్రోచు గాత లో
కత్రయవాసులక్ సకలకాలము వాంఛిత భవ్యసిద్ధులక్. 2

ఉ. బ్రహ్మమయుండు భారతికిఁ బ్రాణసఖుండు పదాంబుజాశ్రిత
బ్రహ్మ మునీశ్వరుండు [1]సితపంకజమందిరుఁ డప్పరాశర
బ్రహ్మకులాధినాథుఁబినభైరవునిక్ మహాపాత్రశేఖరుక్
బ్రహ్మముగాఁగ నేలు వరభావ్యుఁడు లోకముఁబ్రోచుగావుతక్. 3

ఉ. కొక్కటొ[2] వాహనంబు తలకుంగుసుమంబులేతచందురుం
డొక్కటి యట్టెసంతము సముజ్వలమై వెలుగొందుమూర్తిచే
మ్రొక్కినవారి కిష్టఫలముల్ గృపసేయు గణేశ్వరుండు సాం
పెక్కఁగ బిన్నబయ్యన హృదీశుఁడు మర్త్యులఁ బ్రోచుగావుతక్. 4

---

1. రణ.

2, ఒక్కటి గ్రంథపాఠము.

క. వాల్మీకిఁదలఁతు నపగత
కల్మషరఘురామ కావ్యఘటశీలుం బు
ణ్యోల్మ ? విహీనుంబ్రజ్వలి
తోల్ముకనిభనేత్రు బ్రహ్మమోగపవిత్రున్. 5

క. వేసరక గొల్తు నిగమా
భ్యాసుని శ్రీరమణపాద పంకజసేవా
వాసున్ ముక్తి ? పురపద
వీసంచరదృష్టివాసు వేదవ్యాసున్. 6

క. భారవిని గాళిదాసున్
చోరున్ జయదేవు మాఘు సూర్యకవీంద్రున్
బేరెన్నికగల సంస్కృత
సారకవీశ్వరులఁదలఁతు సజ్జన ఫణితిన్. 7

చ. వినుతి యొనర్తు నాంధ్రసుకవీంద్రులనన్నయభట్టుఁదిక్కయ
జ్వను నమరేశ్వరుం జెదలువాడమహాత్ముని మారనార్య నా
చనసుతు సోము భాస్కరుని జక్కయనుం[1] గవిసార్వభౌమునిన్
వనరుహపుత్రసన్నిభుల వర్ణిత కావ్యకళావిధిజ్ఞులన్. 8

ఉ. నూతనశబ్దబంధములు నోటికి శక్యముగాక బొంతగా
బాతులుగూయ కైవడిని పాఁచి కవిత్వములల్లి వాడలన్
గూఁతలు గూయు దుష్కవులకున్ వశమే కరఁగింప నీటిపై
వ్రాతలువోలె బోవు కవివై ఖరులున్ విలసిల్ల నేర్చునే. 9

క. సుకవులు చెప్పిన కవితా
నికరములు శిలాంకురములనిలుకడ గాంచున్
గుకవులు చెప్పినకవితా
నికరములు జలాంకురముల నీచతనఁగున్. 10

---

1. జెన్నయుని అని పాఠాంతరము.

వ. అని యిష్టదేవతా ప్రార్థనంబును బురాతనకవీశ్వరుల నమస్కారంబును గుకవినిరస్కారంబును నాచరించి యొక్క విచిత్ర కథా ప్రబంధంబు విరచింపఁదలంచి తన్మాతృకార్చనా [1]పరాయణుండనై యున్న సమయంబున. 11

సీ. ప్రభవించె నేపీటి పర్వతాగ్రంబున
నరిగిరీశ్వరుఁడు శ్రీనాయకుండు
వసియించె నేపీటివర్ణితసాలాంత
రమున మూలస్థాన రాజమౌళి
యుదయించె నేపీటి యుత్తరాశాతట
భూషణీకృతనింబ పుట్టలమ్మ
వరియించె నేపీటివలదిశాకోణంబు
నందు గుబ్బటల మైలారమూర్తి

తే. వినుతిగాంచిరి యేపీటి విప్రరాజ
వైశ్యశూద్రాది బహువిధ వర్ణసమితి
యట్టిపురరత్న మొప్పు భవ్యాంబుజాత
మండితామరతరువల్లి కొండపల్లి. 12

క. ఇటువంటికొండపల్లీ
పుటభేదనమంత్రిమకుటభూషణమరి(రా)
క్కటకవిభేదనఘటనో
ద్భటుఁడగు[2]కుటముక్లపిన్న భైరవుఁడొప్పున్. 13

క. వనితాజనకం దర్పుఁడు
ఘనదాన ఘనాఘనంబు కమనీయవిభా
దినకరుఁడు కుంటముక్కుల
పినభైరవమల్లమంత్రి పృథుతరకీర్తిన్. 14

---

1. తన్మాతృకార్చ్యేషణా.
2. పుట భేదనమంత్రి మకుట భూషణమరిరా
క్కటక విభేదన ఘటనోద్భటుఁడగు.

క. గురుశేఖరప్రభావుఁడు
తిరుమలయాచార్యుఁ డాత్మదేశికుఁడన సు
స్థిరకీర్తిసప్తసంతతి
పరుఁడగు పినవైరవుండు ప్రతిదివసమునన్. 15

చ. సరసకవీంద్రులున్ విబుధసంఘము నాప్తులు నిష్టభృత్యులున్
శరణులు వందిమాగధులు దత్త్వవిధిజ్ఞులు రాయబారులున్
సరవి భజింప బూర్వనరనాథకథల్ వినువేడ్కమానసాం
బురుహామునందుఁ దోచుటయు మున్ననునుం బిలువంగబంచినన్. 16

క. ఏనునుఁ దన్మంత్రీశ్వరు
నానతి నాస్థానమునకు నరిగి మనోజ్ఞా
సీనుఁడనైయున్నను[1] బహు
మానముతోఁజూచి మంత్రిమణి యిట్లనియెన్. 17

సీ. శ్రీవత్సగోత్రవారిధి పూర్ణశీతాంశుఁ
డగు కూచిమంత్రికి నాత్మజుఁడవు
వివిధాష్టభాషాకవిత్వవాచాప్రౌఢిఁ
బూర్వకవీంద్రులఁ బోలినాఁడ
వఖిలపురాణేతిహాస కావ్యస్మృతి
చయము రచించిన చారుమతివి
మాపిన తండ్రిన మల్లమంత్రికినిఁ గొ
క్కోకంబు చెప్పిన కోవిదుఁడవు.

తే. రసికులభినుతిసేయఁ బురాణసార
మనుపమంబుగ నాకిచ్చినట్టిప్రోడ
వట్లుగావున నొకటి నిన్నడుగఁ దలఁచి
యిచ్చటికి బిల్వబంచితి నెట్టనార్య ! 18

---

1. సీనుఁడనైన నమున్—సమంజసముగాకన్పించుచున్నది.

క. భావమునఁదోచె గలియుగ
పావనభూపాలకథలు బంధురకావ్య
శ్రీవెలయ నంధ్రభాషను
గావింపఁగవలయు సుప్రకాశత నాకున్. 19

క. జపితుని వధ్వరశీలుని
తపసిఁ బతివ్రతను భోగి త్యాగిఁ శూరున్
నృపతినిఁ దలఁచినఁ దడవిన
నపవర్గఫలంబు లబ్బునందురు విబుధుల్. 20

తే. అట్లుగావున దొల్లిటి యవనిపతుల
కథలు పెక్కులు వింటిసత్కవులవలనఁ
గలియుగక్ష్మాతలేంద్రులకథలు వినఁగ
వలయు రచియింపు మంధ్రకావ్యంబుగాఁగ. 21

క. మాకిష్టదైవమగు నా
శ్రీకాంతుఁడు వేంకటాద్రిశిఖరావాసుం
డాకృష్ణున కర్పణముగ
నీ కవితకథానిధాన మిమ్ము సభక్తిన్. 22

వ. అని కర్పూరతాంబూల కనకాభరణాంబరాదులొసంగి యనిపిన్న యాత్మగృహంబున కరుగుదెంచి యొక్క శుభముహూర్తంబునం గృతిచెప్పనుద్యోగించి, 23

ఉ. హేమము కమ్మదావుల వహించుట జాతిలతాంతసౌరభం
బామని సోడుముట్టుట కళాశ్రయ కామినియాట యిత్తువం
గామితమైన సత్ఫలము గల్గుటగాదె తలంచిచూచినన్
నామృదుకావ్యకన్య కధినాథుఁడు వేంకటభర్తయాటకున్. 24

వ. అని తలంచి మదీయసకల సీతికథానిధానంబున కధీశ్వరుండైన శ్రీవేంకటాచలేశ్వరు మహిమ మద్గోచరవిధంబున వినుతించెద. 25

సీ. ఆదికాలమున నారాయణాచలమను
నామంబుదాల్చెనే నగవరంబు
త్రేతాయుగంబున శ్వేతాచలంబను
ప్రఖ్యాతిగాంచె నేపర్వతంబు
ద్వాపరంబున శేషధాత్రిధరంబను
పొగడితగాంచె నే భూధరంబు
కలియుగవేళ వేంకటశైలమనుపేరు
ధరియించె నేవసుధాధరంబు

దేశభాషల నే గిరి తిరుమలనగ
కోరికలనిచ్చు జనుల, కే కొండతేడు
గరుడనామంబుదాల్చె నేగిరులరాజు
తగదె ప్రస్తుతిసేయ నయ్యగకులేంద్రు. 26

వ. అట్టి వేంకటాచలాధీశ్వరుండు, 27

సీ. శరభశార్దూల కేసరిమృగంబులవేట
లాడుచో చెంచులగూడి యాడు
వాసంత విభవోత్సవంబుల సతులతో
దెప్పలఁగోనేటఁ దేలి యాడు
కలితకన్యా మాసకల్యాణ దర్శనా
మర్త్యమర్త్యలతోడ మాటలాడు
సతతసేవాసమాగతదేశికులు చూడ
తేజెక్కి పురవీధిఁ దిరిగి యాడు

కొలుచువారికి గొలువంగఁదలఁపు గలిగి
మ్రొక్కువారికిఁ గోరినవరములిచ్చి
యాదరంబున ముచ్చటలాడువాఁడు
నగును వేంకటశైలరమాధివరుఁడు. 28

—: షష్ట్యంతములు :—

క. ఈ దృశమహిమాస్పదునకు
వేదాంతశిఖాప్రదీప్త విద్యామణికిన్
శ్రీదయితాకుచఘుసృణా
మోదాయితవక్షునకును మునిరక్షునకున్ 29

క. క్రోనేటి సలిలకేళీ
మానితసరసానురాగ మదమానవతీ
మానశరక్రీడాసం
ధానవిలాసునకుఁ ద్రిజగదావాసునకున్ 30

క. పాపవినాశనతీర్థ
వ్యాపార నిదర్శితాఘువారణలీలా
టోపఘనగండశైల
స్థాపితవేంకటగిరీంద్ర సదనస్థితికిన్. 31

క. మహనీయ విభవభైరవ
మహాపాత్ర మనోంబుజాత మందిరున కురో
విహితేందిరునకు నమితా
మహాముఖ? సురతతికి దాసమానసగతికిన్. 32

క. ఆకాశవాహినీజల
శీకర భవశిశిరపవన శిథిలితలక్ష్మీ
భూకామినీరతిశ్రమ
జాకల్పస్వేదబిందు సంసిక్తునకున్. 33

క. నవరసభావ విశేషో
ద్భవరచనాచిత్రమధుర బంధురకావ్య
స్తవవచనామృతలహరీ
కవితానాథునకు శ్రీజగన్నాథునకున్. 34

వ. దండప్రణామంబులు సమర్పించి యేను రచియింపంబూనిన సకల
నీతి కథానిధానంబునకు నుపక్రమం బెట్టిదనిన. 35

ఉ. సారస పత్రనేత్రుఁడు ప్రసన్నతనొంది స్వకీయమందిర
ద్వారముగాఁచి యుండ బలిదైత్యవరుండు రసాతలంబు దు
ర్వారత నేఁ నాగపుర వల్లభమానససంచరప్రతా
పోరు భుజాప్రవృత్తిని మహోగ్ర శరాసనబాణ హస్తుఁడై. 36

ఉత్సాహ :
నాగలోకమిట్లుదైత్యనాథుఁ డేలుచుండియున్
యాగమద్భుతంబుగా మురారి గూర్చి సేయుచో
భోగవతిని తీర్థమాడఁ బోయియంతనారదుం
డాగరిష్ఠ యజ్ఞశీలు నట్లు చూడవచ్చుడున్. 37

వ. అర్ఘ్యాది విధులంబూజించి తోడ్కొని తెచ్చి యుచితపీఠంబున
నుపవిష్టుంజేసి కరపుటఘటిత నిటలుండై వినయోక్తుల నిట్లనియె. 38

ఆ. బ్రహ్మతనయ ! నీదు రాకకు గతమేమి
యద్భుతంబుఁ గొడమె నాత్మనినిన
సకలలోకములును జరియించి నిను జూడ
వచ్చినాఁడ దైత్యవర బలీంద్ర. 39

క. మీవాకిల్లే గతియని
యీవనమాలియును హరుఁడు ననవరతంబున్
నీవాకిలియును నీసతు
నీవాసము గాచియుండు రట్లు మహాత్మా. 40

ఆ. అనిన బ్రహ్మమునికి నబ్బలిదైత్యేంద్రుఁ
డనియె గలియుగంబునందుఁ బుడమి
జనుల వర్తనంబు జనపాలచరితంబు
వినఁగ వలయు ననిన మునియుఁ బలికె. 41

ఆ. దానభోగశౌర్య ధైర్య ధర్మాచార
సాహసప్రతాప సత్యనీతి
బుద్ధి కపటగతులు భూలోకజనులకు
గలిగియుండు నెపుడు గలియుగమున. 42

వ. అట్లుగావున నేతేద్వృత్తంబులు దెలుపు భూత భవిష్యద్వర్తమాన
కథలు కలవవి యథాక్రమంబున నెఱిగించెద. 43

ఉ. పాండుకుమారవిక్రముఁడు భాగవతప్రియకారివై భవా
ఖండలమూర్తి యర్థిజనకామిత దాయిసమస్తధారుణీ
మండల మెల్ల నేలె రఘుమానవనాథుని భంగిశూరతన్
దొండమ చక్రవర్తి రిపుదుర్మద దానవ చక్రవర్తియై. ? 44

క. అతఁడొక్కనాఁడు మృగయా
రతుఁడై గహనమునస త్త్వరాసులవెంటన్
గుతుకమున దిరిగి పొంతటి
కుతలధరంబెత్తనుగ్ర కోలంబంతన్. 45

ఉ. అగ్రమునందు దోఁచిననృపాగ్రణికార్ముకమెక్కువెట్టియ
త్యుగ్రనిశాతబాణము మహోద్ధతినేసిన నవ్వరాహమా
నిగ్రహవిగ్రహంబునకు నిల్వకయాగ్రహవృత్తిఁబారి ని
ర్వ్యగ్రతనొంది నాక కుహరంబునఁడిగ్గియదృశ్యమాటయున్. 46

తోటకము :

ధరణీశ్వరుడాస్థలిద్రవ్వగన
కిరిరత్నమునంతనెగేలిగతిన్
హరిరూపముదాల్చి నరాధిపతిన్
కరమద్భుతచిత్తుని కట్టెదురన్, 47

క. ప్రత్యక్షుంబై కేశవుఁ
డత్యాదరణమున బలికె నచ్యుతునీశున్
నిత్యుని ననుఁ గనుగొనుమా
యత్యుత్తమమైన ఫలములందెదవనినన్. 48

వ. సర్వాంగాలింగి తోర్వీతలంబగు దండప్రణామంబర్పించి యిట్లని స్తుతియించె. 49

చామరము :

నమో గదాబ్జశంఖచక్రనవ్యబాహుపంకజా!
నమః కృపాకటాక్షలబ్ధనాకరాజ్యవైభవా!
నమస్సనుస్తలోక పాలన ప్రశస్తమానసా!
నమో రమాధరాంగనాధి నాథ! వేంకటేశ్వరా! 50

క. అని వినుతించి రమేశ్వరు
ననుమతినచ్చోటఁగర్చరాశల్పనికే
తనసౌధసాలగోపుర
ఘనవిశ్రుతమంటపములు గట్టించి తగన్. 51

మత్తకోకిల :

మత్తకోకిలకీరనిస్వనమండితస్తుతిజాలియున్
నృత్తగీతకళాప్రవీణవనేరుహాస్ఫుటనేత్రలున్
హత్తినేవయొనర్చుదాసులునాదియైనని యోగముల్
చిత్తసంభవుతండ్రి కర్పణచేసె భక్తిదలిర్పగన్. 52

ఆ. కటమనంగబాపకాష్ఠంబు వెంబన
దహననామమయ్యెద్రవిడభాష
బాపకటము వెంబభస్మంబుసేయుట
వేంకటాద్రియనఁగవెలసెఁబేరు, 53

చ. కటములు జేవురింపదెలిగన్నుల వాడుదయింపబాడసం
ఘటననలంగ గోరికలుగాంచెదమంచును దీర్థయాత్రకై
యిటునటులేగనేల నరులెట్టియఘాత్ములకైన గల్గు వేం
కటమనుపేరు జిహ్వాతుదిగావురముండినముక్తిసంపదల్. 54

వ. ఇవ్విధంబున వేంకటాధీశ్వరుండు తొండమ చక్రవర్తికి నభీష్ట
వరంబులొసంగుచు నతనిసేవగైకొనుచుండె నింక శ్రీశైల ప్రశం
సయు, విక్రమార్కాదిరాజచరిత్రంబులును వినుపించెదనని యిట్లు
నియె. 55

సీ. ప్రవహించు నేయద్రిపర్యంకమునఁ బొప
దళనోత్తరంగ పాతాళగంగ
వసియించు నేయద్రి వక్షోరుహాన్యస్త
బంధురప్రాలంబభ్రమరికాంబ
విహరించునేయద్రి వివిధపిశాచకం
ఠీరవుండగు బొబ్బభైరవుండు
చరియించు నేయద్రిజనులను గావంగ
వీరమూర్తి ప్రతాప విజయమూర్తి

తే. పర్వతాఖ్య ద్విజన్మతపః ప్రభావ
లబ్ధవరదానమస్త కాలయగిరీశ
పాదసంచార పావనప్రస్తరంబు
ప్రస్తుతింపగ దగదె శ్రీపర్వతంబు. 56

క. శిలలెల్లను లింగంబులు
పొలమెల్లను బహుసవేది భూరుహవల్లుల్
సెలయేరులెల్ల సురనదు
లీల శ్రీగిరిమహిమదెలియ నెవ్వండెఱుఁగున్. 57

క. కాశీపురిలోన బ్రాణ
క్లేశము బొందింపవలను కేదారజల
ప్రాశనము జేయవలవదు
శ్రీశైలముజూచినపుడె చేకురు ముక్తుల్. 58

క. తలయేరువట్టి శ్రీగిరి
తలయంపిగబడిన జనవితానంబులకున్
తలయేరు వాయుదెప్పుడు
తలలేరినపేరు నొడల దడబడుచుండున్. 59

తే. అట్టిశ్రీగిరి చేరువన చలమొకటి
యాద్యమైయుండు చంద్రగుప్తాఖ్యమగుచు
నట్టిగిరియేలు చంద్రవంశాబ్ధి భవుడు.
చంద్రగుప్తుండునా నొక్కజనవరుండు. 60

మాలిని :
ఆనరనాయకు మోహపు బుత్రి సితాంబుజ లోచనచంద్రికనా
మానిని మాన సుగంధిసమంచిత మత్తకరిప్రతియాన కళా
నూనవిలాసిని చంపకనాస వినూత్నవిభూషణ నిత్యమును
ధ్యానవనంబునకుంజని మల్లెలదండల నర్చనసేయు శివున్. 61

క. ఈగతి నాబాలామణి
శ్రీగిరిపై శివుని బూజసేయగ నంతన్
నాగవిభూషణు డయ్యెల
నాగకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె నగజాయుతుఁడై. 62

వ. అక్కామినికోరినయట్ల మల్లెవిరులం బూజించుటంజేసిమల్లికయను నభిధానంబునొసగి యాత్మనామంబు [1]మల్లికార్చనుండనియును ధరియించి తన్ను దర్శించినవారికి భోగమోక్షంబులు గృపసేయు చుండె. 63

---

1. మల్లికార్జునుండని !

క. ఆరాజన్యుఁడు నొక్కకు
మారికయేకాని సుతుఁడు మతికల్గమిన
న్నారీరత్నంబునుఁగడు
గారవమున బెనుపఁ గొంతకాలంబునకున్. 64

ఆ బ్రహ్మరాక్షసుండు బ్రాహ్మణపుత్రుని
బ్రహ్మచారిబలిమి బట్టి యుచట
యూరు నెలలడాఁక యాహార నిద్రల
నుడిపి చదువుచెప్పి విడుచుటయును. 65

వ. అతం డచ్చంద్రగుప్తపురంబు చొచ్చి తత్పురోహిత బ్రాహ్మణ
మందిరముఖ శాలావేదిక పైఁబడి నిద్రాలసుండై యుండుసమ
యంబున. 66

క. భోజనసమయం బగుటయు
రాజపురోహితుఁడు భూసుర ప్రవరసుతున్
రాజిత రూపోత్కృష్టునిఁ
దేజోనిధిఁజూచి నిద్రదెలుపఁగ బంచెఁ. 67

ఉ. నిద్దుర దేలి లేచి ధరణీసురపుత్రుడు నిత్యకృత్యముల్
తద్దయు జేసి భుక్తిగొని తత్సుతరాజికి నేర్చినట్టియా
విద్దెలు జెప్పుచున్ బయటివేదికపై నుపవిష్టుడైనచో
ముద్దియ యోర్తువర్ణివరు మోహనరూపమునందు లగ్నయై. 68

క. తలవరి కూఁతుర నీకుఁ
బలచితి వరియింపు మనినవర్ణియు బలికెఁ
లలనా! శూద్రాంగనవే
నిలాసుర బ్రహ్మచారి నెటుగాఁగూడున్. 69

ఉత్సాహ:

అనుచు ధిక్కరించుటయును నతివ మన్మథాగ్నిచే
గనలి తండ్రికెఱుగజెప్ప కన్నకూఁతుమీఁద భ
క్తిని నృపాలునెఱుగజేయ మీతివరుండు విప్రనం
దనుని జూచి యాత్మపుత్రిదానమిచ్చె వర్ణికిన్. 70

ఆ. మొదల విప్రతనయ పిదప భూపతి కూఁతు
పెండ్లియాడి వైశ్యుప్రియతనూజఁ
గరమువట్టి శూద్రచరణంబు ద్రొక్కెభూ
సురతనూభవుండు వరుసతోడ. 71

వ. అంత.

ఉ. అల్లుని మల్లికారమణు నాత్మపురంబునకయ్య వంతికిన్
వల్లభుజేసి శ్రీనగవనంబుననుండె దపోనిరూఢిన
య్యల్లుడు చంద్రగుప్తుడను నాహ్వయమున్ వహియించిభూతలం
బెల్లను నేలె నల్వురుమృగేక్షణలుందను గొల్వనున్నతిన్. 72

వ. అంత నచ్చంద్రగుప్తుండు నలువురు భార్యలయందును విప్రకామి
నికి వరరుచి భట్టుండును, క్షత్రియసతికి విక్రమార్కుండును,.
వైశ్యరమణికి భట్టియును,శూద్రాంగనకు భర్తృహారియును ననుం
కుమారులంబడసి, పూజ్యంబగు రాజ్యవిభవం బనుభవింపుచు
జరాభార పీడితుండై యొక్కనాఁడు. 73

క. తనయుల మంత్రుల ధరణీ
జనములరప్పించి శూద్రజలజాక్షికిని
చ్చిన వరము జెప్పి యాసతి
తనయుని నాభర్తృహారిని ధరణిపుజేసెఁ. 74

క. వివరియగు విక్రమార్కుని
యువరాజుంజేసి భట్టి నురుమతిమంత్రి

ప్రవహని జేయుచు వరరుచి
ధవునకుహితుఁడుగ బురోహితస్థితి నిలిచెన్. 75

తరల :

వరవహుండగు చంద్రగుప్తుడు నైధనంబును బొందన
వ్వరరుచిన్ వరణాశిబొమ్మన వాడునుంజనె నంతనా
హరిధరాతల మేలుచుండగ నర్క నామఁడురాజ్యమున్
ముదువుసేయుగభట్టి నిచ్చలు బుద్ధిచెప్పగనున్నతిన్. 76

క. ఆకాలంబున విప్రుడు
శ్రీకంఠునిగోరి తపముసేయుగ హరుఁడ
స్తోక కృప జరామరణ
వ్యాకులములులేని ఫలము వరముగసీయన్. 77

ఆ. ఫలముగొనుచు నాత్మ భవనంబునకునేఁగ
భార్యజూచి యాత్మభర్తకనియె
సంపదడుగకిట్లు జరయుజావునులేని
ఫలము వరముగాఁగబడయదగునె. 78

క. ధనముగలవాఁడె పుణ్యుఁడు
ధనమేసౌభాగ్యకరము ధర్మస్థితికిన్
ధనమేమూలము గావున
ధనహీనుఁడె మృతుఁడు ప్రాణతనుఁడైయున్నన్. 79

ఆ. పసిఁడిగలుగువాని పలుకు లుపలుకులు
పసిఁడిగలుగువాని బలిమిబలిమి
పసిఁడిగలుగువాని బలగంబుబలగంబు
పసిఁడిలేని గుణియు బాపియతఁడు. 80

క. అనిపతిదిట్టటయును దాఁ
దినవొల్లక భర్తృహరికి దెచ్చిచ్చిన న

జ్ఞనపతి ఫలము మహత్త్వము
విని మోహపుదేవికిచ్చె వెలఁదియుదానిన్. 81

ఆ. కోరికలరనిచ్చె గుజ్జ్రాలకాపరి
కతడు లద్దిదుడుచు నతివకిచ్చె
గొల్లకిచ్చెనదియు గొల్లయునున్ బేఁడ
మోసికుప్పవేయుదాసికిచ్చె. 82

వ అదియును శూర్పపూరితంబైన గోమయంబుపైనిడుకొని తెచ్చు
సమయంబున. 83

తే. భర్తృహరివెంటవోయి యావనమునందు
నరుగుదెంచుచునగ్గోమయంబుమోఁది
విప్రవరలబ్ధమైన యుర్వీజఫలము
కాంచి యద్దాసి నడిగి తత్ర్కమము దెలిసి. 84

క. సరసిజనేత్రల శీలము
నరనాథులకృప యు గ్రూరనాగంబుల త
త్పరతయు మిథ్యావచనుల
వరములు దలపంగ నీటిప్రాతలుగావే. 85

వ. అదియునుంగాక. 86

క. మాయయునసత్య వాక్యము
కాయకమును? కోపగుణముక్రౌర్యముశీలా
పాయముమూర్ఖత్వంబును
తోయజదళలోచనలకు దోడజనించున్. 87

ఉ. ఒక్కనిఁజూచు వేఱొకనినొల్లకమాఱుమొగంబు వెట్టు నొం
డొక్కనికాసచూపు మఱియొక్కనితోరమియించు వేడ్కతో
నొక్కని గాఁగిలించు తలపొక్కనిపైనిడి తాల్మిదూలు నే
దిక్కునబట్టిచూడ సుదతీజనవర్గమునమ్మవచ్చునే. 88

వ. అని విచారించిస్వకీయ భార్యలైన త్రిశతసంఖ్యాకామినీ జనంబుల విడిచియాత్మాగ్రజుండైన విక్రమార్కు నింబట్టంబుగట్టి భట్టిం దొల్లిటియట్ల యమాత్యకృత్యంబునకుంబ్రతిష్ఠించి రాజయోగియై యలరుచున్న నతనిభార్యాశతత్రయంబునుజనుదెంచి యిట్లనిరి. 89

ఆ. ఏమిసేయువారమిటువలెనుమడించి
నీవుచనినపిదప నృపవరేణ్య
యనినగదుటనూలు నాకులు తాడిని
గలిగియుండునట్టికాలములును. 90

వ. విధవాత్వంబులేకుండునట్లుగ వరంబిచ్చితి బొండనిచనిదెమె నాట నుండియు శూద్రకులంబుగొందకు మున్నారనంబడి రంత. 91

స్వాగతము :
విక్రమార్కుడుఁదు విక్రమమొప్పన్
శక్రులీలబురసంహరుమాడ్కిన్
చక్రిభంగిబరచక్రాధిపులన్ ?
విక్రమించి పృథివీతలమేలన్. 92

వ. అతండొక్కనాఁడు మృగయార్థంబడవికరిగి. 93

సీ. గహ్వరద్వత్సమారంహ సాహసభీమ
సింహపోతంబుల చెండి చెండి
అద్రిసన్నిభశరీరోద్రేకమదఘూర్ణ
భద్రసింధురములఁబట్టి పట్టి
దుర్దమాభీలవిధుంతు దోద్భటవక్త్ర
శార్దూలములవీఁపు చరచిచరచి
కోలాహలాభీలకాలాభ్ర సన్నాహ
కోలసమూహంబుఁ గొట్టికొట్టి

తే. శరభభల్లూకవృకముఖసత్త్వచయము
చండభుజశక్తినిలఁబెట్టి చమరిచమరి
భయదగహనాంతరంబునఁ బరచిపరచి
విక్రమార్కుఁడు కడిమిమైవేఁటలాడె. 94

వ. అంత. 95

క. కనుమరి లోహపుఁబిండం
బనలములోఁ దిగిచినీఁట నార్చినభగిఁ
దిననాథుఁ డస్తమించిన
వనరుహములనెగయు నళిరవంబు చెలఁగఁ. 96

ఉ. చల్లనిగాడ్పుతోఁ జలదసంఘము చీఁకటిగూడి భూతలం
బెల్లను నాక్రమించుటయు నీఱుపుద్రోవలు వాగుపుంతలుఁ
బల్లమువిఱ్ఱునుం దలియఁబాళముగాక స్వకీయసైన్యముల్
వెల్లినివిచ్చిపారుటయు విక్రమసూర్యుఁడు ద్రోవదప్పినన్. 97

క. కోలమెఱుఁగప్పటికిదివె
కోలగనాసాహసాంకకు వలయపతియున్
గాలునడ నరుగుచును మహా
కాళీసదనంబుజొచ్చెఁ గడువేగమునన్. 98

పాదపము :

కాళికి దిండుగగట్టినరారా
త్సేలశరీరము సీతముడంపన్ ?
కాలొకటంబికకాయము మీఁదన్
బోలగజాపుచు భూస్థలిద్రెళ్ళెన్. 99

తొంటకం :

పరమేశ్వరి సిర్భయునానృపునిన్
పరికించి మహాభయ దాకృతియై

కరశూలము భీకరమ్మై మెఱియన్
నరపాలుని ముందట నార్పులతోఁ. 100

క. ఇచ్చటికి వెఱవ కిటుదా
వచ్చితినా యెదుర బ్రతుకవచ్చునె నీకున్
జచ్చితివి లెమ్ము లెమ్మన
నచ్చండికబలికె నట్టహాసముతోడన్. 101

చ. వెఱపొకయింతలేదు గుడివెళ్ళుము నాకిరవిచ్చి వర్షముల్
వఱిపినగానిపోవనన వానిసమృద్ధతిచూచి యిట్లనున్
గొఱఁతలుగాచితిన్ వరముగోరు ఘటించెదనన్ననీకున
క్కఱగలదేని నన్నడుగు కైకొనఁ గామిను లిచ్చుకోరికల్. 102

తే. అనినఁగానిమ్ము వరమిత్తునన నెదవేని
చక్కబలికించుమని ఫాలచర్మమె త్తి
యజుఁడువ్రాసిన లిపి పెంపుమట్లుగాక
యధికమైనను వ్రాయు నీవననిఁబలికె. 103

ఆ. బ్రహ్మవ్రాయు నక్షరంబులు దుడువంగ
వ్రాయనైన నొరుల వశముగాదు
యీశుచేత వరము లిప్పింతురమ్మని
రాజుఁ దోడుకొనుచు రమణి యరిగె. 104

ఉ. కాళిక వెంటనేఁగి కుతుకంబున భూపతిగాంచెనమ్మహా
కాళునిఁబార్వతీకుచ సుగంధపటీర మనోజ్ఞవాసనా
లోలుని సింధురాసుర విలుంఠన నిష్ఠుర బాహువిక్రమా
భీలుని పంచ.....చండశాసనున్. 105

తే. అమ్మహాకాళునకు విక్రమార్కనృపతి
దండమొనరింపకాళి భూధవునిఁజూపి
ఉగ్ర! నాచేతి వరమితం డొల్లననియె
నీవువరమిచ్చి నన్నుమన్నింపుమనిన. 106

కవిరాజవిరాజితము :

అడుగర యేవరమైనను నిచ్చెద నర్కనృపాలక యన్ననతం
డడిగె దయాకరభట్టికి నాకుసహస్ర సమంబులు తేజమునక్
బుడమిభరింపగ నిమ్మనివేడిన భూతగణేశ్వరుఁ డిచ్చిచనెన్
గడుముద మొంది పురంబునకుం జనకల్యముఖంబు దయంబగుడున్ 107

క. భట్టిఁబిలిపించి రాత్రిటి
కట్టడి వినిపించినతఁడు కడువేడుకతో
నెట్టనవేవత్సరములు
గట్టిగనిచ్చితి నటంచుఁగరుణన్ బల్కెన్. 108

వ. పలికి యాక్రమంబుననే యుపాయంబూహించి సంవత్సరంబున
పూర్వార్థంబున రాజ్యంబును అపరార్థంబున వనవాసంబునుగా
నియమించుకొని రాజ్యంబుసేయుచుండ నొక్కనాఁడు. 109

క. ఒక్కదిగంబర మునినృపు
చక్కటి కరుదెంచి సాహసప్రియయిటనే?
నొక్కక్రతు వాచరించెద
నక్కడికే తెమ్ము మత్సహాయత కొఱకై. 110

చ. అనవుడు నట్లకాకయని యమ్మునివెంటను విక్రమార్క భూ
జనపతి యేఁగి యాతఁడు పిశాచమఖక్రియ నాచరింపుచున్
దనుజునిబట్టి దెమ్మన బ్రతాప భయంకరుఁ డట్లసేయ, న
మ్మనుజ భుజుండు మెచ్చిరిపు మర్దన విక్రముజూచి యిట్లనున్. 111

క. భూతలనాయక! వినుసే
భేతాళుఁడనీకు నిష్టభృత్యుఁడనైనీ
వేతరిదలఁచిన వచ్చెదఁ
జేతోగతిననుచు నష్టసిద్ధులునిచ్చెన్. 112

వ. అవియెయ్యవి యనిన. 113

సీ. తనువు జరారోగతతిఁబీడ బొందక
కాంతిఁబొందించుట కాయసిద్ధి
అభివాంఛితార్థంబులనుకూలగతి బరి
స్ఫుట్టంబు సేయుట భీష్టసిద్ధి
ఆడినమాట సత్యాచారసంశీల
వర్తనంబొందుట వాక్యసిద్ధి
ఉచ్చరించిన మాత్రమెచ్చి మంత్రస్ఫూర్తి
మహిమలొసంగుట మంత్రసిద్ధి

తే. రాజ్యమ్రతి గ్రహమూట రాజ్యసిద్ధి
మోహకోపంబు లుడుగుట మోక్షసిద్ధి
విక్రమోద్దామ భుజశక్తి విజయసిద్ధి
అంతరంగ ప్రమోదంబు స్వాంతసిద్ధి. 114

వ. అనిపలికి భేతాళుండడుగఁదలంచిన దిగంబర మునిప్రయోజనంబు తీర్చిపొమ్మని తెచ్చి యమ్మునిఁ గొప్పించిన. 115

క. ముని విక్రమార్కు గనుగొని
యనియెన్నా కష్టసిద్ధులందెడి కొఱకున్
బనిచితినవివృథయయ్యెను
జనుమనినన్ సాహసాంక జనపతియనియెన్. 116

క. యతివర! భేతాళునిచే
బ్రతిగ్రహమ్మైన యష్టభవ్యంబులు ని
చ్చితి వనముని దీవించెను
క్షితిపతియును నరిగె నరిగె గిన్నరవరుఁడున్., 117

వ. కావున. 118

క. ఉపకారము నుద్యోగము
నపవాదము భీయుటయును నాశ్రితుల యెడన్
గృపఁదలచుటయును దానము
నుపమింపగరాని జనుల కుత్తమగుణముల్. 119

వ. అనవుండుఁ. 120

మ. బలిదై తేయుఁడు నారదుంబలికె భూభాగంబునఁ విక్రమా
ర్కులసత్కీర్తులు ప్రస్తుతింతురుబుధుల్ రూపింపగా నట్టివా
రలకీర్తుల్ వినుపింపవేయన నుదారస్ఫార కీర్తిచ్ఛటా
వలితాకాశుఁడు దాని వానిగుణముల్ వర్ణింపగాశక్యమే. 121

క. వెయిమాడ లిచ్చుజూచిన
అయితంబవియిచ్చు బలుకహాసితుండై ల
క్షయొసంగు విక్రమార్కుఁడు
దయమెచ్చినకోటి యిచ్చుదగనర్థులకుఁ. 122

ప. అని వినిపించి మతియు నిట్లనియె. 123

క. ఊహింప విక్రమార్కుని
సాహసము నుదారగుణము చర్చింపంగా
నాహరున కైనవశమే
బాహాబలుఁడతని వినుము బలిదై త్యేంద్రా ! 124

ఆ. సాహసాంకుడిట్లు జగతివృత్తాంతంబు
లరయబంప బోయినట్టి జనము
లరసివచ్చిచెప్పి రాశ్చర్యమొకఁటి
చిత్రకూటనగ విచిత్రమహిమ. 125

ఉ. చెప్పినవిక్రమార్క నృపశేఖరుఁ డగ్గిరి చూచువేడ్క దా
నప్పుడయేగి యందుల శివాలయనైకట భూమియందుబా
రప్పలు పాపకర్మ్మతనువంటిన కాటుకవర్ణ మూటయుఁ
జొప్పగ పుణ్యునిం దనువు సోఁకినదుగ్ధము లౌటచూచుచుఁ. 126

క. ఆతటమున నొకవిప్రుఁడు
శ్రీతరుఫలహోమమొకటి చేయుచునుండెన్
భూతలనాథుఁడుడగ్గరి
యాతని నీవేల ప్రేల్చెదని యడుగుటయున్. 127

వ. ఆతండిట్లనియె. 128

క. శతహాయనంబు లయ్యెను
శ్రీతివరయూరీతి ప్రేల్మిసేయుదుదుర్గా
వ్రతినై యుండుట పర్వత
సుతయును ననుచాలునన్నక చూచుచునుండెన్. 129

ఆ. అనిననతని నుడుగుమని యొక్కమాలూర
ఫలముతేనెఁ దోఁచి పవనసఖుని
యందుప్రేల్చుటయును నంబికమెచ్చక
యున్నతేజఖడ్గ ? మొకటియొత్తి[1] 130

చ. తనతలఁదెంచి ప్రేల్తునని తత్పరతన్ రుళిపించు సాహసుం
గనుగొని దుర్గ హస్తమున కత్తికరంబు గ్రహించివల్దువ
ల్దనిన మహీసురోత్తము ప్రయాసము వ్యర్థముగాకయుండగో
రినవరమిమ్ము శీతలగిరి ప్రభుపుత్రిక ! యన్ననిట్లనున్. 131

తే. చిత్తశుద్ధిలేక చేసిన జపమును
తపము హోమవిధియు దానములును
దేవతార్చనములు భావింప నిష్ఫల
మట్లు గాన వలయు నాత్మశుద్ధి. 132

వ. కావున విప్రుండు శ్రద్ధాహీనుండు వీనికినేలఫలించు నిన్ను మెచ్చితి
వరమిచ్చెద నడుగుమనిన విప్రుండుగోరిన వరంబిప్పించి యుజ్జ
యని పురంబున కరిగెనట్లు గావున. 133

---

1. జేతిఖడ్గ మొకటియొత్తి.

క. సాహసదానంబులలో
సాహసమే లెస్స యవని జనపాలురకుఁ
సాహసుఁడు విక్రమార్కుఁడు
సాహసమునగాదె సాహసాంకుండయ్యెన్. 134

వ. అనిమఱియు నిట్లనియె. 135

సీ. ఉజ్జనినేలుచు నొక్కనాఁడవ్విక్ర
మార్కుఁడ ధ్వరముసేయుంగ దలఁచి
యంభోధి దోడితెమ్మని విప్రుబనిచిన
జని మహీదేవుండు వనధిబిలువ
పాథోధివిభుడు భూపతికి నిమ్మనితెచ్చి
మణిచతుష్టయము బ్రాహ్మణునకిచ్చి
వేడ్వేఅనారత్న విధములు వివరించి
యనిపిన భూసురుం డరుగుదెంచి

తే. జలధియిచ్చిన యారత్నములును నాల్గు
విభుని ముందటనిడి వాని విధముచెప్ప
నడుగు మీకిత్తు నొకరత్న మనినద్విజుడు
పుడమినాయక మావారి నడిగివత్తు. 136

ఆ. అనుచునింటికరిగి యాలిని గూడుకును
గోడలికిని వానిగుణములెల్ల
ధనము రాజ్యములును గనక భూషణములు
నాయువును ఘటించు ననివచించి. 137

వ. ఇందులోనేరత్నం బడుగుదమనిన నిట్లనిరి. 138

క. ధనమడిగెబల్ని, కోడలు
కనకాభరణంబులడిగె, ఘనరాజ్యశ్రీ
తనయుండడిగెను, నాయువు
తనకును వలెననుచు ద్విజుఁడు తలఁపున నిడియెన్. 139

ఆ. నాల్గుమణుల నిట్లునల్వుకు నాసించి
జగడమడచి సాహసాంకునకును
నెఱుగఁజెప్పిమగుడ నిచ్చినవ్వుచు
బుచ్చుకొనక నాల్గునిచ్చి యనియె. 140

క. తలఁప నుదారగుణంబులు
కలపురుషుఁడు ధనము తృణముగా దలపోయున్
ఫలియించిన మణులీఁడే
యలయకవిప్రునకు సాహసాంకుఁడు గరుణన్. 141

క. వేలుపులు వరములిత్తురు
లోలాక్షులు తమకు దార లోనగుదురమి
శ్రీలబ్బు నుదారగుణము
శీలబ్బు మనుజులకున్. 142

వ. అనిమునీంద్రుఁడు బలీంద్రునకిట్లనియె. 143

క. పురుషార్థ మెఱుగవలయున్
బురుషుండది యెఱుఁగకున్న పుణ్యము దలఁగున్
పురుషార్థ మెఱుఁగనేర్చిన
పురుషుండమరులకునైన పూజ్యుఁడుకాడే. 144

వ. అదియెట్లనినం దొల్లి యుజ్జయినీ పురంబున గవలాకరుండను
విప్రుండు గుణవతియను భార్యయు దానును శనిత్రయోదశి
వ్రతపరాయణుఁడై ఖండ పరశువలన దేవదత్తుండను కుమారుని
వరంబుగాబడసి యతని గృహస్థుఁజేసి దంపతులిరువురు గాశీయాత్ర
యరిగిన నంతనొక్కనాఁడు. 145

ఉ. విక్రమసూర్యుఁ డొక్కరుఁడు వేటగనేగి వనాంతచారియో
పక్రమభంగి నొచ్చియు పిపాసల గ్రుస్సియుదొల్లి పాటుపా

దక్రమమంటగాఁ దెరువుదప్పి సమిత్తులు గొంచువచ్చువే
దక్రమశాలియంబువులు ధాత్రిఫలంబులు నీయదృష్టుఁడై. 146

చ. పురముపథంబుచూప జని భూసురకోటికి దానమిచ్చుచో
హారవరదత్తుఁ డాద్విజసహాయత రాజగృహంబులోనికిఁ
దెరవునఁజేఁగి యర్కపృథ్వీపతి పుత్రునిరత్నహాటకా
భరణునిబట్టి కొంచుజని బాలకునిన్వెసదాఁచి యంతటఁ. 147

క. తనయుఁడు దొడిగినమణిమయ
కనకాభరణంబులమ్మఁగాంచి తలారుల్
తనయద్రోహుండీతం
డనివిప్రునిఁగట్టి దుఃఖియగునృపునెదురఁ. 148

క. నిలుపుటయు విక్రమార్కుఁడు
తల.....విప్రుగాఁచి తనుగారడవిఁ
మెలఁగ గని తెరువుచూపుట
తలఁచి ద్విజున్ విడువుమనియెఁదలవరి తోడన్. 149

క. ప్రాణంబుఁగల్గెనేనియు
(రాణులు) పుత్రులుధనంబు రాజ్యముగలుగుఁ
ప్రాణమెబంధువులోక
ప్రాణులకయి గావవలయు బ్రాణానిలముల్. 150

ఆ. అనుచు విప్రునకును (నధికధనంబిచ్చి)
యనిపె నపుడు విక్రమార్కనృపతి
చిన్నమంతమేలుచేసిన సుజనుఁడు
చెప్పరానిమేలుసేయకున్నె. 151

క. కృతమెఱుఁగ(కున్న)దైవము
కతెఱ్ఱునకు నివాముపరమునేలాకలుగుఁ
కృతమెఱిఁగి పుత్రహారుడగు
నతనిన్విడిపించె విక్రమార్కుఁడు..... 152

వ. అప్పుడు. 153

ఆ. ధరణిసురుఁడుదానుదాఁచిన నృపపుత్రు
డెచ్చియిడిన శౌర్యదినకరుండు
బ్రాహ్మణుండ విట్టిపనియేలఁ జేసితి
వనిన నీదుభావమరయననియె. 154

వ. అనిచెప్పి నారద ముసీశ్వరుండు క్రమ్మరనిట్లనియె. 155

క. క్షితినాథునాజ్ఞయెవ్వం
డతిక్రమింపక చరించునాతఁడు ధరణీ
(పతిచే)బూజితుఁడగునా
గతిదప్పిననృపతిచేత గష్టతనొందున్. 156

వ. అది యెట్లనిన. 157

సీ. రత్నాక? మందలి రత్నపేటికయను
పురమునఁనొక వైశ్యపుంగవుండు
మాధవుఁడనువాఁడు మాణిక్యమొక్కటి
గొనితెచ్చి విక్రమార్కునికిఁ జూపి
దీనికివెలకోటి దీనారతతియని
చెప్పి వెండియును విచిత్రమణులు
పదియున్నవింటను పరిజనంబుల బంపు
గొనివచ్చుననిన నజ్ఞనవిభుండు

తే. సహాచరునిబంప నామణిచయముగొనుచు
వచ్చుచోద్రోవనొక యేరువాహచుండ
దాటనేరక యైదురత్నంబులొక్క
యాతకానికి నిచ్చి వాఁడేరుదాఁకె. 158

వ. అద్దూతజనుండు కడమయైదురత్నంబులుదెచ్చి రాజునకు సమ
ర్పించి తావెచ్చపెట్టిన పంచరత్నంబుల విధంబెఱిఁగింప.... 159

క. ఆజ్ఞాభంగముచేసిన
నాజ్ఞాపింపుదుఁ రాజులధికులనైనన్
ప్రాజ్ఞులగువారి కవని ప
రాజ్ఞాభంగంబు సేయుట యహంబగునే. 160

వ. అనవుండు. 161

క. (తొ)నమునవచ్చెదననితా
జనినాయాజ్ఞకును వెఱచి చనుదెంచెను వీఁ
ను పంచరత్నములు (పరి)
నునకుగృపజేసి వైశ్యజనునకునంతన్. 162

ఆ. పదునొకండుఁ గోట్లుపసిడి టంకంబులు
మణుల విలువచేసి మనుజవిభుఁడు
నూరుభవునకిచ్చె నున్నతసత్కీర్తి
సాహసాంకునకును సాటి గలరె. 163

వ. మఱియునిట్లనియె, 164

క. పరుల మనస్తాపంబే
పురుషుండణఁగించు ప్రాణములనిచ్చెనన్ ?
ధరనట్టిమనుజునకు నిహ
పరసౌఖ్యములబ్బుననుచుఁ బల్కఁదురార్యుల్. 165

వ. అది యెట్లనిన. 166

సీ. ధనపాలుఁడనువైశ్య తనయుండు కాశ్మీర
జగతిగట్టించెఁ గాసారమొకటి
నదియెల్ల కాలంబు నంబుహీనంబైన
జింతింప నాకాశసీమ పలికె

నిది లక్షణములు ముప్పదిమూడు కలుగుభూ
(వరుని) రక్తంబున బలియొనర్చి
ననుగాని యుదకపూర్ణంబుగా దనవిని
యదిసేయలేక వాఁడలమటింప

తే. చారులెఱుఁగింపవిని (సాహసాంకనృపతి)
సరసిచూడంగనేఁగి యచ్చంద మెఱిగి
కంఠరక్తంబు బలియీయ ఖడ్గమెత్త
శక్తిప్రత్యక్షమై యందు జలము నించె. 167

క. అవ్విధము విక్రమార్కుం
డవ్వైశ్యుండెఱుఁగకుండ నరిగె బురికిని
బ్రెవ్వండుపకృతిచేసియు
నవ్విధ మెఱిగింపకుంట యార్యగుణంబుల్. 168

వ. అనిచెప్పి విరోచనపుత్రునకు బ్రహ్మపుత్రుండిట్లనియె. 169

క. ఏవెరవులేని మనుజుని
దైవమురక్షింపనొక్కదాతం జూపున్
దేవత విక్రమసూర్యుని
భూవిభునిని నడుగుమనఁదె పురమేలింపన్. 170

వ అదియెట్లనిన. 171

సీ. పుష్యమాసమున విక్రమప్రభాకరుఁడంగ
నాయుక్తుఁడగుచు వనంబునందు
గ్రీడింపనొక్కదరిద్ర విప్రుఁడువచ్చి
యనియెభూపతిజూచి యవనినాథ
చండికంగోరి నేశతవత్సరములు త
పంబుసేయంగ నయ్యంబరాత్రి
వచ్చి విక్రమసూర్య వలనసీకోరిక
ఫలియించు ననిచెప్పి చనియె నన్న

ఆ. యట్లుగాన చండికాఖ్యపురంబుగా
వించి నన్ను నందు విభునిజేసి
రాజచిహ్నలిచ్చిరక్షింపుమనవుండు
నట్లచేసి వాని నందునిలిపె. 172

వ. అని మఱియునిట్లనియు, 173

క. పరులకునైన నుపద్రవ
మరసి మహామతులు దమదు ప్రాణంబైనన్
కరమొసగి చక్కజేతురు
పరికింగపనిదియు నిహముఁ బరమునుఁగాదె. 174

వ. అదియెట్లనిన. 175

సీ. ఉజ్జయినిపురమునందొక్క వైశ్యుండు ధన
దత్తనాముఁడు దానధర్మపరుఁడు
వివిధదేశద్వీప వీక్షణాసక్తుఁడై
పోవువాఁడొక మహాపురముగాంచి
యాపురిచేరువ నడవిలోభైరవు
గుడిగాంచి భక్తినక్కడికి నరిగి
భైరవుముందటఁ బడియున్న తలలు గ
బంధంబులును జూచిభయముబొంది

ఆ. మగుడివచ్చి విక్రమార్కనకును జెప్ప
సాహసాంకుడధిక సాహసమున
నచటికేగి భైరవాకృతి వీక్షించి
మను జనాథుడిట్టులని నుతించె. 176

మంగళమహాశ్రీ :-
భాహాదండవ్యూహసమంచ ద్బహు విధచలదశి భవరుచిచెలఁగ
వ్యూహాపోహప్రాప్తసురస్త్రీయుతనవకలకలహుంకృతులమరన్

ద్రోహిశ్రేణిదుర్మదవిద్ధ్వంస దురమున బటుదోర్బలమున సం
వాహంబొప్పందోలుదు లీల ప్రణతులుమెలపులు బైరవవరచా!177

వ. అని స్తుతియించి కబంధ శిరంబులదుకం జేయుమని ప్రార్థించిన.
నూరకున్న శాతాసినాత్మశిరంబు త్తరింపందలంచిన నద్దేవుండు
ప్రత్యక్షుంబై. 178

క. నరులకబంధంబులతో
శిరములుదగనంటికొనగజేసెను శివ్రుఁడుఁ
వరమువెసంగాంచి తనపురి
కరుదెంచెను విక్రమార్కుఁడనుపమశక్తిఁ 179

వ. ఇంకనొక్కటి వినుమని యిట్లనియె.

క. ధరణిసుర కోర్కెదీర్చుట
పరమోదారులకునెల్ల భావ్యంబు సుమీ
నరభుజుని దునిమి ద్విజునకు
సరసిజముఖినీఁడె సాహసాంకుఁడుగడిమిఁ. 180

వ. అదియెట్లనిన. 181

సీ. ఉజ్జయనీపురినొక్క విప్రుఁడు కమ
లాలయుఁడనువాఁడు లలితమూర్తి
క్షితిచూడనేఁగి కాంచీపురంబున నొక్క
నరమోహిననియెడునలిన ముఖిని
వేశ్యవాటికలోనవీక్షించి రతిగోరి
యడిగిన దనవంక కసురయొక్కఁడు
వచ్చి యెవ్వరినైన వధియించునని విని
చనుదెంచి విక్రమార్కునకుజెప్ప

తే. భూమిసురుగొంచు నచటికిబోయి యతివ
యొద్దనారాత్రి వసియింపనుదరి యసుర
వచ్చుటయువాని వధియించి వారసతిని
భూసురునకిచ్చి చనుదెంచె బురమునకును. 182

వ. అనియుపన్యసించి వెండియు దచ్చరిత్రంబు వినుమని నారదుం
డిట్లనియె. 183

ఆ. తపముచేసియైన జపములచేనైన
పొందు ఫలముచేత భూమిజనుల
మరణరోగజరల మాన్పును త్రములకు
నిందునందు సుఖములందగలుగు. 184

వ. అది యెట్లనిన. 185

సీ. ఉజ్జయనీపురికొక దిగంబరముని
యరుగుదెంచిన విక్రమార్కనృపతి
పిలువబంచుటయు నిస్పృహుడగు నమ్ముని
రాకున్న దాబోయి యాకపర్ది
గనుగొని మ్రొక్కితత్కాయసిద్ధికి మెచ్చి
యతని యాయుర్భావ మడుగుటయును
యోగికింబేరు నాయుష్యంబువలసిన
జచ్చునొల్లకయున్న జూవడనుచు

ఆ. నొక్కసిద్ధమంత్రముపదేశమిచ్చిన
నడవికరిగి దాననచట వ్రేల్వ
భవుడుమెచ్చియొక్క ఫలమిచ్చియిది తిను
మరణరుజలు నీకు మానుననుచు. 186

వ. ఉపదేశించి శివుండనిపినం బురంబునకరుగునప్పుడు. 187

క. కాయంబు కుష్ఠరోగా
పాయంబున ముచ్చిముచ్చి పడుచును విప్రుం
డాయధిపతికెదురైనను[1]
నాయనకదియిచ్చి విక్రమార్కుండనియెన్. 188

క. ఫలమారగింపునీకుం
గలరోగములెల్లనుడిగి కాయంబు మహో
జ్వలమగుచునిలుచు ననవ్రుడు
ఫలభుక్తిని ద్విజుడు రోగభాదలఁ బాసెన్. 189

వ. ఇంక నొక్కకథవినుమని యిట్లనియె. 190

ఆ. మ్లేచ్ఛమనుజుఁడైన మెచ్చిన ఫలమిచ్చు
టేమియరుదు దలపనెంచిచూడ
సాహసాంకు మెచ్చ జను భోజ ద్వాదశ
గ్రామభూమిసురలగాఁచెగాదె. 191

వ. అది యెట్లనిన. 192

క. వనవాస మాఱు నెలలును
జనపాలన మాఱు నెలలు జరుపుట తనకుం
బనిదైన విక్రమార్కుఁడు
చనియెన్ వనమునకు దగ్గసాహస వృత్తిన్. 193

తరువోజ :—

ఆరీతిజని విక్రమార్కుఁడు భీక
రాటవీస్థలినొక్కయవనీరుహంబు
చేరియుండంగ దచ్ఛిఖరాగ్రమున
గూళ్లజేసి సుఖించు పక్షిపుంజంబు ?

---

1. డోయయ్య నాకునిమ్మన

లూఁతలు దిరుగుచో నొక్కచోనురుల
గానొడ్డిన బడి యూయుఁతలుద్రెంచి
కారుణ్యమున దమ్మిగాఁచిన ద్విజుని
రక్కసుండు భక్షముచేయుకట్ట యనుచు[1]. 194

వ. తమదుఃఖంబు జెప్పు పలుకులు విని విక్రమార్కుఁడవ్విప్రుం
జంపు రక్కసుకడకుంజని యెదురనిలిచి యేతదగ్రహార బాడబుని
వరుసకై వచ్చితీ భక్షింపుమనిన మెచ్చియతండిట్లనియె. 195

క. వరమడుగుమనిన ద్వాదశ
వరభూసురవరుల భుక్తివలదని యడుగన్
వరదుడయిగాచె విప్రుల
నరపతియును నరిగె నాత్మనగరంబునకున్. 196

వ. ఇంకనొక్కటివచించెదనని యప్పరమభాగవతుండిట్లనియె. 197

క. మగతనముగలుగు పురుషుఁడు
మగువలుఁగుయ్యిడిన నరసిమాన్పగవలదా
జగతి నొకవిప్రసతికై
తెగిచంపడె దనుజుశౌర్య దినకరుఁడాజిన్. 198

వ అదియెట్లనిన. 199

సీ. ఉజ్జయినీపురి నూరుజుఁడొక్కఁడు
మణిభద్రుఁడనెడు నామంబువాఁడు
నిర్ధనుండైపడి నిలువంగనేరక
పరదేశములవెంటఁ దిరిగి తిరిగి
మధురాపురీ బహిర్మాలూరవనమున
దైత్యుచేబడి యొక్కతరుణికూయ
వినివచ్చి విక్రమార్కునకు జెప్పిన విని
వానితోగూడ నవ్వనముజొచ్చి

---

1. 194వ పద్యము సరిగాలేదు. ఉన్నదియున్నట్టుగానే ప్రకటించితిమి.

తే. రాత్రియుగుటయు నొక ఘోరరాక్షసుండు
బాధబెట్టంగ నొకనతి బాతరింప
వానివధియించి యవ్విప్రవనితగావ
నతివ యిట్లనె నాసాహసాంకుతోడ. 200

క. పతినేమెరంగి యిటులుప
పతులన్ భోగింపనాకు పతియలిగిట్లో
దితిజునిచే బడుమనుచును
పతినన్ను శపింపనిట్టి పాటులువచ్చెన్. 201

క. పరపురుషుల నాశించిన
తరుణులకునునిందవచ్చు ధర్మముదప్పన్
విరసమున ను భయకులజులు
పరిహరణముచేతురంత బాపము(తగులున్). 202

వ. అట్లుగావున రాక్షసబాధమాన్పి నన్నురక్షించితివి గావున తన్ని
ష్టార్థధనంబుగైకొనుమని చూపిన నదితన వెంటవచ్చు వైశ్యున
కిచ్చి పురంబునకరిగె, నిదియుంగాకొక్క విచిత్రంబు వినుమని
యిట్లనియె. 203

క. ధనహీనుని బోషించుట
ఘనులకు నదినైజగుణముకామాంధుని ని
ర్ధనుని ధనమిచ్చిమనుపడె
యనుపమసత్కీర్తి సాహసాంకుఁడు గడిమిన్. 204

వ. అదియెట్లనిన. 205

సీ. వనవాసమనుపేరజని విక్రమార్కుఁడు
దీపించుచంద్రవతీపురమున
వీటదరిద్రుండు విప్రుండు ధనములే
దని దుఃఖమునుబొంద విని మహేశు

డట యింద్రకీలాద్రి నష్టభైరవులకు
నష్టాంగర క్తంబు ? తర్పణం.....
.....
.....

ఆ. నచటికరిగి చెప్పినటువలెనే చేసి
మెచ్చి దేదియిచ్చు మేటిధన...
.....
.....గెఁబురికి సావాసాంకనృపతి. 206

వ. మఱియునొక్క- వినోదంబువినుము 207

క. దైవిక మానుషములలో
దైవికమేయధిక మంత్రితజ్ఞులు వినుమా
దైవికము.....
..... 208

సీ. దేశంబు చూడ నాదిత్యనాముండొగి
యొక్క-కారడవిలో నున్ననొక్క-
యవధూత
యీరంపు పడపులని పెలతిరిగెద
నన్నదైవిక మిట్టులడదిరుగ
దైవికమునగా.....
.....
.....

తే. ...వినుపింతుననుచునయ్యతికి ననియె
రాజ్యమును బాసిద్రవిడ భూరాజ్యవిభుఁడు
పత్నియు.....
గూరుచున్న యపుడు..... 209

క. వృక్షమునన్నున్న యేవృక్ష
యక్షులుదమలోన మాటల.....
.....
.....యారాజ్యంబుగలుగునది యెట్లనినన్. 210

సీ. ఈతడువోయిన యీనాకపు...
దగిలించుకొనిపోయి తత్పురమున
సామంతులో కత్తమ సామజంబునకొక్క-
పూదండ యిచ్చి యప్పురము
.....
కధిపతిచేయు బొమ్మని యక్షు
పట్టణము పొంతనొక శిలాపట్టమునను
కూర్చుండంగ నాభద్రకుంజ....
బెట్టుటయువాడు బాలించె పృథివియెల్ల

తే. అది సహింపక వీడొక్కయాగడీడు
యవనియేలెదుననచు సైన్యములతోడ
గడిమిమెయివచ్చి పురికి ముట్టడముసేయ
యక్షులను జింతనము సేయ నాక్షణంబ. 211

క. ఆయక్షవరులున్నృపునకు
రాయిడిసేయుటయు నాత్మరణముననురుమై
పోయిరిలధాతువాదపు[1]
మాయలఁ జెడకున్న యట్టిమనుజులు గలరే. 212

వ. అని దైవికప్రధానంబైన యితిహాసంబుచెప్పిన విక్రమార్కునకు మెచ్చి ప్రతిదివసంబును ధనంబుగురియు, చంద్రకాంత లింగంబు నొసంగియరిగె. సాహసాంకుడునుం బురంబున కరుగుచు నాలింగంబు నొక్కదరిద్ర విప్రున్నకిచ్చి చనియె, తదనంతరవృత్తాంతంబు వినుమని యిట్లనియె. 213

---

[1]. పోయిరిధాతుర్వాదపు

క. ధనమును విద్యయుశౌర్యము
తనకుంగలదనుచు వృద్ధతములనుడాగై
కొనక వెసధీక్కరించిన
దనుజుండై బుట్టునిదియ తథ్యమునుమ్మా. 214

వ. అదియెట్లనిన. 215

సీ. దేశంబుజూడ నాదిత్యాంకుడరుగుచు
నగ్రహారంబొకటంతఁ గాంచి
యందులనొక విప్రనందను నొక(క్రోలు)
మొసలివట్టినదని మొత్తివెట్ట
విక్రమార్కుండదివిని నక్రమునుజంపి
విప్రునివిడిపింప విప్రుడనియె
తపమున బడసినదైవ విమానంబు
నీకిత్తుగొనుమన్న నృపవరుఁడు

తే. ఉపకృతికినింకఁ బ్రతికారమొల్లననిన
నతడు ప్రార్థించియిచ్చిన నందికొనుచు
పురమునకుబోవ నడవినాసురుఁడొకండు
వేడుటయునిచ్చెవాఁడును వెడలె దివికి. 216

వ. వాఁడును విద్యాగర్వంబునం బెద్దల ధిక్కరించిన పాపంబుననిట్లైతి
ముక్తుండనైతిననుచుం జనియె, విక్రమార్కుండును పురంబున
కరుగుదెంచె నింకనొక్కటి వినుమని యిట్లనియె. 217

తే. దుష్టులగు స్వప్నములు.....
తగినదానంబుజేసిన దలుగకున్నె
విక్రమార్కుఁడు దుస్స్వప్నవిద్ధుఁడగుచు
దానములుజేసి యాఁకీడు దలఁగికొనఁడె. 218

ఉ. కాసరవాహనుండనిన కాంచినస్వప్నము కీడువాపుకో
భూసురకోటికిన్ ధనముప్రోగులుగానిడెనెం...
...వైభవంబులును వచ్చును దానముచేతనట్టిచో
దోసము వాయకున్నె ఖలదుర్మద ధూర్తులకైన నిమ్మహిన్. 219

వ. అనిననారదుండు బలీంద్రునకిట్లనియె. 220

క. ప్రాణసఖుడైనవానికి
ప్రాణముపెచ్చించియైన పనిదీర్పదగున్
.....జనకు.....
ప్రాణముపెచ్చించి శౌర్యరవిసతినీడే. 221

వ. అదియెట్లనిన. 222

ఆ. విక్రమార్కునగరి విప్రునితనయుఁడు
.....కేఁగి వచ్చునపుడు
తెరువునందునొక్క స్త్రీ యేలుపురిగని
మెలఁతఁజూడబోయె మేడమీఁద. 223

ఉ. కామిని లోకమోహినినిగాంచి...భూమిను
ద్దామతగాఁగుతైలఘట తండము చూచి సిలాతలంబునన్
భూమలిఖించు వర్ణముల పద్ధతులం.....
రామవరించు తైలపిఠరంబున గూలినయట్టి సాహసున్. 224

క. అనుపద్యము ప
య్యననప్పుడనె.....కెరుగిం
చిన నా విప్రసుతుండె
తనకు సహాయముగనరిగిత తైలమునన్. 225

ఆ. మునుగబోవబట్టి.....
తన్ను నేలి యాపురంబునేలుమనిన
నన్నువలదు విప్రనందను వరియింపు
మనుచును పరిచంచి..... 226

వ. అనిన బలీంద్రుండిట్లనియె. 227

ఆ. విక్రమార్క-నృపతి విక్రమంబె...
.....
చెప్పుమ.....
మూడులక్షణ విశుద్ధుండగుట సాగివచ్చు. 228

వ. అని నారదుండు పన్యసించి మరియును వినుమని యిట్లనియె. 229

చ. అవనిచరించ...కడ్డమువచ్చియొక్క- భూ
దివిజుఁడువలె్క- కంచిబరద్వైవత ముప్పదిమూముడుచిహ్నములో
భువిజరియించుమా.....త్తుని శసం
భవరససిద్ధి నాకనియు బలె్క-ను నేనినుచుండ భూవరా. 230

ఆ. అనినసాహాసాంకు డవ్విప్రుతోగం
.....కాత్మపురము
తెంపుకొనగ బట్టిదేవతరససిద్ధి
యిచ్చెనటియు ద్విజునకిచ్చె నతడు. 231

వ మరియు.....దాతృత్వంబువినుమని యిట్లనియె. 132

క. క్షితిసురుని బెండ్లిచేసిన
అతిశయమగు పుణ్యమబ్బునాతని...
.....
(...)తనూభవుఁడలెయనుచు నందురు ఆర్యుల్. 233

వ. అట్లుగావున. 234

చ. ధరణి చరించిశౌర్య.....చుండభూ
నుకుఁడొకఁ డేఁగుదెంచి తనసూనుని బెండిలిసేయుమన్నభూ
వరుఁడొకకోటి నిష్క-ముల.....నిచ్చెదానబం
ధురునకు నీయరాని యతిదుష్క-ర వస్తువుగల్గనేర్చునే. 235

వ. అనినమరియు నీవెఱిగిన విశే.....ప్పుమనిన దైత్యనాథునకు
మునినాథుం డిట్లనియె. 236

క. తలనరకబోవు వానిని
తలనరక యుండఁగా.....కిఁ
తలపోయు నశ్వమేధపు
ఫలమందఁగఁగలుగు ననుచు పలుకుదు రార్యుల్. 237

వ. అదియెట్లనిన 238

సీ. .....బులు[1] దిరుగుచువిక్ర
జనపతియొక చూత వనమునందు
పెదవులెండఁగ గడుభీతులైపరత
...భేతాళాఖ్య పురముపాహ
చంపవచ్చిన దప్పి చనుదెంచితిమి యన్న
సాహసమూ ర్తి నచ్చటికి నరిగి.....
...అటమున్నవఱ శిలాతటమున
జంపఁగఁబెట్టిన వానిచేపట్టి తిగిచి

తే. ర క్తమాంసము నాశరీరమున గలదు
బలిగఁజేయుఁడు తన్నని పల్క-నపుడు
పూజయొనరించి పూజారి బొదివిపట్టి
దినకరునిజూపి పల్క- నద్దేవియపుడు. 239

---

1. కేళకేళంబులు.

క. నీసాహసమున కలరితి
యేసిద్ధులనైన వేడుమిచ్చెద ననినన్
గ్రాసంబు మానుపూజల్
చేసినమానవుని విడువు? శుద్ధచరిత్రా. 240

వ. అనిమానుషాశనం బెన్నడు జేయకుమని యాపూజారి విడిపించె
నని మతియు నారదుం డిట్లనియె. 241

క. పాయక ప్రాణముకెల్లన
పాయముగావించు క్రూరపార్థివహింసా
ప్రాయంబు మాన్పువిమంత్రికి
నాయింద్రపదంబు జేరుననిరి మహోత్ములె. 242

వ. అనియుపన్యసించి విక్రమాదిత్యుని విచిత్రంబొక్కటి గలదు వినుమని యిట్లనియె. 243

క. అపరాధి గానివారిని
నెపమిడి దండించె నేనినిజ సుతునైనన్
రిపునిగతి మనుమ జూచుట
నృపతులకును దండనీతి నిల్పుటగాదె. 244

వ. అట్లుగావున. 245

క. మునిమాట్కి విక్రమార్కుడు
చనిదేశములెల్ల జూచుసమయమునందున్
వననిధి తటమునసొకపురి
కనుగొనివసియించె నికటగహనమునందున్. 246

సీ. ఆపురవరమేలు నధిపతి సువిచారు
డనుమహీపతి కూర్మిసుతయుఁ డొకఁడు
జయసేనుఁడనువాఁడు హయయానుఁడైవేట
యరిగి సరితీర్థమాడ దలఁచి

తురగంబుడిగి నదీతోయంబు జొచ్చుచో
నొకవిప్రుగాంచి తానొక్కడగుట
కతనగుట్టముబట్టు క్షితిసురయనవాడు
పట్టకున్నను గళఁగొట్టుటయును

తే. పాఱుఁడరుదెంచి యీసువిచారనకును
జెప్పుటయు నాత్మసుతుగొంచు శుద్ధయోగి
విక్రమాదిత్యునకు నదివిన్నవించి
సుతుని చెయిద్రుంచు మనద్రుంచ నతనినీఁడ 247

ఆ. హేమవృష్టి గురియ నాముని కది యీయ
మునియునిచ్చె విప్రతనయునకును
కపటమునియు వాని కరమునసంధాన
కరణి మోపుటయును గరముమొలచె. 248

వ. అందున కద్భుతచిత్తులయిన భూసుర భూపతులచేత పూజితుండై
యాత్మపురంబున కరిగె. మఱియును వినుమని యిట్లనియె. 249

క. పాతకముల నణగించును
ఖ్యాతులు దిక్కులఘటించి కామితఫలముల్
చేతికిలోనగు నరునకు
భూతదయం బోలగలదె పుణ్యముధరణిన్. 250

వ. అదియెట్లనిన. 251

సీ. విక్రమార్కుఁడు భూమివీక్షింప నరుగుచో
పథగహనంబున బడియలోన
నడుసునబడి బక్కయీవు చిక్కిన దయ
నెత్తెదనని పోయియెత్తలేక

పెనఁగుచో బ్రొద్దుగ్రుంకిన భాసిపోలేక
కడుభక్తి నయ్యావు గాచియుండ
పులిమీఁదనురికిన దలగక వధియించి
పిడుగులుగాలియు బెడిదముగను

తే. వరుషమొక్కటిగురియ నప్పురుషవరుఁడు
గోవునకునడ్డముగ నిల్చి వేవుటయును
యతనిదయజూచి సురభి ప్రత్యక్షమగుచు
మనుజభాషల నృపతికిట్లనియె సురభి. 252

తే. నీదయాళుత్వసాహస నిచయమునకు
నమరపతి మెచ్చి నిన్ను నన్నరయబంపె
నట్లయరసితి యదిదృష్ట మయ్యెనీకు
వరములిచ్చెద యెద్ది నీవాంఛితంబు. 253

వ. అనుటయు. 254

క. ఉపకారపరుఁడుతాఁబ్ర
త్యుపకారము గోరెనేని యుపకారంబౌ
నెపమునసొక్కటి(కొక్కటి ?)
నుపమించుటగాక యనరె యుత్తమపురుషుల్. 255

వ. అని నిజపురంబునకు జనియెనని చెప్పివతియును, 256

క. మాయలుపన్నియు వివధో
పాయంబులు చూపిహితము వల్కియు నానా
పాయములు జెప్పియునునర
నాయకులను.....నమ్మరంతురునన్. 257

వ. అదియెట్లనిన విక్రమార్క_ఁడొక్క_నాఁడు కొలువుఁగూర్చున్న సమ
యంబున గృత్రిమ పత్నీసమేతుండై యొక్క_యైంద్రజాలికుం
డఱుగుదెంచి యిట్లనియె, 258

ఉ. ఇంద్రునిబంటనేను దివిజేంద్రసమానక విక్రమార్క_యీ
చంద్రనిభాస్య నిల్లడిడి శక్రవిరోధులతోడ పోరుని
స్త్రుంద్రత జేయబోయెద ప్రతాప భయంకర సాహసక్రమో
పేంద్ర సమగ్రవిక్రమ సమేత ?పరాక్రమ నన్నుఁ జూడుమీ. 259

క. అనినగగనవీథి కెగయుచు
తనువు దిరస్క_రిణి దాఁచిదర్పిత గర్జా
నినదంబు చేయుచుండగ
ననిచేసినయట్ల యయ్యె నంబరవీథిక్. 260

వ. అంత. 261

క. కరములు బదములు శిరములు
ధరపైబడునట్లు నోప తరుణియు నాత్మ
శ్వశురుఁడ బోదుననవుడు
మరణము నిజమానొ కాదొమాయవె యనినన్. 262

ఆ. ఉడుగకగ్నిను విద యురికిన నటువలె
దలుగుటయును భటుడు గెలుపుతోడ
వచ్చినట్లువచ్చి వనిత నాకిమ్మన్న
విక్రమార్క_ఁడపుడు విస్మయమున. 263

వ. భవదీయ పత్నిత్వత్క_రచరణ శిరంబులు దునిసి ధరణిపైబడిన
నగ్నిప్రవేశంబుచేసెననుటయు వాఁడిట్లనియె. 264

తే. ప్రాణములతోడ దేవనీపదము కొలువ
వచ్చియుండంగ మత్కా_ంతచచ్చుపెట్లు

గొడ్డు తనతల్లియని కన్నకొడుకుచెప్పి
మాటనిజమయ్యె నిచ్చోట మనుజనాథ. 265

దోధకం :

ఈజగమంతయు నేలుచు నాయీ
రాజముఖింబరి రంభణసేయన్
తేజముగాదిది తే నావనితన్
రాజులుగోరిన రామలులేరే. 266

వ. అనవుఁడు. 267

క. నివ్వెరపడి (జనపతియిపు)
డెవ్విధమున నిత్తు వీని యిందునిభాస్యన్
నవ్వో నిజమోయని మది
నవ్వగచేమాటలాడ నేరకయున్నన్. 268

ఆ. అంతనింద్రజాలి యామాయలెల్లను
దలగబెట్టివచ్చి నిలుచుటయును
పాండ్యనృపతితనకు పాయనమిచ్చిన
మేటివస్తుచయము మెచ్చియిచ్చె. 269

వ. అదియునుఁగాక. 270

క. వేదలగు విప్రులడిగిన
నాదరణముతోడ నల్పమధికంబనకా
హ్లాదమున నిచ్చువాఁడె
యాదిమ దాతనుచు నుందురార్య జనంబుల్. 271

వ. ఈయర్థంబుదెలుపు నితిహాసంబు వినుమని యిట్లనియె. 272

సీ. ప్రథమాద్రి మణినితంబ ప్రదేశమ్మున
నొక్కపద్మాకర మొప్పుచుండు
దానిలోనొక మణిస్తంభంబు భాస్కరుఁ
డుదయింప దానును నుదయమందు
నదియు మధ్యాహ్నంబునందు సూర్యునిమోచు
ననవినియొక సిద్ధుడరుగుదెంచి
విక్రమార్కునకు నవ్విధ మెఱిగించిన
సాహసనృపతి యచ్చటికి నరిగి

తే. కంభముదయింప దానునక్కంభమెక్కి
యంబుజాతాప్త బింబంబునందుకొనిన
చండదీప్తికి నోర్చిన సాహసాంకు
మెచ్చికుండలీయుగళంబు నిచ్చియనిపె. 273

వ. అట్లు సూర్యదత్తం బైనకుండళ యుగళంబు ప్రతిదివసంబు అష్ట
బారువులు సువర్ణంబు గురియునని విన్నవాఁడుగావున నవిగైకొని
పురంబున కేతెంచునప్పుడు మార్గంబున. 274

అ. ఘనదరిద్ర హతినిగడుడస్సి భూసుర
డర్ధమొసగుమనుచు నడుగుటయును
కుండలంబుల మహిమగొనియాడి విప్రున
కిచ్చియాత్మపురికి నేగుదెంచె. 275

వ. అనిమతియునిట్లనియె. 276

క. ధరణిక వగ్రహదోషము
దొరకిన తచ్ఛాంతిసేయదొడరుదురవనీ
శ్వరులు దగదైవ మానుష
చరణులచే వానగురియు చందం బునకున్. 277

వ. అదియెట్లనిన. 278

ఆ. సాహసాంకునకును సమయంబునందుబం?
చాంగమొక్క విప్రుఁడనునయించి
యధిప! పదియునారు నబ్దంబులీయెడ
వానగురియకుండ వగ్రహమున. 279

వ. అదియెట్లనిన. 280

క. ప్రాతఃకాలము మంచును
ఆతతమధ్యాహ్నవేళ నభ్రోచ్చయముల్
రాతిరినిర్మల గగనము
నేతరిదోచినను నచటయేలాయుండున్. 281

వ. ఇట్టియనావృష్టికి శాంతిచేయవలెనని వ నీ రుద్రాభిషేకవాహణజ
పాదిశాంతులు సేయించినంగురియకున్న విక్రమార్కుఁడు. 282

క. విల్లును శరములు గొనిదివి
తల్లడపడనేసి మేఘతండము చేతన్
వెల్లువగా గురియించెను
బల్లిదులకును జేయరాని పనులునుగలవె. 283

వ. మఱియును. 284

క. క్రూరమృగ బాధలుడిపి ప్ర
జారక్షణ మాచరించు జనపాలునకున్
ధారుణి సురధేనువు నా
కారంబున గురియుచుండు గామితఫలముల్. 285

న. అదియెట్లనిన విక్రమార్కుండు రాజ్యంబుసేయుచుండ నొక్క
నాఁడు. 286

మత్తకోకిల :

భిల్లుఁడొక్కఁడు వచ్చిచెప్పెను భీకరంబగు ఘృష్టిభూ
మెల్లఁద్రవ్వుచు మర్త్యులన్ వధియింప నచ్చట మానవుల్,
తల్లడించుచు బారిపోయిన ధాత్రినాయక వచ్చితిఁ
బల్లెలన్ వసియింప మాకిక బాసెనేమని చెప్పుదుఁ. 287

తరల :

అనినవేటకు నుత్సహించి ధరాధినాథుడు సింధువా
హనము నెక్కితఁ దుక్తమార్గమునందునేగి, వరాహమున్
కనిరయంబున వెంటబెట్టిన గాఢబారిధరాబిలం
బుననుగ్గంగిన గుట్టముండిగి పోత్రివెంటనే పోవుచుఁ. 288

వ. ఆభూవివరంబునడిగ్గి సాహసాంకుండు తన్మధ్యంబున భోగవతీ
పురంబుఁగాంచి భోగీంద్రునిం బొడగని నమస్కరించి. 289

(ఇక్కడ నొక పత్రము జారిపోయినది.) 290

తే. ఒనగికొని పొమ్మటన్న వాఁడోపెనన్ని
కట్టుకొనిపోవ నర్థాధి కారివచ్చి
గణిత వినుమన్న నీవును గట్టుకొన్న
వాఁడునెఱుఁగుట యదిలెస్స వలదులెఖ. 291

వ. అనిననుడుగక లెఖవినుపించిన నర్థాధికారి విశ్వాసంబునకు సంతో
షించె ననిమతియు నిట్లనియె. 292

క. తమవంటివారి స్థితిచెడి
తమునిలుపుమటంచు. నడుగ తమబ్రతుకునకై
తమకించ కొసగు నరులకు
తమకింపగు ఫలములబ్బు తథ్యమునుమ్మా. 293

వ. అవ్విధంబు వినిపించెద నని యిట్లనియె. 294

సీ. చాంద్రగుప్తక్షితీశ్వరుఁడు దేశాంతర
మనుగు చోరుహిన భూభరముపొంత
ఘనుఁడు త్రికాలజ్ఞుఁడను సిద్ధుబొడగని
ప్రొయిక్కినానాసిద్ధ ముఖ్యుఁడనియె
నెవ్వరికిచటకిని నేతేరరాదునీ
వెట్లువచ్చితి వినీకిత్తునెద్ది
యనిగంతయును దండమును గరణియుగూడ
నిచ్చితన్మహిమల నెఱుఁగజెప్ప

తే. అందికొనివచ్చు తెరువున నధిపుఁడొకఁడు
రాజ్యహీనత్వమొంది యరణ్యవీథి
దీనదశఁజెందితన్ను నర్థించుటయును
సిద్ధుఁడిచ్చిన యవియిచ్చి క్షితివరుండు. 295

వ. వానిమహిమ దెల్పువాఁడై యిట్లనియె. 296

తే. గంతధరియింప మేదినీ కాంతుఁడగును
కరణిమోపిన ప్రాణసంగతులు గలుఁగు
దండధరుఁడైన రిపులదోర్దర్పమణఁచు
ననుచు నుపదేశమిచ్చి చానరిగె బురికి. 297

వ. మఱియొక విశేషంబు వినుమని యిట్లనియె. 298

క. సోదరులు పాళ్ళుకొరకై
వాదడిచినపిన్న పెద్ద వరుసానుగతిన్[1]
వాదడఁచి పంచిపెట్టిన
భూదేవుల వేల్పులనుచు బొగడుదురార్యుల్. 299

వ. అదియెట్లనిన. 300

---

1. పిన్నపెద్దవరుస ననుగతిన్

సీ. విక్రమాదిత్యుండుర్వీ స్థలిపాలింప
.....
కాలాంతరమున బొండెడు వేలధనమెల్ల
ధనమెల్లశయన పాదమిలకింద
పాతినని పుచ్చు.....
.....
చూడనాధనంబు
లెముకల బొగ్గులునుముకయు మన్నునై
యన్నుల్లు బిండెల నున్నజు
.....భ్రమసెమీకు.
విన్నవింబంగవచ్చితి మన్ననవ్వి
యవ్వనెవ్వని పాలనె దేదియుండె
అది.....దిగియంత. 301

క. భూమీసురలాది గాగల
గ్రామంబుల దగవుదీర కవుడు ప్రతిష్ఠా
.....
భూమీశ్వరు నడుగనతడు పొందుగదీర్చెన్. 302

తే. .....కరుడు
శాలివాహను బిలువంగ జాడబంప
నతడురాకున్న గోపించి యర్క-నృపతి
.....ర్వారుడగుచు. 303

సీ. శాలివాహుండు సాహసాంకుని సైన్యంబు
విరివిగా బురము.....
గమతండ్రివాసుకి దలచిన నాప్రొద్దె
ఫణిపతిదైత్యుల బంపుటయును

దారి.....

సాహసాంకు డొక్కశైలమునకు
దండశూకముగోరి తపముగ్రము
.....కలశమియ్య

నందికొని రాగనయ్యురగాధి విచుడు
భోగిపుత్రులుగువ.....
...గుండుచని విక్రమార్క ననుచు
బొంచుటయు వారువచ్చి దీవించియపుడు. 304

తే. అమృతకలశంబు ప్రార్థించి యడుగనీక
నించుకాలస్యమైన నీవీయకున్న
నన్యదాతను వేడెద మన్నవారి
కపటభూసుర చరితుల గాదలంచి. 305

క. నిజమువచింపుడు భూమి
ద్వీజులవి యడుగుటయు శౌర్యదినకర! మేమా
భుజగపతి యాత్మనందను
విజయమపేక్షించి యనుప విప్రులమగుచుక. 306

వ. వచ్చినిన్నమృతంబడిగితి మనిన భూపాలుండు. 307

క. యాచకుడై రిపుడైనను
నీచాత్ముండైన పాపనిరతుండైనన్
యాచింప నర్థమీయక
త్రోచుట త్యాగులకు నధికదోసము జేయుక. 308

సీ. గువ్వకై దేహంబుగోసి పెట్టడె శిబి
తనమేను వలెనని దాఁచికొనెనె
బలభేదిచేత దిత్తొలిపించుకొనె
గర్ణడంగంబు డాచుకోనాసలేదె

.....

.....

.....

.....

తే. దేహమస్థిరమనుచు సందేహముడిగి
యిత్తురుత్తములీ రాని విత్తమైన
.....
..... 309

వ. అనితలంచికుహకవిప్రులకు నమృతకలశంబిచ్చి యప్పటి కుట్ల తపం
బున వాసుకి నారాధించి తత్ప్రసాదంబున నాత్మబలంబులు ప్రాణ
ములు వడసి తనపురంబునకరిగి రాజ్యంబుచేయుచుండె మతియొక
కథ వినుమని యిట్లనియె. 310

క. దానంబును సాహసమును
మానవుఁడేకొలది గట్టిమనసున జేయన్
దానాకొలదినె ఫలసం
తానంబులుగలుగు నిదియెతథ్యముసుమ్మా. 311

వ. అదియెట్లనిన. 312

సీ. విక్రమార్కుఁడురాజ్య విభవస్థుఁడైయుండ
కవివచ్చి వితరణ కథలలోన
కనక వర్మ్మండను మనుజేశ్వరుండను
దినమును దేవికి తనువువేల్చి
యర్థంబువడసిధనార్థుల దనుపుచు
వర్తించుననని జెప్పివానిజూడ
నరిగియాతఁడు వేల్చుననలంబు లోదన
దేహంబు వైచిన దేవి మెచ్చి

ఆ. వరము వేడుమన్న వరదయ నృపతికిఁ
ధరువు వేల్పుకుండ ధనములిమ్ము
అనిన నిచ్చెదేవి యతఁడును ముదమంది
యనుప విక్రమార్కుఁడరిగెఁ బురికి. 313

వ. మఱియు నొక్కవినోదంబు వినుమని యిట్లనియె. 314

క. నేమములు దలచ నొల్లరు
సామాన్యంబనరు తమకు సాగిన కొలదిన్
కామినులేకాంతఁబున
కామించిననొల్ల మనరు కామిక జనముల్ 315

వ. అదియెట్లనిన, 316

స్వాగతం :
శక్రసన్నిభుఁడు సాహసలీలా
విక్రముండు పృథివీ తలమేలన్
శుక్రనీతికుతి శుద్ధుఁడుమంత్రి
ప్రక్రముండు జనపాలకు వీఁటన్. 317

వ. శుద్ధబుద్ధి యనువాఁడు తత్తనూభవుండి చ్చావిహారుండనువాఁడు
దుర్వర్తనుండై దేశంబుదిరుగుచు నుష్ణతీర్థంబున నుష్ణలింగంబు
దర్శించి యారాత్రియక్కడ వసియించియుండ నారాత్రియందు, 318

క. శంభునిగొలువగ వచ్చిరి
రంభోర్వశలాదిగాగ రాజాననలు
జృంభకుచ కుంభసంభృత
శుంభద్ధం థానుమోద శోభితలగుచున్. 319

ఆ. వచ్చియుష్ణమూర్తి నచ్చటసేవించి
పోవునపుడు మంత్రి పుత్రుజూచి
మమ్మగూడిరమ్ము మాపురికనపోయి
చిత్తమద్భుతంబు జెందిమగుడి. 320

వ. వచ్చియవ్వార్త వినిపించిన నతనిదోకొని విక్రమాదిత్యుం డచ్చటి
కరిగి. 321

ఉ. ఆవసుదాధినాథుఁడు ప్రియంబునమందటి భూమిగాంచెగో
దావరివారి మగ్నజనతా ఘనకల్మషతాప విస్ఫుర
ద్దావకృశానుతీవ్రపరిదాహశి ఖాగణదహ్య మానకా
ష్ఠావనవృష్టి మేఘపటలస్ఫుట భాద్రపదాదిశధ్వరిన్. 322

వ. తొల్లియచ్చట శేషుండు యజ్ఞంబు సేయుచుండ అగ్నిహోత్రంబు
మీఁద ప్రవహించుటంజేసి యదియుష్ణ తీర్థంబునంబరగె. 323

తే. ఉష్ణలింగంబు భజియించె నుర్విభర్త
యచటనారాత్రి వసియింప నర్ధరాత్రి
యప్సరస్త్రీలువచ్చి యయ్యభవు గొలిచి
సాహసాంకునిదోకొని చనిరిదివికి. 324

వ. అట్లరిగి తమ్మువరించి తమలోకం బేలుచుండుమనిన నొల్లమదీ
యమంత్రి పుత్రునివరియించి తన్మనోరథంబు సల్పుడనిన నట్ల
కాకయని యప్పటిచోటనే డించి యరిగిన. 325

క. పురికేతెంచెను విక్రమ
ధరణీపతి యప్సరసలు తన్మంత్రిసుతున్
వరియించికొలుచుచుండిరి
విరోచనసుత నింకనొకటి వినుమనిపలికెన్[1]. 326

---

1. విరోచనకుమారయొకటి వినుమని పలికెన్

క. సారాచార సమగ్రో
దారుండగు నృపతిసుతుఁడు ధరపాలింపన్
మారీవ్యాధులు దరిద్రా[1]
చోరగ్రహగతులు ప్రజలసోకగయుండన్. 327

అ. అట్లుగాన విక్రమార్కుండు రాజ్యంబు
పాలనంబుసేయ ప్రజలకెల్ల
దుష్టచోర రోగదుర్గత్య వగ్రహా
న్యాయవర్తనంబు లంటకుండు. 328

వ. అనినవిక్రమార్కునకు ద్వాత్రింశత్పుత్రికా సింహాసనంబెట్లుగలిగె,
నని న బలీంద్రునకు నారదుం డిట్లనియె. 329

క. రంభయు నూర్వశియునును
జృంభిత నాట్యంబు చూపచింతారత్నా
దంభమున వేదిపై నా
జనభారి వసించియున్న సమయమునందున్. 330

ఉత్సాహము :
ఏనుబోయిమున్నజూచి యింద్రుడని యేవేడ్కనో
మానినాథ నృత్యశాస్త్రమార్గమెవ్వఁ డెఱుఁగునా
మానవేశుఁడైన విక్రమార్కుఁడెఱుఁగునన్న న
ద్దాన వారి రథమువంపె ధరణినాథు చోటికిన్. 331

ఉ. పంపిన విక్రమార్క నరపాలకుఁ డింద్రునియాజ్ఞపూని నై
లింప ధరిత్రికేఁగి యట లేఖకు లేంద్రునిగాంచి వజ్రిమ
న్నింపగ రత్నపీఠమునలెచ్చె సురల్ వినుతింపగన్ యశ
స్సంపదుదారశౌర్యుఁడగు సాహసమూర్తి దిగీశవైఖరిన్. 332

---

1. దుర్గతి

క. భరతాచార్య మతంబున
నొరవట్టగరాని నృత్య మూర్వశిచూపెన్
వరుసం దత్తిళమతమున
సరసముగా నాడెరంభ శక్రుఁడుచూడన్. 333

వ. అప్పుడింద్రుఁడు విక్రమార్కునిజూచి యీయిద్దఱిలోనశాస్త్రసిద్ధం
బైన నృత్యం బెవ్వరిదనిన నతండిట్లనియె. 334

క. అంగములు ప్రధానంబులు
పాంగప్రత్యంగములు రసాస్పదభావం
బంగీకరింపవని యిది
సంగతి గాదనిరి భరతశాస్త్రజ్ఞవిధిజ్ఞుల్. 335

క. అంగప్రత్యంగములే
అంగీకరణంబుగాఁగ నాడెనురంభా
భంగులు శాస్త్రక్రియలకు
భంగంబగు నండ్రుచూడ భరతవిధిజ్ఞుల్. 336

వ. మఱియు శుద్ధాంగవిధాంగ దేశిమార్గ నృత్యంబుల నిపుణతచూపిన
యూర్వశి మత్తల్లి హల్లీసక ప్రేక్షణి పేరణీ కుండలి దండలాసకాది
నృత్యంబులు విధాంగలక్షణంబగుటను శుద్ధాంగవిధాంగంబులలో
శుద్ధాంగంబు త్తమంబగుట నూర్వశిమేలనిన ద్వాత్రింశత్ప్రతికా
యుక్తంబైన సింహాసనంబిచ్చి యనిపిన విక్రమార్కుండునుం
బురంబునకువచ్చి తత్సింహాసనా రూఢుండై రాజ్యంబు సేయు
చుండ గొంతకాలంబునకును. 337

ఆ. కంఠమొండెభరణిగజముల మదమింకె
తురగనేత్రములను దొరగెనీరు
కురిసె రక్తవృష్టి కూపెట్టె నక్కలు
రనికి దేజమణఁగె రాజెదిశలు. 338

తే. ఇట్టి యుత్పాతములు ధరబుట్టుటయును
భట్టి వినుపించుటయు నరపాలవరుఁడు
యిందులకునేమి కారణమెఱుఁగ జెప్పు
మనిననాభట్టి జెప్పెనేకాంతమునను. 339

సీ. నీతపశ్శక్తికినీలకంఠుఁడుమెచ్చి
యిలయేలవెయేండ్లు నిచ్చినీకు
ఇటుబుద్ధిబలిమి వేయేడులు నేనీయ
రెండువేలేండ్లిల నుండగలిగె

హరుఁడు చెప్పిన కాలమయ్యె మాసాధిక
సమవయఃకన్యకాజాతుఁడైన
బాలుచేబడనీకుబ్రాప్తంబుగలదని
వచియించె నటువంటివాఁడు ధరణి

తే. బుట్టగాబోలు నరయంగ బెట్టిపంపు
మనిన బేతాళుదలచెనయ్య వనినాథుఁ
డతఁడుచనుదేర నరయబొమ్మనిన వాఁడు
నరసియే తెంచి యా విక్రమార్కునకును. 340

క. వినుపించెఁ బ్రతిష్ఠానం
బనుపురినెల యెక్కుడైన హాయనపువయో
వనితకు బుట్టినబాలుం
గనుగొంటిని విక్రకన్యకానందనునిన్. 341

వ. అనిచెప్పి యదృశ్యంబయ్యె విక్రమార్కుండు వానిబట్టితే బంపిన
వాఁడునుంజని ప్రతిష్ఠానపురం బవరోధించిన. 342

క. వాసుకితనపుత్రునికై
యాసురసైన్యములబంప నాసైన్యములన్
వాసిచెడ నురిపి విడిచిన
నాసాహసమూర్తి వినియె హతశేషులచేఁ. 343

క. విని కోపంబునదానే
గిన నశ్వాలకుఁడు కోలఁగెడపినగఁ—లెన్
ఘనుఁడైన విక్రమార్కుఁడు
ఘనహీనతలొక్క రూప కాలంబునకున్. 344

క. కాలవశంబున నొకపసి
బాలునిచేనైన ఘనుని ప్రాణము పోవున్
కాలముగూడకతలదెగి
వ్రాలినప్రాణంబు మగుడిరాదె తలంపన్. 345

సీ. శాలివాహనుచేతి కోలచే విక్రమ
శిరమట్లు దెగుచునుజ్జయినిపురము
నందు సాహసమూర్తి యంగనముందర
బడుటయు నాకాంతభట్టిజూచి
గర్భములోనున్న యర్భకు వెడలించి
యతనిచేతికి నిచ్చి యగ్నిజొచ్చె
భట్టియునాబాలు పట్టభద్రునిచేసి
యేలించె నిలయెల్ల నింతలోన

అ. గగనవాణి పలికె గద్దియ యెక్కంగ
పాత్రుఁడైన భూమిభర్తలేడు
గానధరణిలోన గప్పుడు మీరని
చెప్పెభట్టి యట్ల జేసెనంత. 346

వ. కొంతకాలంబునకు నాస్థలంబు నిర్మానుష్యంబై యడవి పెఱిగిన
నొక్కభూసురుండు. 347

ఆ. చెట్టుగొట్టి చేనుచేసి నాఁగిచున్న
గొట్లు గొట్టి నడిమిగుట్ట లేరి
[1]సవర జేసి గోరుతగాగ జేశివి శాఖ (?)
విత్తులలికి కంచెవెలుగువెట్టి. 348

క. మిడుతులకు దప్పిచాలే
ర్పడ బాయఁగ పెఱిగి పేనువట్టకవలమై
నుడి చావకయెలుకలచే
బడినొవ్వక జొన్న పెఱిగి పండగనంతన్. 349

శా. ధారాపట్టణమేలు భోజుఁడు మహోదారుండు వాహ్యాళిగా
నారణ్యంబున కేగివచ్చు నెడబ్రహ్మప్రాప్త భూదేవనా
చారంభస్థలి[2]జేరు వంజనఁగసైన్య వ్రాతముం జూచియ
ప్పారుం డిట్లనె జొన్నచొచ్చివలె నేభట్కింపుడీ బియ్యమున్. 350

క. అని మంచెమీఁదఁ బలుగక
విని నిజమని జొన్నవెన్ను విరువగమంచం
బునుడిగ్గి వెంటదొలంగం
జనికుయ్యాయనిన సైన్యజనులతిభీతిన్. 351

ఆ. చేనువెడలిపోవ దానెప్పటిని మంచె
యెక్కి వెడలిపోవనేల మీకు
నూచబియ్యమైన నోపినలాగున
దినుడనంగ వాఁడు తిరిగిచొరగ 352

---

1. సవరజేసి గొరుత చదునుకాగ విశాఖ.
2. భూదేవసైన్యారంభస్థలి.

వ. తొల్లిటి యట్లమంచడిగ్గి యప్పటిగుయ్యికొన భోజుండు విస్మితుండై
యమాత్యుని నడుగుటయును నతండిట్లనియె. 353

క. విత్తంబుమీఁదనుండిన
మత్తుండై పలుకునట్టి మానవుఁడైనన్
విత్తము ప్రలాపయుతమని
చిత్తంబునఁ దలఁచి వ్రయము సేయుదు రార్యుల్. 354

వ. అట్లుగావున నితండెక్కిన మంచెక్రింద నధికధనంబుండ బోలు నది
శోధింపవలయునని నబ్భోజుండు. 355

క. ...[1]...త్రమునకు
భూవరుఁడును ద్విగుణమిచ్చి భూఖనికులకున్
శ్వావిభుఁడుమంచెక్రిందను
భూవివరము సేయుమనుచు బొందుగ బలికెన్ 356

క. జనపతియానతిచే నా
ఖనికులు ధరద్రవ్వినచటగనుపట్టెల స
త్కనక మణిరుచులు వెలుగును
ఘనసింహాసనము పుత్రికాసహితంబై. 357

వ. అది మోయించుకొని ధారాపురంబునకుం జనియెననుటయును. 358

తే. అట్టిసింహాసనము భోజుఁడాత్మపురికి
యివ్విధంబునగొనిపోయి యేమిచేసె
నద్భుతంబయ్యె నది నాకు నానతిమ్ము
బ్రహ్మఋషివర్య! ఆదిమబ్రహ్మపుత్ర! 359

---

1. ఆవిప్రక్షేత్రమునకు.

ఉ. వేంకటనాథపుణ్యపదవీ గతయోగసనాథ విస్ఫుర
త్పంకజనేత్ర భైరవమహాపాత్రమనోంబుజ మిత్రశంక చ
క్రాంకిత బాహు[1]పద్మనిగమాంత మనోహరపద్మకౌస్తుభా
లంకృతపీనవక్ష కమలాముఖ లగ్నకటాక్ష వీక్షణా! 360

క. కుటిలసుర విమత మదహృ
త్పటుచటుల విఘటనచక్ర భూషణ బాహో
కటితటఘట నాహాటక
పటరాజిత కుంటముక్ల భైరవు వరదా! 361

వనమయూరము :

శ్రీమహితరూప! పదసేవితసురేంద్రా!
క్షేమకర! తల్పగత! శేషగత శోభా!
భూమహిత గంగవిభు భైరవసుధి హృ
ద్ధామ! తిరువేంకటనిధాన! జగదీశా! 362

గద్య. ఇది యష్టభాషాకవితాప్రవీణ నవఘంట సురక్షాణకూచనా
మాత్య పుత్రసుకవిమిత్ర వినయవిద్యావిధేయ యెట్టియనామ
ధేయ ప్రణీతంబైన సకల నీతికథా నిధానంబునం బ్రథమా
శ్వాసము. 363

——:o:——

1. పాణి.

# ద్వితీయాశ్వాసము

క. శ్రీకలితకుంట ముక్కల
శ్రీకరపినబయ్యమంత్రి శేఖరహృదయ
శ్రీకల్పక భూరుహాయ
శ్రీవేంకటలాహృదయనాథ ! వేంకటనాథా !

వ. అవధరింపుము నారదుండు బలీంద్రున కిట్లనియె.

సీ. భోజుఁడీరీతిన పూర్వసింహాసన
ముస బలిపూజనములు ఘటించి
శుభముహూర్తంబున శుద్ధాత్ముఁడై దాని
నారోహణముసేయనందు నున్న
ప్రతిమలుఁ గదలి ముప్పదిరెండు జీవముల్
వడసి భోజునిజూచి పలికెనపుడు
విక్రమార్కుని భంగి వితరణసాహస
క్రమములు నీయందుగానరా(వు)

ఆ. కానగద్దెయెక్కగానర్హు డవుగావు
నిలుపుమనుచునర్క నృపతి కథలు
చెప్పిదివికి నెగసియప్పుడు భోజుని
కనిరి దివ్యమూర్తుల లవధరించి. 2

సీ. చంద్రగుప్తుమాచక్రేశు తనయుండు
చంద్రచందన కుందచారుకీర్తి
వాసవదత్త సింహాసనారోహణ
పావనవైభవోద్భాసితుండు

సాహసోదారరక్షా విక్రమాఢ్యుండు
ఘోరరిపుప్రాతకుముదహేళి
భూరగస్వర్లోక పూర్ణసద్గుణరాశి
నిర్భయదాన నిర్మిద్ర మూర్తి

తే. దానధర్మోపకార విద్యాప్రతాప
సత్యశౌచక్రియా బలాశ్చర్యశౌర్య
భూషణుండు దీనయాచక పోషణుండు
విక్రమార్కుండు జగదేకవిశ్రుతుండు. 3

వ. అనియతని గుణంబులు ప్రశంసించి నీకతంబున శాపముక్తులమైతి
మనిన మీకీశాపంబెట్లు వచ్చెననిన నాపుత్రికాస్త్రీ లిట్లనిరి. 4

క. గిరిజకు సఖులగు మేమా
హరునిన్ మోహింపనెఱిగి యద్రిజమమ్మున్
బరికించి శాపమిచ్చెను
పరువడి నీగద్దెయందు ప్రతిమలుగాఁగన్. 5

వ. అనిచెప్పి యధాస్థావంబున కరిగిన భోజుండాసింహాసనంబెక్కకయు
మామహేశ్వర ప్రతిష్ఠగావించి కొలుచుచుండె ననిన నభోభూజుని
జన్మంబు చెప్పుమనిన నారదుం డిట్లనియె. 6

ఉ. ముండికుడాప్రయాగ వసుముఖ్యములొల్లక తీర్థవాసులన్
ముండనమాచరించునెడ ముగ్గురు ముండలువచ్చి యందులో
రండయొకర్తి యాత్మపతి రాజుగ గోరి త్రివేణిగూలె నా
రెండవముండయుం బ్రియధురీణ మనోహరుగా దలంపుచున్. 7

ఆ. ఆత్రివేణి గూలెనంత మూడవదియు
నాత్మభ ర్తకళల నధికుఁడగుచు
జేరిమొగముఁ జూచువారెల్ల కవులుగా
గోరి యాత్రివేణిగూలుటయును. 8

క. ఈముండలు మువ్వురకు
న్నే మగడంగాఁగవలయు నిహమునననితా
నాముండియందు గూలుచు
భూమిపయిన్ ధరణియేలె భోజుండగుచున్. 9

వ. అట్లుచెప్పి యిట్లనియె.

ఉ. మానవలోకనాథుఁ డసమాన చరిత్రుఁడునందుఁడంగనా
మానసవ ర్తియై విబుధమంత్రులకున్ గొలువీక యెప్పుడున్
భానుమతీ కపోలకుచ భారముఖోరువిలోలనేత్రస
న్మాన మనస్కుఁడై ధరణిమండలమేలుచు నుండెనంతటన్. 10

వ. ఇవ్విధంబున స్త్రీలోలుండై భూపరిపాలనంబునం బ్రమత్తుండై
యున్నతనికి బహుశ్రుతుం డిట్లనియె. 11

ఆ. జాతిసంకరములు జరగంగ నీయక
భూతలంబు జనులరీతులెఱిఁగి
శత్రుమిత్రనృపతి చర్యలు పరికించి
ధరణి యేలవలయు నరవరుండు. 12

క. లోలాత్ములు మనసీయరు
శ్రీలఱిన్నిస్థితులు చెపరు చేరిన మనుజుల్
వేళగని వెళ్ళఁజూతురు
స్త్రీలోలుఁడు పాపియనుచుఁ జెప్పుదురార్యుల్. 13

వ. అనిమంత్రి హితంబుచెప్పిన నిట్లనియె. 14

క. హరుఁడును హరియును నజుఁడును
శిరమున నురమునను వదనసీమల యందుఁ
దరుణులఁదాల్చిరి పాయక
నరులెంతటివారుపాయు నారీజనులఁ. 15

వ. అనిన మంత్రి యిట్లనియె. 16

ఆ. అధికులాచరించు విధములు దలపంగ
నితరజనులుసేయ నెట్లు గలరు
దంతిపల్లనంబు ధరియింపఁ బోల్టేలి
కలవియగునె చూఁడన వనినాథ. 17

వ. అనినసతీ విరహితుండనై యుండ లే నేమిసేయుదు ననిన బహు
శ్రుతుం డొక్కచిత్రపటంబున భానుమతి రూపంబు చిత్రించి
ముందటనిడి యీపటంబుచూచుచుం గొలువుండి భూమిఁబాలింపు
మనిన నతండట్లసేయుచుండ నంతనొక్కనాఁడు. 18

తే. శారదానందుఁడను గురుస్వామియొక్క
యవసరంబున నృపుఁజూడ నరుగుదెంచి
పటమునన్ లిఖితయైన యాభానుమతిని
గాంచి శోభవలఱుణ క్రమములరసి. 19

క. విలిఖించఁ డేలకోయీ
లలనామణి వామ జఘన లాంఛనమనుచుఁ
బలికినభూపతి యితఁడీ
నెలవెఱుఁగుట యెట్లు! తప్పెనిజమూసకికిఁ. 20

వ. అనిమంత్రిజూచి శారదానందుని నధియింపుమని పంపిన బహు
శ్రుతుండట్లగాకయని శారదానందునిం గొనిచని యొక్కభూగృ
హంబున డాఁచియుండె నంత నొక్కనాఁడు. 21

ఆ. నందభూమి పాలనందనుఁడు విజయ
పాలుఁడనెడువాఁడు పాదివేఁట[1]
యరుగదలఁచిసైంధవా రోహణముచేసి
పురముగవని వెడలు దెరువునందు. 22

సీ. యెండినతరువుననుండి కాకముగ్రోల్చె (?)
వత్సకునరచుచు వచ్చెగోవు
రజకుండు మలినవస్త్రపుమూటతోవచ్చె
పట్టినఖడ్గంబు పడియెఁబుడమి
చేలవిహీనయై బాలిక పొడమూపె
తరుశాఖ విరిగి భూస్థలినిద్రెళ్ళె
కుదిరలు వాపోయె కుడివంకదిక్కున
ముందటగూకడె ముం...

సవ్యబాహువు వణకెనశ్వంబు క్రమ్మొగ్గె
కోటడెలిగించె బులుగుదాగుండ్ర తొలిపె
డబ్బు తొరజొచ్చి పరికెదబ్బిబ్బుగాఁగ
..... 23

వ. ఇవ్విధంబున నపశకునంబులైన మగుడక యారాజకుమారుండు
మృగయావ్యసన పరాయణుండై చని యవ్వనంబున 24

క. మృగములజంపుచు గోలము
దగులుచు వెనువెంటఁ దిరుగ తరణియు గ్రుంకెన్
ధిగధిగ నొకపులి తరిమిన
జగతీపతిసుతుఁడు తరువు సరసర బ్రాకెన్. 25

అ. అల్లుబ్రమ్మానువాకి యగ్రశాఖకు జేర
నంతకపుడె ఋక్షమందుమీఁద
నున్నకోపమా యనుచునుండ భయంపడ
వలదటంచు నెలుగు వానిఁబలికె. 26

---

1. పెంపుడుపక్షులను విడిచి పట్టెడువేఁట.

క. కోపించిన పులిదిగువం
జూపట్టగమీఁద నెలుగునుడియుఁగ నుభయా
టోపముల కులికి వడఁకెను
భూపజుఁడడక త్తి లోనిపోఁకయు బోలెన్.  27

వ. అంతక్రిందనున్న పులి మీఁదనున్న భల్లూకంబున కిట్లనియె.  28

క. మనుజుండస్థిర చిత్తుఁడు
తనునమ్మినవారి జెఱుచుఁ దరియగువేళన్
మనుజుండు పాపకర్ముఁడు
మనుజునివర్తనము లెల్లమాయలు సుమ్మా.  29

వ. అనిబోధించి యమ్మనుష్యునిం బడద్రోయుమనిన నయ్యచ్ఛభల్లం బిట్లనియె.  30

క. తనునమ్మి శరణుజొచ్చిన
మనుజుని రిపునైన దుష్టమానసునైనన్
మనమున నొండుదలంపక
మనుపుట యేధర్మమనుచు మనుపుదుధార్యుల్.  31

వ. అట్లుగావున నితండెట్టివాఁడైన బడద్రోయనని నిద్రాలసుండైన యారాచకొమరునిం దొడమీఁద నిడుకొని.....నిద్రవోయి మేలుకొనిననంత భల్లూకంబతని హృదయంబెఱుఁగదలంచి నిద్రించునదియుం బోలె నారాచకొమరునితొడ దలయంపిగాఁగన్నులు మూసికొన నాశార్దూలంబు రాచకొమరున కిట్లనియె.  32

క. మృగములకును మానవులకు
నగునే చెలికార మెట్టియవసర మైనన్
మృగము (నరుమీఁద) దెగునట
మృగముపయి న్నరుఁడు దెగునిమిత్తములేకే.  33

ఆ. బల్లిదుండు గినిసిపైనెత్తి వచ్చినఁ
గ్రూరుడైన దన్ను జేరనిచ్చు
నతఁడు దలఁగిపోవ నప్పుడె భక్షించు
నమ్మదగనివాని నమ్మదగదు. 34

వ అట్లు గావునసీ భల్లూకంబును బడద్రోచినీవును సుఖంబునం బొ
మ్మనిన నతండును నట్లుచేసిన 35

క. ముక్కుంబు దిగువబడకా
వృక్షము కొమ్మదిమి పట్టివెఱచినయతని
స్వీకించి వెఱకుమనుచుం
బక్షంబునవలికె నట ప్రభాతంబైనన్. 36

ఉత్సాహం.
పులిదొలంగి పోవుటయును భూరుహంబు డిగ్గియా
యెలుఁగువలికె రాజతనయయేను నిన్నుగాచితిఁ
గెలసి నీకు మేలుసేయగీడుసేయ జూచితా
ఫలముచే సనేఁచరనుచు బలుకుమని శపింపుచుఁ. 37

వ. ఈనాలుగక్షరంబుల కర్థంబెవ్వఁడు చెప్పిన వానివలన శాపముక్తుండ
వవుదు పొమ్మనినతండును విభ్రాంతివహించి వనంబున 'సనేమిరా'
యనుచు దిరుగుచున్న తజ్జనకుండైన నందుండు దోడ్కొని చని
పీని జాల్మత్వం బెవ్వండుదీర్చిన నర్థరాజ్యం బిచ్చెదనన మంత్రౌ
షధ విదులెల్లవచ్చి మాచేతంగాదని తొలంగిన బహుశ్రుతుం
డిట్లనియె. 38

క. అవిచార పరతవిప్ర
ప్రవరులఁ జంపించు భూమిపతులకు నఘముల్
తవులకవిత్తు వోవునె
యవివేకముగాదె తెలియకాజ్ఞాపింపన్. 39

తే. నరనుతుండైన శారదానంద గురుని
నిట్టికార్యంబులకు ద్రోవ యెఱుఁగునన్న
కల్లగాజంపితిని వానిగాచి నిలువ
కనినదాఁచిన మునిగొంచు నరుగుదెంచి 40

క. భూపతిముందటఁ బెట్టిన
నాపరమ యతీంద్రుజూచి యనియె మునీంద్రా!
నాపుత్రుఁబెట్టిదీర్పుము
పాపాత్ముఁడననుచు మదినిబట్టక యనుచున్ 41

వ. కుమారునినిందించి శారదానందుని ముందరనిడిన వాఁడెప్పటి
యట్ల 'ససేమిరా' యని పలుకుటయును. 42

క. సమరముల శత్రునృపతుల
సమయించుటగాకనమ్మి సామీప్యమునన్
శమము నరనిద్రించెడుబు
ద్ధిమ నిలబడ ద్రోచుటదియు శౌర్యమెతలఁపన్. 43

వ. అనిశారదానందుండు పలికిన సవర్ణంబు విడిచి "సేమిరా" యను
చుండె ననుటయును. 44

క. సేతువు జూచినగంగా
స్రోతస్వినిగ్రుంగ భూమిసుర వరహత్యా
పాతకమణఁగు గృతఘ్నత
కేతీర్థమునందు గ్రుంకనేలాఁ తలఁగున్. 45

వ. అనుటయు రెండవ యక్షరంబును విడిచి "మిరా" "మిరా"
యని పల్కుటయును. 46

క. మిత్రద్రోహీకృత ఘ్నుచ
రిత్రులు విశ్వాస పాతకికృతులా(...)భూ
...త్రాదినరకములు నా
గోత్రార్కము ఘోరదశలగుందురు రెపుడుఁ. 47

వ. అనినమూడవ యుత్తరంబును విడిచి 'రా' యని పల్కుటయును 48

క. రాజునురాజకుమారుఁడు
తేజము మదిగోరి రేనిదేవార్చనముల్
భ్రాజితదానము హోమము
రాజసమున విక్రమంబు రక్షయువలయున్. 49

వ అనిన 'రా' యుత్తరంబు విడుచుటయు తోడనే విభ్రాంతిబాసిన కుమారునింజూచి సంతోషచిత్తుండై యితండడవిలో జేసినపని యెల్లెఱిఁగితిరనిన శారదానందుం డిట్లనియె. 50

క. (దేవ) బ్రాహ్మణభక్తి
ప్రావీణ్యున కెఱుఁగవచ్చు భావంబుననీ
దేవితోడమచ్చ దెలిసిన
భావమునకెయనుచు బలుక భార్థివుడంతన్ 51

వ. శారదానందునకు నమస్కరించికోనియాడి మంత్రియగు బహు శ్రుతునింజూచి యిట్లనియె. 52

క. హితవును బుద్ధియు గలిగిన
మతిమంతుఁడు మంత్రియైన మనుజేంద్రునకున్
గతియును రాజ్యముభోగ
స్థితియను గీర్తియను గల్గుసిద్ధమునుమ్మా. 53

వ. అనిమంత్రిఁ గొనియాడి శారదానందుని నర్థరాజ్యంబు గైకొను మనుటయు. 54

క. యమితవరుఁడు రాజయోగ
స్థితినాథుఁడుగాక యిట్టిక్షితినాథుండే
మతిబరికింప గననియా
క్షితిపతి దీవించి చనియెస్వేచ్ఛాగతులక్. 55

వ. అనినారదుండు యింకనొక్కయద్భుతంబు వినుమనియబ్బలీంద్రున కిట్లనియె. 56

క. నరుఁడెట్టి కులజుఁడైనన్
హరిచిహ్నలుదాల్చి నాట్యమాడిననైనన్
హరియుద్ధరించు వారికి
శరణంబై రాజ్యభోగ సంపదలిచ్చున్. 57

వ. అట్లుగావున. 58

క. మానవనాథుండు బృహ
త్సేనుండనువాఁడు తపముసేయఁగ శివుఁడా
ధ్యానమున నిలిచి పలికెన్
భూనాయక! వరము వేడుపొమనఁగనిత్తున్. 59

ఆ. అనిన సంతతియును నాహవజయమును
కోరుటయును నొక్కకొమ్మపుట్టు
దివ్య పురుషుఁడట్టి తెఱవకై తనుదాన
వచ్చి పొంది నీకు వరుఁడగును. 60

వ. అతనివలన నీకు శత్రుజయంబును కులాభివృద్ధియు నగునని వరం బిచ్చి శంకరుండరిగిన ప్రతాపవిషయాధీశ్వరుండటువంటి కన్యకంగాంచి యది యౌవనవతియైన హరుండానతిచ్చిన దివ్య పురుషుండొన్నఁడు వచ్చునొకోయని సౌధాగ్రంబున నిడి యుండునంత. 61

సీ. కాళింగుఁడనియెను కంసాలి యొక్కండు
సౌధాగ్రముననున్న చంద్రముఖిని
గనుగొని మోహించి కడువడి గీలుగా
రచియించి శంఖచక్రములు దాల్చి
విష్ణుండని యువ్విధికి దత్రాత్ర...
.....వ్వనిత యున్న
సౌధాగ్రముననున్న జలజాక్షి విష్ణుండ
వచ్చితిని మూర్తివఁశుఁడనగుచు

అనిననిజ.....
.....
.....దగ్రమొక్కి
పితకు జెప్పిపంప నతడువచ్చి. 62

క. కాళింగుజూచి నిక్కమె
నాళీకాక్షుండె యనుచు.....
బాలకి నర్పించుచుభూ
పాలుండుచని సతియు వాని పత్నెమెలగఁ. 63

వ. ఇవ్విధంబునక్కన్యారత్నంబును భోగింపుచుండునంత 64

క. హరిదనకునల్లుఁడయ్యెన్
సరియెవ్వరు నాకటంచు జగతీప(తియున్)
...దొడగిన నభ్భా
వరులందఱునొక్క పెట్టవచ్చిరి నృపుపై. 65

ఆ. అతనియల్లుఁడైన హరిచేతజచ్చిన
కలుఁగుకీర్తిముక్త లలరమనకు
ననుచు బురము దిరుగనందఱు విడిసిన
శ్రీతితలేంద్రుడధిక చింతనొంది. 66

సీ. తనభక్తు ప్రహ్లాదు దండింప.....
...తింపకున్న నిర్గుణుండుగాడె.
ప్రియభృత్యుడైన నీ భీషణుముక్తిక
జగతినిల్చిన యవిచారిగాడె
కురుచ.....మెరబలివెండి
మాటదప్పిన యప్పమాణిగాడె

తే. యెవ్వడెటువంటివాడన్న నవ్విధంబు
చూపనేర్చిన యాబహురూపిగాడె
శత్రుమి.....గతుని
హరినినెటుగాగనమ్ముదు నల్లుడనుచు. 67

సీ. ప్రేపల్లెలోపల గోపకాంతారతి
.....గొరగాడె
తనపుత్రుడగు నరకునిజంపి
అతనినిలలనలజేకొన్న ఖలుడుగాడె
నురవైవ శిశు.....
కలన్యపెండ్లి యాడినమహాపెద్దగాడె
కపట విప్రులరూపుగైకొని మాగగు
దునుమ బంచిన యట్టి దోషిగాడె

తే. కాలయవనుని ముచికుందు పాలుజేసి
చంపజేసినయట్టి దుష్కర్మిగాడె
నాకు హరియల్లుడని యెట్లునమ్మవచ్చు
విష్ణుడున్నాడు నాకని వెట్టినైతి. 68

---

1. [ప్రేపిల్లెలోపల గోపకాంతారతి తేర జూరాడినదిట్టకాడె
తన పుత్రుడగు నరకుని జంపియాతని లలనలజేకొన్న ఖలుడుగాడె
ఊరవుగ చైద్యునకొనకినకన్యక పెండ్లియాడినమహాపెద్దగాడె
కపట విప్రుని రూపుగైకొని మాగధుదునుమబంచినయట్టిదోషిగాడె]

వ. అనిదుఃఖింపుచున్ననతని కూఁతురు తనపెనిమిటియగు కుహక
విష్ణుపదంబులఁ బడి యేడ్చుచు నిట్లనియె. 69

తే. అధిపవిష్ణుండు తనయల్లుఁడనుచు నన్న
దీయ జనకుండు నృపతులధిక్కరింప
వారుబలవంతులై మీఁద వచ్చినారు
నీవు పెక్కింపదగునె యోనీరజాక్ష. 70

వ. అనినతండు ఖిన్నుండై యిట్లనితలంచుచు. 71

క. తమచేతగాని పనులకు
గ్రమమెఱుఁగక యధికుమూ ర్తిగైకొన జనముల్
భ్రమియింప హానియగుచూ
నము బ్రౌణముబోవు నిట్టి నడకలు నిజమే. 72

ఉ. ఏవిధమాచరింతు నిక నెక్కడికింజనువాఁడ నెప్పుడుం
జావునిజంబునాకనిన సామజవత్సలు నార్తరక్షుల
న్నీ విభునాత్మనిల్పి యపకీర్తికి కీర్తికి హర్తకర్తయ
ద్దేవుఁడె యంచు పల్క యువతీమణి చూడఁగబక్షివాహుఁడై. 73

చ. హరి జనుదెంచితిన్ నృపతులాజికి బాసిచనుండ పోవరే
జరతును వన్నెదప్ప కరచక్రహతిన్వడి నంచుదాకుచో
మురమున వీనిచద్దనను దూరుదురీక్షితిలోకులంచు నా
హరి యపకీర్తికిన్వెరచి యాతని చక్రమునన్వసింపుచున్. 74

క. అరినృపతుల చరణంబులు
శిరములు గరములును దునుమజెడి హతశేషుల్
మరలకపరచిరి వాఁడుం
గరివరదునికరుణ నాకు గలదని మగిడెన్. 75

వ. అట్లు చనుదెంచిన బృహత్సేనుఁడల్లునకు సాష్టాంగదండ ప్రణా
మంబొనర్చి యప్పటి యట్లసేవింపుచుండె గావున. 76

క. దైవము కృపగల దినముల
(భావింప) గదృణము కనక పర్వతమగు న
ద్దేవుని కృపయే తప్పిన
దేవాద్రియు జిన్నతృణము తెరఁగై యుండున్. 77

వ. అని నారదుండు చెప్పిన నబ్బలీంద్రుం డిట్లనియె. 78

ఆ. విక్రమార్క (భూమి) విభుఁడు బేతాళుని
గట్టి తెచ్చెననుచు గథలుచెప్ప
వినుచునుండు నెట్టివిధమునగొని తెచ్చె
నాసతిమ్మ వల్లకీనినాథ. 79

వ. అనిన నిట్లనియె. 80

సీ. విక్రమార్కుఁడు జగద్విఖ్యాత సత్కీర్తి
జగముపాలించెడు సమయమునను
క్షాంతిశీలుండను సంయమి నిత్యంబు
నొకవండు నృపతికి నుపద నీయ
నంతట నొక్కనాఁడమ్మాని యిచ్చిన
ఫలము వానరు మీఁద బడఁగవేయ
నది మర్కటము విప్పనందులో నొకమణి
కనుపట్టుటయు ధరాకాంతుఁడాత్మ

తే. నద్భుతముబొంది మునిదెచ్చునవియు జూడ
నట్లయైయున్న యతికి నిట్లనియె నృపతి
యేమియర్థించి తెచ్చితిరిట్టిమణులు
చెప్పుమనుటయు నిట్లని చెప్ప దొడఁగె. 81

తే. వచ్చు కృష్ణచతుర్దశీ వాసరమున
నర్ధరాత్రంబు నాకడ కరుగుదెంచి
పితృవనమునసే జేయుకృతికి నీవు
సాధకుండవుగమ్మి భూజనవరేణ్య. 82

వ. అని చనుటయు నాకాత్రి యతనికడకుంజని యతని యనుమతి మానస్థుండయి దన్ని కటవట జటలోదగిలి తలక్రిందయి వ్రేలు చున్న బేతాళునింబట్టి కట్టి మూపున బెట్టుకొని వచ్చునప్పుడు. 83

క. బేతాళుఁడనియె వినుమో
భూతలవర మనకును బుసుపోకకుకథలా
ఖ్యాతముచేసెద బ్రశ్నో
పేతంబుగ నుత్తరంబులీవలయుజుమీ. 84

వ. ఆప్రశ్నలకెతింగి యుత్తరంబీకున్నవజ్రాయుధంబు తలద్రెంచు ననుచుగథజెప్ప దొడఁగె నదియెట్టిదనిన. 85

సీ. (కర్ణోత్పలం) బనఁగల దొక్క నగరంబు
తత్పురివరుఁడు ప్రతాపమకుటుఁ
డను రాజువానికి నాత్మజన్ముఁడు వజ్ర
మకుటుఁడునను సుకుమారమూర్తి
తన్మంత్రి పుత్రుండు దారుండు బుద్ధిశ
రీరుఁడాతఁడు సహచారిగాఁగ
విపినంబునకు వేటవెడలి తన్మధ్యాహ్నా
సారంబుననొక్క జలజవదన

తే. యంబుకేలి జరింపనయ్యధిపసుతుఁడు
మదన పరవశుఁడగుచు నాసుదతిజూడ
లలనకరకమలమున కమలము డిగిచి
జిలుగుశృంగార చేష్టలు చేయదలఁచి. 86

వ. కమలద్వయంబుకర్ణద్వయంబుమోపిపుచ్చి[1] దంతంబుల ఖండించి చరణయుగళంబునవైచి మఱియొక్క కమలంబు కుచంబులనదిమి కంపించి తలయూచి పురంబున కరిగిన వజ్రమకుటుండవ్విధంబు సచివపుత్రునకుం జెప్పిన నతండిట్లనియె. 87

---

1. మూసిపుచ్చి.

సీ. శ్రుతులనంబుజములు సొనుపుట కర్ణోత్ప
లునిపురంబున నాకునునికి యనుట
వనజంబుదంత ఖండన మొనర్చుట దంత
ఘాతకమంత్రిప్రసూతి ననుట
పద్మంబు తన పాదపద్మంబులకు మోప
నాత్మనామంబు పద్మావతనుట
యంబుజముకుచస్థలంబున నదుముట
తన(కునీ)వే ప్రాణనాథుఁడనుట

తే. కంపమెఁందుట నావెంటగదలుమనుట
తలగదల్చుట గూఢ వర్తనములనుట
యనుచు నెఱిఁగించి యమ్మంత్రి యధిపుగొనుచు
నరిగెరత్నావత నియెడు పురమునకును. 88

వ. చని యొక్క-భూసురవృద్ధాంగన గృహంబున వసియించి యది
తదంతఃపురవర్తిని యగుట యెఱిఁగి యొక్క-నాఁడా యువ్వంబిల్చి
తమవృత్తాంతంబు పద్మావతి కెఱిఁగింపు మనిపంపిన. 89

ఉ. ఆవిధవాశిరోమణి రయంబునఁజేఁగి రహస్యవేళ ప
ద్మావతిగాంచి రాజసుతుఁడాడిన మాటల భంగిచెప్పల
జ్జావతి 1ఘృష్టలి ప్త(?) ఘన సారకరంబిత గండపాలికల్
వావిరివేసినన్ జరఠవామ విలోచనవచ్చి దుఃఖియై. 90

క. యెన్నఁడునాపై నలుగని
కన్నియమీమాటచెప్ప గనలడరిననే
మిన్ననక వ్రేసెజెక్కులు
నన్నని చూపుటయు నృపతినందనుఁడాత్మన్. 91

ఇ. విరహభరాక్రాంతుఁడై యుండ మంత్రిసుతుండిట్లనియె. 92

---

1. ఘర్మలిప్త.

తే. కానుపింపదె శుక్లపక్షంబు పదియు
దివసములదాక నిచటకే తేరవలవ
దనుచు ఘనసారయుత మృదుహస్తములను
పొంజ్ఞచేసిన యదిగాని చెరపుగాదు. 93

వ. అనిన నూఱిడిల్లి యప్పది దినంబులుగడపి పనదుకొండవనాఁ డెప్పటియు నా విశ్వస్త నొడంబరచి చెప్పుమనిపంపిన నది యట్లచేసిన. 94

క. అమ్మగువ కుంకుమలదుచు
నమ్మదు సలియురమునందు నంకితములుగా
ముమ్మడిరేఖలు నిలుపుచు
బొమ్మన్ననువచ్చి నృపతి పుత్రునకనియెన్. 95

తే. ఎన్నిమాటలు చెప్పిన నియ్యకొనదు
మారుమాటాడ దింకనే మతమొకాని
కుంకుమాంకిత మృదుకరాంగుళుల నురము
ద్రవేసెననిచూప భూపతి వివశుఁడైన. 96

వ. బుద్ధిశరీరుం డిట్లనియె యిట్లేల పగవశుండవైతివి తారజస్వలను దివసత్ర యానంతరంబునం జనుదెమ్మని పట్టించుమనిన నర్థాంగీకారంబున నుండెనంత 97

తే. దివసములు మూడు నరిగిన తెరవగరపె
యనుపుటయుబోయి యెటిఁగింప నంగనకును
పొత్తిచీరిచ్చి యిఁకరాకు పొలఁతి యనుచు
మూడు నెక్కించిత్రాట నమ్మగువడించ 98

వ. అరుగుదెంచి అవ్విధంబు జెప్పిరండని యరిగినమంత్రిసూనుండు రాజకుమారునింజూపి నీకు నాగమనమార్గంబు నిర్దేసించెననియె నంత. 99

---

1. చేసినదిసన్నయదిగాని చెఱపు గాదు.

క. రవిగ్రుంకి మధ్యరాత్రం
బవుటయురజ్జువుగదల్చి యుమ్మార్గమునన్
యువిద బొడగాంచి మదనో
త్సవలీలల మెలఁగుచుండె చతురత మెరయన్. 100

వ. ఇవ్విధంబున పద్మావతీ పరాయణుండై వజ్రమకుటుండు మంత్రి సుతుండైన బుద్ధిశరీరుని మఱచియుండు నాసమయంబున నొక్క నాఁడు. 101

క. కులమును నాచారంబును
చెలికానిని గురువు బుత్రు జేరినవానిన్
తలిదండ్రుల బాంధవులను
తలఁపరు కామాంధ జనులు తత్పరవృత్తిన్. 102

తే. అనుచుపద్యము లిఖియించి యతివచేత
ననుప భూపతిసుతుఁడు పద్యంబుచదివి
మఱచితిని మంత్రిసుతుని నీమర్మమెల్ల
నాకు నెఱిఁగించి నట్టివివేకనిధిని 103

వ. అనినఁ బద్మావతి యిట్లుబుద్ధిశరీరుని యిన్నిదినంబులుదాక యెఱిఁగింపకిట్లుల చేసితివని భక్తిగలదియును బోలెనొక్క నాఁడు. 104

ఆ. భక్ష్య భోజ్య లేహ్యపానీయ చోష్యప
దార్థములను గరళమావహించి
మంత్రి సుతున కనుప తంత్ర మాత డెఱిఁగి
తగరుకిడిన జచ్చెతన్ని కొనుచు 105

వ: అవ్విధంబున వజ్రమకుటునట్లు గలిఖించి (?) పద్మావతిహారంబులు పుచ్చికొని స్తనమధ్యంబున నఖక్షతత్రయంబు నిలిపిరమ్మని పత్రిక పంపిన నారాజకుమారుండు అట్లచేసి యే తెంచుటయును. 106

ఆ. అంతఁదెల్లవార నామంత్రిపుత్రుఁడు
సిద్ధుఁడగుచు నృపుని శిష్యుఁజేసి
పురము రుద్రభూమి యిరవుగాఁగూర్చుండి
హారమమ్మ నృపకుమారుబంప 107

దోదకము :

అంగడిహారము లమ్మెదననుచుఁ
సంగతిగా వెడజట్టులు సేయఁ
దొంగనిబట్టిన దోడ్కొనిపోయు
య్యం గని పించిననాతఁడు వలెఁ. 108

క. మీభూపతి యరుదెంచిన
నీభావము చెప్పవాఁడ నిటతెండనినఁ
భూభుజున కెఱుకచేసిన
నాభరణము చూచివచ్చె నాతని కడకుఁ. 109

సీ. వచ్చియీభావంబు వచియింపు మనవుండు
దంతఘాటకునకు దనయయగుచు
యీప్రేత భూమికి నేతెంచి నిశివేళ
శవభుక్తిగొనుచు నాసన్నిధికిని
వచ్చినమాచేతి వాడిశూల మునహ్మ
ద్భేదంబుచేసి యీపేరు పుచ్చు
కొంటిమి యదిమహా క్రూరపు పడుచుల
.....పెద్దలబట్టి మెసఁగు

తే. కంటిగనుగొందు నురమున గానవచ్చు
యనినజనిచూచి యదినిక్కమనుచు బురము
వెడలగొట్టింప నదియును వెళ్ళిపోవ
గూడుకొని యాత్మపురికిని గొంచుజనిరి. 110

ఆ. దంతఘాటకుండు తనయకుదుఃఖించి
(?) చచ్చిన తనిసతియు జిచ్చుచొచ్చె
పాపమెవ్వరికిని బ్రాపించు ననవుఁడు
ననియె సాహసాంకు డాత్మదెలిసి. 111

న. బుద్ధిశరీరుండు స్వామిహితంబునకు గపటంబుచేసిన దోషంబులేదు అవిచారంబున నారాజు ప్రధానినందనను వెళ్ళగొట్టించెంగావున నాప్రధాన మరణదోషంబు రాజునకు ప్రాప్తంబగునని పలికిన మరలివటంబునకు బరచి యప్పటియట్ల వ్రేలుచున్న నివ్విక్ర మార్కుండు. 112

క. వెంటనెచని బేతాళుని
నంటంగాబట్టి తొంటియట్లనె చనుదే
నొంటిజన దెరువుజరగదు
వాటిక[1] గథయొకటిగలదు వినుమనిపలికెన్. 113

సీ. బ్రహ్మ శంఖాగ్రహారంబున నగ్నిహో
మాయుని నందనమాన నయన
మందారవతియను సుందరి వరియింత
మనివిప్రనందను లరుగుదేర
నంతనక్కన్య కాలాంతంబు నొందిన
విడిచిపోవఁగలేక విప్రులందు
నొకఁడస్థిగొనుచు గాశికినేగె నొక్కండు
కాటిబూడిద భక్తిగాచియుండె 114

తే. యొకడు దేశాంత్రియై చని యొక్కవిప్రు
నింట భుజియింపనున్న నాయింటిగృహిణి
కొడుకు గోపించి యయ్యగ్నికుండము నను
వైచుటయు మృతినొందిన వానిఁజూచి. 115

---

1. వింటే.

క. శిశుహంతవునీ గృహమున
నశనము భుజియింపనినన నతివచికిత్సా
వశమున బ్రాణముపడసిన
శిశువుంగని భోజనంబుచేసిట్లనియెన్.  116

క. ఈ సంజీవనినాకి
మ్మోసరసిజనేత్రయనిన నుపదేశించెన్
భూసురుడదిగొని కాశి మ
హీసురునిం గూడి శవసహిష్ఠలిఁ జేరెన్.  117

అ. ఆట్లుచేరితొల్లి యచ్చట గావున్న
భూసురుండుచూడ భూమిమీఁద
సిద్ధమంత్రజలము చిలికినఁ గన్నియ
బ్రదుకుటయును చెట్టవట్టియపుడు.  118

క. మువ్వురు తమతమ సతియని
చివ్వకు బెనగుదురు రాజశేఖరయది దా
నెవ్వనికి బ్రాప్తమగునన
నవ్విక్రమసూర్యుఁడనియె నాతసితోఁడన్.  119

తే అస్థిగొని చన్నవాఁడు తదాత్మజుండు
ప్రాణమెత్తిన విప్రుఁడప్పణఁతి తండ్రి
కాటిఁగావున్నద్విజుఁడె యాకాంతనాథుఁ
డనిన బేతాళుడెప్పటి యట్లయరిగి.  120

వ. పట్టితెచ్చునెడ సిట్లనియె.  121

సీ. వాలివుబ్రోత్ఖ్యమా పట్టణమ్మునను వి
క్రమసింహుఁడనెడి ధరాధిపతికి
నాత్మసంభవుఁడు పరాక్రమకేసరి
యను నాతఁడొకచిల్కఁ బెనుపనదియు

నాగతాతీతమనాగతఁబు నెఱిఁగి
విరచింపనేర్చు వివేకశాలి
నడిగె నాకింకఁ బ్రియాంగన యెవ్వతె
యనిన మాగధరాజతనయ చంద్ర

తే. కాంతయనుకన్యయనుచు శుకంబుచెప్పె
నట్లుమగధేశు సుతయుతానాడు జిలుక
నడుగ, జెప్పెఁబరాక్రమ హరియటంచుఁ
బెద్దలంతట నిరువురఁబెండ్లిసేయ. 122

వ. నాచంద్రప్రభయుం బరాక్రమకేసరియుం క్రీడాగృహంబున రతి (పరాయ)ణులైయున్న సమయంబునఁ బంజరద్వయంబుననున్న కీరద్వయంబునందు రాచిలుకశారికంజూచి యిట్లనియె. 123

ఉ. ఊరకయేలయుండ మనమోశుకరత్నమ యస్మదీయ సం
చారవినోదముల్ కలసి సల్పుదుమన్న తలంకుచున్నచో[1]
క్రీరమపూరుషుల్ బహులకిల్బిషచారుల సత్యభాషణుల్
క్రూరులువారితోఁడ నొనఁగూడి మనంగలరే వధూమణుల్. 124

వ. అని విడనాడినకీరంబు శారికంజూచి యిట్లనియె. 125

చ. తరుణుల నమ్మవచ్చునె వృథాకలహాత్మలు కల్మషక్రియా
భరితలు చంచలాత్ములు కృపారహితల్ పరభోగవిభ్రమా
భరణలుమానదూరలును భావవిహీనలు క్రూరకర్మ ని
ష్ఠురబహుభాషణల్ కలయఁజూచిన దోషమురాకయుండునే. 126

క. అని యిరువురు వాదడవఁగ
మనుజేంద్రుఁడుచేరి వాదుమానుఁడు మీ వ
ర్తనములు చెప్పుండనవుఁడు
ననియెన్ శారికమహీవరాత్మజుతోఁడన్. 127

---

1. తలంకికోరి యో.

సీ. అంతిపురంబున నర్ధరభుండను
వైశ్యపుత్రుఁడు ధనవంతుఁడనెడు
నతఁడాత్మ భార్యలోకాంతరమరిగిన
విటవిదూషకవృత్తి విత్తమెల్ల
బోకార్చుకొని సర్వభూములు దిరుగుచు
నందనపురమను నగరిచేరి
యందుహాటకగుప్తుఁడను వైశ్యుఁడాత్మజ
బింబోష్ఠినతనికి బెండ్లిసేయ

ఆ. .....
బ్రియముచెప్పి యింటఁబెట్టుకొనిన
నతడు కొన్నిదినములరిగినఁ దనపత్ని
నమ్మజూపి తెత్తుననుపుమనిన. 128

ఆ. కొడుకు మారుగాఁగ గోరినాయింటిలో
పెద్దతనముచేత బెట్టుకొంటి
ననుచు దుఃఖపడిన నాతని నమ్మించి
యెల్లివత్తుననుచు నిచ్చగించె. 129

వ. అల్లునిం గూఁతును నానేకవస్త్రాభరణ భూషితులఁజేసి యొక్క-
దాసినిచ్చి యనిపిన పత్నీసహితుండై చనుచుండి యొక గహన
మధ్యంబున న య్యాభరణంబు లన్నియుం బుచ్చుకొని తన
భార్యను నద్దాసిని నొక్క-ప్రానూఁతంబడంద్రోచి యెందేనియుం
జనుటయు. 130

క. ఇరువురును మొఱలువెట్టగఁ
దెరువరులరుదెంచి పెద్దతేఁగలచేతన్
దరుణిని వెడలగ దివియుచు
మతిదాసిన్ దివియబోవ మరణమునొందెన్. 131

వ. ఆవైశ్యకన్యకయుఁ బధికులంగూడి పితృగృహంబున కేతెంచినం దలితండ్రు లాశ్చరచిత్తులై పోయినచ్చిన తెఱంగెఱిగింపు మనిన నిట్లనియె. 132

క. సట్టడవిలోన మమ్మున్
బెట్టినసొమ్ములు హరించి పెదపెద దొంగల్
కట్టిమము నూఁతద్రొబ్బుచు
నట్లోనీ యల్లుఁగొనుచు నరిగిరి తండ్రీ. 133

వ. అనినన్నల్లుండు చోరులచేతఁ దగులువడుటంజేసి వణిజుండు దుఃఖంబుననుండె నంతగొన్నిదినంబులకు నాసొమ్మంతయు నెచ్చించిధనవంతుఁడు తనమామకుఁగూఁతురు చావుచెప్పి తత్సరలోకక్రియార్థంబు కొంతధనమ్ము పుచ్చుకోదలఁచి మామగృహంబునకు వచ్చునపుడు 134

ఆ. ఇంటిలోనమెలఁగు నిందునిభాననఁ
బత్నిజూచి డిల్లపడిన నింతి
వెఱవకుండునీదు వివరంబు మాయయ్య
యెఱుఁగడనుచుఁ గాళ్ళకిచ్చెనీరు. 135

వ. మామయు నల్లునిరాకకు సంతోషించి తొల్లిటియట్ల కలపుకొని యుండునంత, 136

ఆ. కొన్నిదినములరుగ నన్నీచవర్తనుం
డర్ధరాత్రినిద్ర నబలపొంద
తోడవులెల్ల గొనుచుమెడగోసి యెంచేనిఁ
బోయెనేమిచెప్పుఁ బురుషుననియె. 137

వ. అనినరాజకుమారుండు తనకీరంబు జూచి నీవేమి చెప్పెదవనిన నచ్చిలుక యిట్లనియె. 138

సీ. హర్ష పురంబున కధిపతి ధర్ముండు
వసుధ యేలగ ధనవంతుడనెడి
కోమటిగారాపు గూఁతురు వసుమతి
కోమలి నొకవైశ్య కొడుకుకిచ్చి
తనకుబుత్రుఁడు లేమి తనపుత్రియింటనె
యుండంగ కన్యదాయువతి యగుచు
నొకవిప్రతనయుతో నొనగూడి మెలగంగ
నంతనప్పతివచ్చి[1] యత్తమామ

తే. లల్లునొద్దకుఁ గూఁతును ననుపుటయును
నధిపుగవియక నిద్రితుండైన తరిని
బ్రాహ్మణుండున్నచోటి కబ్భుతనడచె
తస్కరుఁడొకండు వెంటనెతగిలిచనఁగ. 139

వ. ఉచ్చానంబు ప్రవేశించు నంతకుమున్న యవ్విప్రునిం జోరులుము
క్కించినం గొనప్రాణములతోనున్న విప్రకుమారుని గాఁగలించు
కొని చుంబింపంబోయి న నతండు ముక్కుగరుచుకొని మరణంబు
నొందిన నింటికివచ్చి మగండు ముక్కుగోసెనని కుయ్యివెట్టుట
యును, 140

క. నేరంబెఱుఁగని మత్స్యత
గ్రూరుండైమగడు ముక్కుగోసె నటంచున్
భూరమణున కెఱిఁగించిన
శ్మారమణుఁడు వైశ్యపుత్రు జంపగబంపెన్. 141

ఆ. దొంగనృపతి కనియెదోషిగా జీతఁడు
ద్విజశవంబుతోఁడ వెలఁదిపెనఁగ
ముక్కుగరచి ప్రాణములబాసె విప్రుండు
వానినోటజిక్కె వనితముక్కు 142

---

1. రాగ.

వ. అని విప్రశవ వదనంబుచూపిన భూరమణుండు గోపించి యజ్ఞారి
ణికి గర్ణచ్ఛేదనంబునుంజేయించి యాచోరుణకిం దళవాయిపట్టంబు
నిచ్చెనని కీరద్వయంబునుం గథలుచెప్పి శాపము క్తులై చనిరి స్త్రీ
పురుషులలో పాపంబెవ్వరిదని యడిగిన. 143

క. వనితలకు సాహసంబును
నృతంబును మాస్థ్తనము నదయతయునున
ర్మనమును మాయయు ఖలవ
ర్తనమును నిస్నేహితయును దప్పనిగుణముల్. 144

వ. పురుషుండు పాపభీరుండయ్యునుపాపంబునకు జొచ్చెంగావున పురు
షుండె పాపకర్ముండనిన బేతాళుండెప్పటియట్ల న్యగ్రోధంబు నాశ్ర
యించిన పట్టితెచ్చునెడ నిట్లనియె. 145

సీ. శరభాంకపురియేలు శౌద్రకుండనురాజు
సోమప్రభానామ సుదతిదనకుఁ
బత్నిగాధర యెల్లఁబాలింప మాళవ
ధరణివిప్రుఁడు వీరవరుఁ డనంగ
కరవాలధాదియై యరుదెంచి శూద్రకు
చేజీతమంది యిచ్చిన ధనంబు
దేశభూదేవతా తిథియాచకులకురూ
కలుచతుశ్శతము నిక్కముగనొసఁగి

తే. యున్నరూకలు నూటగృహోచితంబు
తీర్చునే నూరురూకలు దినదినంబు
నృపతివెట్టంగ బగలురాత్రియునుగొల్చి
నిద్రయెఱుఁగకయుండు దానేర్పుమెరసి. 146

వ. అంతనొక్కనాడర్ధ రాత్రసమయంబున. 147

లీయవిభాతి :

మెఱపులును నుఱుములును దఱచుపడగండ్లఁ
బైదఱచుపిడుగులు దొరఁగ నతిముతి జగంబుల్
గితిగొనగ వాన వెఱచరవఁబవనాహతిని నుఱక
కుఱియంగ దిశ లెఱుగఁ బడకుండఁ
దెఱపిగొనలేక కనుగొఱపులగతిఁ జనము
లుఱక మిఱుపల్లములనుతికి పెనుబాటన్
బొఱలఁగ బశువ్రజము లొఱలఁగ ధరిత్రిపయి
దఱచుగనువాన వెనుచరచి వడిగురియఁ. 148

మత్తకోకిల :

భూతమొక్కటి యూరి వెలుపల భోరుభోరున నేడువన్
భూత లేశుఁడు మేడవాకిలి భూమిఁ జూచుక యున్నవాఁ
డాతనింగనియడుగ విప్రుఁడనాయుదోద్ధత హస్తుఁడన్
వీతభీతుఁడనున్నవాఁడను వీరవర్యుఁడ నావుడున్. 149

తే పురము బహిరంగణంబునఁ బొలఁతియొకతె
యడలుచున్నది పోయినీ వరయుమనిన
వీరవధుడరిగి యాయేడ్చువెలఁది చిలిచి
యెందుకడలెదవనిన నయ్యింతివలికె. 150

వ. ఏనీశూద్రకభూపాలు భుజంబున వసించిన భూదేవిని యతండు
మూడుదినంబులకు మృతుండుకాఁగలఁడు ఇతనిపిపప నన్యనాశ్ర
యింపనొల్లక యేడ్చెదననిన వీరవధండిట్లనియె. 151

క. ఈతండతిదీర్ఘాయురు
వీతుండగు వెఱవునెద్దిపృథివీ వనితా !
నాతోడ నానతిమ్మన
భూతన్వియు (బలికెవిప్ర పుంగడుతోడన్) 152

తే. ఈ మహాశక్తికిని భవదీయసుతుని
శిరముబలియీయఁ బతిచిరంజీవియగును
సేయుమనవుండు నింటికిబోయినంద
నునకు నెఱిఁగింప సమ్మతించిన నతండు. 153

వ. పుత్రునిందోడ్కొని యరుగువాని తల్లియుం జెల్లెలును తోడనె
యరుదేర నమ్మహాశక్తిగుడికరిగి యిట్లనిస్తుతియించె. 154

వనమయూరము :

అంబికకృపాత్మ (జగదంబ) శుభమూర్తి
కంబునిభకంఠ ! శశికంధరుని రాణీ
బుంబరవిపక్షకులశక్తి పరమూర్తి
అంబుధర (వర్ణ ! నిను) నాత్మభజయింతున్. 155

వ. అని కరవాలంబున కఠంబుదునిమినం దల్లియును సహోదర మర
ణంబు సహింపనోపక చెల్లెలును ప్రాణంబులు విడిచిన నవ్వీర
వరుండు.

క. కరవాలధారచే దన
శిరమును ఖండింప వెనుకఁ జేష్టలుచూడన్
జరి(యించెడుపతి) వీనికి
సరిగాలఁడే భృత్యుఁడనుచు సాహసమొదవన్. 156

ఆ. ఇట్టి బంటులేని యీరాజ్యమేటికి
ననుచు(చుఖడ్గమెత్తి) యాత్మశిరము
తునుమదలఁచునంత దుర్గప్రత్యక్షమై
నలువురకును ప్రాణములు (ఘటించె). 157

వ. శూద్రకుండును వారెఱుఁగకుండ నాత్మసదనంబునకుం జనియె వీర
వరుండును ఆమువ్వుర (నింటికనిపితాను) భూపతి ద్వారంబుగాచి
కొని యుండునంత ప్రభాతంబగుటయును. 158

క. వీరవరుజూచి శూద్రకుఁ
డారాత్రిది యేడ్పువివరమది యెట్టిదినాన్
భూరమణ యొకపిశాచము
చారోదన మదియునడఁగెనన చెప్పుట(యున్).  159

వ. అతనివలన సంతోషించి యారాత్రి వృత్తాంతంబు నమాత్యుల
కెఱిఁగించి యతనికి మతియు ననేకపదార్థంబులిచ్చి (పుచ్చి రాజ్య
మ్మునేయు)చుండె ననిచెప్పి బేతాళుం డిట్లనియె.  160

క. ఈ యేవురిలో సాహస
మేయతనిదియన్న భటునకిది ముఖ్యము, భూ
నాయకుఁడు దెగదలంచుట,
సీయందఱియందు నధికుఁడితఁడని పలుకన్.  161

వ. ఎప్పటియట్ల తిఱిగి పరచినం బ్రతిక్రమ్మారందెచ్చిన బేతాళుండిట్ల
యంగదేశాధిపతి (కడకు) విష్ణుస్వామియనునతని సుతులు ముగ్గురు
వివేకనిధానులు గొలువంబోయిన మీరేమిటి కెఱిఁగుదురనిన
భోజనశయనాదివారి సంగులమనిన నభ్యుపగమండు.  162

క. భోజనసంగునకును దగు
రాజనమన్నంబువెట్ట బ్రాహ్మణసుతుఁడ
భోజన మొల్లకడించెను
వ్యాజంబునఁ గమరుకంపువలచిన దనుచున్.  163

వ. (భూపాలుండు) వీని పరీక్షించునపుడు స్మశాన క్షేత్రంబున పండిన
ధాన్యంబని యెఱిఁగి సంతోషించె మతియును.  164

క. నారీసంగునికడ కొక
నారీమణిబంప భానువనం బడువేళన్
చేరంగనీక దానిని
వారించెను మేకగదరువలచినదనుచున్.  165

వ. ..... భూపాలుండు పరామరిశించునపుచు మేకచన్ను
గుడిచి పెఱిగినదని విని విస్మితుండయ్యె మఱియును. 166

క. శయ్యాసంగునకొక మృదు
శయ్యాస్థలి చూపనందు శయనించెడుచో
శయ్యాధస్థల రోమం
బయ్యెడమేనొత్తె ననిన నదియును నడుగన్.

167

వ. ఆభూపాలుండు వాని శరీరంబుననున్న తదీయలాంఛనంబుచూచి
మువ్వురసంతోషించియేలె, మువ్వురియందును సుకుమార వివే
కులెవ్వరని యడిగిన విక్రమార్కుండిట్లనియె. 168

క. వని తాసంగుడుంను భో
జనసంగుఁడు బుద్ధిచేత సాధించిరి శ
య్యానుక్రింద నున్న రోమము
తనులాంఛనమగుట నధికతమ మన్నిటిలోన్.

169

క. పుటమెగసి మూపుడిగి య
చ్చటికిన్ బేతాళుడరుగ జనపతి చనియు
న్నట వృత్తిబట్టి (కొనిరా)
నటనొక) కథచెప్పదొడఁగె నద్భుతభంగిన్. 170

వ. అదియెట్టిదనిన. 171

సీ. ఉజ్జయినీపురి నొక్క విప్రుఁడుహరి
స్వామి, వేదస్వామి నామసుతుని
సోమప్రభానామసుతను గాంచిననది
వయస్సైన దగునట్టి వరుని నరయ
జ్ఞానియు మతియు విజ్ఞానియు శూరుండు
ననువారు మగురు దత్తనయనడుగ
జ్ఞానికిఁ దండ్రి విజ్ఞానికిఁ దల్లియు
శూరున కక్కన్య సోదరుండు

ఆ. నిత్తమునుచువారి నింటికి గొనివచ్చి
యొకనికిత్తమతివ కొకఁడు వరుఁడు
గాక, యనుచు దెంపలేక, వాదమువంగ
నైదు వాసరంబు లరుగుటయును. 172

క. ఇవ్విధమున మువ్వురునా
మువ్వురకును గన్యనుడిగి ముదముడిగినచో
నవ్వనితనొక్కరక్కసుఁ
డువ్వెత్తుగ గొంచు బోయెనొకగిరిగుహకున్. 173

వ. ఇట్లు వోయింజననీజనకసహోదరు లతిదుఃఖితులయిన జ్ఞాని తదీయ
మార్గం బెటెంగించె విజ్ఞాని రథమలవరించెనంత. 174

క. శూరుఁడు రథమెక్కి మహా
వీరుని రక్కసుని దునిమి వెలఁదిని దెచ్చెన్
వీరులలో నెవ్వఁడు క
న్యారమణుండనిన శూరుఁడని యెఱిఁగించెన్. 175

వ. తిరిగి నం బట్టితెచ్చునెడ నిట్లనియె, మాలావతీ పురంబున శవళుం
డను రజకుండు కోడలిందోడి తేర కొడుకుంబంపిన నతండత్తవా
రింటికింజని తత్సహోదరుండనుపరా, భార్య ననిపించుకొని వచ్చు
నప్పుడు. 176

చ. తెరువునన్న దుర్గగని దేవికి మ్రొక్కిన మ్రొక్కఁదేర్పఁ భీ
కరకరఖడ్గమెత్తి తనకంఠముఁ ద్రెంచిన, దేవరుండు నా
కరపుననాత్మమస్తకము గ్రక్కునఁ ద్రెంచిన జూచి దుఃఖియై
తరుణియు నాత్మకంఠమునఁ ద్రాడుగదల్పగనంత దేవియున్. 177

క. మెచ్చితి బతిఁసోదరులకు
నిచ్చితిఁ బ్రాణములు వీరి యీబొందులపైఁ
దెచ్చితలలదుకు మనవుడు
నచ్చేడియ పీడుపడగనతికె శిరంబుల్. 178

క. పెనిమిటితల, యనుజునకును
పెనిమిటికిని ననుజుతలయు బెరశినవారు
బ్బునలేచి నిల్చిరిద్దఱు
వనరుహాముఖి వెరఁగుపడియె వరుఁడెవ్వఁడొకో? 179

వ. అనియడిగిన "సర్వస్యగాత్రస్యశిరః ప్రధానం-"బను వాక్యంబు
గలదు గావున శిరంబున్నవాఁడె యింతికి వరుండగునని బేతాళుం
డెప్పటియట్ల చనినం బట్టితెచ్చు నెడనిట్లనియె. 180

సీ. రమణఁ బ్రలిప్తపురం బేలుచుండు సిం
హుండను భూవరుఁడొక్క-నాఁడు
వేఁటగాఁజని ఘోరవిపిన మధ్యంబున
క్షుత్పిపాసలఁజిక్క- సొగయుచున్న
కార్పటికుండను గహనచారుఁడు చేరి
యామలకద్వయం బందియిచ్చి
తెరువుదప్పినదెచ్చి తెరువుచూపిన మెచ్చి
యొద్దినీ వాంఛితమిత్తుననిన

తే. గాలనేమితనూజ పాతాళసిద్ధ
కనకపురమునన్న తక్క-న్యదెచ్చి
పెండ్లిసేయుమునాకు నభీష్టమిదియ
యనిననగుగాక యనియె ధరావరుండు. 181

క. కలమెక్కియురికి, భీకర
జలనిధిలోనురికి, నాగజగతికిజని, యు
త్పలనేత్ర కనకరేఖనుఁ
బిలమున్వెడలించి హితునిబెండిలిచేసెఁ. 182

క. ఉపకారపరునకునుఁ బ్ర
త్యుపకారము సేయఁడేని నుర్వి గృతఘ్నా
ద్యుపపాతకములు దగులును
కపటుండని భూజనంబుగైకొన రతనిన్. 183

వ. అట్లుగావున నిందు నెవ్వరిదుపకారంబనిన నిష్కారణం బుపకా
రంబుచేసిన కిరాతుం డధికుండనిన నెప్పటియట్ల బేతాళుండు వట
విటపికింజనిన బట్టితెచ్చు సమయంబున నిట్లనియె. 184

సీ. లక్షణపురమేలు లక్ష్మీభుజుండను రాజు
తనకూఁతుమణిరేఖ దగిన పతికి
నిచ్చెదనన నొకయిలజేఁడు చనుదెంచె
జంతుభాషలెఱుంగు శాస్త్రవిదుఁడు
వానికిచ్చినఁ గన్య వరియించి తనభూమి
కరిగి రాజ్యముసేయు నవసరమున
సతియును దానొక్కశయ్యపైఁ బవళించి
యున్నపిపీలికాయూథమొకటి

తే. యరుగుదేరఁ బథము కడ్డమైమంచము
కోడు నిల్చియున్నఁ గొంకు భటుల
కనియె జీవనాయుఁడదియేల నిలిచితి
రన్న, శయన చరణమున్నదనిన. 185

క. అదియెత్తివైచి కొనుచుం
బదడననొక, సతీయు, బతియుఁ, బడియున్నారె
త్తుదుమో, వలదో, యనవుడు
జ్జదుహనకును నృపతినవ్వసతి యిట్లనియెన్. 186

వనమయూరము :

ఏమిటికి నవ్వితిమహీశ! యని పల్కన్
రామ యిదిచెప్పకొనరాదనిన నాపై
ప్రేమముడివోయె నిక బెట్టుకొనియుండన్
నామనసుఁ, బ్రాణమునునాథ! యనిపల్కన్. 187

ఆ. చెప్పకున్న నీవు జీవంబువిడుతువు
చెప్పినపుడె నాకు జీవహాని
చెప్పిమున్ను నేను జీవంబువిడిచెద
నీవుచన్నపిదప నిలువలేను. 188

వ. అని స్మశానంబునం జితిబేర్పించుకొని యందు మోదం బవ్వళించి
పత్నికెఱింగించి ప్రాణంబు విడిచెదనను సమయంబున. 189

తే. ఒక్కచింబోతు తనమేకనుపచరించి
తన్నుబ్రార్థించి నూతిలోనున్న గతిక
తెచ్చియిడుమన్న నూతిలోచొచ్చినపుడె
చత్తు, నీవేలనాకని చనియె దొలఁగి. 190

క. మతినెఱిఁగి భూమిపాలుఁడు
చితినుండక లేచివచ్చి చిగురుం బోణిన్.
పతిభక్తిగలుగు చక్కని
యతివన్వరియించెఁ దొంటి యంగనయడలన్. 191

వ. ఇమ్మేమనృపతులలో నెవ్వరు వివేకులనిన తిర్యగ్జంతువయ్యును
చింబోతు స్త్రీమోహంబు విడిచెంగావున నదియె వివేకియనిన
బేతాళుం డెప్పటియట్ల వటంబునకుం జనుటయును. 192

ఆ. అవనినాథుఁ డెప్పటట్లనె కొనితేర
దనుజుఁడొక్కకథ విధంబుచెప్పె
వీరబాహుఁడనెడు విభుఁడంగదేశంబు
పాలనంబుసేయుఁ బట్టణమున. 193

సీ. ధనదత్తుఁడను వైశ్య తనయను మదనస
యనుదాని ధర్మదత్తాఖ్యుఁడొకఁడు
కామించిపట్టఁదగహటయు (?) నదివల్కఁ
మును దనతండ్రి సముద్రదత్తు
నకు నిచ్చెననిన, దైన్యమున నాతఁడు పట్ట
వచ్చిన వలదునావహని ముదల
మును వచ్చినిను బొంది చని, పతిగూడుదు
ననిన వాఁడు నగుచు నట్లుసేయు

ఆ. మనిన నాఁటిరాత్రి యదిపతిగదిసెనఁ
దనదుబాసచెప్పి తరళనయన
ధర్మదత్తుఁగూడ నర్మిలిఁ జనుచుండ
పట్టిదొంగసొమ్ము వెట్టుమనిన. 194

క. తనవర్తనంబు దొంగకు
వనరుహాముఖి చెప్పిమగుడి వచ్చియు మఱి నీ
మనమున కిష్టముఁజేసెద
ననిసమ్మతుఁజేసి చనియె నాతనికడకున్. 195

ఉ. వచ్చిన, కాంతఁజూచి యిటువత్తురె నాథునిడించి యన్న నీ
కిచ్చిన బాసకై యనిన యిందునిభానన! సత్యవాక్యమున్
మెచ్చితిఁదోఁడ బుట్టువవుమీనవిలోచనయంచు నొక్క సొ
మ్మిచ్చిన సమ్మ(తించి)యది యేఁగెను తస్కరుఁడున్నచోటికిన్. 196

క. వాఁడును సూనృతయగు పూఁ
బోడిని మఱపించి సొమ్మ్నిపుడుకక తానుం
బోడిమిచేయుచు ననిపినఁ
బోడిమిచెడకరిగె నాత్మ్నపురుషుని కడకున్. 197

క. మువ్వురిలోపల నధికుం
డెవ్వఁడెఱిఁగింపు మనిన హృదయేశ్వరుఁడై
యవ్వనితననిపి తిరుగా
నవ్వెలఁదిం గూడు పురుషుఁడధికుండనియెన్. 198

వ. తిరిగివటంబునకుం బారిన పట్టితెచ్చునెడ, బేతాళుండిట్లనియె. 199

సీ. ధారాపురంబున ధర్మ్నధ్వజుండను
రాజునంగనలు తారావళియును
నబ్జరేఖయును, మృగాంకదత్తయుననను
వారలు సుకుమార వనజవదన
లందులో నొక్కతె యంగంబు వెన్నెలఁ
బొక్కె నొకక్కతె మేను పువ్వుసోఁకి
చిడిసె మఱొక్కతె చేతులు ముసలారా
వము విన్నఁబొక్కె నీవనితలందు

తే. కోమలంబైన తనువు చేకొమ్మయనిన
నాఁతులిద్దఱికినిఁ గారణంబు గలదు
ముసలనినదంబు వినఁగరములకుఁబొక్కు
లెగయుకాంతయె సుకుమార యెక్కుడనిన. 200

వ. బేతాళుండు న్యగ్రోధంబున కరిగినతోడనె పారిపట్టితెచ్చునెడ
విక్రమార్కున కిట్లనియె, 201

సీ రత్నకాంచీపురి రాజుయశఃకేతుఁ
డనునృపుఁడంగ రాజాధివరుఁడు
దీర్ఘదర్శనుమంత్రి తెఱవుచెప్పిన సము
ద్రముసొచ్చి పాతాళ తళమునందు
నిర్జనపురమునఁ (నెలఁత)నొక్క తెఱఁగాడ
నటభూతతిథి నొక్కయనురమ్మింగ
రాఁగను జఱరంబువ్రచ్చి యక్కాంతను
వెడలింప నృపునకుఁ బడఁతియనియె.

తే. పొత్తునకు రాక తాననన్న భుక్తిఁగొనక
ననున్నశపియించె తండ్రి దానవుఁడు క్రింగు
ననుచు మఱివానిఁజంపిన యతఁడునీకు
రక్తుఁడనిపల్క శాపవిముక్తి యొసఁగె. 202

క. అటగావున ననుగైకొను
మిదినాయభిలాష యనిన నింతినిగొనుచుం
బదపడి వురికేతెంచిన
నదిమంత్రి కుమారుఁడెఱిఁగి యనువులబాసెన్. 203

వ. అమ్మంత్రి మరణంబునకు గారణంబెద్దియనిన విక్రమార్కుం
డిట్లనియె. 204

క. ఆదివ్యకాంతఁ గలసిన
భూపయితుఁడు మత్తుఁడగుచుఁ బొరిగొనుననున్నన్
భేదించుమంత్రి తమ్మును
శ్రీదరుగఁగఁ జేయునని యచేతనుఁడయ్యెన్. 205

వ. అనవ్రుండు, 206

క. భుజముడిగి డానవుఁడువట
కుజమునకుంబరవ బట్టికొనితేరఁగనా
రజనీచరుండు పలికెను
విజయోన్నతకథ వచింతువినఁ దగుననుచున్. 207

వనమయూరము :

శ్రీమెరయు వార(ణసి సీమగలవేద)
స్వామి తనయుండు హరిస్వామి యొకశయ్యన్
వేమరునుఁ బూర్ణశశి వెన్నెలలుగాయన్
కామిని యుదాను (రతికాంక్షులగు వేళన్). 208

ఇంద్రవజ్రము :

గంధర్వుఁడక్కామినిఁ గాంచిబాహా
సంధానుఁడై కొంచును జన్నవాఁడున్
సింధుప్రజ స్నానము చిత్తవృత్తిన్.
సంధించి వేగంబున జూఁగివెళ్ళెన్. 209

తోటకము :

ధరణీసురుఁ డత్తరినొక్క (పురిన్)
సరసీరుహలోచన వెట్టినశ్రీ
కరభిక్షము భుక్తముసేయఁగన
త్తరుపై నొకగృధ్రము తుండమునన్. 210

ఆ. పాముజేరుటయును పాఱుండుభిక్షంబు
గుడుచుచోట విషము వడియెనందు
పుచ్చనెఱుఁగ కతడుభుజియించి విషమెక్కి
చచ్చెనటవిధివశంబుచేత 211

వ. భిక్షంబువెట్టిన గృహిణింజూచి గృహస్థు నీవావిప్రుని కేమివెట్టి
తివో యతండుచచ్చె నీముఖంబుచూడ దోషంబని భార్యను
వెడలంగొట్టె నాబ్రహ్మహత్య యెవ్వరిదని యడుగుటయును. 212

క. దోషంబులేని యాని
ర్దోషిని దోషాత్ముఁడనుచు దూషించినయే
దోషములకు నధికంబగు
దోషంబనికొండ్రు సకలదోష విధిజ్ఞుల్. 213

వ. కావునదోషం బొకనికాపాదించిన వానికి దోషంబుదగులుననిన
బేతాళుండెప్పటియట్ల మట్టికింజనిన విక్రమార్కుండు చనిపట్టి
తెచ్చు సమయంబు నొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె. 214

సీ. వీరకేతుండను విభుఁడేలు తఱిన
ధ్యాపురంబున రత్నదత్తుఁడనెడు
వైశ్యుని సుతవీరవతి యనుకన్యక
నధిపతియడిగిన నతనికీక
తనయింటనున్పు నత్తరిచోరుఁడిలుచొరఁ
జూచి పేదనితన సొమ్ములీయ
వచ్చిననొల్లక వరియింపఁ గోరినఁ
జచ్చెద వరుగు నీవచ్చినట్ల

ఆ. యనినమరునిచేత నటుచచ్చుకంటెను
జావునీకుగాను చచ్చుటురువు
నాఁదలాఱ లెఱిఁగి నరపతి కెఱిఁగించి
విభునియాజ్ఞఁగొఱఁత వేయఁగాంచి 215

క. వారిజముఖి జనకునకునుఁ
జోరునికథఁ దెలిపి యగ్నిఁజొచ్చెద ననుచుఁ
జేరినఁదజ్జన కుండు కు
మారిక విడువంగలేక మతినడ (లొదవన్) 216

క. జనపతి సమ్ముఖమునకుం
జనిభూవర పీనినేల చంపగనీకుఁ
ధనమెంతైనను నిచ్చెద
ననుటయువినకతఁడు తత్పురాంగణసీమన్, 217

తే. కొల్లువాతించి తస్కరుఁ గొఱతవేయ
వాఁడుదుఃఖించి నవ్విజీవంబువిడువ
నంతనాధీరవతియును నగ్గిఁజొరఁగ
దగ్గరుటయును శివుఁడు ప్రత్యక్షమగుచు. 218

తే. అతని ప్రాణంబు గృపచేసి హరుఁడుచనియెఁ
గొఱతితిప్పైనుండి దుఃఖంబుగుడిచి పిదప
నవ్వినేటికి జెప్పుమా నరవరేణ్య !
యనిన విక్రమసూర్యుఁ డిట్లనుచు బలికె. 219

క. ధనమెంత తనకునిచ్చిన
వినఁడయ్యెను, నృపతి, దనకు విధియని యేఁచ్చెఁ
వనజాక్షియగ్ని చొరగాఁ
జనజూచిన నవ్వి నిదియ (సత్యం) బనినఁ. 220

వ. ఎప్పటియట్ల తిరిగి పరచినం బట్టి తెచ్చునెడ బేతాళుఁ డిట్లనియె. 221

సీ. నేపాళదేశమహీపతియగు కీర్తి
కేతునినుత (యెప్పు) గీరవాణి
చంద్రికనాగ వసంతోత్సవంబున
వనితఁజూచెను ఘనస్వామియనెడు
విప్రకుమారుండు వెలఁదియు నవ్విప్రుఁ
దగఁజూచె మోహమిద్దఱికిఁ బొడమె
నతివయంతఃపురి కరుగ ఘనస్వామి
చెలిమూలదేవుడన్ సిద్ధయోగి

తే. యొ(కఁడుఘ)టికిచ్చి విప్రుని నువిదజేసి
నృపతిముందట నిది నాకు నిజతనూజ
తీర్థయాత్రకుజని యల్లుఁడెచ్చుదాక
(పోషణ)ముచేయుమని చెప్పి పోయెనతఁడు. 222

క. ఆరాజన్యుఁడు నాత్మకు
మారికకడనిలుప రాత్రి మగవాఁడై యా
వారిజలోచనఁ బొందును
సూర్యోదయ[1]మైనమగుడ సుందరి యగుచున్ ?. 223

వ. అంతనారాజకుమారికయు గర్భిణియైన నాలోన. 224

ఆ. మంత్రిసుతుఁడు రాజమందిరంబున నొక్క-
పగలుకపట విప్రభామఁ జూచి
మోహియగుచు నృపతి ముఖ్యున కెఱిఁగింప
సతనికిచ్చె నింతినాలిగాఁగ 225

క. ఆమంత్రిసుతుఁడు కృత్రిమ
కామినిఁగలయంగ బిలువఁగల దొకవ్రతమో
భూమిసుర ! తీర్థయాత్రకుఁ
బోమఱి యే తెంచినన్ను బొందెదవనుడున్. 226

ఆ. అతడు తీర్థయాత్రయరిగినన దత్పూర్వ
పత్నిఁ బొందుచుండెఁ బగలు రేలు
నంతమంత్రి తనయుఁడరుదెంచు టెఱిఁగి య
ప్పాలఁతి గొంచు పోయెఁ బురమువెడలి. 227

ప. అంత నమ్మూలదేవుండను సిద్ధయోగి కపటశిష్యునిం దెచ్చి రాజు
నకుంజూపి మత్పుత్రిని నితనికి వివాహంబుసేయువలయు దెప్పిం
చుమనిన భూపాలుండు. 228

---

1. సూర్యోదయ అనుటలో ప్రాసచెడినది, "సూరోదయ" అనుట
బాగుగనుండును.

క. ఆమూలమోగిపెట్టిన
భామినిఁదావెచ్చపెట్టి భయవిహ్వలుఁడై
భూమిపతి తనదుపుత్రిక
నామాంత్రిక శిష్యునకుఁ బ్రియాంగనజేయన్. 229

వ. అతఁడక్కాంత దోడ్కొని గృహంబునకు వచ్చుటయును. 230

తే. పడఁతి నని మున్నుసతికి గర్భంబుచేసి
నట్టివిప్రుండు తనకాంతయనుచుఁ బట్టఁ
దండ్రియగు రాజునాకిచ్చె దారవోసి
యనుచు నిరువురు జగడింప నత్తపస్వి 231

వ. జగడంబు దీర్పలేడయ్యెనది యెవ్వరిసతియగుననిన విక్రమార్కుండిట్లనియె. 232

క. తలిదండ్రులీకవనితన్
దలపొలమునగూడికొనినఁ దాధవుఁడగునే
తలిదండ్రులిచ్చు వాఁడే
యలివేణికి నాథుఁ డితరులగుదురె నాథుల్. 233

వ. అనిననెప్పటియట్ల వటంబునకుఁబారిన పట్టితెచ్చు సమయంబున
నొక్క కథవినుమని యిట్లనియె. 234

ఉ. యాచకనూత్నమేఘుఁడు సమంచితమాన ధనుండు గాఢభా
హాచటులప్రతాపసముదగ్ర వినిర్జితశాత్రవుండు శా
స్త్రోచితమార్గలక్షణగుణోదయుఁ డాత్మవిచారుఁడైన యా
ఖేచరనాథుఁడొప్ప జనకీర్తిత కీర్తి కళామహోన్నతిన్. 235

వ. ఆగంధర్వశేఖరుండు కామగమనంబైన (?) విమానారూఢుండై
లోకములం జరియింపుచుండు కాలంబున. 236

క. గరుడుండుద్ధత బలుఁడై
నురుగులభక్షింపుచుండ నురగము లెల్లన్
గరుడనికిలు వరుసగని
చ్చిరి ఖగవల్లభుఁడు నట్లసేయుచునుండన్. 237

వ. అతనొక్కనాఁడు. 238

ఆ. శంఖచూడుఁడనెడు సర్పకుమారుండు
తల్లికొక్కరుండ తనయుఁడగుట
పక్షినాథునకును భక్షింపనిలువర్స
వచ్చెననుచు ఫణులువానిఁజూప. 239

వ. తదీయజనని దుఃఖావేశంబున నిట్లని తలంచు. 240

క. ఒకనేత్రము నేత్రంబే
యొకపుత్రుఁడు పుత్రకుండె యూహింపంగా
నకట బహునుతులఁగానక
యొకసుతునింగనుట, లేకయుండుటగాదే! 241

వ. అని విలాపించు సమయంబున జీమూతవా హనుండు మార్గవశం
బున నచ్చటికిం జనుదెంచి దయాళుండై యప్పుడు. 242

ఆ. శంఖచూడుఁ దిగిచి సోపర్ణముందట
నిలిచిభక్తిగొనుమనింద్య చరిత
యనినఁ బక్షివరుఁడు ఘనవాహు దేహంబు
భక్తిగొనఁగఁ జేరఁబుపమవరుని. 243

చ. వలదని శంఖచూడ ఫణివారణసేయఁగ మేఘువాహును
జ్వాల తరదేహమాంసములు, చంచుపుటంబున నొల్కనెత్తురుల్
జలజల ధారలైతొరఁగ సాఁగు బళాయని దేవసంఘముల్
పలుమరు ప్రస్తుతింప ఫణిప్రాణముగాచెను దారశీలియై. 244

క. ఆతని యుదారమహిమకుఁ
బ్రీతుండై మెచ్చి ఖగవరిష్ఠుండు సుధా
ప్రీతునిగఁ జేసి ఫణిసుతుఁ
జేతఃప్రియమలరఁగాఁచె చిత్తంబలరన్. 245

క. మెచ్చితి నంబుదవాహన
యిచ్చెదనే మడుగుదనిన నిది మొదలుగ, నీ
కిచ్చయని ఫణుల మెసఁగకు
చచ్చిన యురగములఁదినుము శాంతాత్ముఁడవై. 246

వ. అనిన నిచ్చితినని గరుడుండు యథేచ్ఛంజనియె గరుడ జీమూత వాహనులలో నెవ్వండధికుండనిన విక్రమార్కుండిట్లనియె 247

ఆ. అధికదాతయైన యంబుదవాహనుఁ
డిచ్చు ప్రాణమైన నేమిచెప్ప
నాఁకలైన మెసఁగనరుదెంచు గరుడుండు
దినకకాచునదియె ధీరగుణము. 248

న అనినం బరచినం బట్టితెచ్చునెడ నిట్లనియె. 249

సీ. కనకపురంబునఁ గలఁడు విశారదుం
డను రాజు నైశ్యుని యనుఁగుదనయ
కామినిజూచి యభ్యుమినాథుఁడు పెండ్లి
యాడెద లక్షణమరయుఁ డనిన
దీని బెండ్లాడిన మానవేంద్రుఁడు రాజ్య
తంత్రంబు నుడుగును దగదటంచు
నవనినిర్జరు లదియవలక్షణంబన్న
రాజొల్లకున్న నారాజుమంత్రి

ఆ. పెండ్లియాడుటయును బృథివీశుఁ డొక్కనాఁ
డతివఁజూచి మన్మథాగ్నిఁ బొరల
మంత్రిదెలిసి తనదు మగువనొప్పించిన
నన్యకాంత పాపమని తలంచి. 250

వ. కైకొనక విరహతాపంబునం బ్రాణంబువిడిచె నమ్మంత్రియుం
దనస్వామి మృతుండయ్యెనని తానును నట్లయయ్యె వీరిలోన
నధికుండెవ్వఁడనిన విక్రమార్కుఁ డిట్లనియె. 251

క. చక్కనిదైనను గుణములు
మిక్కిలిఁగా హృదయమిచ్చి మెలఁగెడి దైనన్
మక్కువసేయక పరసతి
దిక్కుగనుంగొనినవాఁడె ధీరుఁడు సుమ్మా. 252

వ. అట్లుగావున రాజకుమారుడనిన బేతాళుం డెప్పటియట్లన్యగ్రోధం
బున కరిగినంబట్టి తెచ్చు సమయంబునఁ గథవినుమని యిట్లనియె. 253

ఆ. పుష్ప, పురమునందు భూసురుండొక్కఁడు
సూర్యదేవళంబుచొచ్చి, యందు
క్షుత్పిపాస లొగులఁజూచి యోగీశ్వరుం
డతనికన్నమిడుమనని దలంచి. 254

వ. ఒక్కపురంబు నిర్మించి యొక్క బాలికచేత నన్నముపెట్టించినం
దృప్తుండై యయ్యోగీంద్రున కిట్లనియె. 255

క. ఈవిద్యనాకు నొసఁగుము
ధీవల్లభ ! యని ననీవు స్థిరచిత్తుఁడవై
సేవింపక ఫలియింపదు
నావుడు నేనట్లసేతునని కైకొనుచున్. 256

వ. తదీయోపదేశక్రమంబున జలంబులుచొచ్చి జపంబుసేయుచు ధ్యాననిద్రావశంబునఁ దావివాహంబై పుత్రులంగాంచిముద్దాడుచున్నాఁడని కలగాంచి జలంబులు వెలువడివచ్చి యప్పుడు. 257

క. అనలంబుఁజొచ్చి భార్యయుఁ
దనయులు దుఃఖింపఁ గాంచి దహనముకొలనై
తనువుఘటించిన వెలువడి
మునివరునకు మ్రొక్కి విఫలముగవినుతింపఁ. 258

వ. అయోగీశ్వరుండు చింతింపుచుండె నిది సఫలంబుగాని కారణం బేమియనిన విక్రమార్కుం డిట్లనియె. 259

క జపములు జేసెడువారును
తపములు తగజేయువారు తత్తత్క్రియలన్
విపరీత చిత్తులైన
న్నపగతఫలసిద్ధులగుదురందురునార్యుల్. 260

వ. అనిననెప్పటి యట్లవటమునకు నరిగిన బేతాళునిఁబట్టి కట్టికొని తెచ్చునప్పుడు విక్రమార్కునకుఁ గథ వినుమని యిట్లనియె. 261

ఆ. ఒక్కనైశ్యతనయ యుత్పలదళనేత్ర
తండ్రిజచ్చుటయునుఁ దల్లివెంటఁ
బురమువెడలి పోవఁదెరువుననొకచోట
శూల నిహతుఁడైన చోరుఁడొకడు. 262

క. సంతానము సుఖహేతువు
సంతానము మోక్షసిద్ధిసాధనమగుటన్
సంతతినడయగ వలయును
సంతానములేమి నరకసాధనగాదే! 263

వ. అని కించిత్ప్రాణావశేషుండైన తస్కరుండక్కన్య తల్లికిం గన్నుఁ
దనియధనంబు తన నిక్షేపంబునిచ్చి దానిఁ దావరియించిన వాఁడై
యిట్లనియె. 264

ఆ. సూర్యదీప్తిపురము చొచ్చిమత్సఖుఁడైన
యక్కుమార దత్తునాలయమున
నిలిచి యొక్క విప్రువలన సంతానంబు
వడయునాకు సుగతి ఫలముపొంద. 265

వ. అని చోరుండు ప్రాణంబు విడిచెఁదల్లియుంగూఁతురు ధనంబు
గైకొని తత్సఖు గృహంబునకు వచ్చియుండునంత నొక్కనాఁడు
కూఁతుంజూచి విప్రునివలన సంతానంబువడయుమనిన సమ్మతిల
కున్న నిట్లనియె. 266

క. వరుని యనుజ్ఞను వేఱొక
పురుషుని యెడనైన వనితపుత్రునిఁబడయఁ
బరమును దప్పదిహంబునుఁ
బొరినిందయు రాదు వాఁడు పూజ్యుండగుటఁ. 267

వ. అని యొడంబరచుటయును. 268

క. హేమస్వామి యనంగను
భూమీసురవరునిబొంది పుత్రునిఁగనియ
క్కామిని సిగ్గునఁ బెంపక
భూమీశారామవీథిఁబుత్రునిఁ బెట్టిన్. 269

క. వనపాలకుచే వినియ
జ్ఞనపతి తెప్పించివాని సల్లక్షణముల్
కనితానపుత్రుఁడౌటనుఁ
దనయునిఁగాఁ బెంచి వాని ధరణిపుఁ జేసెన్. 270

వ. అంతఁగొంత కాలంబున కాచాజుమృతుండైన నక్కు-మారుండు. 271

ఆ. గయనుపిండమిడుచు గంగనస్థులు నిల్ప
సుతున కిహాముఁబరము జూరయబ్బ
నతనిఁబుత్రుఁడనుచు నందుఱుబుధులట్లు
గానివాఁడు సుతుఁడు లేనివాఁడు. 272

వ. అని తలఁచి గయకుంజని పిండప్రదానంబుసేయు నప్పుడు. 273

క. హస్తములు పిండభుక్తికి
శస్తముగా మూఁడుదోచె జనపతిసుతిఁడే
హస్తమున నిఱుదునోయని
నిస్తరణముసేయ లేక నివ్వెఱపడియెన్. 274

వ. ఇందు నెవ్వరి హస్తంబునఁ బిండంబిడవలయుననిన విక్రమార్కుం
డిట్లనియె. 275

ఆ. పోషకుండు భూమిభుజుఁడు గూఢాచారి
విప్రుఁడట్లుగాన వీరుగారు
ధనముపెట్టి కన్యఁదక్కు-రుండువరించెఁ
దండ్రియతఁడె పిండదానమునకు. 276

వ. అనిన బేతాళుండరిగి పరచినఁబట్టి కట్టితెచ్చుచో నొక్క-కథ
వినుమని యిట్లనియె. 277

సీ. చిత్రకూటంబేలుక్షితిపతి యొకనాఁడు
వేఁటగాఁజని యటవీస్థలమునఁ
గణ్వునకును మేనకకునుఁ జనించిన
కన్యక నతడీయఁగామియగుచుఁ

కుంజరాశన [1]తరుకుంజాంతరంబున
రమియింపనొక బ్రహ్మరాక్షసుఁడు
జసపతికనియె బ్రాహ్మణపుత్రుఁదలిదండ్రు
లలమిపట్టఁగ నాకు బలియయినర్పు

ఆ. మిట్లుసేయకున్న నిప్పుడెభక్షింతు
నిన్ను ననిన వేగనృపతియపుడు[2]
కనక పురుషునొకనిఁ గల్పన సేయించి
విప్రనందనునకు వినిమయముగ. 278

వ. ఇచ్చితదీయజననీజనకుల చేత శిరఃపదంబులు వట్టించి ఖడ్గంబెత్తి
వ్రేయ డగ్గరిన నవ్విప్రకుమారుండు నవ్వి నేమిటికిం జెప్పుమనిన
విక్రమార్కుం డిట్టులనియె. 279

ఆ. తల్లిదండ్రులలర ధరణీశుచేఁదెగ
వేఁతఁబడగఁ జేసివిప్రునన్ను
బలిరెవిధియటంచుఁ బకపకనవ్వి వాఁ
డనినఁబ్లుతముసకు నరిగెనసుర. 280

వ. ఎప్పటి యట్లపట్టి తెచ్చునెడ నొకకథ వినుమని యిట్లనియె. 281

ఆ. వసుధనొక్కపురము వైశ్యుండు తనకూఁతు
పిన్నవయసునందె పెండ్లిసేయ
యౌవనమున జారయై విప్రుఁగలయంగఁ
తొంటినాథుఁడరుగు దెంచియపుడు. 282

---

1. కుంజరాశన = రావిచెట్టు.

2. "నిన్ననినన నృపతి క్రీడ్రుమునను" అని గ్రంథపాఠము యతిభంగముగా కన్పించుచున్నది.

క. మామనొడఁ బరచి తనప్రియ
భామిని ననిపించి కొనఁగఁ బయనముసేయన్
భూమిసురుఁబాయఁజాలక
కామిని మృతిబొందె నట్లకడచెఁ ద్విజుఁడున్. 283

క. పతిననుపు మనుచువచ్చిన
యతఁడక్రియన్ బాయలేక యసువులు విడిచెన్
మృతులగు మువ్వురలోపల
క్షితివర యే దద్భుతంబు చెప్పవెయనినన్. 284

ఆ. భూమిసురుఁడు వైశ్యపుత్రియు సమరతిఁ
గలసి పాయ లేమిఁగలిగె చావు
అతివ మగఁడు దాని యనుభోగమెఱుఁగక
విరహమునఁ దెగుట విస్మయంబు. 285

వ. అనిన భేతాళుండెప్పటియట్ల చనినఁబట్టి తెచ్చునెడ నొక కథ
వినుమని యిట్లనియె. 286

సీ. బ్రహ్మిష్ఠ లాగ్రహారమున విష్ణుస్వామి
సుతులునల్వురు భూమిఁజూడనరిగి
వచ్చుచోనొకయోగి వరునిచే సంజీవ
నాదివిద్యలునేర్చి యడవిలోన
నొక్కసింహము చచ్చియున్న నందొకఁడుండు
నస్థులుగూర్చె దానంతనొకఁడు
చర్మంబుగప్పి మాంసమును రక్తంబునుఁ
బుట్టించెఁ బ్రాణంబుఁ బోసెనొక్కఁ

తే. డిట్లునలువురు దమవిద్య లెఱుఁగుకొరకు
నాచరించినఁ గేసరి లేచివారి
నలువురనుబట్టి తినియె నాఁకలియడంగ
వీరిలోఁబాపి యెవ్వఁడు విక్రమార్క 287

వ. అననిట్లనియె. 288

క. హీనమతు లెందఱైననుఁ
గానంగా లేక సేయు కార్యములెల్లన్
మానప్రాణార్థంబుల
హానివెసం జేయుననిరి యార్యజనంబుల్ 289

వ. అట్లుగావున ప్రాణంబువోసిన విప్రున్కకు పాపంబుదగులుననిన దిరిగి
చనినంబట్టితెచ్చు నెడనొక్కకథ వినుమని బేతాళుండిట్లనియె. 290

సీ. యజ్ఞశూలంబను నగ్రహారంబున
యజ్ఞసోమద్విజు నాత్మజుండు
మృతిబొందుటయు (నుఁబ్రేత భూమికిఁదెచ్చి)
వనరంగ వామనుండను తపస్వి
యతనిదేహముచొచ్చి యడలుమాన్పెదనని
తలఁచి యప్పినుఁగు తనువుచొచ్చి
నవుడేడ్చి పాతరలాడి ప్రవేశింపఁ
దనయునిఁ దోకొనిచనియెఁ దండ్రి

తే. తపసియేటికినేఁచి నృత్యంబుసలిపె
ననినన విక్రమార్కుఁ డిట్లనియెఁ బన్నఁ
దల్లిదండ్రులు వెంచిన తనువు ముదిసి
విడువఁబడెనంచు నేఁచెనప్పుడు తపస్వి. 291

వ. బాలశరీరంబుచొచ్చి భోగింపఁగలిగె ననిసంతసంబున నటియించె
నన బేతాళుండెప్పటి యట్లచననింబట్టితెచ్చు సమయంబున
నిట్లనియె. 292

సీ. తామ్రశేఖరమనఁ దనరు పురంబున
వృషకేతుఁ డనియెడు వృషలసుతుఁడు
హరికూఁతురగు కందుకావతి మోహించి
తోకొనిమతియొక త్రోవనరుగ
నడవిలోఁ దస్కరులడ్డగించినవారి
వధియించి యొకపురవరము చేరి
కోమలినొక పాడుగుడిలోన నునిచియాఁ
కటికి నన్నముఁదేర గవనిచొచ్చి

తే. యరుగుచోసుమ యనియెడు నాఁటదొక తె
యన్నమిడియెదరమ్మని యతనిఁ గొనుచుఁ
దనకునేలిక సానైన తరుణిఁగూర్చ
నిందుఁరేఖనుగలిసి వాఁడింతమఱువ. 293

తే. కందుకావతి యాగుడి కడనెయుండ
వైశ్యుఁడొక్కఁడు గొనిపోయి వనితఁజూడ
యెలుకలనుజంపి తనసత్త్వ మెన్నుకొనినఁ
బూర్వనాథుని విజయంబు బుద్ధిదలఁచి 294

వ. వైశ్యుండధముండని వానిఁగలయ రోసిప్రాణంబు నిడిచినవైశ్యం
డును దనధనంబు రాజపరిచునని దానంబుచేసి యర్థనాశం
బయ్యెనని చచ్చెనంత. 295

ఆ. ఇందురేఖఁజూచి కందుక మటుచు
న్యాయమనుచు శూద్రుఁడాత్మఁదొరఁగె
నింతటికిని హేతువేనని నిలువక
దోసమునకు వెఱచి దాసిచచ్చె. 296

వ. వీరిలోనెవ్వరి మరణంబధికంబనిన విక్రమార్కుఁ డిట్లనియె. 297

.....
.....
.....
..... 298

వ. అనినబేతాళుండు తిరిగిపరచినం బట్టితెచ్చు నెడనొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె 299

సీ. జనపతి యొకఁడు రాజ్యభ్రష్టుఁడై తన
సతియుఁబుత్రియు వెంటఁ జనఁగనొక్క—
యడవిలోన జనంబు లధిపతిఁ గొట్టినఁ
దల్లియు సుతయు నద్దారినరుగ
నవ్వలనొక నృపుండాత్మజుండు నుదాను
నడవినాకాంతల యడుగుచొప్పు
కనిపిన్న యడుగుల కాంతసుతుండును
బెద్దయడుగుల యింతిఁ బృథ్వీపతియుఁ

తే. గోరఁబదములు పెద్దవికూఁతునకును
దానిశల్లికిఁ చిన్నపాదములు నగుట
మాటదప్పక వరియింప మానినులకుఁ
బుట్టుసుతులకునే వావిపుట్టుననిన 300

క. తెలియక భూపతియూరక
నిలిచినబేతాళు డడ్డ—నికిఁ బ్రీతుండై
పలికెఁ గొనిపొమ్మ్ము వచ్చెద
నలసితిగాయనుచు నొకరహస్యము చెప్పెన్. 301

తే. వీనినమ్మకు కపటాత్ము వీఁడునిన్నుఁ
జంపదలపోసి ననుదేరఁ బంపెనిన్ను
వాఁడువధియింపకయె మున్ను వానిఁజంపి
సిద్ధివడయుము దేవతచేతననుచు, 302

క. భూతలపతిఁ గొనిచనన
బ్బేతాళుండరుగ యోగిప్రియ మందిమహా
భూతమునకెఱఁగు మనవసు
ధాతలపతి వలికె నెఱుఁగదండము వెట్టన్. 303

క. ఏలాగునఁ బెట్టుదునన
నీలాగునఁ బెట్టుమనుచు నిలపై వ్రాలన్
వాలునఁదలఁదెగ నడచినఁ
గూలెన్ యతి దేవిమెచ్చుఁ గుంభినినాథున్. 304

వ. మెచ్చియాతని సాహసౌదార్యగుణకీర్తు లాచంద్రార్కంబుగా
వరంబిచ్చి యనిపినఁ బురంబునకరిగె. బేతాళుండును శాపముక్తుం
డై చనియెననిన బలీంద్రుండు నారదున కిట్లనియె. 305

క. శాపం బెవ్వరి వలనం
బ్రాపిం చెను వాని కనిన భవుని రహస్య
వ్యాపార కథలు దుమ్మొద
సూపంబై వీఁడు తనతరుణి కెఱిఁగించెన్. 306

తే. అదిప్రకాశితమైన నయ్యభవుఁడెఱిఁగి
ఖచరుఁగనుఁగొని బేతాళుగా శపించె
నెవ్వఁడీ ప్రశ్నకుత్తర మిచ్చునీకు
శాపమునుఁ బాయునుప్రుడనఁ జనియెవాఁడు. 307

వ. అనినారదుండింక నొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె. 308

మ. రవివంశంబున నుద్భవించి లవణా (రావత్తదంత) క్షమా
భువనంబొక్కఁడ యేలె నైరి నరరాడ్భూరి ప్రభావాటవీ
దవ వై (శ్వానర) కీలసంక్షుభిత దిగ్దంతి స్ఫురత్కుంభదృ
గ్ధ వి జాఢీశతరంగిణీ విహగుఁడై కేయూర బాహుండొగిన్. 309

క. ఆరాజుమంత్రి వర్యుఁడు
దారప్రతిభా సునీతి తత్త్వజ్ఞుఁడుగం
భీరమణి భాగురాయణి
శూరాగ్రేసరుఁడు చి త్తశుద్ధుండగుచున్. 310

ఆ. వసుమతీశుఁ డాత్మవల్లభ యగురత్న
సుందరీరతాభి నందుఁడగుచు
రాజ్యతంత్ర విధులు పూజ్యముగావించి
మత్తుఁడగుచునున్న మంత్రియపుడు. 311

క. ఏకరసమత్తుఁ డయ్యెన్
భూకాంతుండవ్యవహుల బోధింపఁగనేఁ
జోకనొక విధము చూపి వి
వేకము పుట్టింతుననుచు వేగులవారిన్. 312

సీ. పనిచినవారు వేచనివచ్చి వినిపించి
రటచంద్రవర్మ లాటాధివరుఁడు
పుత్రసంతతిలేక పుత్రికగల్గిన
పుత్రుఁగాఁబెనిచి విచిత్రముగను
వానిపేరు మృగాంకవర్మని యిఁకియుండఁ
బ్రతిచూతునని మహారాష్ట్రవిభుఁడు
పైఁ నెత్తివచ్చిన భయఁపడి యున్నవాఁ
డనిచెప్పవినిమంత్రి యతనికడకు

ఆ. బాంధవంబు దలఁచిబలములఁ దోడుగా
ననిపె చంద్రవర్మయనుఁగుఁ బుత్రుఁ
డచటనుండవలవ దిచటికిఁ గొనుచురం
డనుచుపంపవారు నట్లసేయ. 313

వ. భాగురాయణుండు డక్కుమారునివెంట నిడుకొని యక్కన్యం బొం
దినవాఁడు సార్వభౌముండగునని విన్నవాఁడుగావున రహస్యంబు
వెలిపుచ్చకయుండి యొక్కనాఁడు. 314

క. ఆరత్నసుందరీపరి
చారఁగళావతినిఁ దనవిచారంబునకుం
గోరిసహాయము గాఁగొని
యారమణికి సరవిఁజెప్పి యనిపిన నదియున్. 315

వ. రత్నసుందరికడకుం జనియిట్లనియె. మీపినతల్లికొడుకు మృగాంక
వర్మ తండ్రిపంపునం జనుదెంచి భాగురాయణి యింటనున్నాఁ
డనిచెప్పి యామెయనుమతి వడసి తిరిగివచ్చి భాగురాయణికి
తెంగించుటయును. 316

శా. అమ్మంత్రీశుఁడు రాజమందిరములో హార్మ్యంబుగట్టించియ
క్కొమ్మంబెట్టితదీయ చర్య వెలికిం గూఢంబుగాజేసి త
త్సమ్మంధంబున రత్నసుందరియు హృత్సంతుష్టి బొందంగఁదా
నమ్మార్గంబుఘటించె దూతికరహస్యా చారగానిచ్చలున్. 317

వ. వర్తింపుచుండ భాగురాయణి మేనల్లుఁడయిన సోమదత్తుండను
వాఁడంత నొక్కనాఁడు మామకు నీతికథలు వినుపింపుచు నిట్ల
నియె. 318

ఆ. కాంచి నైశ్యుఁడొండు సంచిబియ్యమువట్టి
సరికినూనె వోయుసతులు గలరె!
యనుచుఁదిరుగ బురిని నతివలు నవ్వుచుఁ
దైలమిడకయున్నఁ దత్క్షణమున. 319

వ. నిప్పచ్చకుండను కోమటిభార్య తైలంబు వోసెదనని వానింబిలిచి
పళ్ళెరంబున బియ్యంబుగొల్చికొని తానును నాపళ్ళెరంబునసె
నూనెగొలిచి లాభంబునొందెఁ గావున. 320

క. వెలఁదులకు నరులకంచెను
నలుమడి బుద్ధియన ధరవినంబడుచుండున్
దలఁప సుబుద్ధులు గలిగిన
పొలఁతిసుమీ కాపురంబు పొందుగసేయున్. 321

ఆ. బుద్ధిగలుగవలయుఁ బురుషున కదియుఁద
క్కాలవృత్తియైనఁ గలుగుఫలము
తలఁచినపుడెబుద్ధి తలకొన కుండిన
హానివచ్చుగాన నది యబుద్ధి. 322

వ. అదియెట్లనిన. 323

క. దక్షుఁడను విప్రుఁడొకఁ డెను
వీక్షించిన మ్రొక్క, దాని విభుడెఱిఁగి ద్విజున్
లక్షించి చంపఁజూచిన
నక్షణమున నెటిఁగి మ్రొక్కె నాశలకెల్లన్. 324

క. అదిజపముతోఁడి మ్రొక్కని
మదిదలఁచిన భటుఁడుచనియె మానినియును స
మ్మోదమును బొందెను జూచిన
నదివో! తక్కాలబుద్ధి, హాని నడంచున్. 325

క. తమ కార్యమునడపెడు ను
త్తముఁ డీతండనుచు జనులు తమునాసింపన్
తమకార్యమెపుడు వదలక
తమకార్యమె నడుపుచుండ్రు దత్త్వవిధిజ్ఞుల్. 326

వ. అదియెట్లనిన. 327

సీ. పీఠికాపురమున బింబోష్ఠిచతురిక
యనువారసతి దానియనుఁగు విటులు
మంత్రిపుత్రుండు కోమటినందనుండును
దలవరిసుతుఁడును దస్కరుండు
గలరు నల్వురు గజగమన యందఱికిని
గూరిమిగల యట్ల కూటమిచ్చు
నీరీతి మెలఁగంగ నిందఱికిని నొక్క
ధరణిసురుండు ప్రధానసఖుఁడు

తే. గలఁడు వాఁడొక్కనాఁడు తత్కాముకులను
కాంతకెవ్వరిపై కూర్మిగలదు నలువు
రందునని యొక్కరొకని నేకాంతమునను
జెప్పుమనుటయు వేర్వేఱఁ జెప్పిరపుడు. 328

క. వారిజముఖి తనమీఁదనె
కూరిమిగలదనుచు దాని గుణములు వొగడన్
వారలనడిగినరీతిని
వారాంగన నడుగ విప్రవరునకు ననియెన్. 329

సీ కొఁగిలొక్కని కిచ్చుఁగామించు నొక్కని
నలుఁగు నొక్కనితోఁడఁగలియు నొకనిఁ
బలుకు నొక్కనితోఁడఁ బులకించు నొక్కనిఁ
దక్కించునొక్కనిఁ దగులునొకని
నొకనిరమ్మని పిల్చు నొకనికాసలు చూపుఁ
గనుసన్ననొకనికిఁగాఁక సేయు
నమ్మించునొకనిఁ బంతముచెప్పు నొకనికి
మ్రొక్కువేఱొక్కని దిక్కుచూచుఁ

తే. తడవునొక్కని మనమునఁదలఁచు నొకని
వన్నె యొకనికి నొకనికి వలపుఁజెప్పు
నింటనొకఁడుండ నొకని బొన్నింట(?) గలయు
వారవనితలఁ దెలియనెవ్వారుగలరు. 330

క. పెక్కుబొజ్జగుల మెలఁపిన
యక్కామినియేలఁ దక్కుననన్యునకును దాఁ
దక్కఁగఁ దలఁచిన పసిఁడికిఁ
దక్కునదిలేకయున్నఁ దక్కకతక్కా. 331

శా. సాక్షాన్మన్మథుఁగూడి యిష్టగతులన్ సంభోగముల్ సల్పినం
దాక్షిణ్యంబునఁ గూడియున్నతటి భేదంబొంది హేమాంబరా
పేక్షన్నిల్వ కుబేరునింగలసి చూపెం గూర్మి కామాంధయై
దాక్షారామమునందు నొక్కసతికాంతల్ వేవకుంగూర్తురే 332

వ. అట్లుగావున ధనంబుదక్కఁ దక్కినమోహంబులు లేవనిన విప్రుండు
నవ్వుచుం జనియెనంత. 333

సీ. జనపతి చెలికాఁడు చారాయణుఁడురత్న
సుందరిదూతితోఁ గందువెట్టి
యిరువురు జగడింపనింతు లిద్దఱుఁగూడి
తమలోనఁ దలపోయఁ దరుణియో ర్తు
పలికెనిట్లని భూమిపతి సఖుతోఁడ మే
ఖలకేలకలహింపఁ గారణంబు
పోరినయిండ్లనుఁ బొరుగులు మనవని
చెప్పెడుమాట నిశ్చితముగాదె

తే. వీరిజగడంబుమాన్ప నెవ్వారితరము
సరట[1]గజ యుద్ధమునఁ దొల్లిజైనపల్లె
తోఁడ గూడంగఁ గాసారతోయజములు
నాశమును బొందెననిన నన్నాఁతి యనియె. 334

---

1. సరట - తొండ.

వ. అదియెట్లనిన. 335

ఆ. గంధదంతి యొకటి కాసారతటమునఁ
గరము నిలుప (నొగ్గ) సరటమెగిచి
సరభసమునఁ బారి కరితుండ రంధ్రంబుఁ
జొచ్చుటయును దంతిచుహకుపుట్టి 336

శా. కాసారంబుగలంచి వారిహసంఘాతంబు భేదించి త
ద్ధ్వాసంబుల్ విదళించి జైనచయమున్ ఖండించి పంకేరుహా
వాసంబప్పుడు (జొచ్చినన్) సరటమావ్యాజంబుగాఁ బాసినన్
నాసాద్వారము నొప్పిమానుటయు ననాగంబు బోయెన్వడిన్ 337

వ. అనిన మఱియొక కథ్థట్లనియె. 338

క. అధములకైనను గలహపు
విధమొప్పదు కీడుపుట్టు వినుమాయొకచో
మధుబిందు కలహమునజన
వధ ప్రాప్తంబైన యట్లు వసుమతిలోనన్. 339

వ. అదియెట్లనిన. 340

సీ. బోయ యొక్కఁడు లాటపురవీథిఁ దేనియ
కుండఁ దేరఁగ మదకుంజరంబు
దరిమినవాఁడు దత్తరమున దలఁగఁగఁ
దొలఁకి యాతేనియ చిలుకఁజేరు
మక్షికంబులబట్టి భక్షింపనొకయీఁగ
పులిచేరబల్లి యప్పులినిఁదిన్న
నాబల్లి నొకపిల్లి యాహారమునుఁజేయ
నాపిల్లినొకకుక్కయలమి కఱచె

తే. నాఖుభుక్కునుఁ బెంచిన యతఁడు కుక్కఁ
బొడిచె నాకుక్క నేలిన బోయవాఁడు
కుక్కఁబొడిచిన యాతని మక్కఁజేసె
పోరుఘనమయ్యె నప్పుడప్పురము నడుమ. 341

క. క్షితిపతి పోరుడుపఁగఁ దా
నతివేగమొసైన్య సహితమై వచ్చిన భూ
పతికినిఁ బురజనులకు సం
యతి[1]ఘోరంబై న మడసిరందఱు నచటన్. 342

క. పలువ్రుఱు గలహాముసేయఁగ
నిలిచికనుంగొనఁగవలదు నేరమివచ్చున్
గలహించువారిఁ గూడిన
బలవంతునకైన మానభంగముదెచ్చున్. 343

వ. అల్లగావునమన మచ్చట నుండవలదని ప్రధాని కవ్విధం బెఱిఁగిం
చుటయును. 344

ఆ. సచివశేఖరుండు చాగణరాయనిఁ
బిలువఁబంచి వానిఁ బ్రీతుఁజేసి
వూనిమేఖలకును మానభంగముసేయు
మనినవాఁడు చనియె నక్షణంబ. 345

విలసితము :
కపటసఖ్యమునుఁ గామినితోఁడన్
(శపథ) యుక్తముగ జాగణరాయం
డుపమమీరి సరసోక్తుల తోఁడన్
నృపతి యాత్మగరుణింపగ జేసెన్. 346

వ. అంతనొక్కనాఁడు. 347

---

1. సంయతి - యుద్ధము.

ఆ. తనమపుత్రుఁడనుచు దాసి పుత్రునిఁదెచ్చి
ప్రేమమేఖలకునుఁ బెండ్లిసేయఁ
బడఁతి యెఱిఁగి మానభంగంబునకు రోసి
రత్నసుందరియును రాజుగూడి. 348

వ. ఉన్నయవసరంబున నడుగులంబడి తనమానభంగంబు విన్న
వించిన నూరకున్న నదిరాజకృత్యంబని కోపించి రత్నసుందరి
యతఃపురంబున కరిగిన నక్కేయూరభావుండు విరహభ్రాంత
చిత్తుండై మధ్యమకుడ్యకుహార స్తంభవేదికా స్థలంబున విచార
నిద్రాలసుండైయున్న సమయంబున నిద్దఱు దూతికలు తమలో
నిట్లనిరి. 349

క. చారాయణుండు మెల్లన
నారీమణిమేఖలకును నచ్చినగతినే
పోరామిచేసి మానము
దూరముగావించె నిట్టి ధూర్తుఁడుగలఁడే. 350

వ. అనిన మఱియొండవదిట్లనియె. 351

ఆ. చేరఁదగనివానిఁ జేరుచుకొన్నను
ప్రాణమానహాని ప్రాప్తమగును
కాకిఁజేర్చుకున్నగాదె హంసకుమున్ను
ప్రాణహానియగుట పద్మనయన! 352

వ. అదియెట్లనిన. 353

ఆ. చిత్రకూటనగము (శిఖరము) నందును
హంసలున్నవేళ నచటికొక్క
కాకి చేర నచటఁ గాలూఁదనిచ్చిన
రెట్టవెట్టమట్టిచెట్టు మొలిచె. 354

వ. కాలక్రమంబునం బెరిగి యూడలుదట్టి భూస్థలంబు మోఁచియుండు టయును. 355

ఆ. ఒక్క బోయయొక్కఁ- యురియొడ్డి హంసలఁ
బట్టి మెడలుదునిమి చట్టిబెట్టి
బంధుజనులుఁ దాను భక్షించెగావున
చేరదగనివానిఁ జేర్పఁదగదు. 356

వ. అనిమతియు నిట్లనియె. 357

క. అతివినయం బత్యంతము
వ్రతపరిచయమధికమిత్రవాత్సల్య మతి
స్తుతిచేయుట యివి భూ ర్త
వ్రతతికిఁ జిహ్నములుఁ దెలియ రాదెవ్వరికిఁ. 358

వ. అదియెట్లనిన. 359

సీ. ఒక్క-బ్రాహ్మణుపత్ని యుత్పలదళనేత్ర
పతిదప్పఁగను గొన సుతునినైన
నని నేత్రములు గట్టికొని పతికనయంబుఁ
బ్రతిలేనివినయ సద్భక్తిసలుప
నతఁడెచ్చటికినైన నర్థింపఁబోయినఁ
గోకలుగుంజు నచ్చాకివానిఁ
బొందుచునుండ నప్పారుగువార లెఱిఁగి
విప్రునకెఱిఁగింప విధము దెలియ

తే. నూరికరిగెద ననుచునయ్యువిదయెఱుఁగ
కుండ నట్టుగఁబోఁడగాచుండుఁ? నంతఁ
గోక దెచ్చిన చాకలిఁగూడఁ జూచి
విప్రుఁడక్కాంతనక్కడ విడిచిపోయె. 360

వ. అని సల్లాపంబులు సేయుచు మఱియొక్కర్తి యిట్లనియె. 361

క. అవివేకి పొందుకంటెను
వివేకముగల జనుతోడి విరసంబొప్పున్
భువనామరు రక్షింపఁడె
వివేకమునఁ దస్కరుండు వింధ్యవనమునన్. 362

వ. అదియెట్లనిన. 363

ఆ. బందుగుండు రాఁగ బ్రాహ్మణుఁడొక్కఁడు
ధనము లేక నతని తమ్ముఁడున్న
వురికి నరిగి లేమి పరిపాటినెఱిఁగించి
ధనము వేడుటయును దమ్ముఁడపుడు. 364

వ. ఒక్కయమూల్యంబైన రత్నంబొనంగి పొమ్మని యనిపిన నతం
డారత్నంబు మ్రింగి పయనంబై పోవనొక్క పాటచ్చరుండెఱిఁగి
పథంబున బ్రాహ్మణువధియించి రత్నంబపహరింతునని వెంటనె
చనుచున్న చోరుండు బ్రాహ్మణుంజూచి యిట్లనియె. 365

ఆ. నీవుమ్రింగినట్టి నిర్మల రత్నంబు
నాకునిమ్ము యీ క యూరకున్న
పొట్టవ్రచ్చియైన బుచ్చుకొందునుఁ దాని
ననమలిమ్ముచునకు ననియె ద్విజుఁడు. 366

క. నీకడుపు రత్నదశకము
నాకేయకయున్న నడుమునరకెదననుచున్
వాఁకోపవాక్యములఁ బెను
పోకలు పోవంగ నచటఁ బొందిన-చోరుల్. 367

వ ఇటువుర్తిమాటలువిని దొంగండంపి పదిరత్నంబులును, బ్రాహ్మణుఁ
జంపి రత్నంబునుం బుచ్చుకొందమని యాయిద్దఱినిం బట్టికొను
టయు, 368

క. తనచావుదప్పు దీర్ఘా
హ్మణుఁగాచెదఁ జావకుండ నదియెట్లనినన్
మునువిప్రుఁజంపి మణిగొని
ననుజంపకమానరని మనంబునదలఁచెఁ. 369

వ. అనితలంచి యచ్చోరుండు దొంగలతోనిట్లనియె. 370

ఆ. బ్రాహ్మణుండు నాకు భావ నేమఱఁదిని
హాస్యభాషణంబు లాడుకొనఁగ
సత్యమనుచు దలఁచి చంపెదరైతిరె
నన్నుఁజంపి మణులుగన్నపిదప. 371

క. మఱవిప్రుఁ జంపుడనఁ ద
స్కరునిన్ వధియించివాని జఠరములోనన్
వరమణులు లేకయుండిన
ధరణీసురుగాఁచి చనిరి తస్కరజనముల్. 372

క. అవివేకి చెలిమికంటెను
వివేకి యెడ్డవైర మొప్పు విపినంబున భూ
దివిజుఁగాచెం జోరుం
డనసీశుఁడు క్రోఁతిచేత హతముం బొందెఁ. 373

వ. అదియెట్లనిన. 374

సీ. ఒకనాఁడు నృపతి వేఁటకునేఁగి మర్కట
శిశువునుఁదెచ్చి పోషింపఁబెంగి
యదియువర్ధనబొంది యధిపతిహితచర్య
వర్తింప నాసన్నవర్తిఁజేసి
ఖడ్గమొక్కటి దానికరమునకందిచ్చి
యేనిద్రబొందెద నీవునన్న
బోఁటుటీగైననుఁ బొలయంగ రాకుండ
గాచుండు మెవ్వఁడేఁగదిసిరేని

ఖండనము చేయుమనిన నక్కపియునట్ల
యుండి భూపతినిద్రింప నొక్కయీఁగ
ముట్టుటయు ఖడ్గమున దానిబెట్టుగొనిన
గళముదెగుటయుఁ బ్రాణసంగతికిఁబాసె. 375

వ. అట్లుగావున. 376

క. అవివేకి చెలిమికంచెను
వివేకియెడవైరమొప్పు విపినంబునభూ
దివిజునిగాచెనుఁ జోరుఁడు
ప్లవగముచే నృపతిచచ్చె భవనమునందున్. 377

వ. అట్లుగావున నవివేకియైన మేఖలతోఁడిపొంగు చారాయణు[1]నికి
వలదని చెప్పుకొనిరంత. 378

అ. భాగురాయణుండు వనిచెం గళావతి
కపటవర్తనంపు గతులుచెప్పి
యదియునామృగాంక కవ్విధంబెఱిఁగించి
లలితమణులచే నలంకరించి. 379

సీ. అల్లనఁదోకొని యరిగి భూపతినిద్ర
చెందినయవ్వేది యందునిల్పి
నీమణీహారంబు నృపతికంఠమ్మునఁ
బెట్టుమాతఁడు నిన్నుఁబట్టెనేని
రత్నసుందరికి వెఱతువు నీవని, బోలు
గంభంబుఁజొచ్చి చీఁకటినినిలువు
మనుచు బోధించియు నామృగాంకనుబాసి
చనికళావతి యొక్కచక్కనున్న

---

1. చారాయణుఁడే చాగణరాయఁడు.

తే. నామృగాంకయు నటువలె నాచరించి
తలఁగుటయులేచి యభ్యాగితల విభుండు
రత్నసుందరిమీఁదను రక్తిగొంత
వదలి యుకాఁంతపై నిలువంగఁజేసె. 380

వ. అంతప్రభాతంబైన సర్వసఖుండైన చారాయణుని రప్పించి రాత్రి వృత్తాంతం బెఱిఁగించిన నతండిట్లనియె. 381

మాలిని :
లాటనరేశ్వరు పుత్రుఁడుగాదది లక్షణభార్యవిశేషలస
త్పాటలగంధి మృగాంకవతీయను పద్మవిలోచన దేహకళా
హాటకరేఖ మనోహరరూప బ్రియంబున బెండిలియాడుమునాఁ
జాటకునింగొనియాడి తదీయవిచారము చేయుచునున్నతఱిన్. 382

వ. భాగురాయణుండు కళావతింబిలిపించి రత్నసుందరికి హితుండునుఁ బోలె మేఖలా మానభంగంబునకుం బ్రతీకారంబుగా మృగాంక వర్మను నాడురూపుగాఁబన్ని కేయూరబాహుసకుం బెండ్లిజేయుద మని రత్నసుందరికి వినుపింపుమని పంచుటయును. 383

క. అదిపోయి యట్లుచెప్పిన
మదిసంతసమంది యిదియ మార్గంబనుచున్
మదవతి మృగాంకరేఖను
విదితముగా బెండ్లిజేసె విభునకునంతన్. 384

క. తనయుఁడని మున్ను మీ రొ
ద్దనుబెట్టినవాఁడు గన్యతక్కన్యను మీ
జనపతికినిమ్ము నాకొక
తనయుండుదయించెనీకుఁ దమ్ముండగుచున్. 385

క. అని లేఖఁ జదువ నాసతి
విని లజ్జాఖేదదశల విస్మయపడుచున్
జనునివెఱపింతు తాఁ
జనివెఱచిన యట్లయయ్యె సరవిందలఁపన్. 386

వ. అని రత్నసుందరి ధైర్యంబవలంబించియుండెఁ గావున. 387

క. రాజును రాష్ట్రీమునిల్వెను
రాజితముగ మంత్రి భాగురాయణుఁడు మహిన్[1]
బూజయుఁ బుణ్యముఁ బడసెను
నైజముగాఁ నెల్లవారు నమ్మఁగ నుండన్. 388

ఉ. హాటకనేత్ర! నేత్రకలితాబ్జ దివాకర! వాకరక్రియా (?)
పాటవరూప! రూపజితబంధుర కంధర! కంధరావృతా
చ్ఛోటితరత్న(?) రత్ననిధిసుందర భవ్యనివాస! వాసవ
త్కూటన! కుంటముక్క పినభైరవమానసపద్మభాస్కరా! 389

క. శ్రీమద్వేంకటశైలమ
హీమండల సార్వభౌమ! హేమాంబర! సు
శ్రీమహిత! పిన్నభైరవ
ధీమానసనాథ! వినుతధిషణసనాథా. 390

కవిరాజితము:

కమలవిలోచన! కౌస్తుభభూషణ! కంజభవా
ద్యమరగణార్చిత! నాకమునీశసమాశ్రయ! శ్రీ
రమణి మనోహర! రాక్షససంహర! రక్షణ చి
త్రముదిత గంగయభైరవపాత్ర శుభస్థిరదా. 391

గద్య:

ఇది యష్టభాషాకవితా ప్రవీణ నవఘంటసురత్రాణ కూచనా
మాత్య పుత్ర సుకవిమిత్ర వినయ విద్యావిధేయ యెఱ్ఱయనామ
ధేయ ప్రణీతంబైన సకలనీతికథా నిధానంబను మహాప్రబంధంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము. 392

——:o:——

1. ధరలో.

# తృతీయాశ్వాసము

శ్రీనిత్య కుంటముక్కుల
ప్రాణేశ్వరమంత్రి పిన్నభైరవ పాత్రో
ద్యానశుకరాజ! కమలో
ర్వీ నిర్మలహృదయనాథ! వేంకటనాథా! 1

వ. అవధరింపుము నారదుండు బలీంద్రున కిట్లనియె నివ్విధంబునకే
యూరబాహుండును మృగాంకవతిని వివాహంబై రాజ్యంబు
సేయుచుండ భాగురాయణుం డొక్కనాఁడు కథాప్రసంగవశంబున
నిట్లనియె. 2

క. ములు ముంటఁ బుచ్చుగతిఁ దా
నలయక భూజనములెల్ల నొనొనఁగా
ఖలునకు ఖలగుణములనే
బలిమియడంగింపవలయుఁ బ్రౌఢవశక్తిన్. 3

వ. అదియెట్లనిన. 4

సీ. శార్దూలమొకటి మాంసము భుక్తిగొనుచోట
దవడ యెముకనాటఁ దివియలేక
కూపెట్ట నొకతరు కోటరంబున నున్న
వ్రూనుపోటను పక్షి[1] దానిఁజూచి
యేటికి వాపోయు దెమ్మొకి వుచ్చెదఁ
దెఱుము నోరనవుండు దెఱచియున్న
వదనంబుజొచ్చి దవడనున్న యెమ్మొక
పుచ్చియప్పులిఁబాసి భూజమెక్కె

---

1. వడ్రంగిపిట్ట.

ఆ. పులియునొప్పి బాసి పులుఁగుతోఁ జెలికార
మాచరించి పతియుమిమంబు
నడుగుటయునుఁ బెట్టకనియె నప్పులుఁగుతోఁ
జెలిమిదలఁచి నోరఁ జిక్కినపుడు. 5

వ. తినక, నిన్ను వెళ్ళవిడుచుట ప్రత్యుపకారంబుగా దలంచుకొను
మనిన నట్లకాకయని, యప్పులిఁగాచుకొనియుండ నొక్కనాఁడు. 6

క. పలలముదిని మత్తా[1]గొని
పులి, నిద్రింపంగ ప్రాణపోటు రయమునన్
దలఁద్రొక్కియొక్క నేత్రము
గెలఁకిదివంబునకు నెగసెఁ గృతమతియగుచున్. 7

క. పులిజూచి పలికె నాకుం
జెలివని యొకకన్ను వొడిచి చిక్కినకన్నున్
గెలఁకక విడిచితి నృపకృతి
కిల నుపకారంబుసేయ కెట్లుండదగున్. 8

వ. అనియపహసించి యధేచ్ఛనరిగెనని నారదుండు బలీంద్రుని నింక
నొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె. 9

క. శరలిఖితంబులు చదువను
పరిమళముల దండగట్టఁబవనము ముడువన్
సురపథముఁ గొలువవచ్చునుఁ
దరుణులచిత్తంబు తెలియఁదరమె తలంపన్. 10

వ. అవియెట్లనిన. 11

---

1. " మత్తాశబ్దోదేశ్యః " అని అహోబలపండితుడు.

సీ. అసమాస్త్రపురి మనోహారిణి యనులేమ
సౌందర్యవిభ్రమచాహ మూర్తి
కర్ణారుఁడను నొక్క కష్టరూపునకు మో
హించితానింటివారెఱుఁగకుండ
నాతనివెంట దాక్షారామపురమున
కరిగి యందొకచోట నిరవుగాఁగ
నున్నచోకర్ణారుఁ డన్నగరంబునఁ
దాంబూలపుష్ప పదార్థచయముఁ

తే. దెత్తునని పోవయెంటి నత్తెఱవయుండ
పురములోపలి పల్లవుల్ తరుణి వినఁగ
నిట్టిలావణ్యవతియైన యిందువదన
యకట వీనికిఁ బ్రాప్తమెట్లయ్యెననుచు. 12

వ. తమలోనిట్లనిరి. 13

చ. ధనికుఁడొ చెప్పఁజూపగవదాన్యుఁడొ శూరుఁడొ! రూపవంతుఁడో!
మనములరింపనేర్చు రతిమర్మవిధిజ్ఞుఁడొ! వీనివెంట నీ
వనరుహనేత్ర తావలచి వచ్చుటయేమని యెన్నవచ్చునా
చెనఁటి విధాత మర్కటముచేతికి మౌక్తికహారమిచ్చునే. 14

వ. అనినమఱియొక్కఁడం డిట్టులనియె. 15

ఉ. అంగన జాతిహీను వికలాంగుఁగురూపుని నైన నెప్పుడున్
సంగతివాయకున్న తనజవ్వనమాతని సొమ్మునేయు న
య్యంగజుఁడైన దూరగతుఁడైనఁ దలంపదు, పుష్పవల్లి దా
నెంగటి బూరుగున్ విడిచిహేమనె దూరపుచూతపోతమున్. 16

క. అనుమాటలువిని యంగన
మనమునకర్ణాభరమ్మాది మచ్చికవదలెన్
వనితపరపురుషబోధలు
వినినను మరుమ్మాదన్నైన విరసముపుట్టున్. 17

వ. ఇంకశూద్రకుని చరిత్రంబు వినుమనియిట్లనియె. 18

ఉ. అంగజమూర్తిశూద్రకధరాధిపుఁ జూడగఁగోరి యొక్క మా
తంగ లతాంగి యాత్మకరతామరసంబునసొక్క కీరమున్
సంగతిగా (ధరించి) జనసంఘము విస్మయమందజేసికిన్
ముంగలనిల్చి కీరకుల ముఖ్యునిఁగానుక యిచ్చియిట్లనున్. 19

క. చదువంగ నేర్చుఁగావ్యము
(ల)దుకంగానేర్చు మాటలాడఁగనేర్చున్
ద్రిదశేంద్రవిభవఁ యీశుక
మదియిదియునసేల విద్యలన్నియుఁనేర్చున్. 20

క. అనివిన్నవించి శూద్రక
జనపతిమన్నించి యనుపఁజనియెను నృపుఁడున్
మనమలర జిలుకపలుకులు
(వినువే)డుక దాని జన్మవిధమడుగుటయున్. 21

వ. అక్కీరం బాశీర్వాదంబు జేసి యిట్లనియె. 22

సీ. వింధ్యాద్రి దక్షిణోర్వీతలంబు (నఁబంప
యనఁగలదొక్క) పద్మాకరంబు
తత్తటంబున భూర్జతరువుండు (శాఖల
నఖల) బ్రహ్మాండంబు నావరించి

యందుమాతలిదండ్రు లధివసింపగనొక్క-
శెబడుండు వారలఁ జంపుటయును
బోదనైయొక కంపపొదదూరి (హరీతుఁ
డనుమునిఁ) జేరిననతఁడుననున్ను

తే. నుపచరించుచు జాబాలి యొద్దనిడిన
జ్ఞానమున వాని నాదుజన్మంబునెఱిఁగి
పెనిచి వృత్తాం(తమెల్లఁ జె)ప్పినను వింటి
నంతయునునీకు వినుపింతునవధరింపు. 23

క. తారాపీడుండను ధా
త్రీరమణుఁడు సుతులుకేమి ధృతిదగుచు నా
భూరమణుఁడు కలఁగనెసహా
చారిణివదనంబుఁ జొచ్చెఁజంద్రుండనుచున్. 24

అంత :

ఆ. (మంత్రివరుఁడు) తనదుమగువకు నతనాభిఁ
గమలముద్భవింపఁ గాంచెనొప్పన్న
యస్మహీశ్వరుండు నస్మంత్రివరుఁడును
సుతులు గలిగిరంచు మతులఁ దలఁచి. 25

వ. ఉండి రంతనయ్యిరువురిభార్యలు పుత్రునింగాంచిన.....
.....(కొన్ని పత్రములు జారిపోయినవి) 26

క. ఆపుండరీకుడంతట
నాపై మోహంబు నిలిపి ననుబిలిపింపన్
వాపోవునంత విరహా
వ్యాపారమునందు నలసి ప్రాణమువిడువన్. 27

వ. ప్రియమిత్రుండైన కపిలుండు దుఃఖంపుచున్న నేనును నతిదుఃఖ
తనై యున్నసమయంబున. 28

తే. ఇందుబింబమ్ము వెడలొక సుందరుండు
పలికెనిట్లని రెండవ భవమునందు
నీకుబతియగు వీఁడు నో నీలవేణి
యనిన నూరడియేఁ దపమాచరింతు. 29

సీ. అనివినిపించి నాయనుఁగు నెచ్చెలిమది
రా చిత్రరథుల గారాపుదనయ
కాదంబరీ నామ కన్యకగలదునీ
కిప్పింతుర్తమ్మని యిందుపీడుఁ
గొనిచని యాకాంతకును వివాహముసేసి
నీపత్రలేఖ నయ్యోడనునిల్పి
జనకుప్రాలాకు వచ్చినసైన్యములఁగూడి
యాత్మపురంబున కరుదెంచి

తే. జనకునకుప్రొక్కి తగినదీవెనలబొంది
మంత్రికశునాసుఁ డాత్మకుమారునడుగ
నతఁడు ననుఁగూడి రాఁడయ్యెనడనజిక్కి
నన బలాహకుఁ డిట్లనె నవని పతికి. 30

క. భూతావేశంబున శుక
రీతులబల్కుచును నెవ్వరికిఁ దీర్పఁగరా
కాతరువులలో దిరుగుచు
నేతరియైయున్న వానినెటు (దేనొప్పున్) 31

వ. అనిబలాహకుండు వినిపించినఁ దారాపీడుండు కుమారునిఁజూచి నీవేమిచేసితివో (యని) కోపించిన నేఁబోయి తోడ్కొని వచ్చెద నని బలాహక సహితుండై పురంబువెలువడి యమ్మహా.....
యాశ్రమంబున కరిగి యప్పుడు. 32

సీ. వినమితుండగుచు దీవెనబొందు మత్సఖు
(విధమునెఱుంగుదే) విమలనయన!
యెచ్చటనున్న వాడెఱుఁగు దే నెఱిగింపు
మనిన మహాశ్వేత యనియెనప్పు
డొక్క సుకుమారకుఁ డొంటినావెనువెంటఁ
దిరుగుచుననుఁ బట్టకరముచాపఁ
గోపించిశుకమ వైకూలుమునీవని
శపియింప విప్రుఁడు వచ్చెననిన

తే. అవనిపతి పుత్రుఁడును కవితాసుఁడైన
పత్రలేఖాదులరిగి యప్పాటుచెప్ప
నంతకాదంబరీకాంత యరుగుదెంచి
దుఃఖమున పత్రలేఖయుఁ డురుగమణిని 33

వ. వాగె వట్టుకొని శోకావేశంబున మరణంబు బొందెదనని యక్కొ-
లనమునిఁగిన నయ్యశ్వంబు కపింజలుండను మునియయ్యె నంతట
శ్వేతకేతుం డచ్చటికిం జనుదెంచి దుఃఖంపుచున్న కాదంబరీ
మహాశ్వేతా పత్రలేఖల నూరార్చెనప్పు డడివిని తారాపీడశుక
నాసులు నచ్చోటికే తెంచిరంత. 34

క. చిలుకైవైశం పాయనుఁ
డెలమిన్వహ్నియించె నంత నిందుఁడుఁ జొచ్చెన్
లలిఁజంద్రపీడు దేహం
బలవైశం పాయనాఖ్యుం డబ్జుండయ్యెన్ 35

వ అనిజాబాలి మునీంద్రుండు ఋషులకు వినిపించుట వినియేనచ్చోటు
వాసియొక్క శ్వపచనివాసంబుపై త్రోవగానరుగుదేర నొకమా
తంగకన్యక ననున్నబట్టికొని తోలుఁబంజరరబున నిడియెనంత. 36

క. రవియస్తమించె బడమట
రవిపాషాణముల తీవ్ర రశ్ములడంగెన్
భువనములు మూటికిమ్మగ
గవిసెన యిడిరనఁగ నంధకారముఁ దోఁచెన్. 37

వ. ఏనునుఁబథశ్రమంబున నిద్రించి ప్రభాతరంబగుటయు మేలుకొని
కనుగొనునప్పుడు. 38

ఆ. పంజరంబుమంచి పసిఁడియైయుండిన
కన్యదెచ్చిమీకుఁ గానుకిచ్చె
యేమిగారణంబొ! .....
..... 39

శా. మాతంగాంగనఁ బిల్వబంచి తగుసన్మానంబునం బల్కెనో
ధాతాంబోరుహనే.....మున్
చేతఃప్రీతిగ జెప్పమన్ననియెన్ శ్రీదేవి నేనీశుకీ
పోతంబే చెలికాడుమ.....డ్డవి. 40

ఆ. అట్టిశూద్రకుఁడు ప్రాణంబుతోబాసి
వోయిచంద్ర పీడుబొందిచొచ్చె
.....
తనువుచొచ్చి దేవధారి యయ్యె. 41

సీ. ప్రాణంబు లీగతిబడసి చంద్రాపీడ
పుండరీకులుస.....
.....బంధుజనులు సంతోషింపఁ
జతురంగబలములు సతిఁడలిర్ప
కాదంబరీకాంత.....
.....డుహృదయ సంప్రీతినెలయ
పుండరీకునకు నప్సాలంతి మహాశ్వేత
భార్యయై.....

తే. యిట్టిభవము మెఱయమహీశ సుతుడు
సకలసైన్యంబు గొలువనుజ్వ.....
.....సీపురినధి వసించి
చెలువుమీరంగ రాజ్యాభి షిక్తుఁడయ్యె. 42

వ. ఇంకనొక్క కథచెప్పెదవినుమనిన)

సీ. ఇలనిలా వర్ణంబు నేలువజ్రుండును
జనపతి నలుఫురు సచివవర్తుల
వరగృహాసన వస్త్రవాహనస్త్రీలను
రినక్రొత్తగాఁబెట్టుఁడనినవారు
నట్లచేయుచునుండ నందులో నొకమంత్రి
వరునకుఁగన్నియ దొరకకయున్న
చింతింప నిమ్మంత్రి చెలికాఁడు వరరుని
తంత్రినాఁదగు కన్యతన తనూజ

మంత్రివరునకు నిచ్చి యమ్మగువవజ్ర
హానునిముందట నిడుమిది యఖిలకళలు
నెఱుఁగుఁగథఁజెప్పనేర్పు భూమీశ్వరునకు
నన్యచిత్తంబు లేకుండనాదరించు 43
(ననినననమ్మంత్రి వరుఁడును నట్లసేయ)

తే. దాదియనుచరగాఁగ నత్తంత్రికన్య
యుర్విపతిఁగూడి సుఖగోష్ఠి నున్నవేళ
మకుఁవలరంగనుప మాతదిక్కుచూచి
యొకకథ జెప్పెనమ్మాత యోకొనంగ. 44

వ. కుంజర పురంబునొక్క సార్థవాహుండు బేరముపోవుచున్న
నతనియెద్దు నడవిలోజిక్కిన విడిచిపోయిన నెద్దులావు కొనిఅంకె
వేసిన. 45

ఉత్సాహ

బండియెద్దు అంకెచెవులఁ బడిననుగ్రకోపియై
చండపింగళాభిధాన సత్యనాథుఁడుద్ధతిన్
చండసంహృతాహ్వాఁడైన జంబుకప్రథానునిన్
శౌండస్త్వరాశి నరసిఁజూడచెప్ప రమ్మనెన్. 46

వ. అసృగాలంబు మృగరాజున కిట్లనియె. 47

క. బోయలతో నొకభూపతి
యాయోధనమాచరింప నడచేరివడన్
బోయియొకనక్క దానిని
వాయింపుచుఁ బలలబుద్ధి వ్రచ్చుచునందున్. 48

వ. ప్రవేశించి మాంసంబుగానక కడమదిక్కునువ్రచ్చి వెడలెఁగావున
రవంబుకుందలంకనేటి కనిన నక్కంతీరకంబు తాఁబోయి యరసి
వచ్చెదనిని చని యానందకునిఁగాంచి యిట్లనియె. 49

ఉ. ఎందులనుండివచ్చితి మృగేశ్వర! యన్నను దేవనైచికే
నందనుఁడాభినందకుఁడ నందకనామముఁడ నాకభూమినా
మందిరమిద్ధరామృగ సమాజముఁ జూడగవచ్చినాఁడ
చందమిదన్న పంచముఖ సఖ్యముఁజేసెను నంచు తోఁడినాతన్. 50

వ. అదియెఱింగి సంహృతనామజంబుకం బాత్మకులంబు గూర్చుకొని
యిట్లనియె. 51

క. సహవాస దోషమునచే
మహితాత్మునకైన నదియ మార్గంబగుస
త్సహవాసంబున ఖలుఁడును
మహితాత్మకుఁడగుచు జనులమన్ననగాచున్. 52

వ. అదియెట్లనిన. 53

సీ. వేఁటవోయొక భూమివిభుఁడు బోయలపల్లెఁ
జేరంగవాకిట చిలుకచూచి
జనపతి చనుదెంచె జంపిసొమ్మెల్లనుఁ
బుచ్చుకొండనుటయుఁ బోకమగిడి
యొకమునీశ్వరుల పల్లెకుఁజేర వాకిట
కీరంబు వలికెను క్షితివిభునకు
నర్ఘ్యపాద్యాదు లిమ్మనిన సంతోషించి
మునుపటి చిలుక తన్ననినమాటఁ

తే. జెప్పుటయు భూమిపతికి నచ్చిలుకపలికె
నట్టికీరంబునాతోఁడ బుట్టెదుష్ట
సంగతంబున నిన్ను నభ్యంగినని యె
శిష్టసంగతినేఁ బూజసేయుమంటి. 54

వ. అట్లుగావున. 55

క. నందకసంగతి మనలను
నిందఱుదిగవిడిచె నీమృగేంద్రుఁడుభేదం
బిందు ఘుంటింపకయున్నను
ముందటికార్యంబు మనకు మోసముగాదే! 56

వ. అట్లుగావున నేఁజెప్పినబుద్ధి క్రమంబున నడచుట లెస్స నడవక
యున్న నపాయంబు వుట్టునది యెట్లనిన. 57

క. సత్పురుషులేవి చెప్పినఁ
దాత్పర్యము తోఁడనదియ తగఁజేయదగున్
హృత్పురుషు లేదిచెప్పిన
తత్పరతం దిరుగఁగార్య తత్వముఁబప్పున్. 58

వ. అదియెట్లనిన. 59

ఆ. కచ్ఛపంబుతోఁడఁ గలహంస లొకరెండు
మైత్రిచేసి యొక్కమడుగునందు
మెలఁగనాహ్రదంబు జలమింకఁబొరిన
నంబుచరము చూచి హంసలనియె. 60

వ. మానస సరోవరంబున కరిగెదము నీవువచ్చెదేని యీకాష్ఠంబుఁ
గఱచిపట్టుకొని మాటాడకయుండు మనిన నది యట్లుచేసిన 61

తే. రెండుహంసలునక్కట్టి రెండుగడలు
కఱచుకొనియెగసి వోవ స్మగాల మొకటి
యంబుచారంబు భక్షింతు ననితలంచి
గగనమున నున్నహంసలఁగాంచి యనియె. 62

క. కటకట! యీకమఠముమీ
రటుగొనిచను రెల్ల మెసఁగనా! యన ముఖసం
పుటముడిగి హంసలేలా!
యటుచేసెదరనుచుఁ గూర్మమననిం బడియెన్. 63

క. కొక్కెరలు వాసిపోయిన
నక్కయుఁదాఁబోటిఁ జేరి నమలఁగఁ బోవఁ
జక్కగ నవయవములుదన
యక్కటిలో నణఁచియున్న నాజంబుకమున్. 64

ఆ. తిసఁగనలవిగాఁక త్రిమ్మలుఁగుడువంగ
కమఠమనియె జంబుకమునుఁ జూచి
నేర్పులేదు నీకు నీటిలోనానంగ
బెట్టితినుము వేఱె పెట్టవలదు. 65

క. ఇదియవునని కమఠంబును
వదనంబునఁ గఱచికొని శివాప్రభుఁడరిగా(?)
నదినీటముంచిమ్రోఁదం
బదమిడి యొకకొంత ప్రొద్దు పదిలముఁజేసెన్. 66

వ. అక్కచ్ఛపంబుఁబిలిచి నానితివోటని యడిగినం గొంతకొంతనాను
చున్నదానతఁణమ్ము నిలువుమనిన నదియును నట్లచేసికొంతప్రొద్దు
నను నెప్పటియట్లపిలిచి యడిగిన. 67

క. పేరవనాయకఁ డేహము
నీరునఁదగనాని నడుగునిలిపినచోటన్
వారిందడియని కతమున
దారువువలెనున్న దడుగుఁ దలఁగింపవయా. 68

క. నీపదమించుక నివియుము
కోపింపక యనిన (దివియఁకూర్మపతియుఁదా)
నాపదదప్పిన జలముల
లోపలికిని (బోయెనాత్మలోకంబునకున్) 69

క. అదిగావున వచనస్థితి
హృదయంబున నిలుపరేసి నిందఱుహింసా
చ్యుదిత ములు మఱచి త్రెళ్ళిన
యుదకచరం బట్లునాశ మొందుదురనుచున్. 70

తే. నందకుండున్నయడకు నావకఁయరిగి
క్రూరజంతువు సింహంబుఁ జేరియెట్లు
బ్రతుకఁగలచితి వదియేల బ్రతుకనిచ్చు
మిగులనాఁకలిపుట్టిన మెసఁగుగాక, 71

క. క్రూరుల సహవాసంబును
వైరుల యాశ్రయముచెనఁటి వనితల పొందున్
గోరికలుడుగ మనుజులఁ
జేరిన వేల్పులకు జేటుసిద్ధముగాఁదే. 72

వ. అనినందకుఁజూచి మఱియు నిట్లనియె. 73

ఆ. యొక్కరాజుశయ్యనొందిన యంతుక
యూక మొక్కనల్లి రాకచూచి
యనియె నీవుగుట్టి చనుదువునేనని
పట్టిచంపుదురు స్వభావమదియు. 74

వ. అనుసమయంబున వారిద్దఱు వాదడువ నమ్మహీపతి శయనించిన
నల్లిగుట్టిచనిన వెడకిచీరపేలనెల్లఁ జంపి రట్లుగావున మఱియును
నొకకథ వినుమని జంబుకంబు నందకున కిట్లనియె. 75

క. శాంతుఁడనినమ్మి దుర్జను
చెంతన్ వసియించి పలుకుచేసిర యేనిన్
గాంతురు సుజనులు భయదక
తాంతగ్రైవేయ భూషణాంచిత మహిమల్. 76

వ. అదియెట్లనిన. 77

క. ఒక్కయగాధపు మడువునఁ
గొక్కెరయును మత్స్యములునుఁ గూడుండినచో
నక్కటిలబకము రుషమున
దిక్కగనుంగొనుచు నేడ్చె ధృతిదహగంగన్. 78

సీ. కొక్కెర యీరీతిగోలుగోలున నేడ్వ
మీనంబులెల్ల సన్మానమునను
జేరియేడ్చుటకునుఁ గారణంబెట్టిది
యనిన న నావృష్టి యరుగుదెంచె

నీమడుగింకు మిమ్మిందఱడించిపో
వగజాల కేడ్చెదననుఁగులార!
మన మిందఱముగూడి మానసంబున నవ
గ్రహ దోషకాలంబుగడపి మగుడ

తే. వత్తమనవుండు మేమెట్లువత్తు మనిన
చంచుపుటమున గొనిపోదునంచు బట్టి
యుడు పథంబున కేగి యొండొక్కచోట
భక్షణముచేయుసమున బకవిభుండు. 79

వ. అంత. 80

క. ఒకయెండ్రిక, ననుఁగొనిపో
బకవల్లభ! యనిన దానిఁ బట్టుకపోనే
రక, దానిడెక్కదనకు
త్తుక యిబ్బుకగఁ జేసి యరుగదొడిరిన నదియున్. 81

వ. అవ్విధంబున నరిగి యబ్బిసకంతిక వ్రాలు శిలాతటంబున గనుపట్టు
మత్స్యశల్యంబులుచూచి యిప్పాపాత్ముం డిందఱి భక్షింపంబోలు
నని తనడెక్కల కంతంబిటికి చంపెంగావున. 82

క. నందక! నీవక్కసరి
యందున్ విశ్వాసముడుగు మనిజంబుక మా
నందుని వీడ్కొని సింహము
ముందఱికిబోయి మొగము మునుచుచు బలికెన్. 83

తే. ఉష్ట్రి మొక్కటి వనమున నొంటిచిక్కఁ
చెలఁగి సింహంబుతోఁ మైత్రిఁ జేయుచుండ
శివయుకాకియుఁ దాని భక్షింపఁదలఁచి
కాకితోడు త నజ్జంబుకంబుపలికె. 84

సీ. తీతువపిట్టలబ్ధి ప్రదేశంబున
గ్రుడ్డులబెట్ట నాగ్రుడ్డులవిసి
పిల్లలౌటయు వానిఁబెట్టి మేఁతకుఁబోవ
నవి సముద్రుఁడు గొంచునరుగుటయును
పెంటిదుఃఖంపంగ పెట్టజేఁడూ రార్చి
కథచెప్పఁదొడఁగె దుర్గంపుటడవి
పులివెంటఁబట్టిన బోయండు ఫారియుఁ
దరువెక్కుటయును నాతరువునందుఁ

తే. దొల్లియున్నట్టిప్లవగమాభిల్లుఁ దిగిచి
యిరవుగానంక తలమునఁనీఁగి కొనిన
పులియు నావృక్షతలమున నిలిచికపినిఁ
బలికె నిట్లని సాంత్వన భాషణముల. 85

తే. ఒక్కవనమున మనము గూడున్ననీవు
నన్నువిడువంగఁదగునె వానరకులేంద్ర
నమ్మినినుఁ జెరుచు నరుఁడు నిక్కమ్ముగాఁగ
వినుముజెప్పెద దొల్లొక్క విప్రవరుఁడు. 86

క. అడవికి సమిధల కరుగుచు
వడగొని యుదకంబు గ్రోలవలసాకనుయ్యె
క్కెడగాంచి చేరనందులఁ
బడిభయపడు వ్యాఘ్రమునుజఘణికపి వరులన్. 87

ఆ. వెడలఁదీయఁదలఁచి నిడుదవల్లులువైచి
ద్వీపి నాగకపులఁ దిగిచినైవ
నీవుగలుగఁబట్టి రయ్యావేళ బ్రతికితి
మవని సురవరేణ్య యనుచుబలికి. 88

వ. ఈనూఁతం జిక్కినస్వర్ణకారుండు పాపిష్ఠివీని వెడలం దివియకుమని బుద్ధిచెప్పి యొకవేళ మమ్మునంజూడ విచ్చేయుఁడని యభేచ్ఛం జనిన నమ్మహీనురుం డప్పుడు. 89

క. పాపము మర్త్యుండకటా
కూపము వెడలంగలేక కూపెట్టెడు నీ
కూపము వెడలించెదనని
యాపారుఁడు వెళ్ళఁదిగిచె నయ్యగసాలిన్. 90

సీ. అంతటనొక్కనాఁడవ నీసురేంద్రుండు
వనమునకరుగ నవ్వనచరంబు
తనపూర్వ మెఱిఁగించి దండమర్పణ చేసి
పుష్పఫలాదుల పూజసేయ
నవియందికొని విప్రుడటపోవ నొకపెద్ద
పులిఁజూచి భయమునఁ బొందుటయును
వెఱవకుమని తనవృత్తాంత మెఱిఁగించి
తానొక్క రాజనందనునిఁ జంపి

తే. దాచినటువంటి సొమ్ములద్ధరణి నురున
కిచ్చుటయునునొక్క పురమున కేగి ద్విజుఁడు
నాఁటియగసాలి చేతికి నమ్మి యియ్య
నృపతిపుత్రకు తొడవుగా నిశ్చయించి. 91

క. భూపాలపుత్రుఁ జంపిన
పాపాత్ముండనుచు విప్రుఁబట్టంపించెన్
క్ష్మాపతియు విప్రవధ కా
క్ష్మాపింపఁగ దలవరులునుఁ జనిరట వారున్. 92

ఆ. అంతఁదొంటి యురగ మాహాజ కూఁతును
గరచి విషముదిగక కస్తిబెట్టె
మంత్రతంత్ర విధుల మగుడకయవ్విప్రు
దిక్కుఁచూచినపుడె తిరిగె విషము. 93

క. శ్లోకాంతుఁడునా విప్రున
కాకన్నియనిచ్చి యతనికారాజ్యంబీఁ
గైకొనియేలుచు నా భూ
పాకారునిఁ జిత్రవధగఁ జంపించెవెసన్. 94

క. విపరీత జాతులైనను
నుపకారంబెట్టిఁగి సేయనుపకృతిఁ జేయున్
గపటియగు మర్త్యుఁడుపకృతి
కపకారమెతలఁచువాని నణఁపగ వలయున్. 95

వ. అనిన నవ్వానరం బిట్లనియె. 96

క. హరిచేమృతిఁ బొందినపులి
నరుఁడౌషధ మిడిన వైద్యునదియే ప్రిఁంగున్
బరికించి దుష్టజనులకుఁ
బురుషార్థము సేయునతఁడె పొలియుం బిదపన్. 97

వ. అనియవ్వానరంబు కిఁతు నుత్సగంబు తలయంపిగా నిద్రించు
సమయంబున నప్పులియా శబరున కిట్లనియె. 98

సీ. వృక్షాగ్రమునఁ గలవింకములొకరెండు
నీడము ఘటియించి నిలిచియుండ
వర్షంబు గురియంగ వడఁకెడుకపిఁజూచి
కలవింకములువల్కఁ గరుణవొడమి

గుడిలోనన్నైనను గుడిసె కట్టుకన్నైన
వెచ్చనిచో నుండ నిచ్చఁగాదె
యనినఁ బక్షులునన్ను నపహాస మొనరించె
బ్రదుకుదురో! యనిప్లవ గమపుడు

ఆ. గూడువెట్టియున్నకుజ శాఖఖండించి
యేటిలోనవైచెనిది వనచర
గుణముగాన దీనిఁగూలంగ వడిఁద్రోయు
మనినఁ ద్రోసె భిల్లుఁడగచరమును, 99

వ. ఇవ్విధంబున వనచరంబుపడి మగుడంజెట్టెక్కు సమయంబునఁ
బులిదానితోఁక వట్టుకొనిన వనచరంబిట్లనియె. 100

క. కడుమోస పోయితక్కట
మెడఁబట్టక యనిన పులియు మెయికొని తోఁకన్
విడిచి మెడఁబట్టఁ బోయిన
యెడగని యభూరుహంబునెక్కెం గపియున్. 101

వ. శార్దూలంబును యథేచ్ఛనరిగె, వనచరంబును భయపడు కిరాతు
వెఱపుడిపి ఫలంబులుదెచ్చెదనని యరుగుటయును. 102

ఆ. భిల్లుఁడగచరంబు పిల్లలభక్షించి
యంతఁగ్రోతి వచ్చి యడుగుటయును
పిల్లలున్నవసతి యల్లదె యనిచూప
బోయి వానరంబుఁ బొదివిచంపె. 103

వ. పులియునుం గృతఘ్నుండని కిరాతుని భక్షింపుట దోషంబని
విడిచె ననిక కథ చెప్పిన టిట్టిభం బిట్లనియె. 104

క. ధరణికృతఘ్నుండగున
ప్పురుషుని భక్షింపమాంస భుక్కులురోయున్
బరికింపఁ గృతఘ్నతకును
గరియగు పాపంబులేదు శాస్త్రనిరూఢిన్. 105

వ. అట్లుగావున పిల్లలఁదేకుండితి నేని నక్కిరాతుండు వోయినగతిం
బోదునని శపథంబు వలికియప్పుడు. 106

ఆ. కులమునెల్లఁ గూర్చుకొని గరుడికిఁజెప్ప
గరుఁడుడవ్విధంబు హరికిఁజెప్ప
హరియుఁజక్రమేయ హరికినంబుధి్రమొకి,-
నెమ్మనిచ్చెటిట్టిభమ్ము సుతుల 107

వ. అట్లుగావున 108

క. ఏజాతి నుద్భవించిన
నాజాతింబ్రోచువాని నఖిలజగమ్ముల్
పూజించునట్లు గాదే
దేజంబణగించుమేని తెవులును బోలెన్ 109

ప. మఱియును. 110

క. కీడాచరించు మనుజులు
కూడిమెలఁగువారువలెనె కుత్సితవృత్తిన్
గీడేసేతురు నమ్మిక
గూడిన కీడగును సాధుగుణులకునైనన్. 111

వ. అనిశివావాయసంబు లొల్లనుఁగు తోఁగపటస్నేహంబుచేసి మృగ
పక్షికులంబు గూర్చుకొనియుష్ట్రి సహితంబుగా సింహంబు ముంద
టకింజని యిట్లనిరి. 112

క. ఆకొన్నాడవు మృగవర
నీకేటికి నవయ మమ్ము నిలువహసగనీ
యాఁకలి దీరుచుకొమ్మని
చేకొని యుష్ట్రింబునిడిరి సింహంబునకున్, 113

వ. అనిచెప్పి సంహృతజంబుకంబు నందుని యొద్దకువచ్చిన విశేషం బులుగలవేయని యడిగిన నిట్లనియె. 114

తే. కుంజరశ్రేష్ఠుఁడొక లతా కుంజమునను
పత్రకాండ చయంబునుఁ బగులఁద్రొక్కి
ఖగములెల్లను గజము నిష్కారణముగ
గ్రుడ్లుద్రొక్కెనే యనిగమిగూడి యఫుడు. 115

వ. తమసఖులైన నీలమాషిక మండూక ద్రుమకుట్టన వాయసంబుల కెతింగించిన నవ్వాయసం బిట్లనియె. 116

సీ. మునుకృష్ణ వలకలుండను చిలుకసేవించి
బలవైరికడకంపఁ జిలుకక్రమొక్కి
యంతకు దర్శించి యతనిపీఠముక్రిందు
చొచ్చిన నింద్రుఁడా శుకముఁజూపి
జరయుఁజావునులేని సంసారమోచిలు
కకుబెట్టుఁడనిన నకాకులుఁడపుడు
మృత్యుపురప్పించె మృత్యువు చిత్రగు
ప్తునిఁబిల్వచిత్ర గుప్తుఁడునువచ్చె

ఆ. శక్రచిత్రగుప్త శమనమృత్యువులిట్లు
గూడినపుడె చిలుక గూలుననుచు
బ్రహ్మవ్రాతగాన బడియె నక్కీరంబు
ఫాలలిఖిత ఫలముతీల తప్పు. 117

వ. అనిన మండూకం బిట్లనియె 118

క. ఉద్యోగాన్వితుడగునే
సద్యఃఫల మిష్టభోగ సంపదలబ్బున్
వేద్యముల సుహృద్యములు ని
రుద్యోగికి కార్యజాత మూరకపోలియున్. 119

వ. అదియెట్లనిన. 120

సీ. గరుడుండు [1]తాఁబోళ్ళఁ బొరిగొని భక్షింప
మతిమంతుఁడనెడు కూర్మంబుఖగపుఁ
గనుగొనిపలికె నోఖగకుల వల్లభ
జలమునసీకంటి జవముకలిగి
పరచెద నీ వభ్రపథమున బరవుమే
నోడకుండినఁ దినకుండు మమ్ము
నోడినఁదినుమన్న నొడబడె ఖగపతి
కూర్మంబుచని తనకులమువారి

ఆ. కెఱుఁగజెప్పెవార్ధినిండఱమునుజేరి
సాగి పక్షి యాకసమునఁ బరచి
పిలచినపుడె మనము తలచూవి గెలుతుము
రమ్మటన్నఁ గచ్ఛపమ్ములలరి. 121

వ. ఆవ్విధంబాచరించి కచ్ఛపంబులు గరుడునిచేతి ఘాతలకు బాసి
చనియెఁ గావున. 122

క. పలువురొక మూఁకగూడిన
బలవంతుఁనినైన చిక్కఁపరుతురు తార్క్ష్యున్
గెలువవె కచ్ఛపములు మును
జలనిధిలోఁ దలలుచూపి సాహసవృత్తిన్. 123

వ. అనిన నీలమక్షికం బిట్లనియె. 124

క. మనుజుడు పాయంబుననే
పనియైనను జేయనోపు బలియుండుఫలెన్
మనుజుండు పాయహీనుఁడు
ఘనభుజబలుఁడయ్యుఁ గార్యగతులకుఁ దప్పున్. 125

---

1. గరుడఁడు.

వ. అదియెట్లనిన. 126

సీ. తొల్లియనావృష్టి దోఁచుటయును నొక్క-
పాఱుఁడు బోయలపల్లె చేరి
యయ్యవగ్రహకాలమరిగినఁ దమభూమి
కరుగంగఁ దలఁచి బోయలకు నెల్ల
దధిదుగ్ధఘృతము ఖోత్తమ[1] పదార్థములతో
వింతవెట్టిన భిల్లవిభుఁడు మెచ్చి
యీబహులద్రవ్య మెక్కడిదన్నను
ధేనువుఁబితికి సాధింతు ననిన

ఆ. గోవుమూల్యమిచ్చి కొనిపోయి పిదుకంగ
నెఱుఁగుక వని సురునకిచ్చినట్ల
యిమ్ముమాకునిన నీకున్న దూడతో
విడిచి దాని నూరువెడలగొట్టె. 127

వ. అనిచెప్పిన యందఱుగూడుకొని మత్తగజంబునకు గవిసి. 128

ఆ. వ్రమానుపోటుఁబులుగు మర్దించెకన్నులు
కాకివానిఁ దిగిచి కస్తిచేసె
నందునిప్పువెట్టె నానీలమఱీక
యంతపాడునూఁతనఱచెఁగప్ప. 129

వ. ఆరావంబువిని యమ్మత్తేభంబు దప్పికొన్నది గావున నచ్చట నీరు
న్నదని వోయి యానూతంబడి మృతంబయ్యెఁ గావున. 130

క. బలవంతుఁడ నగవలవదు
పలువురతో విగ్రహించి భంగముపొందున్
బలవంతమైన యేనుఁగు
పులుగులచే భంగమంది పొలియెదె పిదపన్. 131

---

1. యుత్తోత్తమ.

వ. అని మతీయునిట్లనియె. 132

సీ. .....

.....

పితృభూమి బడియున్న పీనుగునడుగు మీ
వనవుడు బోయి వాఁడడుగుటయును
నుజ్జినిపురవర మొద్ద నుండిన మట్టి
క్రిందని చెప్పంబు లిందుడపుడు ?
దానభోగక్రియా ధర్మాత్ముఁడైయుండ
మృత్యువు చక్కనిమెలఁత యగుచు

తే. నాతనికిఁ బత్నియై యొక్కయవసరమున
నతఁడుఁ దానును బండెక్కి యరుగుచుండ
గొత్తెవోయినదని పుతి గొల్లవారు
చూడమృత్యువు గొత్తెయై సొగయుటయును. 133

క. ఇదిగో మాగొత్తియ యని
యదిరాజునకెఱుఁగఁజెప్ప నాతస్కరునిన్
పదిలముగ మట్టిక్రిందను
వధియింపగఁ బంపెవాని వసుధేశ్వరుఁడుక్. 134

వ. అట్లుగావున. 135

క. ఏవలనవచ్చి పొందునొ
దైవికమునుఁ దప్పఁ ద్రోవధాతకు వశమా
దైవికమె ప్రధానమ్మగు
భావింపగమానుషంబు పనియేమిటికిక్. 136

వ. అని నందకు వీడ్కొని యజ్ఞంబుకంబు చండపింగళుండను సింహంబు
ముందటికింజని యిట్లనియె. 137

క. కొమ్మలు గలవానిని న
రమ్ములుగలవాని శస్త్రపరుఁడగువానిన్
నమ్మిక దీయఁగ వలవదు
చిమ్మనునాటించు జంపు చేరగ నేలా. 138

వ. అట్లుగావున. 139

క. నమ్మంగవలదు నందకుఁ
గొమ్మలు చూపెడిని, వాని గుణమెట్టిదియో
నెమ్మిగలదేని నొక వ
ర్షమ్మున నాజాడ చూడు సత్యకులేంద్రా. 140

వ. అనునంత నాకయశాల వర్షమ్మ్ గురిసిన నందకురమ్మని పిలువఁ
బంపుటయును. 141

క. వానకు తలవంపుచు న
ద్ధేనుసుతుండరుగుదేర దృష్టించి శివా
జ్ఞానంబు మెచ్చి కేసరి
యానందకు కంఠమలమునది చిమ్ముటయున్. 142

క. సింగంబు పండ్లునాటిన
నంగము దొరగుచును నందుఁ డాయతిరేఖా
శృంగములఁజిమ్మ హరియున
ణంగెను విధిచేయుపనికి నాగగవశమా ! 143

వ. అనికథచెప్పి దాదించూచి మఱియు నిట్లనియె. 144

ఆ. సహజరిపుఁడు తానె జావంగఁ జూడక
చేరఁదిగిచి రక్షచేసిరేని
వానిచేత దారవశ్యముఁ జత్తురు
సర్పహతిని హరులు చచ్చినట్లు. 145

వ. ఎట్లనిన. 146

క. ఒకవేసవికాలంబున
సకలజలంబులును నింక సర్పంబుదకం
బొకచోటను గానక నూఁ
తికిజని భేకములుగాంచి దీనాననయై, 147

వ. ఆకప్పలఁబ్రార్థించి తుచ్ఛాపరవశుఁడనైతి నీహ గ్రోలఁదిగి వచ్చెద
నని యిట్లనియె. 148

క. పరిపంథి శరణుచొచ్చిన
విరసముగాఁ జూడ కాప్తువిధమున నయ్యా
తురునిఁగని రక్షచేయుట
పరమంబగు ధర్మమనుచుఁ బలుకుదు రాహ్యల్. 149

వ. అని కరుణంబుగాఁ బలికినఁ గొన్ని కప్పలు సమ్మతించిన కృష్ణుం
డను దర్దురంబక్కప్పల కిట్లనియె. 150

సీ. ఒక్కవిద్యాధరు నుగ్గులిగర్భిణి
యొకయుత్సవము చూడ నుత్సహించి
నడువలేననిన నన్నాతుక గర్భంబు
తాఁదాల్చి యనిపినఁ దరుణివోయి
యయ్యుత్సవముఁజూచి యంతట నొకజార
పురుషునితోడుత పొందుచేసి
పదఁపడి యింకగర్భము దాల్చ నేనోప
నని జారువెంటనే యరుగుటయును

తే. అతివగర్భంబు దాల్చిన యభ్ర చరుఁడు
మాసములు తొమ్మిదియు నిండి మడసెఁగాన
ఫణులఁగాంతల నమ్మించేపట్టిరేని
ప్రాణగొడ్డంబులగు నట్టిపనులు వుట్టు. 151

వ. అనిన నురగంబిట్లనియె. 152

క. ఆశావశుఁడై మానవుఁ
డాశయపూనంగ వానినాశయ చెఱుచున్
డాసి(?)యొకనక్కమిక్కిలి
యాశన్‌గొనయంబు గొతికి మాతుఁడగు పగిదిన్. 153

వ. అదియెట్లనిన. 154

ఆ. శబరుఁడొక్క భద్రసామజంబును జంప
నొక్కపుట్టయొక్కి యుగ్రశరము
వరపఁబాము వెళ్ళికఱచిన ఫణిఁజంపిఁ
చచ్చె సామజంబుచచ్చెనంత. 155

ఆ. నక్కయొకటిచేరి నాగంబు నాగంబు
శబరుఁజూచి మదిని సంతసిల్లి
దినము నెలయునైదు దినములు భక్షింప
నబ్బెననుచు మిగుల నాశవొడమి. 156

ఆ. భుజగకరటినహుల భుజియింపనేటికి
గొనయమునకె భుక్తిఁగొందుననుచు
వింటికొప్పుగళము నంటించి గొనయంబు
నరముఁగొఱుక మిడిసి శిరము దునిసె. 157

వ అట్లుగావున నిక్కొక్కపంబెల్ల మీసామ్మను నత్యాశవిడువుండని
మతియు నొక్కకథచెప్పం దొడంగె. 158

క. లోభంబు నరక హేతువు
లోభంబపకీర్తికరము లోభంబుజగ
త్ప్రాభవ దూరముగావున
లోభంబుడుగంగ వలయు లోకోత్తరుఁడై. 159

వ. అదియెట్లనిన. 160

సీ. వ్యవహారులిద్దఱాయసము నోడనునిచి
వనధి జనద్వీపమునకు నఱుగ
నంతనొక్కఁడు రోగియై పోవలేకున్న
నొకఁడేగి బంగారునకును మార్చి
కొనితెచ్చి యేకాంతమున నమ్మికొనఁ దోడి
వ్యవహారి పాలు దన్నడుగుటయును
యెలుకలుదినిపోయె నినుమంతయును నీకుఁ
బాలువెట్టగలేదు పసిఁడియనిన

ఆ. నతని తనయుఁడింటి కాడంగవచ్చిన
డాఁచియతఁడు వచ్చి తనయు నడుగ
గ్రద్దయొకటి గొంచుగగి నంబునకు నేఁగె
ననుచుఁ గపటవృత్తి నడలుటయును. 161

క. జనపతికి విన్నవించిన
మనుజేంద్రుండనియె గ్రద్దమానిసి నెటుగాఁ
దినెనని న లోహమెలుకలు
దినినట్లుల గ్రద్దశిశువుఁ దినెనని పలికెన్. 162

ఆ. జనవరుండు పసిఁడి సమభాగమిప్పింప
నతనికొడుకుఁ దెచ్చియప్పగించె
నమ్మఁబెట్టినట్టి సొమ్మాని విశ్వాస
పాపియనుచు నైశ్యుఁబాపెఁ బురికి 163

వ. మఱియు నొక్కకథ వినుమని యిట్లనియె. 164

సీ. సింధుమతీపుర క్షితిపతి చచ్చినఁ
గొడుకు లిద్దఱు తండ్రి పుడమివంచి
కొని రాజ్యమేలుచుఁ గూడివేఁటకు నేఁగి
సేనగూడఁగలేక చిక్కుటయును

రాజ్యలోభంబున రాకొమరుండు సో
దరుఁ జంపుచో నొక్కతరువు గదల
శంకించి నగరికిఁజని రాత్రియొక్కట
పురవార్తలరయుచుఁ దిరుగువేళ

తే. నొక్కవడ్లంగి[1] తనప్రియనుపచరించి
తరువు చలనంబు రాజనందనుని మదినిఁ
బాయకున్నట్లు నామది బాయవనిన
విని మనుష్యులు తనుఁగనిరనుచు డచ్చె. 165

వ. అట్లుగావున లోభంబు విడువ.....బ్రవేశించి యుదకంబు
గ్రోలి దినదిన క్రమంబున నొక్కొక్క మండూక.....
గజనామప్లవంబున కిట్లనియె. 166

క. బుద్ధిగలవారువలె ని
ర్బుద్ధులు పెక్కండ్రు సిద్ధబుద్ధుని నైనన్
బుద్ధికిని బాపియమక్రుత
బద్ధంబునఁ దామునతఁడు బడుదురు పెలుచన్. 167

వ. అట్లుగావున నొక్క కథవినుమని యిట్లనియె, 168

ఉ. తొల్లియొక్కచోట దొంగలు మేకల
మందగొంచు బోవనందులోనఁ
జేరినడవలేని చింబోతు దిగవిడి
పోవ వ్యాఘ్రభీతి గ్రావమెక్క, 169

వ. యొక్కగంటి మ్రోఁదబడియున్న సమయంబున, 170

క. హరిగనుగొని నీవెవ్వఁడ
వరుదెంచితికిట్టిచోటి కనుటకు నక్కా
సరికనియె నింద్ర యజ్ఞపుఁ
బురుషుఁడనగ గడ్డమేల పొందెను నీకున్. 171

---

1. వడ్రంగికి రూపాంతరము.

వ. అనిన నిట్లనియె. 172

క. కరటుల నేబదియునుఁ గే
సరులను నైదింటి వ్యాఘ్రశతమును దింటిన్
హరియొకటి గొఱఁతనిన్నున్
బొరిగొనిగడ్డంబు వపనముగ నొనరింతున్, 173

క. అనిపలుకవెఱచి సింహము
చనియెఁ మతిగలుగునట్టి జనులకుబీడల్
తనికినను వేగయుణగు
దినపతి యుదయింప నణఁగుతిమిరము పగిదిఁ. 174

వ. అనిమతియు.....నుండి.....
యెండ్రికయొక్కచో నెండుచున్నఁ జనుదెంచి జలకలశంబుననిడి
కొని చనియెడిచోఁ బథశ్రాంతిబొంది వృక్షమూలమున నిద్రిం
పంగ నొకకాకిద్విజుని గ్రుడ్లనునాకుఁ దెచ్చిపెట్టుమనిపోతుఁగాకిత్తో
ననుటయు నీసఖు ఫణిబంపునిద్రించు పారుఁగఱువ 175

ఆ. ననినట్లచేయ నహివిప్రుఁ గఱచిన
వాయసంబు విప్రవరునిగ్రుడ్లు
కెలఁకవచ్చి కుండిజలములు గొనఁబోవ
నెండ్రికాకి కంఠమితికి పట్టె. 176

క. విప్రుబ్రతికింప కుండిన
నీప్రాణము గొందుననిన నీచఖగంబుఁ
శ్రీప్రమె బోయంబనిచిన
సప్రాణుంజేయ లేచె జగతీసుహఁడుఁ, 177

క. కాకికడుబాపి యంతకు
కాకోదర మధికపాపి కాకోదర త
త్కాకముల కంటె మిక్కిలి
భూకాంతుఁడు పాపియుండ్రుబుధ జనులెపుడుఁ. 178

ఆ. ఇతరజాతులైన హితుఁబ్రోచు నొక్కొక
యెడరువుట్టి నప్పుడెఱుక వొడమి
యెండివిఱ్ఱు ప్రాణమెత్తైను శాకంబు
గళము బిగియఁబట్టి కాననమున 179

వ. ఆబ్రాహ్మణుండు గంగయందు నక్కఱ్కటకంబు బెట్టిస్నానంబు
చేసిచనియెఁ గావున. 180

క. అనిహారులు బుద్ధిచెప్పఁగ
వినియును విననట్ల వారుల వెదకుఁచునన్నిం
టిని మెసఁగిచనియెఁ బామున
కును పాలిడిపెంప విషముగురియక చనునే. 181

వ. అనితంత్రి దాదింజూచి యిట్లనియె. 182

క. పలువురు పగతులలోనికిఁ
బలవంతుఁడననుచు నరిగి ప్రహారషలీలన్
బలుమారు జెప్పకొనెనేఁ
బ్రళయంబగుఁగాక యెట్లుప్రాణము నిలుచున్. 183

వ. అదియెట్లనిన 184

సీ. జలనిధిదరిఁబఱ్ఱిసంఘము తమకొక్క-
యధిపతివలెనని యాత్మఁదలఁచి
పరశురాముచేత భంగముబొందిన
క్రౌంచపర్వతము రంధ్రమునఁబుట్టి

నట్టియంచను ఖగపట్టబద్ధునిఁ జేయఁ
దగబరద్వేషిణి ధ్వాంక్షమనియె
కలహంస నిర్బద్ధిఁ గద్దఁ గట్టుదమన్న
నర్హంబుగాదు వింధ్యాద్రియందు

ఆ. రక్తనేత్రుఁడనెడు గ్రద్దపక్షులకెల్ల
భర్తయగుచునుండఁ బ్రభమచుంత్రు
లైనరక్తకేతుఁడను నక్కయునుదా
త్తుండు నాఁగఁబులియు దుర్మదమున 185

వ. ఖగబలంబునకును గ్రద్దకునెడ సేయుఁదలఁచి పక్షికులము దండ
కరిగి. 186

చ. అధిపతినంచు గ్రద్దమిమునందఱసీనగ వింధ్యవాసకున్
వధయొనరించి మాంసములవారణగా బలివెట్టఁజూచెమీ
రథముల పోలెనుండ దగదన్న ఖగంబులువల్కె మమ్మునీ
విధమునఁ బాపఁగాఁదలఁచి వీడఁగనాడుట మాకుధర్మమే. 187

క. నృపతులు పరిజనములపై
గృపఁజేసిన దుష్టజనులు కృత్రిమవృత్తిన్
నెపమునిచి పాపఁదలఁతురు
కపటుల వాక్యములు నమ్మఁగా దెవ్వరికిన్ 188

వ. అనిన సిగ్గువడి గ్రద్దనాయకునికడకు నరుగుదెంచి యిట్లనిరి. 189

క. అధిపతికంటెను సేవకు
లధికులమని గర్వమైన యాయాకొలఁదిన్
మధురముల వలెనె పలుకుచు
వధసేయు నృపాలకుండు వర్థనమొందున్. 190

క. పక్షులు తమపై మిక్కిలి
పక్షముగలరనుచు నమ్మి పాలించిన నా
పక్షులెగుడిచెడఁ బుట్టెన
వృక్షంబులపగిది నృపునివిఱుతురు పిదపన్ 191

వ. అట్లుగావున పక్షులం బ్రతిపక్షులంగాఁ దలంచి నీపక్షంబు వదలి
వారికపటంబు వీక్షించి శిక్షించుమను నవసరంబున. 192

తే. కొలువుసేయంగ నా ఖగకులమువచ్చి
యున్నగృధ్రమ్ము దమకునుసన్న సేయఁ
బులియు నక్కయు నప్పుడీ కులముఁజంపి
పిదప గృధ్రంబుఁ జంపినిర్భీతులయిరి. 193

వ. అట్లుగావున గృధ్రంబు బుద్ధివిహీనంబు ఖగపతిత్వంబునకునర్హం
బుగాదనిన వాయసంబు కపింజలంబు బట్టంబుగట్టుదమనిన
మయూరంబది యర్హంబుగాదని యిట్లనియె. 194

క. నిలయమునకు శశముగపిం
జలమును బోరాడియొక్క శార్దూలయతిన్
వలగొనిఁ జెప్పినవినినే
దెలిపెదననిచెప్పుచును వధించెను వానిన్. 195

క. హీనులు తమలోఁ గలహం
బైనను నృపుడెఱుంగకుండ నడఁపకక్రూర
శ్వానాథున కెతిఁగించిన
ప్రాణము లిరువు (రకునొ) క్కభంగినపోవున్. 196

వ. అట్లుగావున కపింజలం బవివేకియని జీవంజీవకంబు బట్టంబుగట్టుద
మనిన నదిగాదని శారిక యిట్లనియె. 197

సీ. వినుఁడు కేరళదేశమునఁ బ్రసేనుండను
శ్వాపతి కుష్మరోగమునఁ బొంద
వైద్యుఁడొక్కఁడు జీవంజీవకముదేక
మానదీరోగమే మందులందు
ననినశాకుని కులననిపిన వాఁడను
నరిగొక్క[1]సరసిని నుడులుదీర్ప
కొక్కెరయురిఁ బడ్డనక్కటా యనియొక్క
పొన్నంగి యురిఁద్రెంప వోయితాను

---

1. దున్నంధి.

తే. నురిని బడుటయు జూచివాగురికవరులు
పట్టుకొని తేరనిధి యున్నపట్టు మీకుఁ
జూపెదననన్ను విడుడన వుఁడు జూచివిడక
పిట్టఁగొనిచని నృపుప్రమోలఁ బెట్టుటయును. 198

క. ఆవైద్యులట్టి జీవం
జీవకమునుఁదెచ్చి రాజు శిరమున నిడిగం
గావారి జలకమార్చిన
శ్లాఘ్యవిభుదేహంబు దివ్య కాంతి వహించెన్. 199

వ. రోగవిముక్తుండై యప్పక్షిని విడిచిపెట్టిన నాకసంబున కెగసి భూ
వరున కిట్లనియె. 200

ఆ. మొదలనేను వెట్టిఁబిదపఁ గిరాతులు
వెట్టివారు నీవు వెట్టివనిన
నెట్లుచెప్పుమనిన నేబక కంఠంబు
తగులు గొఱకు కతనఁ దగులువడితి. 201

వ. అట్లుగావున మొదలివెట్టినేనైతి నిక్షేపంబుఁ జూపెదననిన నొల్లక
నన్నుఁదెచ్చిన కిరాతులువెట్టులు మఱి నీవెట్టితనంబుఁ దెలిపెదనిన
యిట్లనియె. 202

క. ననుముట్టిన మాత్రననీ
తనువుజ్జ్వలకాంతి మహిమఁ దాల్చెనునన్నుఁ
దినినను జిరకాలమునీ
తనువుండుటఁ దెలియ కిట్లుతగునే విడువన్. 203

వ. అనినకిరాతులంజూచి దీనినేయుండనినఁ బడనేసిరిగావున యీయవి
వేకి యర్వాంబుగాదనినఁ గపోతంబు శుకంబు పతింజేతమనినసార
సం బది వివేకి యవునని యిట్లనియె. 204

సీ. జగతీశురాష్ట్ర దేశంబున రవిగుప్తుఁ
డనునైశ్యుడప్పురి యంగణమునఁ
దనతోఁడిచెలులునుఁ దాను నోములునోమ
వచ్చినభవగుప్త వరతనూజ
రత్నమాలికయను రమణిఁ గటాక్షించి
విరహావేదన బొంది వివశుఁడైన
నతఁడుపెంచిన శుకమలయ నేమిటికింత
యని శివాలయమున కపుడె యరిగి

తే. పూజచేసిన పత్రిలో బొంచియుండి
శివునకును మ్రొక్క భవగుప్తజిలుకపలికె
సీతనూభవ రవిగుప్తునిక్కనిఁ బెండ్లి
సేయుమనవుఁడు హాహుఁడు వచించెనన్ను. 205

వ. అనివివాహంబు చేసిన రవిగుప్త రత్నమాలికలు సుఖంబుండునంత
నొక్కనాఁడు. 206

క. రవిగుప్తుఁడు వేఱొకతెను
వివాహమునుగాదలంప వెలుఁదుక యనియెన్
శివునానతి మజ్జనకుఁడు
వివాహమునుఁ జేసెనొండు విధమింకేలా. 207

ఆ. అనిననతఁడునవ్వి యస్మచ్ఛుకముడాఁగి
పలికెఁగాని హాహుని పలుకుగల్ల
యనిన నరిగితండ్రికావార్త నెఱిగింపఁ
గోరియల్లు చిలుకఁ గొంచుబోయి 208

వ. ఈకలూడ్చి వండింప సమకట్టిన నదిదైవికంబున నొక్కచోట
డాఁగి యీకలువచ్చి యెగసి యుపవనంబునవ్రాలి యొక్కరాజు
జ్యేష్ఠపుత్రునిచే పడి యతనికి హితుండైయుండెనంత. 209

ఆ. పిన్నపత్నిమీఁది ప్రేమను భూపతి
తత్తనూజు రాజ్య తంత్రమునకు
భర్తఁజేయ బెద్దభార్య కుమారుండు
చిలుకగూడి కార్యచింత నేయ. 210

వ. ఆశుకం బిట్లనియె. 211

మత్తకోకిల :
ఇంతయేటికి జింత యీపనియేన తీర్చెదనింకనీ
వంతమాన్చెదనంచు దచ్చుక వంశ్యులారవ కింకిణీ
వంతులై తను జేరనప్పుర వప్రవీధుల నిల్వభూ
కాంతుడెవ్వరటన్న నింద్రుని భావ్యదూతల మేమనన్. 212

క. ఏమిపని వచ్చి నారన
భూమీశ్వర యగ్రమహిషి పుత్రుని రాజ్య
శ్రీమహితు జేయుమనిసు
త్రాముఁడు సీకెఱుకచే సి రమ్మనిపంపెన్. 213

తే. అనిన నట్లనేతునని కీరముల నంపి[1]
పెద్దపుత్రుని యువరాజ్య భృతునిఁజేసి
చనినసంతోష చిత్తుడై యనియె చిలుక
కతడు నీకిష్ట మెయ్యది యదియొనర్తు. 214

వ. అనినభవగుప్తు సొమ్మెల్లపుచ్చుకొని తలగొరిగించి వెళ్ళగొట్టించు
మనిన నట్ల చేసెగావున కీరంబుపాయ కర్తయనిన భరద్వాజం
బిట్లనియె. 215

సీ. ఒకచెట్టుతొఱ్ఱిలో శుకముపిల్లలఁబెట్ట
బోయయొక్కఁడు శుకపోతములనుఁ
గొనిపోవఁ జిలుకమ్లేచ్ఛునిఁజూచి పలికెను
శిశుఘాత మేటికిఁ జేసెదనిన

---

1. ఈపాదము ఛంథోభంగముగా కాన్పించుచున్నది.

నమ్మొదుగాని నేనటు సేయనన నీకు
విత్తమిచ్చెదవీని విడువుమనుచు
దుష్టసర్పంబున్న తొట్టిచూపందుల
ధనమున్న దదివుచ్చి కొనుమటన్న

తే. నెఱుకుచని యాత్మహస్తంబు తొఱనుఁజొనుప
పాముగఱచినఁ జచ్చెనబ్బర్బరుండు
వానిమొలనున్నయురిఁ జూచి దీనమమ్మఁ
బట్టునే యని కొఱక నప్పక్షియరిగి 216

వ. ఉరిదగిలి తానును మృతంబయ్యె గావునచిలుక నిర్బుద్ధియర్థంబు
గాదనిన జలవాయుసంబు బకంబు గట్టుదమనిన చాతకంబిట్లనియె. 217

సీ. బకమొక్కడడవిలో పద్మాకరముపొంత
నారికేళము భవనంబుగాఁగ
వసియింప నొకనాఁడు వంశపక్షులుదివి
నరుగనాయింటికి నరుగుదెంచి
యీరాత్రి వసియించి వారిచరంబుల
భక్షింపుడని ప్రేమ బల్కుటయును
నవియెల్ల నిలిచి మత్సాన్యవలి నెల్లను
భక్షించిపోవ నబ్బకముచిక్కి

తే. రొంపిబడుటయు నొకనక్క చంపెదానిఁ
గాన నిర్బుద్ధియది యనఁగాకి తమకు
వరునిజేయంగఁ గారండవంబు పలికె.
..... 218

వ. అమ్మాటకు గలకంఠం బిట్లనియె. 219

తే. కుంటిపులిఁజూచి యొక నక్క-కూర్మిఁ బలికె
సకలమృగములఁ జంపి మాఁగసమిడుఁదెచ్చి
నీకు నిచ్చెద మృగముల నాకుఁ బాలు
వెట్టు మన వ్యాఘ్రమును నట్ల పెట్టదొడఁగె. 220

వ. ఇవ్విధంబున టరిగి మృగంబులనెల్ల జంపించి మాంసంబు గానక
యిట్లని తలంచు. 221

సీ. భాగీరథీతీర భాగంబునను నొక్క-
నేరేడుగలదందు నిలిచియొక్క-
మర్క-టంబుండియమ్మడుగు నక్రంబుతోఁ
జెలిమియొనర్చి తత్ఫలములెల్ల
మొగలిపైఁబడ రాల్వమొగలి పత్నికినీయ
నెక్క-డి వన గ్రోఁతి యిచ్చెనని న
గుండెలుదినవలె గ్రోఁతిఁ దెమ్మనవుఁడు
మముఁజూఁడ రమ్మని మర్క-టమును

తే. వీఁపు నందిడి వోవుచు విపినచరము
పలికె నీగుండెల డిగె నాభార్యయనిన
నవుడె చెప్పంగవలదె యయ్యగ చరముల
గుండెలన్నియు ప్రాణనేయుండు కతన
నాదుగుండెలు నున్నవన్నగమునందు. 222

వ. అట్లుగావున నన్ను దిరుగగొనిపోయిన నా గుండెలన్నియు నిచ్చెద
ననిన నది యట్లుచేసిన. 223

క. చెట్టెక్కి కొమ్మవిరి చా
చిట్టిగ మెకమంబుచరము శిరమునవై వన్
గుట్టుచెడిపోయెఁ గావున
నట్టే నే గార్ధభమున కాప్తుఁడ నగుదుఁ. 224

వ. అని నిశ్చయించి జంబుకంబు చాకలి వాని చీరెలు
మోచుగార్ద్రభంబుతో చెలిమిచేసి యిట్లనియె. 225

క. పులికిని నాపుత్రుఁడనే నా
పులికిన మాత్యుండు చచ్చిపోవుట నిన్నా
పులికిం బ్రథానిఁజేసెద
చెలికాఁడా రమ్మటంచు శివగోని చనియెన్. 226

వ. అట్లుచని పులికి నొప్పించెగావున జంబుకంబు విశ్వాస ఘాతకి,
కాకి ఖగాధముండు గావున నర్హంబుగాదది యెట్లనివ. 227

సీ. కాకులు దుర్భిక్షకాలము పండిన
వసుధకుభో జలవాయసంబు
కులమునాములఁజూచి సలువ నిచ్చటనుండు
డభివాంఛితములు మీకర్ధినిత్తు
ననుచునందఱి నిల్పి యను దినంబును దృప్తి
సేయంగఁ గరువంతఁ బాయుటయును
తమభూమి కరుగు నత్తఱి మేలునకుమేలు
సేయంగలేక యచ్చెనఁటి పులుగు

తే. లనియె నీ యెంగిలిలు మాకుఁదినఁగఁబెట్టి
మాత్రతంబులుచెరిచి యిమ్మాడ్కిసీవు
పుచ్ఛమును చూప మాకెట్లు భుక్తులరుగు
ననుచు నెపమిడి తమభూమికరిగెనవియు. 228

క. చుట్టలమని కలకొలదిని
బెట్టిన ద్రవ్యములు మెసఁగి ప్రియముడిఁగితుదిన్
అట్టొకటి ప్రభువు మీఁదనుఁ
కట్టక మఱిచనహ గ్రామకాకు (?) లభంగిన్. 229

వ. అట్లుగావున కాకం బర్హ్మంబుగాదని పక్షులెల్ల విచారించి గరుడ నింబట్టంబుగట్టి సుఖంబుననుండిరని చెప్పి మతియు నొక్క కథ వినుమని తంత్రియు నిట్లనియె. 230

క. ప్రమదమునఁ బిశాచంబులు
తమకొక్కని రాజుఁజేయఁ దలఁచినవేళన్
గ్రమమలర స్థూలకుక్షుం
డమరఁగ దుర్బలపిశాచ మర్హ్మండనినన్ 231

క. తను భవభీతిపిశాచం
బనియెన్ దుర్బలపిశాచమది పతియగునే
యనినన్ విధిదోడ్పడనేన్
ఘనుడైనను హీనుడైనగాంతి వహించున్. 232

సీ. గంగాఖ్య పురమునఁగలఁడు దరిద్రుండు
దేవదత్తుండను ద్విజవరుండు
బలహీనుఁడతనికి భార్యలిద్దఱుగల
రందుఁ చిన్నది తన యధిపతికిని
విధియుక్తమైనట్టి వివిధలడ్డుకములు
మూటగట్టా[1]త్మేశు క్రమ్మోలఁబెట్ట (?)
నతఁడు తమ్మునిఁ జూడ నరుగంగ దొంగలు
ముసరియాతనిచేతి మూట మెసఁగి

తే. విషముచేఁ జచ్చుటయును నా విప్రవరుఁడు
తస్కరులజేతి శస్త్రముల్ తాఁధరించి
తలలుఖండించుకొనిపోయి ధాత్రిపతికిఁ
జూపుటయు మెచ్చి ధనము భూసురునకిచ్చి. 233

వ. గృహంబున కనిచి సుఖంబుండు నంత. 234

---

1. దుస్సంధి.

క. శృంగారవనమునను నొక
సింగముచనుదెంచెననుచుఁ జెప్పిన భూభృ
త్సుంగవుఁడు విప్రుననిపిన
సింగమునకు వెఱచి ద్విజుఁడు చెట్టెక్కెంగన్. 235

క. పంచాస్యము డగ్గరుతరి
చంచలమున చేతనున్న శస్త్రముపదలన్
పంచముఖి శిరము తెగిపడ
నంచలముననురికి చేత నా తలగొనుచున్. 236

తే. రాజుముందట నిడిన నారాజవరుఁడు
విప్రునకుఁజాల నిష్టార్థవితతి యొసఁగె
నంతవచ్చి సహస్రసాలాఖ్య నృపతి
పురముచుట్టును విడిసె నద్భుతముగాఁగ. 237

దోధకం :

వచ్చినృపాలుడ వారణబలుఁడై
యచ్చట విడియుడు నభ్యావిభుఁడున్
నచ్చినవిప్రుని నమ్మి విభూతిన్
గ్రచ్చరవైరికి గర్వముచూపెన్. 238

వ. అంతసహస్రపాలుండు దేవదత్తు ప్రతాపంబు విన్నవాఁడు గావున
రహస్యంబున వానిం బట్టితెచ్చిన పిదప గంగాధరు బలంబణంతు
నని తలంచి. 239

ఉ. క్ష్మాపతిగూఢ భావమునగంగపురం బవలీల జొచ్చి య
భ్భూపతి యాప్తుఁడై మెలగుభూసుర సద్మముఁ జొచ్చి వచ్చుచో
నాపృథివీసురుండు నృపుఁడౌట మనంబున నిశ్చయించి త
చ్చాపలచిత్తు బట్టుకొనెతత్సుత వర్గముతోఁడు పాటుగన్. 240

క. ఈగతి సహస్రపాలుని
వేగంబునబట్టి భూమివిభునకు నీయన్
చేగచెడివాని బలములు
ప్రోగులువడి పరచె నాత్మభూమార్గమునన్. 241

క. బలహీనుఁడైనఁ గానీ
బలయుతుఁడగు ధాత తోఁడుపడినను మఱిదో
ర్బలయుక్తుఁడైనగానీ
బలహీనుండగును దైవబలమెడలుటయున్. 242

వ. అనిన గజవక్త్రుండను బేతాళుం డిట్లనియె. 243

సీ. నెమ్మివిటాగ్రహారమ్మున గార్దభ
సేనుఁడు నావిప్రశేఖరుండు
సంతానకాముఁడై జలజజుఁ బ్రార్థించి
వ్యభిచారియగు కూఁతు వరము వడసి
క్షిప్రకోపికిఁ బెండ్లిచేసిన నప్పెండ్లి
కొడుకు తద్వ్యభిచార గుణముమాన్ప
భైరవమంత్రజపంబును చేయుచు సిద్ధ
భైరవసంసిద్ధి పడసెననుచు

తే. జగతి ప్రేమాయించి తనకాంత జవ్వనైన
వికృతరూపంబు శూలంబు వెలఁదికిచ్చి
పాన్పునకు వచ్చునప్పుడాభావమునను
శూలమొగిఁ ద్రిప్పి మంచముచుట్టుదిరిగి. 244

క. శూలముతోమ్మ్రొననిడి(వగ)
పాలైతివి పొడుతుననుచుఁ బలుకుచు మఱి నీ
వాలీలయుడిగి మంచము
పైలాలితభంగి మెలగు భామాయనుచున్. 245

వ. ఉపదేశించిన నదియచేయుచుండు నంత నొక్కనాఁడు. 246

క. పరదేశి విప్రుఁడొక్కఁడు
సురుచిరతర విభవరూప శోభితుఁడగుచున్
బురవీధి దిరుగజారిణి
పురుషుండిలు వెళ్ళి నదికి బోయినవేళన్. 247

క. పరదేశివిప్రు నిజమం
దిరమునకుందెచ్చి దొంటి తెరఁగున కడుభీ
కరమైన రూపుగైకొని
యరుదెంచిన భయముబొంది యతడిలువెడలెన్. 248

వ. అట్లిల్లువెడలి బమ్మరించుచు నెదురుపడిన యవ్విప్రునకుఁ జెప్పిన నందఱికిం జెప్పకున్న ప్రమాదంబనిన నట్లచెప్పిన నెవ్వరునాపైఁ దలిజూడభయపడుచుండి రంత. 249

ఆ. క్షిప్రకోపుఁడా తన్మగృహమున కేతెంచి
భార్యకనియెనాకు భైరవుండు
చెప్పెనన్యపురుషుఁ జేపట్టినదియని
యన్ననీదు వేల్పు నడిగిచూఁడు. 250

వ. అనినయెం గావున. 251

క. దైవముకంటెను మానుష
మీవిధమున నెక్కుడయ్యె నిదిగో విప్రుం
డావెలఁది మానుషంబున
దైవీ(?)కపు జారతనము దగిలినకతనన్.[1] 252

వ. అనిన లంబోష్ఠుండను పిశాచంబు మానుషంబుకంటె దైవికం బెక్కుడని యొక్క కథ చెప్పందొణంగె. 253

---

1. దైవికదోషంబునుండి దగిలినకతనన్.

సీ. మాహిష్మతీపురి మహిపతి జలశాయి
పద్మజుగురిచి తపంబుసేయ
నురగంబు పుత్రుగానొసఁగి యా పుత్రున
కశనంబుగాఁ గన్యకలను నొసఁగు
మనిన నారాజన్యుఁడటువలె నహిఁగాంచి
పురకన్యకలనెల్ల భుక్తియొసఁగ
నొకనాఁడు.పురివిఁ గన్యకలు లేకుండిన
భైరవివరమున బ్రాహ్మణునకు

తే. జవనమొందిన కమలలోచనను మాఱుఁ
దల్లి వెలవుచ్చికొని యీయ దందశూక
భుక్తికరుగుచు భైరవి పూజచేతఁ
గాంచినటువంటి పద్మయుగంబు గొనుచు. 254

క. అరిగి, ఫణి, భుక్తికొఱకై
యరుదేరఁగ ఱొమ్మువేయ నప్పద్మహతిన్
నరుఁడై వరియించెను నజు
వరమును నిటువలెనె కాన వైభవమొప్పన్. 255

తే. అతఁడు పద్మాంకుఁడనుపేర నతిశయిల్లె
పద్మలోచన యంత గర్భంబుదాల్చి
సవతిజనయిత్రి తనవ్యభిచారి కూఁతు
గర్భిణికి బుద్ధులెల్లనుఁ గఱపియంత. 256

వ. కమలలోచనకు నోము మీఁద నభిలాష పుట్టించి కుసుమావతిం
బద్మాంకునొద్దనిలిపి యక్కమలలోచనం గొని యర్ధరాత్రంబున
గంగమడువునం ద్రోచుటయును, 257

క. దైవవశంబునఁ గామిని
చావక యొక కొయ్యవట్టి చనఁగప్రభాతం
బావిర్భవింపగౌతమ
దేవమునీంద్రుండు దరికిఁ దెచ్చెను దానిన్. 258

తరల :

కమలలోచన యంతఁ బుత్రకుగాంచె నుజ్జ్వల మూర్తి శ్రీ
రమణతుల్యుని సార్వభౌమని రాజలక్షణు నిక్కడన్
రమణియక్కునుమావతియు బధిరాంధ మూక విహారునిన్
శమవిహీనుని బుత్రుగాంచెను సమ్మదప్రతిపక్షునిన్. 259

వ. అంత నప్పద్మాంకుండు దిగ్విజయార్థంబరిగి గౌతమాశ్రమంబునం
గుమారునింజూచి వీఁడెవ్వని పుత్రుండని యమ్మునీశ్వరు నడిగిన
నతండిట్లనియె. 260

స్వాగతము :

సారసలోచన హ్మావర నీకున్
గారవమొప్పగగాంచిన పుత్రుం
డీరమణీయుఁడ హీన బలుండై
ధారుణియెల్లనుదారత నేలున్. 261

వ. అని వినిపించి తదీయాగమనక్రమంబెల్ల నెఱింగించినఁ గమలలో
చనా సుతసహితుండై మునియనుజ్ఞ నాత్మపురంబునకేతెంచి
యందుఁగనుమావతి వర్ధిం చెనని తండ్రిదాదికి మఱియొక్క కథ
వినుమని యిట్లనియె. 262

క. సాహసునకు దైవంబును
సాహాయ్యముసేయు హీనసాహసుఁ డైనం
ద్రోహియని దైవమును ద
ర్వాహాయ్యము విడిచివానిఁ జంపఁగ జూచున్. 263

వ. అదియెట్లనిన. 264

సీ. రత్నావతీ పురీరమణుండు నరదత్తుఁ
డనురాజు సుతుని జయంతునొక్క
శూలనాసాపిశాచుఁడు సోఁకి యెటువంటి
మంత్రతంత్రాదులు మానకున్న
భూపతి చింతించి భూతము నెవ్వండు
విడిపించుఁజాలంగ విత్తమిత్తు
ననిపురిసాటింప నందుసాగరి యును
వారకామిని ధన వాంఛఁజేసి

తే. మాన్పఁగా నేర్తుననుచుఁ గుమారిదెచ్చి
శూలనాసాశ్రయుని రాజసుతునియొద్ద
నునిచి పరిచర్యచేసెడి యుక్తిగరపె
నదియుబరిచర్య సేయంగ నాపిశాచి. 265

క. అకామిని కిట్లనియెఁ
జిక్కితినీమీఁది కూర్మిఁ జెలువానాపై
మక్కువసేయుము నావుఁడు
నకామిని యాత్మజననికది యెఱిగింపఁ. 266

ఆ. దానితల్లివచ్చి తరుణి మాయింటికి
ననుపుమనిన భూతమనియె నీవు
చెప్పినట్టిపనులు చేసెద నికామంత
ననుపుమనిన వారవనిత బలికె. 267

ఆ. ఎట్టిరాజనంబు లిరువది పుట్లును
బియ్యమనుదినంబు బెట్టు తూము
దెత్తుననియు నీవుదెచ్చిన తూమునఁ
గొలుతుననుచు నియ్యకోలుజేసి, 268

వ. ప్రతిరాత్రియు నటువలెఁ బెట్టుచునట్లుగూడి సుఖయింపుచు నొక్క-
నాఁడు. 269

క. ఎయ్యెడ నెఱరాజనపుత్
బియ్యంబులు దొరకకున్న భీతుండగుచున్
సయ్యన నాన్నృపసుతుపై
నెయ్యముఁదిగవిడిచి యంధ్రనృపసుతుఁబట్టెన్. 270

ఉ. పట్టినఁనంధ్రభూమి జనపాలుఁడు సాగుళిగొంచుబోవు(?,నా
పట్టియుఁదాను దానవుఁడు పట్టినరానుతుఁజూడభూతముల్
బట్టొకభంగి గావదలి భామినికిట్లను తూముఁదెచ్చితో
పెట్టిటవచ్చితోఁయనినపెట్టక తెచ్చితినన్న భీతుఁడై. 271

క. ఇది మొదలుగాఁగ మనుజుల
గదియనునీతూము నానకామినియని భూ
విదితముగఁ బలికెనృపసుతు
వదలడివికి(?)జనియె బురమువారలు నవ్వన్ 272

వ. సాగుళికయు నభ్యుపాలునిచేత నధికధనంబులు వడసి సుఖంబుండె
ననిచెప్పిన నాజానుబాహుండను పిశాచం బిట్లనియె. 273

క. మాటాడనేర్పు కలిగినఁ
బాటింతురునృపులు దైవభాదలడంగున్
బోటులు మనసిత్తురు దగ
మాటాడగ నేరవలయు మానవులెపుడున్. 274

వ. అదియెట్లనిన 275

సీ. పిప్పలుండను నెట్టిపృథివిపై సైంధవ
వ్యవహారికంబున నరుగుచుండి
ప్రొద్దుఁ గ్రుంకుటయునుఁ బోలేక యడవిలో
విడిసి చోరమృగాదు లడవి విడిచి

చనుడు వేలాఖ్య రాక్షసుఁ డిందునున్నవాఁ
డతఁడు చూచిన నెపమార్పుననుచు
జాటించెనవియెల్లఁ జనుచోట దొంగయు
బులియును నొక్కచోఁ బొంచియుండి

తే. హరులలో డాఁగెఁ బులియును నంతలోనఁ
జోరుడును గుట్టమును దియ్యఁజేరి పులిని
వాఁగెఁదగిలించి యొక్క నవ్యాఘ్రమాత్మ
రాక్షసుండనిమోచి యరణ్యమునను 276

క. తిరుగుచునుండగ దొంగలు
సురరిపుఁడని చేరవెఱచి చూచుచునుండన్
హరి యుదయ మొందెనొకశివ
నరమోచినద్వీపిఁజూచి నగుచుం బలికెన్. 277

ఆ. మనుజుఁదినక యేలమరులెట్లు గొంటివి
దిగువ వ్రేయు మనఁగఁ దెలిసిచోర
డడవినొక్క పాదుగుడిఁ గాంచిపులిడిగ్గ
నురికిచొచ్చి తలుపులితియఁబెట్టి 278

వ. అంతనక్కయుఁ దలుపులు ఘట్టునని కుంచెకోల వరపుతోలిని తోఁ
కజొనిపినా. 279

క. చోరుండాశివవాలము
ధీరుండై బిగియఁబట్టి తీవియఁగ శివయున్
నోరెండిచచ్చెఁ బులియున్
ఘోరాటవి కరిగెఁ జోరకుండును వెడలెన్ 280

క. మానవుఁడు పాయబలమునఁ
ప్రాణము రక్షించి సకలభాగ్యము గాంచున్
గాన నుపాయజ్ఞుండే
మానవవరుఁడనిరి బుద్ధిమంతులు జగతిన్[1] 281

వ. అదియెట్లనిన. 282

సీ. వైన్యతాటవినిసముద్ధతుఁడను సింహంబు
మృగములనెల్లను మెసవుచుండ
మృగములు హరిఁబల్కెఁదగునె మమ్మిందఱి
భక్షింప నిలువర్స భక్షణంబు
సేయుమునీవన్న సింహంబుఁదియ్యు
కొని వర్సతోభుక్తి గొనుచునుండ
నిట్టికి నొక్కనాఁ డిలువర్స వచ్చిన
మృగమృగీ పోతంబు లేఁడ్చుచున్న

తే. శశము పొడగని సింహంబు జంపివత్తు
ననుచునూరడఁ బల్కితానరిగి హరినిఁ
గాంచుటయు వేళదప్పె నాఁకలియుఁ బెరిగె
నేలనిలిచితివనివ కుంచేలు వలికె 283

క. కేసరిమ యొక్కటిమముఁ
గాసింబెట్టంగ వానికథ దీర్పగసే
నోసరివి చెప్పవచ్చితిఁ
దోసముగలదనిన హరియుదుర్మదవృత్తిన్. 284

ఉ. కోపితచిత్తుఁడై యెచటఁగుత్సిత జంతువునుండునన్న నేఁ
జూపెదరమ్మటంచు మృగశూరునిఁ దోకొనియేఁగివాఁడునీ
కూపములోన నుండుననగూలము ద్రొక్కటు చూడనాత్మస
ద్రూపపునీడ దోఁచుటయు రోషముతో నురికెన్ నిర్వివేకుఁడై 285

---

1. "మానవవరుడనిరి బుద్ధిమానసజనములో" అని గ్రంథపాఠము.

క. బుద్ధిగలవాఁడె బలియుఁడు
బుద్ధివిహీనుండు బలముఁబొందియు నణఁగున్
సిద్ధము శశకముచేని
ఱుబ్ధి మృగేంద్రుండు మృతము ? బొందినభంగిన్. 286

వ. అనిన ప్రబలుండను పిశాచంబింద్రశర్మ పిశాచంబుఁబట్టంబుగట్టుద
మనిన దూషకపిశాచం బిట్లనియె

క. భూసురుఁడు కుక్కఁబెంచుచు
కేసరిగాఁజేయ నదియు కిల్బిషమతినా
భూసురునేతినఁ జాచిన
నాసంయమి మగుడఁ గుక్కరాకృతిచేసెన్. 287

వ. అనిమతీయు నిట్లనియె

క. వాదడచు చోటనిలువం
గాదెవ్వరికైన వాదుగలిగిన మనుజుం
డాదికుక్క విడువకుండిన
నాదాసికిమేష(?)యుద్ధమగు గతివచ్చున్ 288

చ. జగతివరుండు వాజియుత శాలకుగావలిగాఁగ బొందిలిన్
తగరులనిడ్డనం దొకటిదాసికి నెగ్గొనరింపఁ బొయ్యిలో
భగభగమండు కట్టెఁగొనిపారఁగఁ గొట్టిన మండుకొంచు వె
న్తగులగశాలదూరుటయు దగ్ధములయ్యె హయాదివాహముల్ 289

ఆ. దానఁజేసి హరుల తనుదాహమగుటయు
నశ్వభేషజముల ఖగచరముల
వండి పూయుడనుచు వైద్యులుచెప్పిన
కపులకెల్లనంత్య కాలమయ్యె. 290

వ. మతీయును 291

క. ఏవిధము నహుఁడు దలఁచిన
దైవము తా వేఱయొకటి తలఁచుచు నుండున్
భూవర సుత మోహించిన
కావరసన్యాసి నెలుఁగు గఱఁచిన భంగిన్. 292

వ. అదియెట్లనిన. 293

క. సన్యాసి రాజునకు గడుఁ
మాన్యతవర్తింపుచుండి మహిపతి తనయం
గన్యారత్నముఁ గనుఁగొని
ధన్యకుమోహించి భూమిధవుతో ననియెన్. 294

క. నక్షత్ర గ్రహరాసులు
లక్షణములు జాలనట్టి లలనాసుతలన్
వీక్షించు నహునకునువం
శక్షయమగుననిరి (జ్యోస్యశాస్త్ర ?)విధిజ్ఞుల్ 295

ఆ. అట్లుగాన నీవరాత్మజ లక్షణ
హీనగాన దీనినింట నుంప
వలదు పెట్టిబెట్టి వత్తేటవిడిపించు
మనిననట్లసేసె నంతనదియు 296

వ. ఏ॥గాలి వశంబునం జనుదేర నొక్క-భూమీశుండు పెట్టివుచ్చి
కొని పెట్టిలోనికన్యంగైకొని యందు నెలుంగు బెట్టివిడిచిన 297

ఉ. పెట్టియవట్టుకో ననుచు భీమకుజేటికి వచ్చి యందుఁ జూ
పట్టెడుపెట్టి వట్టుకొని ప్రాప్తమఠంబున కేఁగుదెంచి యా
పెట్టియకట్టు విప్పుభటుభీకర ఋక్షము భిక్షుకాధమున్
బట్టిభుజించె నిష్టములు భాగ్యవిహీనులు కేలకల్గెడిన్. 298

వ. అనిమతీయు నిట్లనియె. 299

క. నరుడొకటిం దలఁపఁదైవము
మతియొక్కటిదలఁచు వేశ్యమాతృకయల్లుం
బొరిఁగొన విషచూర్ణముత
త్పరతఁబ్రయోగించి తానె ప్రాణమువిడిచెన్. 300

క. వారాంగనయునుఁ బురుషుఁడు
నారయుజవ్వనము నంద యార్జింపని బం
గారము ముదిసిన పిమ్మట
చేరదు పలువెతలబడ్డ సిద్ధముగాదె 301

వ. అదియెట్లనిన. 302

నందన :

నందనవిటునకు ననిచి ప్రియమునన్
బొందుచు మతియొక పురుషుని నెచటన్
జెందకధనమును చినుకక యుండఁ
నుందరివిటునియు సువ్వలు గొనగఁ. 303

వ. ఒక్కనాఁడు కాంతాసమేతుండై నిద్రించునల్లుని యాననంబున
విషచూర్ణయుక్తంబైచ కోలుజొనిపి యావలికడ వదనంబున
ధరియించియూఁదు సమయంబున 304

తే. అల్లుఁడుత్సర్గ విడువందదాస్యపవన
గతులనణఁగించి మగుడితద్గళముచొరఁగ
వేశ్యమాతకు విషమెక్కి విధివశమున
కుంభినీస్థలి బడితన్నికొనుచుఁ జచ్చె. 305

వ. మతియు నిట్లనియె. 306

క. ఒకసొమ్మున కాసించిన
పురుషుఁడు తనుదాన పోలియు పొలతుఁక సొమ్ముల్
హరియింప మద్దెలీడొక
యురికంతము బిగిసి యసువులుడిగిన భంగిన్. 307

వ. అదియెట్లనిన 308

క. సామజుని కోడలొక్కతె
గ్రామము వెలి నునుపువిడువఁ గాననవీథిన్
వేమాఱు బోవమర్దలి
యామానినిఁజూచి యేమియని పలుకుటయున్. 309

ఆ. ఇంటివాఱు వోరయేనందు బడలేక
చత్తునను వచ్చిచచ్చునెవ్వు
తెలయనినవాఁడు తెలిపెదననియొక
మట్టియూడనురి యమర్చిపలికె 310

వ. ఈ యుద్దెల మీఁదెక్కి(?)యురిదగిల్చుకొమ్మనిన వెరవునీవే చూపు
మనిన యమ్మొద్దెల యెక్కి వురిదగిల్చుకొని మృతుడయ్యె నని
మఱియు నిట్లనియె. 311

క. హీనాశ్రమంబు కంటెను
దీనునకధికాశ్రమంబు తేజముచూపున్
మానుషముఁ గలుగువానికి
హీనునిఁ గొలువంగ వలవ దే దుర్గతుల్ 312

వ. అదియెట్లనిన. 313

సీ. మేకపిల్లలు రెండు మేతకై యెవ్వని
గొలుతుమె కో యని తలఁపుచేసి
యొకటిసింహంబును నొకటి నక్కనుఁగొలువ
నందులోనక్క ప్రియంబుగల్గి
మేకపిల్లకుజాల మేత వెట్టుచునుండ
హరియొక్కవేళ దానరయ దెపుడు
అంతట వర్ష మే కార్ణంబుచేసిన
క్రోష్టువామేకనుగుంట మీఁద

తే. బెట్టికొనియుండె సింహంబు భీతికుడుచు
మేకపిల్లను నేనుఁగుమీఁద నునిచి
ఆకఁటను జిక్కి నక్కయమ్మేకతోఁక
దినఁగ నిమ్మన్నదియు నందిచ్చుటయును. 314

వ. తోఁక భక్షించియందునుఁ దనివోవక చెవులును గళస్తనంబు
లును భక్షించియమ్మేకను భక్షించనున్న సమయంబున. 315

క. ఏనుఁగు కుంభస్థలమునఁ
దానిలిచిన మేక సఖుని దప్పక కని త
త్రాణము రక్షించుటకై
యేనుఁగు బురిగొల్ప నక్కనీడ్చెను కరియున్. 316

క. హీనులసేవించిన యు
న్మానవులకు నర్థమాన మహిమలు చెడు త
త్రాణమునుఁ బోవుగావున
హీనులగొలుచుటయు మోసమెవ్వరికైనన్. 317

క. ఘనులం గొలిచిన మనుజులు
ఘనులై హీనులకు నధిక కార్యార్థులకున్
ఘనములగు పదములొసఁగుచు
మనుచుదురుపకార మహిత మానసులగుచున్. 318

క. చెడుగునకు హితవుచేసిన
చెడుమానము ప్రాణములును సిద్ధము హితముం
జెడిపీకును(?)జేసిరెయిరు చే
పడఁతుక తనముక్కగోతఁ బడిన విధమునన్. 319

వ. అదియెట్లనిన. 320

సీ. ఒక పరదారకు నువిద యొక్కఁ తెమ్మాత
చర్యవర్తింప నజ్ఞారమగఁడు
తనకాంతఁబట్టి వ్రేఁకునకు బంధించిన
నిశియందుగుంఁజెన నెలఁత వచ్చి
యుపపతి వచ్చినాఁడువిదరమ్మని పిల్వ
కట్టినాఁడెటువలెఁ గదలి వత్తు
ననినినీకట్లును ననుగట్టి యుండాక
పోయిరమ్మనట్ల పోవ నతఁడు

తే. కట్లనున్నది యాత్మీయకాంతయనుచు
మతియు నెగ్గులువలుక నత్తెరవమూల
దట్టమగుచీకటిని దానిదగులబట్టి
కోపమున ముక్కు మొదలంటఁ గోసి విడిచె. 321

ఆ. అంతనకాంతయది దీర్చి యహుగుదెంచి
కట్లు దాసికి విడిచితన్నట్టినట్ల
యుండె నత్తెన సతినైతి నేనిదెగిన[1]
ముక్కుగ్రమ్మరనాకును మొలుచుగాత. 322

వ. అనినవాఁడు దీపికాహస్తుండైనాసిక గనుంగొని పరమప్రతివ్రతవు
తప్పులో గొనుమని దండంబువెట్టి కలసియుండిరంత నక్కడ. 323

క. హితవరియై నిజనా సా
చ్యతు బొందినుగండు గోసె శుద్ధాత్మనను
గతమేమిలేకయని భూ
పతికిన్ మొరవెట్టజంపబంపెఁ దానిఁ. 324

వ. అంత. 325

---

1. యుండి నత్సతినైతినే నొరదగిన.

ఆ. దొంగయొకడుజేరి యంగనాదూతల
చేష్టలెల్ల నెఱిఁగి చెప్పుటయును
కడమచెవులుగోసి కామిని వెడలించి
భటునికొక్క- సతిని బత్నిచేసె. 326

వ అని తంత్రిదాదికి మఱియు నిట్లనియె. 327

క. గురువుల ధనమైనను చే
దొరకిన యొండాకహితవుతో జరియించున్
దొరకిన మరి తలచూపక
విరహారును పూరిపుడక విశ్వాసమునన్. 328

వ. అదియెట్లనిన. 329

ఆ. విబుధయోగి యొకఁడు వేణుదండములోన
పొన్ను చయమునిడ్డబోసి కడల
రాగికుప్పెలిడి కరంబున విడువక
పట్టుకొనుచు దిరుగ పొరు డొకఁడు. 330

క. అమ్మాడలెత్తుకొని పో
నిమ్మగు నందాక యతికి హితశిష్యుండై
నెమ్మని మెలఁగుచు నొకచో
నమ్మునికిని భిక్షసేయు నాసద్మమునన్. 331

క. కడుజీవికి నొకకసవుం
బుడక శిరంబంటుకొని బోవుచునార్తిన్
వడకుచు గురువుల యడుగులఁ
బడి పలికెను నాకు దగిలె పాపంబనుచున్. 332

వ, అదియెయ్యది యనిన మనకు భిక్షచేసినవారింటి పూరిపుడక నా
తలఁ దగిలి వచ్చెను నాపుడుక. 333

(గ్రంథపాతము)

.....

.....

సాదుసురభిదుష్ట సహవాసమున రాత్రి
పొలము మేయబోయి పోయిజేను
జొచ్చి మేయుగాపువచి...
దాటుకొనుచుబోవ..... 334

క. వెనుకకు నిటువలె జొరవె
ళ్ళను నెహగని గోవ్రబందెలకు నొప్పింపన్
గనుగొని.....
ఘనమగు నొక గుదియ మెడనుగట్టెను జిక్కన్. 335

క. అని తంత్రికథలుచెప్పగ
మనుజేంద్రు...మంత్రులు దెచ్చీ
దినక్రొత్తలడుగ మఱచెను
వనితలతమిమఱపు పొడమువరబుద్ధులకున్. 336

వ. నారగుండు కథావిశేషంబులు వినుపించిన బలిచక్రవర్తి యుత్తర
కథా వినోదంబులు వినుపించుమనిన. 337

మ. కరుణాపూర్ణకటాక్ష భక్తజన హృత్కామ ప్రదానక్రియా
సురధాత్రీరుహ ! (హృష్ట) దేవముని సంస్తోత్రస్ఫురద్గోత్ర
...త్రకపిన్న భైరవమహాపాత్రాత్మవాక్పాత్ర శ్రీ
ధరణీ ముఖ్యకళత్ర వేంకట న గోత్సంగాల యాధీశ్వరా ! 338

క. మిత్రశశినయన భైరవ
పాత్రస్తుత చరణలోక బహుజీవననటీ
సూత్రభవజలధి తారణ
పా(త్రాయిత చరణకమల) భవ్యచరిత్రా ! 339

దోదకము :

కంధరపటల నికాశ శరీరా!
బంధురభైరవపాత్ర !...
.....బాహునిహారా!
సింధుసముద్భవచి రమణిహారా. ! 340

గద్య : ఇది యుష్టభాషాకవితా ప్రవీణ నవఘంట సురత్రాణకూచనా మాత్య పుత్రసుకవిమిత్ర వినయవిద్యావిధేయ మెట్టయనామ ధేయ ప్రణీతంబైన సకలనీతికిథా నిధానంబునందు తృతీయా శ్వాసము.

——:o:——

# చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీకుంటముక్ల రమణ
శ్రీకర ? (మహా !) పాత్ర విభవ ! చినభైరవని
త్యాకల్ప రక్షణా ! పృథి
వీకల్పక వృక్షయూథ ! వేంకట నాథా ! 1

వ అవధరింపు బలీంద్రునకు నారదుం డిట్లనియె. 2

చ. వసుధకునంచితాభరణ వైభవమై బహుభోగసంపదన్
గుసుమపురంబునాఁగలద గోచరహట్టములందు నప్సరీ
వసుమతిరాజ హంసుఁడను వల్లభుఁడేలు తదీయ మంత్రులు
ద్వనులు మురారి ? సచివహ్యులు పుత్రులఁగాంచి రార్యులన్. 3

ఆ. అక్కు-మార వరుల యందునొక్కఁడు తీర్థ
వాసి యయ్యెనొకఁడు దో (?) యయ్యె
నొకఁడు భేరమాడుచుండుచో మాళవుం
డనుగుదెంచె రాజహంసు మీఁద. 4

వ. అప్పుడు. 5

క. మాళవభీకరకరళ
స్త్రీలికి భయమంది రాజహంసుఁడు వసుధా
పాలనముడించి గిరివన
పాలకుఁడై యరిగెరిపుఁడు పైకొని నడవన్. 6

ఆ. అట్లు రాజహంసునాహవముఖమున
గెలిచి మూర్ఛవుచ్చి బలము మెఱసి
తిరిగి పట్టణంబు దిక్కు-నకై శత్రుఁ
డరుగుదేర రాజహంసు దేవి, 7

క. తనపతి రణమున బడెనని
మనమునదుఃఖించి యెండు మార్గమునకే
తన తలమువెడలి యడవికిఁ
జని ప్రాణమువిడువఁదలచి సంభ్రమమొదవన్. 8

వ. ఒక్కలతాపాశంబు సంధించి యున్నత వృక్షశాఖనురివెట్టుకో
నచ్చటికిం జేరు సమయంబున. 9

క. అరిచేత మూర్ఛితుండై
యరదమునైనున్న రాజహంసునిఁ బ్రాణే
శ్వరుఁజూచి మూర్ఛఁదెలిసెను
సరసిజముఖి విభునిఁగూడి సమ్మదమొదవన్. 10

ఆ. మాళవేశ్వరుండు మరలిసేనయుఁ దాను
నహుగుటయును రాజహంసుఁ డెఱిఁగి
పొలతిఁగూడి యాత్మపురి సొచ్చెనంతన
ద్ధరణి విభుని దేవి తనయుఁగాంచె. 11

సీ. అట ప్రథానులు నల్వురాత్మజన్మలఁదెచ్చి
రాజునకిచ్చి భూరమణ! వీరి
భవదీయపుత్రుని భంగినేపోషింపు
మని యప్పగించిరి యంతలోన
యతులు నల్వురు నొక్కయాటనికుండును
నొక్కొక్క సుతుఁదెచ్చి యుర్విపతికి
నిచ్చినఁ దొల్లిటి యేవురు వీరును
గూడ బదుండ్రిరి తోడుతోన

తే. నట్టి పుత్రకు లీరెను నవని బెరిగి
బాల్యమును బాసి యౌవన ప్రాప్తినొంద
సచివులునుఁ దాను సుతులకు సకలనీతి
భావసంగతు లెఱుఁగంగఁ బల్కిరపుడు. 12

క. హితవుగలవాఁడె చుట్టము
పతియానతిసేయునదియె భార్యధనాది
స్థితి నడుపువాఁడె జనకుఁడు
మతినమ్మికగలుగు నదియెమైత్రి దలంపన్. 13

క. పతిభక్తిలేని భార్యయు
హితరహితుండైన సఖుఁడు...
కితవసచివుండు పన్నగ
యుతగృహమును మృత్యువునకునున్నత పదముల్. 14

తే. చెడకయుండంగ ధనము రక్షింపవలయు
ధనము విడిచైన రక్షింపఁ దగును సతిని
ధనము భార్యను విడిచైనఁ దన్నురక్షు
చేయు నరునకు నభివృద్ధిచేయుచుండు. 15

ఆ. కులముచెఱుచువానిఁ గొనసాగసేవల
దూరుచెఱుచు కుజనుఁజేరదగదు
ఉర్విచెఱుచునూరనుండంగ వలవద్దు
తన్నుచెఱుచు పుడమిఁ దలఁగవలయు. 16

క. ధనలోభి కర్థమిచ్చియు
ధనగర్వికి దండిమిడియు తామసమూర్ఖుం
డని నట్లయాడియును బుధ
జనులకును యథార్థగతియుఁ దెలుపగవలయున్. 17

క. ధననష్టియును విచారము
వనితాజారతయు ప్రాప్తవంచనమునుకై
కొనమియును భంగపాటును
ఘనుఁడెవ్వఁడు నెఱుఁగకుండఁ గప్పగవలయున్. 18

క. విభున కనుకూలభార్యయు
విభవము సంతోషమునకు విడిపట్లు నిజ
ప్రభువును వశవర్తియునగు
శుభమూర్తికినిది యతలఁప సురలోకమగుఁ. 19

క. ఆపదవచ్చిన కరవున
భూపతియలిగినను రిపుఁడు వొడిచిన దుఃఖో
ద్దీపనమున పితృభూమినిఁ
ప్రాపొందిన వాఁడె తనకుబంధువుఁడరయఁ. 20

క. బహువిధభోజన శక్తియు
మహి(శార)తిశక్తియును సమంచిత విభవో
ద్యహనమున దానశక్తియు
నహహాతపఃఫలములనుచు నందురు పెద్దల్. 21

క. వేదంబుఁ జదివి జపహో
మాదులు నడపుచును నృపుని ననవరతాశీ
ర్వాదములఁ గొలుచు విప్రునిఁ
గాదనక పురోహితుఁడగఁ గైకొనవలయుఁ. 22

క. ఏదేశంబున నిజవి
ద్యాదరణము మన్ననయుఁ బ్రియంబునువిబుధా
హ్లాదము చుట్టములును లే
దాదెసనొక దివసమైన నర్హా మెయుండఁ. 23

క. ధనమునకు ఫలముదానము
ననుభవమును వేదఫలములన లాహుతులుఁ
వనితరతి వుత్రఫలమును
వినికికి నడనడియు ఫలమువివరింపఁ దగుఁ. 24

క. ఖలునందు మంచివిద్యయు
కులహీనుల నంటియున్న కొమ్మయు విషమం
కలితమగు నందు నమృతము
మలగతకాంచనము గొనుట మంచి గుణంబుల్. 25

క. అహలిరువ్రుహ గలిగిననం
దొరుఁజుట్టముఁ జేసి యువలి యొరునణపదగున్
చరణంబుమ్ములు, ముంటనె
వెరవునభేదించినట్టి విధము దలిర్పన్. 26

క. వ్యవహార క్రయవిక్రయ
వివిధార్జనలందుద్యూతవేళలయందున్
యువతీ సంగమములయెడ
వివేకజనుల్ లజ్జ జాఅవిడువగ వలయున్ 27

క. లోకాపవాద భయమును
స్వీకృతదాక్షిణ్య ధర్మశీలవ్రీడా
శ్లోకములులేని నరుతో
నేకాలము జెలిమిసేయ నేలాశుభముల్ 28

క. నరపతి భృత్యునిభావము
పరికింపగవలయు పనులు పంపెఁడిచోటన్
పరిశీలింపక పంపిన
విరసంబునుఁ గార్యహతియు వేగమవచ్చున్. 29

క. మతిగలిగి ధైర్యవిద్యా
న్వితుఁడై తగుమాటలాడు నేర్పొఱిగి పరేం
గితములఁ గనుగొని మెలఁగెడు
నతఁడుమహీపతికి దూతయగు తలపోయన్. 30

క. ఒకపరిఁ జెప్పినకార్యము
వికలముగాకుండ వ్రాసి విద్యావిత్తుఁడై
సకలజనంబులు వొగడఁగ
సకలజ్ఞుఁడు కరణమనఁగఁ జను లోకమునన్. 31

క. బలయుతుఁడై యింగితచే
ష్టలుదెలిసికుసూపిగాక శౌచాశ్మకుఁడై
యలపెఱుఁగక నృపహితగతి
కలవడు ప్రతిహారి సుజనుఁడని పొగడువడున్ 32

క కులశీల సత్యధర్మము
లలవడి తను నెదిరి నెటిఁగి యాసనగక
లలిత ప్రవీణగుణములు
గలవాఁడధిపతికి రాచకార్యమునడుపున్. 33

క. ఆయుర్వేదచికిత్సా
పాయంబులు దెలిసి చదివి యార్యత్వంబున్
గాయసుకుమారతయుఁ గల
ధీయుక్తుఁడు వైద్యమునకు దేవరగాఁడే. 34

క. దుష్టవ్యసనుని మూర్ఖునిఁ
గష్టుని దుర్వ్యయుని నప్రగల్భుని భీతున్
భ్రష్టుని నిష్ఠురభాషణు
నిష్టుండని యధిపతిత్వ మీయరు రాజుల్.

క కొంచెపువాఁడాడిన క్రియ
నించిత సుగుణాఢ్యుఁడేల యాడును బెక్కుల్
కాంచనము ప్రేమాయనేర్చునె
కంచుపెసన్ ప్రేమాగినట్లు గణనకు మీఱున్. 36

క. దుర్గుణులు మూర్ఖజనులవ
వర్గవినాశకులు వారి వర్జించి శుభా
నర్గళుపండితునొకనిఁద్రి
వర్గప్రదునేలవలయు వసుధేశునకున్. 37

క. బహునర్థము దానెఱుఁగుచు
నొరుఁడాత్మార్థంబు నెఱుఁగకుండఁగ మెలఁగన్
బురుషుండు బ్రతుకునవయవ
పరికరములు దాఁచుకచ్ఛపంబును బోలెన్. 38

క. హీనజనుఁడైన నధికపు
మానవుఁడగునేని బలసమగ్రత మెఱయున్
దానిలువవలయు సింహం
బేనుఁగునైశశముమీఁద నెత్తిన భంగిన్. 39

వ. మఱియు రాజహంసుం డిట్లనియె. 40

క. అబ్బినదాఁకా(?)జ్ఞానము
ప్రబ్బినగతి నూరకుండు ప్రాప్తంబైనన్
గొబ్బునగైకొనుఁ గొక్కెర
యుబ్బున మనుజునకు నిదియ యుచితముగాదే. 41

క. కాలమున మేలుకొనుటయు
నాలంబునఁ బారకునికి నాప్తులకెల్లన్
బాలిడుట బలిమిరతియును
నాలును కుక్కుటమునందు నరుఁడెఱుఁగదగున్. 42

క. రతిగూఢత్వము దూరే
శ్రుత(?)యునుఁగాలమున గ్రాససంగ్రహము బ్రమా
దితలేమి యనాలస్యముఁ
బ్రతివచ్చును కాకియందుఁ బంచగుణంబుల్. 43

క. వైళంబ మేలుకొనుటయు
నాలస్యము స్వల్పభుక్తి యధిపతి హితమున్
మేలిమగునిద్ర శౌర్యము
శౌలేయగుణంబులాఱు కని మనవలయున్. 44

క. అలసియును మోపుమోయుట
చలికిని వేఁడిమికి నోర్చిచనుటయు తుష్టిన్
మెలఁగుటయు గార్దభమునకుఁ
గలగుణములు నరులు మూఁడు గనికొనవలయున్. 45

క. ముందటఁ బ్రియమును పిదపన్
నిందయుఁ బచరించు దుర్వినీతాత్ముని భా
యందగు గుత్తుక విషమును
బొందగ ముఖ దుగ్ధమున్న భుజగముకరణిన్. 46

క. కులవిద్య మిగుల నుత్తమ
మలవడ వాణిజ్యకృషులు వవి మధ్యమముల్
కొలుచుట యధమంబారయఁ
దలమోసెడి బ్రతుకు మృతివిధంబగు తలపన్. 47

క. కొఱగాని బాంధవంబును
కొఱగాని మహీస్థలంబు కొరగాని నృపుల్
గొఱగాని పత్నియును దను
నెఱుఁగకమును విడువవలయు నీహితబుద్ధిన్. 48

క. చదువని విద్యవిషంబగు
ముదుకనికిని దరుణి విషము మునుదారిద్ర్యా
స్పదునకును గోష్ఠి విషమగు
తుదినరఁగని భుక్తివిషము దుష్టాత్ములకున్. 49

క. ఉరగంబు మహోక్షీడ(?)
యయ్యురగముకంటెను ఖలాత్ముఁడుగ్రుండట్లా
యురగము మంత్రౌషధముల
విరియునుఁ గొండీని మాటవిరియక పెరుగున్. 50

క. మునులకును రూపుతాలిమి
వనితలకుఁ పతి ప్రియంబు వరరూపు గళ
స్వనమెపికములకు రూపము
కొనఁటికి రూపంబు విద్యగుణమైయుండున్. 51

క. తొడవులకుఁ జీరముఖ్యము
పడఁతికి ముఖ్యంబు గుబ్బపాలిండ్లు సుహిన్
వడువునకు విద్యముఖ్యము
కుడుపునకు ఘృతంబు ముఖ్యగుణమై యమరున్. 52

క. బలరహితు బలము నరపతి
జలములె మీలకును బలము చదలు బలంబౌ
పులుఁగులకు రోదనంబే
బలమగుబాలురకు సర్వభాషలయుండున్. 53

క. కర్కటికినివేయి చేతులు
హరికిఁ బదియు బండి కైదుహస్తంబులు దు
ష్పురుషుఁడన దూరమునసే
పరిహరణీయుండు మిగుల బాంధవుఁడైనన్. 54

క. ఉపకారికాఁగవలవదు
రిపునకుఁదదమాత్యవరు వరించియభీష్టా
ద్యుపకృతు లతనికిఁ జేయుచు
నృపులాతనివలనఁ గార్యనిర్ణయముదగున్. 55

క. హితుఁడైనవాఁడె చుట్టము
హితరహితుఁడు చుట్టమైన నెడరే గోరున్
దతరోగి కడవిమందులు
హితులై రక్షించుగాన నెఱుఁగఁగ వలయున్. 56

క. గిరిగిరినిమణులుగలుగవు
కరికరికినివాక్తికములు గలుగవు ధరణిన్
నరులెల్ల సజ్జనులుగా
రరయఁగ మలయజము దొరక దడవులనెల్లన్. 57

క. గుడికినిరవైనచోటును
పడియుండెడిచోటు పత్రభాజనమును నుం
డెడుచోటు పీతకంబు(?)జ
గడమాడెడుచోటు విరివిచాలగ వలయున్. 58

క. కులమును రూపమువయసునుఁ
గలిగియు విద్యావిశేషగతి లేకున్నన్
తలపరు మనుజులు గహన
స్థలమునఁ బూచున్న బ్రహ్మతరువును బోలెన్. 59

క. ఉపకృతిఖలునకుఁ జేసిన
నపకృతియేచేయుఁ గాక యాప్తుఁడగునె దా
కృపగలిగి పాలువోసిన
కపటంబున పాము విషముగ్రక్కకయున్నే. 60

క. జలరుహనాళంబున జల
ములలోతును వినయశీలములచేఁ గులమున్
బలుకుల విద్యయు శాంతిన్
గల తపమును నెఱుఁగవచ్చు ఘనులలకునెల్లన్ 61

---

1. యతిభంగముగాకాన్పించున్నది.

క. తారగములచేత, నావ్రులు
పరవనితలచేతఁ గులముభామలు కావ్యో
ద్ధరణములచేత శ్రుతు ల
ల్లురచేతను సుతులు హీనులుగ, గావలెనెఁక. 62

క, ధనికునకు నిచ్చుదానము
వననిధి పైఁగురియు వాన వాంఛాతృప్తిన్
దనియని విప్రులకును భో
జనమిడుటయు నూడువృధ లుచర్చింపంగఁ. 63

క. కులహీనునకును విద్యయు
లలనకుఁ గొరగాని రతియు లక్షణహీనుం
గలిమియుఁ బొందును నొక్కచోఁ
గులశైలముమీఁద వానగురిసిన భంగిఁ. 64

క. భేరీశబ్దం బామట
ధారాధరగర్జితంబు దశకమున, మహో
దారుఁడు లోకత్రయమునఁ
బేరెన్నికగాంచు జగము బ్రియమున బొగడఁ. 65

క. తనయింట మూర్ఖపూజ్యుఁడు
తనయూరం బ్రభువు పూజ్యతముఁడిగు రాజున్
దనభూమిఁ బూజితుండగు
విను పూజ్యులు సకలమునకు విద్వాంసులెల్. 66

క. పులకండపు బాదునఁదగ
మొలపించిన వేపవిత్తు మొలకకు జాలన్
జలువఘటించి (నమ)ధురము
గలుగని గతిఖలున కేల కలుగును! గుణముల్. 67

క. నిత్యంబుగాదు విభవ, మ
నిత్యము దేహంబు నిత్యనిహితంబగుగా
మృత్యువు, గావున నిత్యమ
నిత్యంబును ధర్మవృత్తినిలుపఁగ వలయున్. 68

క. నీచునెడ నీచతయును స
దాచారునివలన సాధుతాపూజయు దు
ష్టాచరితువలన నతి దు
ష్టాచరణముచేసి రేని నఘమేలబ్బున్. 69

క. అలసునకు విద్యలొందదు
కలుగదువిత్తంబు విద్యకలుగయేనిన్
కలిమిం బాసిన మిత్రులు
గలుగరమిత్రులకు నేల కలుగున్ ఫలముల్. 70

క. అనిచిన పరిమళవృక్షము
వనమున నొకడుండి వనము వాసించుగతిన్
తనయుండుత్తముఁ డన్వయ
మునఁగలిగిన వంశ మెల్ల ముదమును బొందున్. 71

క. వట్టినవ్రాఁకున, ననలము
పుట్టినవన మెల్లఁ గాల్చు, పోలిక ఖలుఁడై
పుట్టినసుతుఁ డన్వయులకుఁ
దిట్టును ఱట్టును ఘటించి తేజము చెఱుచున్. 72

క. మొడలను సమస్తవిద్యలు
చదువుట వయసునను ధనముసాధించుట సం
పదమీఁద ధర్మకాదగు
దుదినేమియుఁజేయ నరుఁడు దొరకమి కతనన్ (?) 73

క. అక్షరమొక్కటి యైనను
శిక్షించిన గురువు సేవసేయని మనుజుం
డక్షీణము శునకయోనుల
నక్షీణతఁబుట్టి మూలఁడైజని యించున్. 74

వ. మఱియు సునీతి వర్మ్మయిట్లనియె. 75

క. ఏపాటిమేలు దొరకిన
నాపాటికి సంతసింతురార్యజనంబుల్
కాపురుషలోభి మానవు
లాపోవక మఱియు మఱియునాసిం తురిలన్. 76

క. తేలునకు తోఁకవిషమగు
వ్యాలమునకుఁ బండ్లవిషము వనమక్షికకున్
బోలంగ శిరము విషమగు
కాలినఖలునకును విషము కాయంబెల్లన్. 77

క. వ్రణమాశించును మక్షిక
రణమాసించునుధరిత్రిరమణుఁడు కలి దు
ర్గుణమాసించును నీచుఁడు
గుణిసంగతిఁ గోరుసాధుకులుఁడే ప్రొద్దున్. 78

ఆ. సిగ్గువడినలంజ చెడు సిగ్గు లేనట్టి
కులవధూటి వోలె యిలకుఁ దనిసి
సంతసించు నృపుఁడ సంతుష్టవిప్రుని
పగిదిచెడును సత్యభాషణంబు. 79

క. మృగచండాలము గాడిద
ఖగచండాలంబు కాకి కడుఁ గోపమునన్
దగిలినముని చండాలుఁడు
జగతిన్ దూమకుఁడు సర్వచండాలుఁడగున్ 80

క. తల్లియు నిల్లాలునుదన
యిల్లరసిన నడవియై నిల్లగుని దిదాఁ
జెల్లకయుండిన నహనకు
నిల్లది దానడవియగును నెఱుఁగఁగవలయుఁ. 81

క. హాలికునకుఁ గరువుజేరదు
కలుగదుమాటాడకున్న కలహము జపికిఁ
గలుగదు పాపము జాగర
కలితునకును భయములేదుకడు నూహింపఁ. 82

తే. రాష్ట్రమొనరించు పాపంబు రాజుఁబొందు
ఋతుపుపాపంబు తత్పురోహితునిఁబొందు
భార్యచేసిన పాపంబు భర్తఁబొందు
శిష్యుచేసిన పాపంబు చెందుగురుని 83

ఆ. హితులు దెలిసిరేని హితులకు హితులయిన
వారుదెలియ నట్టివారివలన
మంత్రమవియుఁగాన మంత్రియొక్కఁడుదక్క
నొరులుమంత్ర మెఱుఁగ కుండవలయు. 84

క. బలయుతుఁడు గాగమంత్రిన్
మెలపంగావలదు నృపతిమెలపెన యేనిన్
బులికిం బక్కిర యిడుకొని
కలహామునకు నెక్కిపోవు కరణియుకాదే. 85

క. నుతుకడకు గురువు కడకున్
సతికడకుఁ వేల్పుకడకు జనపతికడకున్
బతికడకు ప్రియముగోరెదు
నతఁడూరకరిత్త చేతనహగుట తగునా. 86

క. బలయుతుఁడు వైరమొత్తిన
బలహీనుఁడు ప్రియముచెప్పి బ్రతుకుట గాకా
నెలవు దిగవిడిచి పోవక
నిలుచుట హరిఁజెనకి కరటినిలుచుటగాదే. 87

క. ధనికుఁడు గావలె గాదా
చనవరిగావలయుఁగాక జనపతిగొలువన్
మనుజులకు ముక్తికొఱకా
తనువలయుఁగ సేవచేయుఁ దత్పరబుద్ధిన్. 88

క. వల్లభునకలిగి తాఁజెడు
వల్లభుఁడలిగినను తానవశ్యమును జెడున్
ముల్లుపయిఁ బడినతానా
ముల్లుపయిం బడినరీటి మొగచిఱుఁగుగతిన్. 89

క. మహాసీయ భోగసంపద
మహినాథునికంటె రాజమాన్యులకంటెన్
బహులముగఁ జూపవలవదు
బహుమానము తప్పసిరియు భంగముపొందున్. 90

క. కలిమిగల దినములందునె
కలరాప్తులు బంధుజనులు కాంతలుభటులున్
కలిమణఁగినఁ దోఁబలుకరు
కలిమిడెమొచుట్టంబు దలపఁగా మర్త్యులకున్. 91

ఆ. అలవిగాని పనికి నాసించుదుర్మతి
వెతను బొందుతాపగతులడిందు
నిడుమనొందు మాన మెఱుఁగక చేటొందుఁ
గానవలవ దలవిగాని పనులు 92

ఆ. ఈఁగిలేనివాని నిమ్మనువాఁడును
వ్యసని వ్యసన ముడుగు మన్నవాఁడు
పందఁబోటునకునుఁ బనిచిన వాఁడును
నెరయు శత్రులగుట నిశ్చయంబు 93

క. ఆయవ్యయముల లోపల
న్యాయమునకు వ్యయముమిగుల నల్పంబైనన్
శ్రీయగు సరియగు నేనది
పాయదు న్యాయమధికమైనఁ బాయును సిరియున్. 94

క. పలువురు మెచ్చఁగ సభలోఁ
బలికిన పలుకొప్పుఁ జిలుకవలికిన కరణిన్
బలుకక యసహ్యముగదాఁ
బలుకుట యది గార్దభంబు పలుకుటగాదే. 95

క. మునియును శకునజ్ఞుఁడు దనుఁ
బనిచిన పనికొకనిఁ దానెపనిచెడు వాఁడున్
జనిరాని వాఁడు కంబపు
వెనుకకుఁ జనువాఁడు భృత్యవృత్తికి నధముల్. 96

క. చల్లని మాటలచేతను
నెల్లపనులు దీర్పవచ్చును నిదియెట్లన్నన్
చల్లనియేరులు గావే
పెల్లగిలంగొట్టు పాఁతుపెకలం గిరులన్. 97

క. స్వామిపగిదిపంచ సంవత్సరంబులు
పదియువత్సరములు బంటువలెను
అంతఁబదియునారు హాయనమ్ములునిండ
మిత్రువలెనుఁ బుత్రు మెలపవలయు. 98

క. బాలస్త్రీరతి మాఁపటి
వేళల యొండయును వండువిడిచిననీహన్
వేలిమిపొగయును రాత్రిటి
పాలును నాయుష్యకరము పరిశీలింపన్. 99

క. బాలార్కుఁడు శవధూమము
లోలస్త్రీరతియు పల్వలోదకము నిశా
వేళలదధి బోజనములు
హాలాహాల గళునకైన నాయువునణఁచున్. 100

క. పురుడునకు నిచ్చుత్యాగము
శరబడి(?) దలపోసియిచ్చు బాకము రూత్రాం
తరములనొసగెఁడు నీఁగియు
సిరికిన్ మోసంబుగాఁగఁ జేయఁదెమనుజుక. 101

క. ప్రాణంబు సకలజనులకు
వానయ యువ్వానతఱుచు వచ్చినదిట్టం
బూనుదురుగాన పరిచయమే
నరునకైన మానహీనతఁ జేయున్. 102

క. తనసిరిలోకములకుసిరి
తనదారిద్ర్యమ్ములోకదారిద్ర్యమగున్.
తనబ్రతుకు జగముబ్రతుకుట
తనమృతి జనమునకు మృతియుంద థ్యంబరయక. 103

క. అలుక తనకుతయ మగుటయు
నలిగించినవాని నామమణఁగద యేనిన్
పొలయలుకగాక యదియును
నలుకా! తలపోయ నెట్టియధమునకైనక. 104

చతుర్విధవృత్తము

పనసరసాల పాటలుల పాటిగను త్తమ మధ్యమాధముల్
వినబడుచుండ్రు వూయకఫలించియుఁ బూచి ఫలంబునొందియున్
ననిచిఫలంబు లూనకవినాశము బొందినయట్టిపోలిక
మునుఫలమిచ్చి పూచిఫలముల్ ఘటియించియుఁబూచి పండకన్. 105

వ. అంతవివేకసముద్రుం డిట్లనియె. 106

ఆ. వడ్డికిచ్చుటయును వాదంబుసేఁతయు
కరిశనంబు[1]పొత్తు కాంతవరుస
ద్యూతమాడుటయును రొకనింట నుంటయు
జగడమునకు మొదలి సంచకరువు. 107

క. కలవాఁడె బుద్ధిమంతుఁడు
మలినుఁడె యవివేకి వ్యసనమనుజుఁడె భూతం
బిలుఁలేనివాఁడె వేఁదురు
కలహియెపెను చిచ్చు తలపఁగా నెల్లెడలన్. 108

క. ఉరగము కంపెనుఁగొండీ
డరయగనధికుండు దలప నహిగరమొకనిన్
బొరిగొను గొండీఁ డొరుచెవిఁ
గఱచిన మఱియొకని ప్రాణకాంతులు దహగున్. 109

క. కులజుండొక్కఁడు చొరకే
కులమును సాధింపరాదు గొడ్డలియటవీ
కులజమగు కామకతమునఁ
బొలియింపదె బహుళవివిధ భూరుహసమితిన్. 110

---

1. సేద్యము.

క. దీపనభుక్తియె పథ్యము
రాపొమ్మనకిచ్చు వాడెరసికుఁడు తలఁపన్
కోపింపనివాఁడే ముని
పాపమునకుఁ దలుగువాఁడె ప్రభువు ధరిత్రిన్. 111

క. పగలేని వాఁడె మనుజుఁడు
తగవెఱిఁగెడునదియె వారతరుణీమణి నె
వ్వగలేనివాఁడె ధనికుఁడు
నగచాట్లంబడని వాఁడె యనుభోక్తయిలన్. 112

ఆ. యెదురగురుల బంధుహితులను బిమ్మట
బంటుభానిసలను పనులవెనుకఁ
బొగడఁదగును బుత్రుఁబొగడకు మెప్పుడు
పొలఁతి చావకున్నఁ బొగడవలదు. 113

క. అలజడి చుట్టము మనసునుఁ
గలనన్ సేవకుని మనము గలిమణఁగినచో
నలివేణిమనసు నాపదఁ
జెలిమనసునుఁ గానవచ్చు చేష్టలచేతన్. 114

ఆ. అవగుణంబె వెదకునల్పుఁడ మేధ్యంబె
వెదకు పందిగతి వివేకిమంచి
సాధు గుణమెతలఁచు జలమునందునుపాలు
తెలిసి కోలు హంస తెఱఁగుదోప. 115

క. వెలయాలు జాతిపిల్లియుఁ
చిలుకయు బెస్తయును పూర్వసేవకులనితా
వలవదునమ్మఁగ నొండొక
తలపెత్తిన వెళ్ళబారఁ దలపుదు రెపుడుర్. 116

క. అనల ఋణవైరి శేషము
లును పంగావలదొకింత యుండెనెయేనిఁ
వనమెరియు నప్పువెరుగును
తనువడఁగును గాన తీర్పఁదగు నివియెల్లఁ 117

క. పరివారంబునుఁ బ్రజయను
నరిజయమును భూపతులకు నాభరణంబుల్
పరికింప గనకరత్నా
భరణంబులప్రియము మోపు పరికింపంగన్. 118

క- బాలకుఁడు నాథుఁడైనను
బాలిక గృహకర్తయైనఁ బలువురు మనుజుల్
వాలాయకాంద్రు నైనను
పాలను విభుఁడైన నింటి భాగ్యముదప్పున్. 119

క. అలుకయు రహిఁగుణమును
గలుగక యలమటయతనకు కార్యంబులుగా
మెలఁగెడు భూపతిఁ గొలుచుట
పులిసాళని(?) నమ్మిచేరఁ బోవుటగాదే. 120

ఆ. ఆత్మబుద్ధిలెస్స అంతకంటెనుపర
బుద్ధిసంపదలకుఁ బ్రోదిసేయ
ఖలునిబుద్ధి కీడుకామిసి జనముల
బుద్ధిప్రళయమునకుఁ బుట్టినిల్లు 121

క. తనయులకు మంత్రులకుహిత
జనులకు మిత్రులకు నాత్మసంపద పొత్తీఁ
జనుగాని చనవుపొత్తీఁ
జనదవనీశులకు కార్యసరణులఁ దలఁపన్. 122

క. వేళెఱిఁగి సస్య (మలికెడు)
హాలికుగతి కార్యగతుల నయ్యెడువేళ
స్నేలింపకున్న, దోషం
బాలస్యమునందు గరళమగు నమృతంబుర్. 123

క. మానంబె కోరును త్తమ
మానుఁడు, మధ్యముడు ధనముమానము గోరుర్
మానంబు విడిచి, ధనమే
మానుషమనికోరు, నధము మానసుఁ డెందుర్. 124

ఆ. ఆత్మశక్తిఁ బడయు నర్థము త్తమము పి
త్రార్జితంబు మధ్యమాహ్వాయంబు
మాతృవి త్తమధమ మార్గంబు, స్త్రీవి త్త
మధమమునకు నధమమనిరి మునులు. 125

ఆ. అన్నమునకు నధికమష్ట గుణంబులు
పిష్టమంతకంటె నష్టగుణము
పాలు దానికంటెఁ బలలమష్టగుణంబు
నాజ్యమష్టగుణము నంతకంటె. 126

క. తనచేతఁజాలనొచ్చిన
మనుజుని నాసన్నఁజేసి మనుపుట, సర్పం
బునుఁ దోఁకనటికి క్రమ్మఱి
దనచేరువ నుంచుకొనఁగ దలఁచుటగాదే. 127

క. దినకరుఁడుష్ణము మతియ
ద్దిన కరునకు నుష్ణమగ్ని దిన నాథహుతా
శనులకు నత్యుష్ణము దు
ర్జనముల వాక్యములు సకలజగములయందుర్. 128

క. చందనము చలువ జగములఁ
జందనమునకంటెఁ జలువ చంద్రుఁడు మఱియ
చ్చందనచంద్రులకంటెను
బొందుగ శైత్యముఁ సుజన పురుషుల పలుకుల్. 129

క. కులపత్ని యొక్కతియు, మఱి
హాలయుగమును, నందనత్రయంబునుఁ బదియా
వులు మధ్యరాష్ట్రమునుఁ, దగ
ఫలియించెడునిలయు, నునికి పట్టుకునమరున్. 130

ఆ. కన్నెరూపుగోరు కనకంబుఁ గోరును
దల్లి చదువుగోరు తండ్రి బంధు
జనము కులముఁ గోరుసౌఖ్య భోజనమిల
జనముగోరునిదియు జగతినురవు. 131

ఆ. గుట్టమునకు మోపుగుణమును గన్నెకుఁ
దల్లిగుణము పుడమి పుట్టుగుణము
నవనినిర్జరులకు నాచారగుణమును
దెలిసికొనఁగ వలయుఁ గలిత బుద్ధి. 132

క. తమవారి బాసినను, ను
త్తమ మిత్రుండైన మిగులఁ దాపముసేయున్
గమలంబు నీటఁబాసిన
కమలాప్తునివేఁడి చేతఁ గమలినభంగిన్. 133

వ. రాజవాహనుమంత్రి శ్రుతకీర్తి మఱియు నిట్లనియె. 134

క. న్యాయమునఁ బెరుగు ప్రజ, నర
నాయకునకు సిరియుఁ బెరుగునానాఁటికి న
న్యాయంబుఁ దలఁచుధరణీ
నాయకునకు సిరియుఁ బ్రజయునాశముఁ బొందున్. 135

క. ఖలజనుల తోడఁ బుట్టినఁ
గలిసినఁ జిత్తంబులెనసి కదియకయుండున్
జలములనె పుట్టిపెరిగిన,
నలతామర పాకునీట నంటని భంగిన్.(?) 136

క. చులుకని వారలఁ గూడిన
చులుకదనంబగును స్థిరవిశుద్ధాత్మ్మలకున్[1]
శిలలటువరదల సంగతి
జలములలోఁ దేలినట్లు చర్చింపంగన్. 137

క. విఱుగంగఁ దగదు భటునకు
విఱుగంగాఁ జెల్లు భూమివిభునకునాజిన్
విఱిగినను బసిఁడికలశము
గొఱయగు మృణ్ముటము విఱిగికొఱమాలదొకో. 138

ఆ. చందురుండు మిగుల చల్లనివాఁడన
విరహిజనులకెట్లు వెట్టయయ్యె!
అట్లుగాన మనుజుఁడందఱికిని నొక్క-
చందముననె భక్తిజరుపఁగలఁడె. 139

క. సేయఁదగునట్టి పనికిని
జేయనుపాయంబు సఫలసిద్ధి వహించున్
వేయేల! కాకతాళ
న్యాయం బగుఫలము ప్రాప్తమగు నదుకరణిన్. 140

క. పగకింపఁ బురుషునకునా
భరణముధైర్యంబు, యతికిఁబదవియె దోగా
భరణంబు శాంతి, స్త్రీకా
భరణము లజ్జాగుణంబు భావింపంగన్ 141

---

1. కదియక్రగుణికిన్.

వ. ఇట్లు సునీతివర్మయు, వివేకసముద్రుండును శ్రుతకీర్తియును, దండ్రి యగు రాజహంసుండును నానానీతి విశేషంబు లెఱింగించి సుతు లను దిగ్విజయార్థంబనిపినంజని, వనంబున నొక్కచో నవధూతం గని వానితో సఖిత్వంబుచేసి తదుపదిష్ట మార్గంబున రాజవాహ నుండు పాతాళబిలంబు ప్రవేశించుచు నాత్మామాత్య పుత్రులనుప హారవర్మ పుష్పోద్భవాఅర్థపాల సోమదత్తులు మొదలయిన తొమ్మండ్రను వెలుపల నునిచి యొక్కరుండును వసుంధరా రం ధ్రంబు ప్రవేశించి. 142

ఆ. పావకాదివిఘ్న పటలిని నిర్జించి
యురగలోక కనకపురముఁగాంచి
యందుమయుని పుత్రియైన కాళిందిని
ననుభవించి వనిత దనకు నొసఁగ. 143

క. ధరియింప క్షుత్పిపాసలు
వొరయని రత్నమున నర్ఘ్యమును గైకొనిత
ద్ధరవెడలి, రాజవాహనుఁ
డరుగుటగని, నిలుపుమనిన, నంగనకనియెన్. 144

క. మిత్రుడవన్యపుఁ జుట్టము
మిత్రునిఁబోషించుకంటె మేలునుఁ గలదే
మిత్రులఁబాయుట మిక్కిలి
ధాత్రింబాతకము గాఁగదలఁపదు రార్యుల్ 145

ఆ. అరులుఁజూచి దుఃఖమందంగ, మిత్రులు
సిరులఁదేల రాజ్యచిహ్నాలందు
నాత్మదేశ మేలునది వైభవముగాఁక
యన్యదేశవాస మదియుమేలె. 146

వ. అట్లుగావున నాత్మమిత్ర పరిత్యాగంబును బరదేశభోగంబునునుచి తంబుగాదని కాళిందినొడంబరచి, పాతాళంబు వెలువడి మిత్రులం గలసియుండు నప్పుడు పుష్పోద్భవుం డిట్లనియె. 146

ఉత్సాహం :

రాజవాహనమమ్మ్రోఁ బాసిధరాకరంద్రమునీవు వి
భ్రాజమానుఁడవగుచుఁ జొచ్చినఁబ్రాప్త దుఃఖముబొందిమే
మీజగంబున సంచరింపుచు నిమ్మహీస్థలి నున్నస్వా
రాజసన్నిభుఁ బట్టికొనియెుక రాజధానికి వచ్చితిన్. 147

ఆ. వాఁడు చెలిగాఁగ నప్సరవరముఁజేరి
బంధుపాలుని సఖ్య సంప్రాప్తినొంది
వాఁడునేనును శకునంపు వాంఛనరుగ
నొంటిఁదత్పుత్రి చింతింపు చున్నవేళ. 148

వ. మత్సఖుండైన చంద్రపాలుని శకునంబునకుఁ బెట్టి నేనబ్బాలచం ద్రికంగామించి తదనుమతంబునఁ దత్పూర్వపతిని వధియించి యు క్కామినిం గైకొంటి మన, మప్సరంబునకుఁ బోదమని రాజవాహ నుం దోకొనియవ్వంతికింజని. 149

క. కుసుమపుర మేలునీతం
డసవృశగుణశాలి యనుచు నాప్తులకెల్లన్
వెసఁజెప్పుచుఁ దత్పురవర
వసుధేశ్వరు పుత్రినయ్యవంతీకన్యన్. 150

ఆ. రాజవాహనునకు రమణిగాఁ జేయుదు
ననుచుఁ బాలచంద్ర నతివకడకుఁ
బనిచి ప్రియము దెలిసి పణఁతికై తాఁదిరు
గాఁడుటయును దెలిసి వీడలేక. 151

వ. రాకపోకలుసేయుచుండు నంత నొక్కనాఁడు

క. హితుఁడైన సోమదత్తుఁడు
సతియునుఁ దానుఁగూడివచ్చి సమ్ముఖమైనన్
క్షితిపతి సుతుఁడును స్నేహం
బతిశయముగ నెట్లువచ్చిత నియడుగుటయుక్తం. 153

వ. అతం డిట్లనియె. 154

సీ. పురవీధినొక్క యద్భుతపు రత్నముగని
యది దరిద్రుండైన యవని సురున
కిచ్చినఁ దలవరు లిదిరాచసొమ్మని
పట్టిన ననుఁజూపె బ్రాహ్మణుండు
వారును ననుబట్టి కారాగృహంబున
సంకెలఁబెట్టి రా జనులగూడ
నంతలాఁజేశ్వరుండమ్మాన సాహని
నరిగెల్చి కూఁతునయ్యవని పతినిఁ

తే. బట్టికొనిపోవ నేను దత్పజలకూడి
సంకెలనుఁ బాసియమ్మాన సాహనకును
రణసహాయంబుఘడ మంత్రి రాజసుతను
నాకునిప్పింప వచ్చితి నరవరేణ్య 155

వ. అనిన నంతసిల్లి యున్నంత. 156

ఆ. ఇంద్రజాలి యొక్కఁడేతెంచి, యీరాజు
కూఁతు నీకుఁబెండ్లిసేతుఁజూడు
మిపుడెయనుచు మాళవేశ్వరు ముందట
కరిగివిద్యఁజూపు నవసరమున. 157

క. ఏనింద్ర జాలికుండను,
భూనాయక! మూఁడులోకములు రప్పింపం
గానేర్పు గలదు తగువరు
నీనందన తోడఁగూర్తు నిజముగ ననుచున్. 158

ఆ. అయ్యవంతిఁ బెండ్లియాడెడు గంధర్వుఁ
డిపుడెయనుచు నృపతి కెఱుకచేసి
యతని సమ్మతమున సుతకు వైవాహికా
లంకృతులు ఘటించి లలితముగను. 159

వ. రాజవాహనం బురస్కరించుకొని గంధర్వసమూహంబునఁ బొడ
చూపునట్లుగ మాయవన్ని యవంతీకన్యకఁ దెచ్చి రాజవాహను
నకు వహ్నిసాక్షిగ బెండ్లిచేసియనిపిన, నయ్యింద్ర జాలిబలంబుల
దృశ్యంబైన రాజవాహనుండవంతీసహితుండై యప్పురంబున
రహస్యవృత్తిం జరియింపుచుండునంత. 160

తే. మాయగంధర్వుఁ గల్పించి మత్తనూజ
నెత్తుకొనిపోయె నెవ్వఁడో యిప్పురమునఁ
బట్టితెండని తెప్పించి బందివెట్టి
పుత్రిపైఁగూర్మిఁ జంపక, భూపసుతుని, 161

ఆ. అంత చండవర్మయనురాజు తనకూఁతు
నడుగ నీకయున్న నాతఁడలిఁగి
దండు గదలివచ్చి దారుపంజరమున
నున్ననయ్యవంతి నుత్పలాక్షి. 162

చ. ప్రియమునఁజూచి సంకిలియుఁ బెట్టినరాణువనెల్ల భీమని
ర్దయత(రవృత్తిఁజంపి) భటరాజివెసంజని రాజువాహు ని
ర్దయతను దెచ్చిసామజము పాదమునన్ వెసగట్టఁబంచినన్
రయమునఁ జండవర్మ నొకఱట్టడి భృత్యుఁడు చంపెనాదటన్ 163

తే. గజముచంపక దైవయోగమునఁ బాద
బంధనముఁజెంచి మావంతు పట్టుకొలుప
నంతమావంతు తలఁగొట్టిహస్తిఁ బరపి
వీడుమట్టిఁచె నాబాల వృద్ధముగను. 164

వ. అంత. 165

క. అపహార వర్మయను భూ
ర్వపు మిత్రుఁడువచ్చి చండవర్మను, వెసనే
నపగత జీవునిఁ జేసిచి
నృప! నిను సంకెళ్ళనిడిన నీచాత్మకునిన్. 166

వ. అనియివ్విధంబునఁ దొల్లిరాజవాహనుతోఁగూడ దిగ్విజయార్థంబు వెళ్ళివచ్చినకుమార నవకంబును నటుక్రితంబు వ్యవహార తీర్థయాత్రా భ్రాంతులైపోయిన మువ్వురను రాజ్యంబులు వడసిన వారలుగావున చండవర్మకు సహాయులౌట రాజవాహనుపైఁగవిసి తెలిసియప్పన్నిద్దఱు నతనింబట్టబద్ధునిం జేసిసేవింపుచు నొక్కనాఁడు. 167

క. అపహార వర్మయిట్లను
నృపనందను రాజవాహునిం గనుంగొనియో
తపనప్రతాప! యవ్విం
ధ్యపుగిరి మముడించి నీవుదలఁగిన పిదపఁ. 168

ఉ. భూవర! మిమ్మునేవెదుకఁ బోవుచు జైనులపల్లెఁగాంచుచోఁ
గ్రేవలనేడ్చుచున్న, యొక కేవలిఁ[1] గాంచి యదేలయేడ్చెదో
పావనమూర్తి! యన్ననుఁబల్కెఁగనుంగొని యేమి చెప్పుదుఁ.
గావరమెత్తినాఁకు గలకర్బుర[2]మెల్లను వేశ్యకిచ్చితిఁ. 169

---

1. కేవలి - సన్యాసి
2. కర్బురము — బంగారము.

వ. అదియునుంగాక. 170

క. కోమటి కుబేర దత్తుఁడు
శ్రీమంతుఁడు తనదుకూఁతుఁ జెలువనునాపైఁ
బ్రేమ గలదాని, నాకీ
డేమో! నేఁబేదననుచు నిందతిలోనన్. 171

ఆ. అనుచుమతియు నేడ్వ నావైశ్య తనయు నేఁ
బెండ్లిసేతు నీవు పెట్టినట్టి
వారవనితసొమ్ము నేరుపునను దెచ్చి
యిత్తునీకు మఱుఁగ కింటనుండు. 172

వ. అనియూరడంబలికి యప్పురము ప్రవేశించి కపటద్యూతక్రీడ సలుపు ధూర్తులయొద్ద నిలిచి వారలకు నాటచెప్పిన వారలిగి నీవాడ నేర్చిన రమ్మనిన నేనును నట్లకాకయని కూర్చుండి పాసికలు కైకొని యప్పుడు. 173

క. పాసికలఁ గపటవిద్యా
భ్యాసముభావించి చూచి పందెంబునకున్
జేసితగిలించి ద్యూతో
ల్లాసంబున శతసహస్ర లక్షకొలఁదుల్. 174

వ. అంత. 175

క. అపహార వర్మయనియెడు
కపటికిఁబురి దిరుగగననువ్వుగా దనుచును స
త్కృప వెరవు చూవుకైవడిఁ
దపనుండస్తాద్రిఁ గ్రుంకేఁదమ్ములు మొగుడన్. 176

క. వీటఁగల వీధి వీథుల
చోటెఱుఁగన్ రాక సర్వశూన్యంబగుచుఁ
గాటుక కరాటమునకుఁ
బాటై తిమిరమ్ము భూనభస్థ్సలిఁ గప్పెఁ. 178

వ. అప్పుడు. 177

ఆ. ద్యూతమాడి తనకునోడినకితవుండు
విత్తమునకు వానివెంటఁ గొనుచుఁ
బోవఁబ్రొద్దు పోయిపురమునఁ జెఱుగంత
సొమ్ముతోడ మెలఁగు సుదతిఁగాంచి. 179

సీ. ఈదొంగబ్రొద్దు నీవెచ్చటి కరిగెదు-
తోడవులతోనన్నఁ దోయజాక్షి
యనియెఁ గుబేరదత్తుని తనూభవనేనుఁ
దమ్ముమా తండ్రియు దాహుడనెడి
యూరవ్యసుతునకు నుద్వాహ మొనరింతు
నని వాఁడు పేదైన నతనికీక
యొండు వైశ్యునికీయ, నున్నాఁడు మున్నీయఁ
బలికినాతఁడె, నాకు భర్తయగుటఁ

ఆ. బ్రియముగలదు, వాఁడు పేదైనఁగా నిమ్ము
వానియింటికరుగవలసి యిప్పు
డరుగుచున్నదాన, ననుటయు నినువానిఁ
గూర్తుననుచుఁ దోడుకొనుచు నహుగ. 180

ఉత్సాహం :
పారి దిరుగపురము వీరభటులు దివ్వెలెసఁగఁగన
చ్చేరువకును వచ్చుటయును జేడియకును బుద్ధి సం
చారమెల్ల చెప్పి యపుడు సర్పదష్టుకైవడిన్
నోర నురుగు దొరఁగఁ బ్రేళ్ళనొచ్చిమూర్ఛనోయినఁ. 181

వ. యక్కన్యకతలవరులంజూచి యిట్లనియె. 182

క. పరదేశులమో, రాతిరి
పురమున నిచ్చోట నిద్రవోయినతరి, ము
ద్వరుఁ బామునఁజెవీనికిఁ
గరుణన్ విషవైద్యమిచ్చి కావరె యనుచున్. 183

క. పలవింపఁగొన్ని మందులు
తలవరులాతనికిఁ బెట్టఁదత్క్షణ విషమున్
దొలఁగినవలె నుత్థితుఁడై
యలి కుంతలఁ, గొనుచు నయ్యుదారుని కడకున్. 184

వ. చని యక్కన్యకఁదెచ్చితి, మిమ్మిరువుర బ్రాణిగ్రహణంబు వొన
రించెద ననిన, నిరువురు సంతోషించుటయు నయ్యుదారుననుమతి
నక్కాంత నింటికనిపి వాఁడునుఁ దానునుం గూడుకొని. 185

చ. బలపముఁ గావిచీరములబంతి కసీఁసపుగోక, చొక్కుమం
దుల ముడి సన్నిసంహతి చతుష్టము దీపవిరోధిపేటి కు
క్కల వదనంబు కట్టసెలకట్టియ, మాఱుశిరంబు సన్నచె
ప్పలు దొనకోల వాలుకయు భూషణరాజిగఁజోరమూర్తియై. 186

వ. ఆవైశ్యునింటికింజని.

ఆ. గోడబ్రాఁత బ్రాసికూర్చుండి భూమికి
బ్రమొక్కి గోడనేల చెక్కిత్రవ్వి,
కనుమచేసి లోనఁ గాళ్ళులను మునుసాచి,
యరసిచొచ్చి యర్థమంతదేవి. 187

చ. అనుపమవస్తువుల్ గొనుచు నంగడికిన్ గొని తేర నారెకుల్
గని పరతేరనగ్రమున గంధ గజేంద్రము నిద్రవోవ, నం
తను బడఁద్రోచి యేనుఁగు నదల్చుచు వెక్కి ఘటాలిఁదోలి వై
శ్యుని శుభగేహముల్ చదిపి యున్నతభూజము కొమ్మవట్టుచున్. 188

ఆ. అంతఁదెల్లవార నవనీరుహాముఁడిగ్గి
యయ్యుదారు నింటికరిగి వాఁడుఁ
దానుఁగూడి బుద్ధిఁదలఁచి చర్మపుదెత్తి
భూరిరత్నభర్మములు ఘటించి. 189

వ. తదీయమహత్వంబు గఱపి భూపాలు సమ్ముఖంబునకుఁ బొమ్మనిన నతండును నదిగొనిచని. 190

ఆ. దానధర్మములకు ధనమెల్లఁదెచ్చించి
పేదవడితినని, కుబేరదత్తుఁ
డాదినాకు నిత్తునన్న, తనూభవ
నీయనినఁ, రోసి యిల్లువెళ్ళి. 191

తోటకము :
అడవికినేగి రయంబునఁదనువున్
విడువఁగఁజూచిన విశ్వేశ్వరుఁడ
య్యెడమత్కరశర మంటఁగఁబట్టెన్
బడగచుచర్మపు భస్త్రికనిచ్చెన్. 192

క. ప్రతివై, యివిపూజింపుము
ప్రతిదివసములకు లెక్కబంగరులిచ్చున్
జతురతఁగొని చనుమనియా
సితికంఠుండనుప నిచటుచేరితి నృపతీ. 193

వ. ఈచర్మభస్త్రికవలన, నిష్టార్థంబులు గురియు రత్నంబునుగాంచితి ననిన విని సీయొద్దనేయుండనిమ్మని యాయుదారునింట చర్మ భస్త్రి రత్నంబులున్నవి యపహరించిన వారిదండింతు మనిపురం బునఁ జాటించి యింటికనిపిన, నపహారవర్మం గూడి సుఖంబుండె నంత. 194

క. ఆరత్నచర్మభస్త్రుల
కారణమున నాకు ధనముగలిగెననుచు, న
య్యూరఁగలయిండ్లు ద్రవ్వి యు
దారుని నపహారవర్మ ధనికునిఁ జేసెఁ. 195

ఆ. అంతఁదనకు మిత్రుఁడైన విమర్దు సా
ధకునిఁ జేసి యర్ధదత్తుఁగొలువఁ
బెట్టి వాఁడు వానికట్టడ దినమునుఁ
దనకు వచ్చిచెప్ప, వినుచునుండె. 196

సీ. పురిలోనఁ గామమంజరి యనుకన్నియ
సయిదోడురాగమంజరి యనంగ
నంగనామణి నాట్యమాడఁగ నేఁజూడఁ
బోయి, మోహిం పంగఁబొలఁతి నన్నుఁ
జూచి కామించిన, సుందరిమతియన్యుఁ
బిలువక నామీఁది ప్రేమఁబొరల
నవ్వారకామిని యన్నలు తమ్ములుఁ
దల్లియు నృపతికిఁ దద్విధంబు

తే. సెప్పుటయు భూమి నాయకుఁ డప్పురమున
పల్లవుండెవ్వఁడీ వేశవనితఁ గొరలు
వానిదండింతునని వాఁడ వాఁడలందుఁ
గంచుఘంట సెలంగఁజాటించుటయును. 197

ఆ. అంతనర్ధపతికి నాపుగాఁజేపిన
హొంతగాని కొక్కయుపమచెప్పి
హట్టముననుదారుఁడనుమని, పంపిన,
ననియెఁ, బురజనంబు వినఁగ నతఁడు. 198

సీ. శంకరుఁడిచ్చిన చర్మభస్త్రికపైఁడిఁ
గురియుంగధనినంచుఁ గ్రొవ్వియోరి!
మాలికకును మారుమలసెదవటు చూడు
మనిన నుదారుండు సాక్షివెట్టి
వచ్చినాకెతిఁగింప వాఁడొయుంగకయుండ
నడురేయి యిల్లు కన్నంబువెట్టి
చర్మభస్త్రికరత్న సహితంబుగాఁ గొని
చనియేను రాగమంజరికినిచ్చి

తే. బొంది వచ్చితినంతట ప్రొద్దువో,ను
దారకుని లేపిదొంగలు ద్రవ్వి రత్న
చర్మభస్త్రులు గైకొని చనిరటంచు
కూయువెట్టించి, యాపొరుగులకుఁజెప్పి. 199

వ. అయ్యుదారుండును రాజుసముఖంబునకుఁజని యర్థదత్తుండు మదీ
యరత్న చర్మభస్త్రికలు దివియించెనని విన్నవించిన, నతనిఁబట్టి
తెప్పించిన నేఁదీయించుటలేదనిన, నుదారుండిట్లనియె. 200

తే. గతదినంబునఁదన కూర్చు హితుఁడునన్నుఁ
బౌరజనములు సాక్షిగాఁ బ్రల్లదంబు
లాడిబ్రతుకుదుగాకని యరిగి వాఁడు
సురగె రమ్మని పిలిపించునరవరేణ్య! 201

ఆ. అనినఁ బిలువఁబంపెనా యెంతగాడునుఁ
దనకుఁ గఱపినట్ల తలఁగిపోయె
వానిఁదెమ్మటుచు వసుధేశ్వరుఁడు నర్థ
పతినిఁబట్టి కొట్టి బందిఁబెట్ట. 202

వ. అంత, 203

క. తిత్తియురత్నముఁగానక
సత్తుగఁదనకొసఁగుననుచు జలజాసన సం
పత్తి దినవ్యయముసేయుచు
హత్తిననుంగలయుచుండు నంతట యేనున్. 104

వ. ఈతిత్తికథ బయలుపడకుండంగొనువాఁడనై యుదారునికిం దిత్తి
యున్న నెలవెఱింగించి రాజున కెఱింగింపు మనిపంపిన. 205

సీ. రాజైనసింహవర్మక్షమాధిపుఁగాంచి
కంటినాసొమ్ము కీఁగడ, నృపాల!
రాగమంజరియింట రత్నంబుఁ దిత్తియు
నున్నవి పిలిపింపుఁడువిదననుడు
నటమున్నయేను దదంగనయింటను
నున్నవాఁడను గాన నన్నతోడ
నజినరత్నంబు భస్త్రి? యు మీగృహమ్మున
వసియించునని సింహవర్మయెఱిఁగి

తే. యడుగమిముఁ బిలువఁ బంపిన నర్ధదత్తు,
వాహమారాగమంజరివంక వత్తు
రెవ్వఁడిచ్చెనో యనుచు భూమీశునొద్ద
ననకయుండిన నపరాధులగుదు రీరు. 206

క. అనియేనుదలఁగుటయు న
మ్మను జేశుని భటులు రాగమంజరిఁ గొంచున్
జనుటయు నరపతి యడిగిన
వనితయు, నేఁజెప్పినట్టి వచనమెపలుకన్. 207

వ. ఆ, తిత్తియు రత్నంబును దెప్పించి యుదారునకిచ్చి యర్ధపతిం దల
దెగ్రవేయుమని పంపిన నుదారుండు సింహవర్మ పాదంబులం

బడి వైశ్యుండు వధ కర్హుండుగాఁడని, పురంబు వెడలఁ గొట్టించి ప్రాణంబు రక్షించిన నయ్యర్ధదత్తుండు సంతోషించి తనకూఁతు, నతనికిచ్చి సుఖంబుండె. 208

ఉ. అంతట రాజమంజరిగృహంబున సీధురసంబుఁ గ్రోలియే
కాంతమయప్రపంబు చిఱుఁగ్రంతలనేగఁ బలారిమానుసుల్
చెంతల డాసి పట్టుకొని చేతులఁగట్టిన నన్ను నేను నా
ప్రాంతమునందు వెళ్ళఁ గెళవారసిదూతికగాంచి యూఁదటన్ 207

వ. దాని రాగమంజరి దూతిక శృగాలికగా నెఱిఁగి డగ్గరంబిల్చి యిట్టంటి. 210

ఆ. ఆత్మమిత్రుఁడగు నుదారుని సొమ్మును
రాగమంజరింట రవణములును
మఱియు నూరగలుగు తెరవల సొమ్ములు
దాహరించినట్టితస్కరుఁడను. 211

ఆ. ఇచటఁగట్టు వడితినిఁక వీరికెఱిగింప,
నెపుడుజావుదప్ప దిందువలన!
మిమ్ము జెఱుపనెల్లి మీసొమ్ము మీకిత్తు
ననుచుఁగొన్ని కఱపియను పుటయును. 212

క. దూతికతోనేమనునో
యీతండని పొంచియుండి యెఱిఁగి తలారుల్
భూతలపతియను మతమున
రాతిరియే బందినిడిరి రాజవరేణ్యా, 213

సీ. అపరదినంబున నాసృగాలికచ్చి
తిట్టుచు మాసొమ్ము తెరువుచెప్పు
మెచటదాచితినన్న నిందురమ్మని చేరఁ
బిలిచితన్మిషమున లలనకంటి,

నంబాలికనియెడు నధిపు పుత్రిక మీఁదఁ
గాంతకుఁడను బందిక ర్తగులు
నటువంటి శృంగార నటనలు గల్పించి
యబ్బాల యెఱుఁగనియట్లు జరుపు

ఆ. కాంతకునకు మదన సంతాపముదయింప
గంధపుష్పవీటికలు ఘటించి
కాంతుఁడని పెననుచుఁ గైకొని తగిలింపు
వనితయనిపెననుచు వానిమ్మ(?)

వ. అనినకఱపిన నదియు నట్లుచేయుచు నంబాలికకు నర్మసఖియై
వర్తింపుచుండె నంతనొక్కనాఁడు 215

క. ఆరాజవదన సౌధపు
జేరువ పారువము దిరుగఁజెంగలువనున
ప్పారువమువైవఁ గాంతకు
పైరాలిన, దూతయదియ ప్రకటముచేయున్. 216

గీ. కాంతతమ్మయనుచుఁ గాంతకునకునిచ్చు
వానితమ్మ పారవైచివచ్చు
పుష్పగంధములును బొలుతుకముడివూఁత
లనుచు నిచ్చువానివైన నణఁచు 217

వ. అంతనొక్కనాఁ డద్దూతికంజూచి కాంతకుం డిట్లనియె. 218

గీ. ఇట్టిబాలనాకు నేగతిఁ ప్రాపింప
ననువుసెప్పు మనిననినియెదూతి
సంకెలందునున్న చౌర్య విధిజ్ఞుండు
కన్నపెట్టఁగలఁడు కన్నెకడకు. 219

వ. ఆకన్నంబునంజని నీవాకన్నియం బొందుమనిన నట్లకాకయని కారాగృహంబునకేతెంచి యచ్చటి కావలివారలంజూచి యిట్లనియె. 220

క. ధనమడుగునేనృపాలుఁడు
చనుడితరపు వారుననుచు సరహస్యముగా
జనుల వెడలించి రాత్రి
ననుసంకెల లూడ్చుటయు ఖననమిడి నంతన్. 221

ఉ. కన్నము త్రోవనేగ సమకట్టిననుంగ్గని నిండుప్రాణియై
యున్నను మోసమంచు ననును క్కణంగింప నీదలంపనేనుం నా
సన్నయెఱింగి కాంతకుని జంపి కరాంగుళిముద్ర గొంచునా
కన్నము వెంటనేగి పొడగాంచితి నిద్దురపోవు కన్నియన్. 222

వ. రాగమంజరి గృహంబు ప్రవేశించి విగళితశృంఖలుండనై సృగాలి కాసాధకుండనై యస్మత్కృతంబైన కన్నంబునంజని రాచకన్నెను రాత్రియెల్ల ననుభవింపుచుండనంత నొక్కనాఁడు. 223

సీ. ఆముద్రయంగనహస్తశాఖఁ దగిల్చి
యంగనయంగుళీయకము గొనుచు
తనరూప మక్కుడ్యతలమున లిఖియించి
తాంబూలకల్క మాస్థలినివ్వచి
ధరణికినేతెంచి తనమీఁది వరకాని?
నాఘ్రగాఁజేసి నెయ్యంబుగదుర
నీకేనుమేలు సన్నిహితంబుఁ జేసెద
నాచెప్పినటువలె నడువుమనుచు
జారుఁడైన నీదుశత్రుండు చనిపోయె
విప్రుఁడనుచు రాజుకెఱుఁగఁజెప్పు
మనియు నతఁడు గఱపనగు గాకయని చండ
భూతకుండు చనియెఁ బ్రీతితోడ. 224

వ. అంతనపహారవర్మయు సృగాలికతోడ రాగమంజరి గృహమ్మున
కరుగునప్పుడు. 225

చ. తలవరులేగుదేరఁ గని దగ్గఱ వచ్చుసృగాలిఁ జూచియో
నెలఁతుక ! వెట్టివాని గతి నేఁదిరుగాడెద వారుచూచినన్,
బలుకుముమీఁడు మద్విభుఁడు పట్టుడుకట్టుడటంచు వారినేఁ,
గలఁచెదఁ బట్టనీక వెడశాఖలు బల్కుచుఁ గొట్టబోవుచున్. 226

క. అనిచెప్పి యాతలారులు
తనుఁజేరఁగవచ్చునట్టితరి భ్రాంతుని లా
గునఁ గఱవఁదిట్టగొట్టన్
జనుటయునెడ గలసి వారు చనుటయునేనున్ 227

వ. రాజమంజరిగృహమ్మ్రప్రవేశించి విగళితశృంఖలుండనై సృగాలికా
సాధకుండనై యస్మత్కృతంబైన కన్నమ్మునఁ జని రాత్రులెల్ల
రాజకన్య ననుభవింపుచుండ నంత నొక్కనాఁడు. 228

చండవర్మయపుడ చండ సింహునిఁబట్టి
కూఁతుఁబెండ్లయాడఁ గోరుచుతీఁగి
జలజముఖిని విడువఁజాలక యచ్చండ
వర్మఁజంపి నిన్నువచ్చి కంటి. 229

వ. అనిన సంతసిల్లి రాజవాహనుండుపహారవర్మంజూచి నన్నుఁబాసి
నీవెచటనుండితివనిన నిట్లనియె. 230

గీ. ఏ విదేహనగరికేగి తపస్వినీ
మఠముచేరియుండ మునికాంత
నన్ననాదరించి ననుఁ జూచి వగచిన
నేలవగచితనిన నింతి పలికె. 231

సీ. ఆరాజహంసుఁడ రాతిచేనొచ్చిన
తరిజ్ఞాతినికటుఁడు దర్పవృత్తి
రాజసన్మంత్రిఁ గారాగృహంబునఁబెట్టి
యభిషిక్తుఁడై రాజ్యమనుభవింప,
మత్పుత్రియును నేను మహిపతిపుత్రుల
దాదులమైన కతంబునందు
నేఁడైదనాకూఁతు రీవికఁజేశ్వరు
సతికల్పసుందరి సకియగాన

గీ. యనుదినంబును వచ్చునన్న రసిపోవ
ననఁగ, నేతెంచెనదియును నంతలోన
వచ్చి యంతఃపురంబుల వార్త లెల్లఁ
జెప్పుచోఁజెప్పె నొకసుద్ది చిగురుబోణి. 232

చ. కొనఁటి మగండు తానగుటకుం దగ, నంగవికారి మూర్ఖు నె
మ్మనము గరంపలేని యసమర్థుఁడు వీఁడు విభుండుగాఁగ, నే
మన నిఁకనొల్ల, సత్యమను మానముదక్కి సురూపవంతు నొ
క్కనిననుఁగూర్పు వేగమని కామిని నాకెతిఁగించె నంబికా. 233

గీ. ఇతఁడు సుకుమారమూర్తి వీఁడెవ్వఁడొక్కొ
వీఁడువచ్చినఁ గొనిపోయి వెలఁదిగూర్తు
ననుచు నాయమ్మ యనుప నయ్యతివ నన్ను
దోడుకొనపోయి యక్కాంతతోడఁ గూర్చె. 234

క. ఆవేళ కల్పసుందరి
భావజహతినన్నుఁబట్ట పైఁబడుటయు నో
హో వలవదేను జెప్పిన
యావిధ మీవాచరించి యంటుము నన్నున్. 235

వ. అవ్విధంబెట్టిదనిన నీవిభుతో ననుకూలవై నీ కుపాపత్వంబు
మానునట్లుగా హోమంబుచేసి యీదేశంబు నీవిచారం బగ్ని
దేవునకు విన్నవించిన సుపాపవంతుండ వగుదువని యొకతపస్వి
నాకుంజెప్పె నేకాంతంబున నియ్యం త్తఃపురంజేరు మనుమనినఁ
గల్పసుందరి యియ్యకొని విభునకట్లు యెఱింగించుటయును. 236

క. సుకుమారత్వము గలుగును
వికటాకృతి మాన హోమవిధి నేయింతున్
సకలము నెఱుఁగఁగనని, జన
నికరమువినఁ జాటఁ బంచి నృపవరుడంతన్. 237

సీ. విప్రవర్గము హోమవిధి సేయనంతి పు
రంబునఁ గేళిగేహంబునందు
పగలెల్ల, నాహుతుల్ పావకుపై ద్రవ్వ
గను గాన రానిచోటను వసించి
పూర్ణాహుతికి రాత్రిప్రొద్దు వోయిన విప్ర
వర్గంబు పరిజనవరుల ననిపి
దేవియుఁ దానగ్ని దేవుని డగ్గఱి
సచివులతోడి విచారకథలు

నాప్రహారవర్మ నణఁగించు తెఱఁగును
కాపుచేతి మానికంబుగొనెడు
వెరవు సెట్టిఁబట్టి విత్తంబుగైకొను
తలఁపునగ్నివినఁగఁ బలుకునపుడు. 238

క. కరవాలు వట్టుకొని నే
ధరణిపుకంఠంబు దునిమి తనువును శిరమున్
స్ఫురితాగ్ని కుండమున స
త్వరముఁగ బూర్ణాహుతిగను వైచితినృపతీ. 239

వ. అవ్విధం బాచరించి హోమకుండంబుగప్పి కల్పసుందరికి భయంబు దీర్చి సంభోగించి తద్విభుని యాభరణంబులెల్లఁ దాల్చి యుద్దేవికైదండయాయ నంతఃపురంబుఁ బ్రవేశించి సుఖోపవంతుండనైతిననని, యనితాజనంబుల కెఱింగించునంత ప్రభాతంబగుటయు. 240

చ. జనపతి హోమమార్గమునఁ జక్రనిరూపముదాల్చె నంచు భూజనములు (మంత్రులున్ హితులు) సజ్జనవర్గమువచ్చి కాంచుచో మనుజవరుండు ప్రాప్తులగు మంత్రులఁ జేరఁగఁబిల్చి దండుగన్ గొనకుఁడు సెట్టికాఁపులనుఁగోరి ప్రహారునిబంది మాన్పుఁడీ. 241

క. అనుటయు వికటుండీతం
డనుమానము లేదు నిన్ననాడినమాటల్
వినిపించె నంచు ముదమున
ననుఁగొల్చిరి మంత్రివరులు నానాజనముల్. 242

వ. ఏనును మజ్జనకుండైన ప్రపహారవర్మం బట్టంబుగట్టి యువరాజునై రాజ్యంబనుభవించుచుండి సఖుండైన చండసింహునికి సహాయుండనై చండవర్మంబంపి నిన్నుఁ బొడగంటినని నంతోషించి యర్ధపాలునింజూచి యిట్లనియె.

క. ననుఁబాసి యెందుఁబోయితి
వనియడిగినఁ గాశికరిగి యచ్చట వసియిం
చిన పురుషవీరు నొక్కనిఁ
గని యిచ్చటనుండె నేమిగారణమనినన్. 244

గీ. నామ (మునఁ బూర్ణచంద్రుఁడనంగ[1])నుర్వీ
బరగువాఁడను నేఁ గామపాలుకడను
నర్మ భృత్యుండనై యొక్కనాఁడు స్వామి
నడిగితిని యెవ్వరవు చెప్పుమనిన నతఁడు. 245

---

1. "నామధేయమి పూర్ణచంద్రుండనంగ" మూలము.

గీ. ఏనుఁగాజహంసు హితమంత్రి యగుధర్మ
పాలసుతుఁడఁ, గామపాలనామ,
మిలఁబరిగ్రహించి యీవారణాశికి
నరుగుదెంచి యిచట సధిపుతనయ 246

వ. కామించి దూతిముఖంబునఁ దదీయవృత్తం బెఱింగి చోరమార్గం
బున నక్కన్యం బొందుచుందునని చెప్పెనంత. 247

త. నిర్భరముగాఁగఁ గన్యక
గర్భము ధరియించి బిడ్డఁగనుటయు నేనా
యర్భకుని వధలవేయఁగ
నర్భకు నొకయతివనిత యందుక పోయెన్. 248

గీ. పోయియక్కన్య పుత్రునిగాఁ బెంచి
చండవర్మమనుమ సంతతైన
ఘోషమంత్రిజేసి? కొలువంగఁ బెట్టినఁ
గొలిచె మద్విభుండు కలితబుద్ధి. 249

క. ఆకామపాలుఁ డిటువలె
భూకాంతునిఁగొలువ నక్క భూతదినమునన్
భీకరకో పోద్ధతిను
శ్లోకుండాకామపాలులోచన యుగమున్. 250

వ. భేదింపుండని పంపిన శస్త్రపాణులు డగ్గఱు నంతలోనఁ గాంతి
మతి పుత్రుం డకామపాలుని తనయుండు గావున నొక్కనా
గంబు గొనివచ్చి కామపాలు డగ్గఱవిడిచి కఱచెనని విషమొక్క
మంత్రించి యప్పుడు. 251

గీ. రాజుపుణ్యుండగుట ప్రాకానకలుఁగక
కండ్లువుచ్చుమనియెఁగాకవీని
దైవమేలకాచుధరణిప ద్రోహిని
సర్పమగుచుఁగఱచి చంపుగాక. 252

క. అనికామపాలు పత్నికి
ననుగమనముసేయ ముదలయడిగాత్మనికే?
తనమునకుఁ గొంచుజనియ
ద్దినపతి గ్రుంకుటయు రాత్రిఁ దెగరాదనుచున్. 253

సీ. ఆరాత్రి పూర్ణచంద్రుఁడాఖ్యుఁడు నేనును
కుఖననంబొనరించి ఘోషకడకుఁ
జని భూమిపతిధరా సదనంబు నందిడి
కామపాలుని రాజుగాఘటించి
యువరాజనై యేను నుర్వీతలంబేలి
యాసింహవర్మసహాయుఁడగుచు
చండవర్మనిమూఁద జనుదెంచి యిచ్చోట
నినుగన వచ్చితి మనుజనాథ

యనిన సంతసించి యారాజవాహని
డెదురనున్న ప్రమతి నీక్షణంబు
చేసి నీవుననున్న బాసెటు? వోయితి
చెప్పుమనినవాఁడు చెప్ప దొడంగె. 254

క. నేనట వింధ్యాచలభయ
కాననమునకరిగి విప్రుఁగాంచి తదీయ
ప్రాణహిత మాచరించిన
నానిర్మలగుణుఁడు నాకు ననుకూలుండై. 255

గీ. అరుగుదేరవాస్తి యను పురంబునకేగి
యాఁడరూపుచేసి యవనిసురుఁడు
తనయయనుచు నన్ను ధరణిపుకడఁబెట్టి
యవనిపతికి విప్రుఁడప్పగించి. 256

గీ. ఎవ్వరును లేరునాకు నియ్యిందువదన
నొందియొకచోట నిలుపఁగులోచితంబు
కాదుగావున దీని నీకడనుబెట్టి
పోయి యరసెద దీనికిఁ బురుషునొకని. 257

వ. నేఁదిరిగి వచ్చునంతకు దీనిబోషింపుఁడనుచు నప్పగించిచనిన
నభ్యాపాలుండును నన్ను నంతఃపురంబున కనిచి దేవికి సమర్పిం
చుటయును. 258

క. దేవియుఁ దనయాత్మజకు మ
హీవాసవతనయయుఁ బ్రోవనిచ్చిన నేనా
భూవిభుని తనయనొయ్యన
భావజకేళికిని మరపి పతివలె నుంటిన్. 259

సీ. అంతట సుతకు స్వయంవరోత్సవము భూ
వరుఁడు సేయుఁగఁబూని వసుధఁగలుగు
రాజనందనులను రప్పింప, నేరాజ
సుతపురమును, నలంకృతి ధరించి
జనపాలపుత్రుల సంగతిఁ గూర్చున్నఁ
బడఁతి మధూకపుష్పముల దండ
నామెడఁ దగిలించిననుఁ జెట్టవట్టిన
నధిపుసమ్మతిఁ బెండ్లియాడి నేను

నృపతి తనరాజ్యమిచ్చి నన్నుపచరింప
వసుధయేలుచు నీసింహవర్మనకును
దగుసహాయతకేతెంచి ధరణినాథ
నిన్నుఁబొడగంటి ననినను నృపవరుండు 260

వ. దైవబలంబునకును సంతసించినవాఁడై, మంత్రగుప్తునిం జూచి
నన్నుఁబాసి నీవెచ్చట నేమిచేసితనిన నతండిట్లనియె. 261

గీ. దామలిప్త (ముగలపురిఁ) పురంబునఁ[1]
బువ్వుఁదోట కేనుబోయి యచట
కందుకోత్సవమునఁగడు నొప్పునృపపుత్రి
కందుకావతనెడు కన్నెఁగంటి. 262

క. అక్కన్యక యవ్వనినే
నక్కాంతనుదూతిఁజేసి యనిపిననదిదా
నక్కన్య యగ్రజాతున
కక్కథ యెఱిఁగింప ననునంబుధి నైచెన్ 263

తరల :
కలమువట్టుక యేనుదైవముకతనఁ బ్రాణముగల్గియ
క్కలముచేరి హితుండనైరిపు గర్వముల్ విదళించి య
క్కలననెప్పటి వార్ధిలోఁబడి గట్టుచేరి తటాంతర
స్థలము కాననవీథి రాక్షసతన్వీఁజూచి భయంపడన్. 264

వ. అద్దానవి యిట్లనియె. 265

క. ఈలాగున నేటికినీ
వేలావనవీథి దిరుగవిభ్రుఁడ! యనినన్
నాళీక వదనపైనా
మేలూలినకతన ననిన, మెలఁతుక పలికెన్. 662

---

1. "దామలిప్తమనెడు నామముగలపురిఁ" అనుటయుచితము.

క. కామినులు పాపములకుఁ
సీమలు తత్ప్రియమునమ్మి చేరెనయేనిన్
గామితములుడిగి యాపద
లామనుజుని కొటనిక్కమది యెట్లనినన్. 267

సీ. పుడమినిఁద్రికకాఖ్య పురమున విప్రులు
గలరుమువ్వురు వారు కరవునందు
నాఁకటి కోర్వక యాఁడ్రను భక్షింపఁ
గడగొట్టువాఁడాత్మ కాంతఁదినక
యాభూమినుండక యన్యభూమికినేగ
దనకాళ్లుచేతులుఁ దినియె నొకఁడు
నాఁమొండి మోచుకయుఁ యాతఁడు భోషించు
పరిసరంబైన కూపంబునగదు
నంబువర్ధిఁ ద్రావనధిపతి నందులో
ముణుఁగద్రోచి మొండి మోచుకొనుచు
గోప్యమయిన పాడుగుడిచేరి యామొండిఁ
బొందగోరుటయును బొందకతఁడు. 268

క. పాపముగిట్టకు తల్లివి
యోపడఁతుక! యనెడునంత నొక్కఁడుదివియ్
గూపంబువెడలి విప్రుం
డాపురికిని రాఁగజరభియవ సీపతికిన్. 269

గీ. మొట్టమొదటిపతిని మొండిగాఁజేసిన
పాపివీఁడె యనుచు భర్తఁజూప
విప్రునఱుకుఁడనిన వెలఁదుకపతి మొండి
నడిగినఱుకుఁడనిన నడిగివారు. 270

వ. అమ్మొండి వానిచేత నావృత్తాంతం బెఱిఁగి రాజానుమతంబున
నాజంత కర్ణ నాసికాచ్ఛేదనంబుచేసి వెళ్ళగొట్టిరని మఱియును. 271

సీ. రమణీయమగు మధురాపురంబునఁ గాల
కంటకుండనువాఁడు కాంతయందుఁ
బాయ(నిరతి) చిత్రపటమున రూపంబు
వ్రాయించిచూచునే వంకలందు
నంతట నొకసిద్ధుఁడన్య దేశీయుండు
చిత్రిత కామిని చెలువుఁజూచి
వ్యభిచారియిది పిన్నవయసు నాఁడిప్పుడు
గరితయైయున్న దెక్కడికిఁ జనక

యనినన కాంత చెలివోయియంగనకునుఁ
జెప్పెసంతతి కొకమందు సిద్ధుఁడెఱుఁగు
కాంత! పాదంబుచూచి యేకనఁగనేర్చు
ననినఁ దోఁకొనిరమ్మన్న నతనిఁ గొనుచు. 272

వ. లోనికిఁ జని తెర యవ్వలంగామిని నునిచి పాదంబుచూపు మనిన
నది యట్లచేసిన 273

గీ. చేతిచిఱుగత్తి నూరువు చించికాలి
యందెఁగొనిపోయి యకాంత యధివుతోడ
బోయినటువంటి నిశ్చేతభూమి చొచ్చి
శవములను దించునాస్థితస్థలికిఁ జేరఁ 274

వ. అదలించి శూలంబునం బొడిచి కాలియందియవుచ్చి కొంటిని
యిదెయందియ తదూరుదేశంబు ఘాతయుం జూడుఁడనిన నకాల-
కంటకుండదివీక్షించి దానినడనికిం గొనిచని గళంబునఁ
బాశంబు దగిలించి పోవుటయును. 275

గీ. సిద్ధుఁ డచ్చటికినిఁజేరి రజ్జువ్రేంచి
కాంతతోడగలసి సంతసించెఁ
గానకపటనతులఁ గపటంబుతోడన
బొందుసేయకున్నఁ బొందరాదు. 276

వ. అనిచెప్పిన కందుకావతింబొందు మాయోపదేశంబుచేసి రాక్షసి చనియె నేనును నక్కందుకావతిని భోగించి దానితండ్రింజంపి యతని రాజ్యమున కభిషిక్తుండనై సింహవర్మకుఁ దోడువచ్చి నిన్నుఁ బొడగంటి ననియెనంత. 277

సీ. మాతృగుప్తుండను మంత్రిపుత్రునిఁజూచి
యెచటికిఁ బోయినీవేమి చేసి
తనిన నేనొక పురియర్ధరాత్రంబొక
సిద్ధుండు హేమంబుసేయ నాతఁ
డెఱుఁగనిచో డాఁగియేనుండి మఱివాఁడు
వైత్యుఁబుట్టించి కర్దమునివనితఁ
దెమ్మన్నఁనటవోయి తెచ్చునంతకుఁదోవ
కడ్డంబు చనియేను నబ్జముఖిని

నచ్చటనెపెట్టి నిన్నురమ్మనియె సిద్ధు
డనినననదియట్ల చేయఁగయ్యతివ విభుఁడు
గదియవచ్చినఁ బఱచి రాక్షసుఁడె యనుచుఁ
బమ్మరింపుచునేమేనిఁ బలుకుచుండ. 278

వ. ఆభూపాలుం డాత్మకాంతకు భూతప్రవేశంబైనదని రక్షోవిభూతు లరయుచో నేనొక యతినై రక్షోఘ్న మంత్రంబుపదేశించెదనని రాజునకు విన్నపంబుసేయించి యూరివెలుపలి పద్మాకరంబున మధ్యరాత్రి స్నానంబుసేయ వినియోగించి యప్పుడభూపాలునిం జూచి యిట్లంటిని. 279

క. నీమంత్రుల కెఱిఁగించి మ
హామంత్రముగొనుము దీననంగము నాత్మ
శ్రీమహిమ నొందు నని య
భ్భూమిపునకుఁ జెప్పిపనుపఁ బోయాసరసిన్. 280

గీ. నీహచోరని పెద్దసీరాటిలోఁజొచ్చి
యబ్జమండ వీధినడఁగి యుండి
సీటఁగ్రుంకు వెట్టునృపుకంధరముఁ ద్రెంచి
కడువలోనఁబెట్టి కదలియేను. 281

క. ఆరాజుపట్నిఁ బొంది య
వారణ రాజగుచు సింహవర్మకుఁ దోడై
యోరాజహంస నందన!
నీరూపముగంటి ననుచునృపు నలరించెన్. 282

వ. రాజవాహనుండు విశ్రుతుండను వానింజూచి నీవెందువోయితనిన
నతండిట్లనియె. 283

క. చూపట్టెడు విఁధ్యాటవిఁ
గూపము దరినేఁడ్చు బాలకునిఁగనియేలా!
వాపోయెదనిన మత్పిత
కూపంబునబడిన నిట్లఁగ్రోల్చెద ననినన్. 284

గీ. ఆధరామరేంద్రు నంధువు వెడలించి
ప్రహిఁబడంగనేల ప్రాప్తమయ్యె
ననిన విప్రుఁడనియెనన్నచో నొకరాజు
సచివవరుఁడ నొదుచరితవినుము. 285

వ. వసంతభానుండనురాజు అనంతవర్మయను రాజుంగెల్వ నిశ్చయిం
చు సమయంబున వసంతభాననునుంగు మంత్రి చంద్రపాలుండు
కపటోపాయంబునఁ దండ్రితో నలిఁగివచ్చినవాఁడై యనంతవర్మ
ప్రధానుండైన విహారభద్రుండు కార్యసహాయుండు గాననంత
వర్మంగొలిచి యుండినంత. 286

చ. పఱలుననంత వర్మనృపు వశ్యునిఁగా నొనరించి దుష్టతల్
గఱపిప్రజావిరుద్ధగతుఁగా నడిపింపుచుఁ జంద్రపాలుఁడ
త్తెఱఁగు వసంతభానునకుఁ దెల్లముగా నెఱిఁగించి పంపె నీ
వటిముటి దండురమ్ము వసుధాధిపునీకని నొప్పగించెదన్. 287

గీ. అన వసంతభానుఁ డాజికినరుదేరఁ
దాననంత వర్మదండునకును
మొనకు ముందరకును ననిసేయనొల్లక
చన ననంతవర్మఁ జంపిరపుడు. 288

వ. ఇవ్విధంబున నంతవర్మంజంపి వసంతభానుండు రాజ్యంబుగైకొని
పాలింపుచున్న చంద్రపాలుండప్పుడు. 289

ఉ. ఆజిననంతవర్మ తెగఁజూచిన నీపరివార మెల్లన
వ్వాజుల దంతులన్ యువతివర్గము రత్నవిభూషణంబులన్
రాజసమొప్పఁ గొల్లగొనిరాఁ భజింపఁగ నంచునమ్మహీ
రాజున కింపుగానొడివి రాష్ట్రవిభేదము చేసియుంతటన్ 290

క. పరివారము వాఁడై తా
ధరణీశుని వెళ్ళఁగొట్టి తారాజైనన్
బురమేలు తొంటినరపతి
సరసిజ ముఖసుతునిఁగొంచుఁ జనెనొక పురికిన్. 291

గీ. ఇట్లుమాహిష్మతి పురిక్షేమయందు
మంత్రి వసురక్షితుండున్న మందిరమున
కరుగుటయువాఁడు విధవనయ్యతివఁ బొందఁ
గోరుటయు సమ్మతంబునఁ జేరకున్న. 292

వ, తత్పుత్రు వధియింపందలచిన నయ్యనంత వర్మదేవి తనపుత్రుం
డైన వీని నాకప్పగించి గక్షింపుమనిన వీనింగొని వచ్చియీనూఁతి
కడ జలపానార్థంబు డిగ్గి యీనూఁతంబడి నీచేత నుద్ధరింపంబడితి
నని యిట్లనియె. 293

క. నీవామాహిష్మతి పురి
కీవేళ నె యురిగి జననికెఱిఁగింపు మహీ
దేవుని కడనున్నాఁడని
యీవలికథ యొకరహస్య ముదియొఱిగింతున్. 294

సీ. మారణమంత్ర సమర్మకంబగునొక్క-
పువ్వుల దండయప్పొలఁతి కిమ్ము
తన్నెవ్వఁడాశించెఁ దద్భూమి పాలుని
గళమున వైచినఁ బొలియు నతఁడు
వెలఁదుక తనపుత్రు వింధ్యవాసినిసింహా
మైదాఁచినది తెచ్చునాత్మ(భువికి)
ననిపంపనేనేగి యీపుష్పమాలిక
యిచ్చినందనుకథ యెఱుఁగజెప్పు

నంతవసురక్షితుఁడు (కాంత) ననుభవింప
సహగదేరఁ బతివ్రత నైతినేని
వీఁడుమృతిఁ బొందునని దండవ్రేయుటయును
వ్రాలె నిర్జీవియై వసురక్షితుండు. 295

వ. అద్దివసంబుననే నాడీజంఘుండను విప్రుండు కుమారునిం గొని
తెచ్చె పరివారంబును నద్దేవి మహాపతివ్రతయని సంతోషించిరి.
నును నారాజపత్ని మేన త్తయగుట తదీయ పుత్రునిం బట్టంబు
ట్టి రాజ్యంబు సేయుచుండునంత. 296

గీ. ఆ వసంతభానుఁడా మిత్రవర్మని
పురి యరాజకమునఁ బొందె ననుచు
నెత్తివచ్చుటయును నే వాని వధియించి
బాలకునినె పట్టబద్ధుఁ జేసి 297

వ. మాహిష్మతీ విదర్భపురంబు లేలించుచు సింహావర్మకు సహాయుం
డనైవచ్చి యిటమిమ్మఁ బొడగంటినని సంతోషించి యాత్మీ
యంబైన కుమారదశకంబునుఁ గూర్చుకొని తనీయ రాజ్యసహి
తంబుగ రాజవాహనుండు స్వకీయమంబైన కుసుమపతీ పురంబేలు
చుండె. 298

క. అనినారదుండు మతియును
జననాథకకథలుగొన్ని జరపెడువాఁడై
వినుపింపఁ దొడఁగె నబ్బలి
దనుజేంద్రుఁడు ముదమునొంది తనుగనుఁగొనగన్. 299

ఉ. పుణ్యుఁడశోక దత్తుఁడను భూసురవర్యుఁడు గాంచెభీకరా
రణ్యము భీమరాక్షస శరణ్యమును ధృతశూల నేత్రకా (?)
రుణ్యము గంధదంతి మదరోపిత సింహకరాళహుంకృతా
గణ్యము మాంస భుక్పటల కంఠగుహామిషరుద్ధ పుణ్యమున్. 300

గీ. కాంచి యందొక్క కనకపంకేరుహా
సరసిదరిని రాక్ష (సపరివృఢుని)
గదియ నరుగుటయును గనిశాంత భాషలఁ
బలికె విప్రురాకఁ దెలియనడిగి. 301

క. జడనిధి పాథఃపూరము
నడుమను నొకచిత్రకూట నామద్వీపం
బుడుపపతము మోచినున్నది
తడయక చనుమచటి యక్షతనయలఁ జూడన్. 302

సీ. అనిచెప్పి నిజరాజు సాకృతి నెడఁబాసి
యరిగె శాపవిముక్తుఁ డగుచునసుర
బ్రాహ్మణుండును తనభాగినేయుండగు
శక్తిదేవునకు నాజాడచెప్ప
ధరణీసురుండబ్ధి తటమునకును జని
తాళేశ్వరునకు పుత్రత్వమొంది
జలధిపై వేఁటకుఁ జనివానితోఁగూడ
ప్రవహణం బబ్ధిలో భగ్నమైన
విధివశంబున నొకవట వృక్షమబ్ధి
జలమునైఁ దోఁపనత్తరు శాఖవట్టి
వార్థిమునుఁగకయుండ, నవ్వటముశాఖ
నున్నగృధ్రంబు వలికెనయ్యుర్విసురుని. 303

జలధరవృత్తము.
వెఱవకయుండుము విప్రయటంచుఁ
గఱచుక యేఁగుచు ఖచఱుండతఁ (?)
పఱచుచునొప్పదిపంబు నడించ్చఁ[1]
గిఱికొనియందుల కిన్నర కాంతల్. 304

గీ. విప్రుఁ బొడగాంచి యచటికి వేఁ గవచ్చి
రంగు చంద్రప్రభయనెడి యతివయోర్తు
హస్తివల్లోపమగు (?) మదహస్తినెక్కి
వచ్చెనింద్రాణియునుఁ బోలెనచ్చటికిని. 305

వ. అంత.

క. సాంద్రతరస్మిత నిర్జిత
చంద్రప్రభ కుచవిలిప్త చంద్రప్రభనా
చంద్రప్రభఁ గనుగొని ద్విజ
చంద్రుఁడు స్మరరాహుగిళిత చంద్రుండయ్యెఁ. 306

---

1. పఱచుచు నాద్వీపముననుడించన్.

వ. అప్పుడు. 307

గీ. జగతిసురునిఁజూచి చంద్రప్రభయు మది
మన్మథాస్త్ర బాధ్యమాన యగుచు
పలుకులందు గమనభావంబు దెలిసి యి
ట్లనియెఁదనదు భావమాతఁ డడుగ 308

క. శశిఖండుండు మజ్జనకుడు
శశివదనలు ముగురునాకు సహజాతలు త
చ్ఛశివదనల లోపలనను
శశిప్రభయటండ్రు ఖచర జాతులమగుటన్. 309

వ. అట్లుగావున మదీయగృహంబున కరుగుదెమ్మని తోడ్కొనిచని
పూజితుంజేసి యవ్విప్రున కిట్లనియె. 310

గీ. శాపముక్తి మనుజసంగతి గల్గుమీ
కనుచు తొల్లిగిరిజ యానతిచ్చె
నట్లుగానమాకు నధిపతి వీవని
ధరణిసురుని గలసి తరుణిమణులు (?) 311

వ. అందుగర్భంబుదాల్చి చంద్రప్రభ యాశక్తి దేవునకిట్లనియె. 312

సీ. విప్రదత్తుండను విప్రుండు జాబాలి
శిష్యుఁడు తదోక్త సిద్ధికొఱకు
విద్యాధరీగర్భ విదళనం బొనరించి
గురువులకిడి భుక్తిగొన్న వెనుక
తచ్ఛేషమించుక తాభక్షణముచేసి
బేతాళవాహుఁడై పృథ్విబాసి
రమణీయ విద్యాధరత్వంబు
బ్రాపించెగావున నీవునాగర్భదళన

గీ. మిప్పుడొనరింపుమనిన నయ్యిందువదన
భ్రూణహత్యకునే నెట్లుపోదుననిన
సతివనిజ ముష్టితనగర్భమలవరించి
శక్తిదేవునకీయ నాజగతిసురుండు 313

చ. కరకమలంబుచాఁపనది ఖడ్గగతిన్ నిజముష్టి నొందినన్
ధరణిసురుండు విస్మయముఁ దాల్పనభంబునవాణివల్కె భూ
సుర వరఖడ్గమందుకొనఁజొప్పడు ఖేచరసిద్ధినీకు నీ
పురమును యుష్టరాజ్యమునుఁ బొల్తులు జేరుదురన్నవిప్రుఁడున్. 314

క. విద్యాధరుఁడై నలువురు
విద్యాధర సతులు దనకు వెలఁదులు గాభ
వ్యద్యుమ్ననగరమేలుచుఁ
బ్రద్యుమ్నక్రీడ భోగభాగ్యుండగుచున్. 315

ప్రగుణవృత్తము :
నృపతిన్ వత్సా
ధిపునిన్ భూదే
వపతిన్ ప్రీతిన్
సపదిన్ గాంచెన్. 316

వ. అంత 317

చ. హిమగిరి వజ్రనాథశిఖరేశుఁడు వజ్రశిఖాశరీరి వ
త్సమనుజ నాథుఁగాంచితదు దారకథల్ వినుతించిపల్కె నీ
కొమరుఁడు సర్వవిద్యలు నకుంఠితశక్తిఁబరిగ్రహించిశం
భుమహిత సత్యవాగ్గరిమ బొందుదువియచ్చర చక్రవర్తిన్. 318

క. ఆద్యుఁడు సూర్యప్రభుఁడను
విద్యాధరు మాఁడ్కి సర్వవిద్యలుగాంచున్
విద్యోత మూర్తిఁగొనిచను
నుద్యోగితవచ్చినాఁడ నుర్వీరమణా! 319

వ. ఆసూర్య ప్రభుచరిత్రంబు వినుపించెద వినుమని యిట్లనియె. 320

క. చంద్ర ప్రభుఁడను రిపునృప
(సాంద్రతమోవిభుఁడు) కీర్తి చంద్రికచేతన్
చంద్రవితానితసుదిశా
సాంద్రతలుండగుచు సర్వజగములు నేలెన్. 321

వ. అక్కాలంబున 322

గీ. మయుఁడు చంద్రప్రభుని సభామంటపమున
కరిగియుండంగ నావేళ నచ్చటికిని
నాకపురినుండి యేతెంచినాక మూని
యింద్రునానతి నెఱిఁగింప నిచ్చగించి. 323

క. వచ్చిధరణీశవరుచే
నర్చితుఁడై మూని వలికె నమరేంద్రుఁడు ని
న్నిచ్చట రుద్రాధ్వరమున
కుచ్చరితము చేసెఁజేయు ముచి తమయేనిన్. 324

చ. అనిమయుండు వల్కె సుగుణాకర రుద్ర మఖంబుఁ జేసి యు
య్యనలల లాటుచేత విజయంబు వరంబుగ నందనేల ము
న్ననిమిష యూథనాథుఁడు శతాధ్వరముల్ దగ జేసికాదొకో!
దనుజులకోడి పారుట వృథామఖ సంహతులెన్న నేటికిన్. 325

క. అనిమయుఁడు పలుకు పలుకులు
వినినారదుఁడరిగె జంద్ర విభుఁడునుఁ దనయం
దను డగు సూర్యప్రభు న
ద్దనుజ స్రష్టకు ప్రియంబు దలకొనఁనిచ్చెన్. 326

క. శుభమూర్తంబున సూర్య
ప్రభునకు భూతాసనంబు బంధుర హేమ
ప్రభగ విమానమ్మును నతి
విభవముగా నొసగికొనుచు వెడలెన్ బురమ్ము. 327

సీ. అట్లు సూర్యప్రభునతలంబునకుఁ గొని
యరిగి మయుండు ప్రహ్లాదముఖ్య
దైత్యాధి పతులనందనల కరగ్రహా
ణంబొనరించి యన్నాకపతికిఁ
బ్రతిగాగ విద్యాధరత్వ దీప్తునిఁజేసి
మాయాది విద్యాసమర్థుఁజేయ
నింద్రుండు మనుజునికి కీవిద్య లేటికి
నిచ్చెదరనిదూతఁ బుచ్చుటయును

బలియుఁ బ్రహ్లాదుఁడును మయుఁ బలుకుమనినఁ
బలికె నింద్రుండు తగవేమి పట్టిచెప్పెఁ
దాను వృత్రాది రాక్షస తతులయెడల
నెట్టి తగవున నడచె దానెఱుఁగడోటు? 328

క. అనిదూత వోయిచెప్పిన
వినిశ్రుత వర్మనెడు మనుజవిభు మిత్రునిఁగా
నొనరించి సూర్యవిభుతో
ననికినిఁగొని తెచ్చె నిర్జరావలి గొలువన్. 329

చ. మయుఁడు పురారి సత్కృప నమర్త్య విభీషణమైన సాయ కో
చ్చయమును జాపమున్ నృపతి చంద్రభపుత్రునకిచ్చి దానవ
ప్రియముగ నాజికిం బనిచి భీషణదానవ సైన్యయుక్తుఁడై
రయమునఁ దత్సహాయ తదురంబొనరించె సురేంద్రసేనతోన్. 330

వ. అంత. 331

క. దివసకరుడస్తమించిన
గవిసెనుతిమిరంబు దిఙ్ముఖాయముగప్పన్
దివమునుఁ బుడమియు, సామజ
నివహావిలమైన కువలనిధియును (?) బోలెన్. 332

గీ. ఆజిఁజాలించి యంత సూర్యప్రభుఁడు
విబుధవైరులు దానును విశ్రమింప
నొక్కకథ చెప్పనొడఁగె తద్యోధులకును
శ్రవణపుటముల నమృతంపు జల్లుచినుక. 333

సీ. విక్రమసేన భూవిభుఁడవంతీశుఁడా
తని మంత్రిగుణనంతుఁడనెడువాఁడు
నృపతికి విషమరిపుఁడు వెట్టించిన
నెఱిఁగించి యెడపాలనే పడంచె
విభుఁడేటిలో స్నానవిధిఁ దీర్పనక్రంబు
వట్టిన నసిదానిఁ గొట్టివైచె
మఱియు నుగ్రపు ఫణిగఱచిన విషమెక్కి-
పడిన నిజేశ్వరు ప్రాణమెత్తె

నట్టినచివుఁడు విభుకృపా ప్రాప్తుఁ డగుచు
నంతిపురినున్న వేళయు నధిపుఁగొలుచు
నట్టిచోభూమిపతిభార్యయభిలషించి
పట్టుటయును నంటకున్ననుఁ బడఁతియలిగి. 334

క. మఱుపడ పతిముందటఁ గొ
న్నఅపులు వచరించి మంత్రియల్పుఁడు నన్నుం
బఱచెనని యాత్మనఖముల
తెఱవులతని వనుచుఁజేరఁ దివిసటు చూపన్. 335

ఉ. ద్రోహిప్రధానియంచు తలద్రుంచగ పంచినవాఁడుమున్నె యా
యూహయెఱింగి పాసి చనియొక్క మహీసురమంత్ర విద్యచే
బాహుబలంబు గాంచి నిజపార్థివునిం దెగటార్చి తద్ధరా
వాహినులన్ వరించె గుణవంతులకున్ సిరివొందకుండునే. 336

క. అనిచిత్రకథలు హితునకు
వినిపింపఁగనంతనిశకు వేఁకువబొడమెన్
దనుజేంద్ర హృదయచింతా
ఘనతిమిరముతోడనంధకారము విచ్చెన్. 337

క. శౌర్యతరవిమత శిక్షా
వార్యక్రోధమున నరుణవర్ణం బగు నా
సూర్యప్రభువదనంబన
సూర్యప్రభయంకురించె సురపతివంకన్. 338

దోధకవృత్తము :
వాసవుఁడాశ్రుత వర్మనుఁ గొంచున్
గాసిలి వచ్చిన గార్ష్మకశక్తిన్
రాసులుగా సురరాజి శిరంబుల్
భూసతికిన్ మణి భూషలుచేసెన్. 339

వ. మతియును. 340

చ. హారవరలబ్ధశక్తి నమరాధిపతిన్ శ్రుతవర్మతోడసం
గరమునఁదోలి దానవనికాయము ప్రస్తుతిసేయ శూలి ఖే
చరకుల చక్రవర్తి పదసంస్థితుఁ జేయఁగ దివ్యకన్యకా
పరిణయవృత్తిజెంది నిజపట్టణ భూస్థలికేగె నున్నతిన్, 341

వ. అని యుపన్యసించి. 442

ఉ. శ్రీసుపతీకపోల తలచిత్రలతాపరిణద్ధ సద్య శో
భాసిత కుంటముక్కపిన భైరవపాత్ర హృదంతరాళ సం
వాస నివేశ పాదయుగ వాసవముఖ్య సురేంద్రమానసా
ధ్యాసిత కామితార్థ ఫలదాయక! వేంకటశైల నాయకా! 343

క. వర విభవకుంటముక్కుల
వరపిన భైరవసుధీరవత్సల లక్ష్మీ
గురుకుచకుంకుమ పంకిల
సురభికళాకలిత వక్ష! సురముని రక్షా! 344

మత్తకోకిల:

కంటకప్రతి పక్షదానవఖండనస్ఫులి మండనా
కుంటముక్కుల పిన్నభైరవగోత్ర రక్షణ దీక్షణా!
మంట పాద్యుపహార మోహితమానసీ వరదేవతా!
ఘంటికాయుత వేదనూపుర కల్పకాశ్రిత కల్పకా! 345

గద్య. ఇది యష్టభాషాకవితా ప్రవీణ నవఘంటసురత్రాణ కూచనా
మాత్య పుత్రసుకవిమిత్ర వినయ విద్యావిధేయ యెట్టయనామ
ధేయ ప్రణీతంబైన సకలనీతి కథానిధానంబునందు చతుర్థా
శ్వాసము.

# పంచమాశ్వాసము

శ్రీదయితాకరుణా సం
పాదిత శ్రీకుంటముక్ల శైరవ హృదయా
హ్లోదన కారణ ధారణ
వేదాంభోరాశిపాథ! వేంకటనాథా! 1

వ. అవధరింపుము నారదమునీంద్రుండు బలీంద్రున కిట్లనియె. వత్సేశ్వ
రునకు వజ్రప్రభుండను విద్యాధరుం డిట్లనియె. 2

సీ. ధరవితస్తా తటి తక్షశిలా నామ
పురవరంబేలెడి భూప సుతుఁడు
ధర్మాత్ముఁడు కళింగదత్తుఁ డప్పరి వణి
క్కనయుండు ధనవంతుడనెడివాఁడు
జినమునికిని నేవనేయుచుండి తదాజ్ఞ
కులవ.ర్తనమునకుఁ దలఁగుటయునుఁ
దజ్జనకుఁడు భూమిధవునకు వినిపించెఁ
దనయుని ధర్మసాధకునిఁ జేయు

మనుచు నృపతియు నవ్వణిక్కనయుఁబట్టి
చంపుడని తండ్రి ప్రార్థింపఁ జంపకతని
నాఁక బెట్టించ్చె మాసద్వయంబునకును
బుద్ధిలేకున్నఁ జంపుదు సిద్ధమనుచు. 3

వజ్ర వృత్తము :
దనదత్తుండును ధరణీపతిచేఁ
దనకుంబ్రాణ విదళనంబనుచున్
దినమున్ భుక్తి విధిక్రియలుడుగన్
దనువెల్లన్ గృశతన్ వహించెఁ. 4

గీ. నెలలు రెండుచనిన నృపతి వైశ్యతనూజఁ
గృశశరీరుజూచి ఖేదమొదవి
యేనుచూపు మార్గమీక్షింపు మనినట్ల
కాక యనిన రాజకరుణతోడ. 5

ఉ. తైలఘటంబుమోచికొనిత త్కణమాత్రముఁ జిందకుండ నీ
సాలముచుట్టునం దిరిగి సయ్యనరమ్మది చిందెనేని ని
ర్మూలము చేతునన్న నది మోచిచలింపగఁ జూచి యాత్మ నీ
లీలనె దృష్టిచేర్చిన ఫలించు విముక్తియు వంశధర్మముక్. 6

గీ. అనుచు నుపదేశమొనరించి యతని ననిపె
నాకురంగాఖ్యదత్తుఁడు ద్యద్విభూతి
నాత్మసతి తారకాదత్తయనెడు నింతి
సాహృదశ్రీలు విలసిల్ల మోహియగుచు. 7

వనమంజరి :

నరపతిగర్భ భరాలసభావ పినద్ధ పీనప యోధరన్
గరిగమనన్ విజనంబగు వేళలఁగామితార్థము లిచ్చుచో
సరసిరుహానన పూర్వభవాంచిత సారచిత్రకథావళుల్
పరమముదంబునఁ జిత్తమువొంగగఁ బ్రస్తవంబులనెన్నగన్. 8

సీ. గర్భంబుతోఁగలగాంచి తారాదత్త
పతితోడఁదన పూర్వభవచరిత్ర
మిట్లనె సురభినానెసఁగు విద్యాధరి
శాపానఁ బుట్టినజలజముఖని
వైవతలక్ష్మి నిథర్మదత్తుండను
జనపతి సతినన్యజన్మమునను
కుంభదాసన వైశ్యకులమునఁ బుట్టితి
దేవదాసుండ నుద్విజుని సతిని

గీ. కరవుచేకొచ్చి యాకటఁ గ్రాఁగ విప్ర
భోజనముఁ బెట్టుచును వారిభుక్తశేష
మన్నదధిపతి భుజియించి యల్పభుక్తి
శోషతనుఁ బొంది భార్యసువ్వులఁ బాసె. 9

క. ఏనుఁదదను గమనంబున
భూనుత జాతిస్మరత్వమునఁ బుట్టితినాన్
మానవపతియుం దెలిసెను
ధ్యానంబున నాఁటి దేవదాసుఁడ ననుచున్. 10

గీ. పొలఁతి! జాతిస్మరత్వ విభూతిమనకుఁ
బొడమె పుణ్యంబు చేసని భూవరుండు
తల్లిదండ్రులు, మామ, మాతామహుఁడును
సకల జనములు ధర్మంబు సాటిగలరె! 11

సీ. మందాకి నీతటమహిని విప్రుండు చం
డాలుండు తనదు ప్రాణములువిడువ
నిరశనవ్రతపర నిష్ఠనుండుచు మత్స్య
ఘాతకు ల్నీనభక్షణముసేయ
విప్రుండువారల విధివేడ్కఁగనుగొనఁ
జండాలున కునదసహ్యమైన
ప్రాణికింప్రాణి నాహారంబుసేయు నీ
ప్రాణమేటికి నని యాత్మదలఁచి

గీ. యంత మృతిఁబొంది యిరువురునమర పురికి
నరిగి బ్రహ్మఅజనియించిరవనియందు
జాలిసుతుఁడయ్యె విప్రుండు శ్వపచుడధిప
నండనుండయ్యె హింసఁగానంగఁ దగదు. 12

క. హింసింపఁ దలఁచువాఁడును
హింసింపఁగఁ జూచువాఁడు హింసాపరుఁడున్
హింసాకర్మలచేతను
హింసింపఁగఁ బడుచునుండు జీవపుట్టువులన్. 13

వ. అదియును వేదోక్త ధర్మంబైన హింస నిర్దోషమనంబడు నది యెట్లనిన వినుమని యిట్లనియె. 14

సీ. కుండినపురమున క్ష్మోణీసురుని శిష్యు
లావు దేఁబోయి క్షుధార్తినొంది
యజ్ఞమంత్రముల నయ్యావును విశసించి
భక్షించి గురులకాభంగిఁజెప్ప
సత్యంబనొడివితి రత్యంతమోదంబుఁ
బ్రాపింపుఁడ నివారిఁబలికె ద్విజుఁడు
కానసత్యవిశుద్ధమాన వోత్తములకు
సకలసంపదలును సంభవించు

విగతసత్యుని సతియైన విడువఁజూచు
చిత్రకథవినుమొకటని చెప్పఁదొడఁగె
క్షితితలేశుండు విక్రమసింహుఁడనఁగ
నతఁడు యుద్ధంబుగోరిన ననియె మంత్రి. 15

ఉత్సాహ :
బలితనూభవుండు మునుపు పార్వతీమనోహరున్
గలహమడిగి విష్ణుచేతఁ గరము లెల్లఁ బోవఁడా
వలదు పోరుగోర రాజవరుల కట్లయేని కా
నలకు వేఁట పోయి మృగవినాశనంబుసేయ వే! 16

చ. సచివుఁడుబుద్ధిజెప్పిన రసాతల నాథుఁడు వేఁటయేఁగి త
ద్వీచికిల కుంజమధ్య వినివేశుల నిద్దఱఁగాంచి యమ్మలీ
మ్లుచులను భీతి వారిదనముండటకిం బిలిపించి ! యేల మీ
రిచట వసించినారనిన నిట్లనిపల్కె నొకండు భూపతిఁ. 17

క. వినుము నృపాలక ! జననీ
జనకులఁ బెడబాసి బాల్యసమయంబున భ్రా
హ్మణసుతుఁడ నయ్యునాయుధ
జనసాహాయ్యమున భ్రష్టచర్యుఁడనైతిఁ. 18

గీ. అంత నొక్కవేళ నంగడి నొకబండి
యెక్కి పెండ్లికొమరుఁ డింతిఁగొనుచు
వచ్చుచోట రాజవారణ మెగిచిన
పడుచు డించివాఁడు పాఱుటయును, 19

మత్తకోకిల :
కన్నెభీతిఁ దలంకనే నాగంధదంతికి నడ్డమై
వన్నెఁదప్పక యుండఁడించిన వారిజానన కన్నులన్
సన్న సేయుచు నాథునొల్లక స్వామివీవని ప్రేమతో
నన్నుఁజూచిన దేవతాసదనంబునం బడియుండితిఁ. 20

గీ. మామయెఱుఁగకుండ మధ్యమనిశయందు
భోజనంబు గొనుచు పొలఁతివచ్చె
దానిఁగొంచువచ్చి డాఁచితి ననుచును
నిజము పలుకుటయును, నృపతిమెచ్చి. 21

క. ఆకన్యక నావిప్రుని
నైకొమ్మని మొదలపెట్టె కన్యయువానిన్
నైకొనియె రహితసత్వ
వ్యాకులకాతరులకేల వలతురు కాంతల్. 22

వ. అనిచెప్పెనంత కళింగదత్తునిభార్య తారాదత్త పుత్రింగాంచిన సంతోషరహితుండై సచివులంజూచి కన్యకాజన్మ దుఃఖోపశాంతి గా నిట్లనియె. 23

గీ. ధరనహింస కంటె ధర్మంబు సన్యాస
పరతకంటె ధనము కరుణకంటె
పరమమై న మోక్షపదమును లేదని
దయయుక్తమయ ముసులు చాల్తురెపుడు. 24

తరల :

ధరణినాథుఁడు దొల్లిభార్యలు చానువేఁటకునేగి మ
ద్యరసముంగొని (చొక్కి) నిద్రితుఁడైనఁ గాంతలు తాపసే
శ్వరు నిసన్నిధినున్న భూపతి సొప్తికంబున బాసి దు
ష్కరతపోనిధి గాముకుండని ఖడ్గసంహతి చూపినన్ 25

క. మునివరుఁడు క్షమయుఁ గరుణయుఁ
దనకుఁ దను త్రాణములుగఁ దాలిచినృపనం
దనుమీఁద నలుగఁడయ్యెను
మునితనువును ఖడ్గధార మోవకయుండెన్. 26

వ. మఱియునొక్క కథవినుమని కళింగదత్తుఁడప్పుడు. 27

గీ భార్యవరుఁబాసి వైరాగ్య పరతనరుగ
ధవుఁడుప్రార్థించి పట్టినఁ దరుణివలికె
కాయమస్థిరమందు భోగంబుదలఁప
స్వప్నసౌఖ్యంబు వినుమని వనితమఱియు. 28

క. పలలాస్థి సిరామేదః
కలిలానిల చర్మపూతిగంధస్థితులన్
వలకాఁడు దనువు సరిగాఁ
దలతురు పరమాత్మ విదులుతత్పర దృష్టిన్. 29

గీ. అనివిరక్తి వీడనాడినఁ దెలిసివై
రాగ్యవృత్తిఁ బొందిరాజ తనయుఁ
డన్యదృష్టులుడిగి యాత్మయందునె దృష్టి
నిలిపిముక్తినగర నెలవుకొనియె. 30

వ. అనివిరక్తభావణంబు లుపన్యసించు కళింగదత్తునకుం బురోహితుం
డిట్లనియె. 31

ఉ. తొల్లిసుషేణ భూపతి వధూరతి హాటకకూట వాటికా
ఫుల్లవనాంత వల్లరుల పొంతఁ జరింపుచుఁ గాంచెనిర్జరీ
హల్లకగంధి రంభయనువంగ్గన నజ్జలజాత నేత్రయుఁ
సల్లలితాను రక్తి నృపచంద్రునిఁ జూచెవిలోలదృష్టులఁ. 32

క. ప్రేమాతి శయిత నిర్జర
కామినియు సుషేణ నృపుఁడుగల సిరియంతఁ
భామనుతఁగాంచి యపుడా
భూమీశ్వరునొద్దనునిచిపోయెఁ దివికిఁ. 33

ఉ. కన్యసులోచనాఖ్య క్షితికాంతుఁడు వెంచఁగ వృద్ధిఁబొందగాఁ
గన్యను కశ్యపాత్మజుఁడు గైకొనె మామయు రంభకోధ నా
సన్నుతగాత్రిఁ దెచ్చెనిజసంచితదివ్య తపోర్థదాతయై
కన్నెలుగారె తండ్రులకుఁ గామిత మోక్షము లిచ్చుదేవతల్. 34

గీ. అనుపురోహితు వాక్యంబు లాత్మనిలిపి
కన్యఁబోషింపఁ బెరిగె నక్కాలమునను
మహితసోమ ప్రభానామమందిర నేత్ర
మయుని సత్పుత్రి రాజకుమారిఁగూడి. 35

వ. బద్దసఖ్యయై సౌధాంతరంబున రహస్యంబున నిట్లనియె. 36

క. అన్యులెఱుంగక యుండన్
గన్యా సఖ్యంబు మనకుఁ గావలయుఁజుమీ!
అన్యాయం బంతఃపుర
విన్యాసము యోగికైన విమలేందుముఖీ! 37

సీ. పుష్కరావతి యనుపురమున గూఢసే
నాఖ్యుండు నృపసుతుండందునొక్క-
యూరుజ తనయుండు కూరిమి చెలిగాఁగ
దాదితోరాఁగ యాత్రలకు నరిగి
యొకచోటఁ బరిజనయుక్తుఁ డైవసియించి
దాదివీక్షించి మోదమునొక్క-
కథచెప్పుమనినిద్ర గదిరినఁగనుమాయ
దాదియునిద్రించెఁ తత్క్షణమున

విగతనిద్రుండు కోమటి వినుచునుండ
దివ్యకాంతలు పలికిరి దివిజసింఁచి
కథలు వినవచ్చితిమి మనఃకౌతుకమున
నకటనిద్రించెదరు మూఢులట్లవీరు. 38

వ. ఒక్కహారంబునుపలంబు లుడుపదంబునం బొడగట్టెడునవిగైకొన్న
నుత్పుతశతంబును విన్నను రాజపుత్రుండు మృతుండగునని యెరి
గిన నిద్రారహితుఁడైన వైశ్యకుమారుండు వినిప్రభాతంబున
రాజపుత్రునవి యంటనీయక కొనిచని శ్వశ్రూగృహంబున నునిచి
శతపుత ప్రతీకారార్థంబు చింతింపుచుం బ్రచ్ఛన్నుండై యారాత్రి
యచట వసియించునంత. 39

క. శుతశతములకును దీవన
లతిశయముగ నొసఁగి కల్యమగుటయు వెడలెన్
క్షితిపతిసుతుఁ డంతఃపుర
గతుఁడైవైశ్యుండు ద్రోహిఖండింపు డనన్. 40

గీ ఈతఁడుపకారిగాని యహితుఁడుగాఁడు
వధయొనర్పకుఁడని దివ్యవాణిపలుకఁ
గాచిరటుగాన వ్యాళ సంగతముసింహ
కంఠవసతియుగాదె భూకాంతమైత్రి. 41

వ. అనుటయు నక్కఁళింగ దత్తతనూభవ యిట్లనియె. 42

సీ. యజ్ఞస్థలంబను నగ్రహారమునందు
ధనహీనుఁడగు విప్రతనయుఁ డొకఁడు
కట్టెలుమోపుగాఁ గట్టియెత్తఁగలేక
పడి వ్రణమైనఁ జేపట్టియొక్క
యెడబిశాచమువచ్చి యేమైన మందిచ్చి
పుండుమాన్చిన విప్రపుత్రకుండు
హితబుద్ధి వాటింపనింటి వారికినెల్లఁ
బుండ్లుగావించియు బూమెచేసి

కూఁతుగైకొని పైశాచకులముఁ గలసి
చనియె నటుగానరాజ పిశాచములకు
నంతరము లేదు నమ్మిన యట్టివాని
భంగపరతురు చెఱుతురే పట్టులందు. 43

వనమయూరము :

ఈగతి మహీశసుత యిష్టసుఖ గోష్ఠిఁ
సాగతముచూప మయసంభవయు నంతఁ
నాగధరకేగె నరనాథ సుతయుఁ వై
యోగముసహింపక సుఖోర్ష్మితమునొందఁ. 44

ఉ. అంతఁగళింగదత్తుఁడు నిజాత్మజ దానవపుత్రికాసమా
క్రాంతమనస్కయై రుచులుగానక మేనుకృశించుచున్న భూ
కాంతుఁడు వైద్యులంబనుపఁగామిని హస్తముచూచి మోహావి
భ్రాంతియకాన రోగమని పల్కినగూఁతురు జెప్పనంతయుఁ 45

ఉ. అంతఁ గళింగదత్తుఁడు నిజాత్మజ యమ్మయజా సఖీత్వని
ర్భ్రాంతిఁ గృశించునేయనఁగఁ బ్రమ్మజి నమ్మయపుత్రి వచ్చినన్
సంతసమంది పూజలుప్రశస్తముగా ఘటియించెనంతన
భ్యంతరవాసఁజేసిన బ్రియంబున భూపతి సమ్మతించినన్. 46

క. మయపుత్రి చెలియఁదోడ్కొని
స్వయంప్రభయను దనభగిని సన్నిధికిఁగడుఁ
రయమున నరిగర్చితయై
వియదట యానమునఁ బురికి వేగమెమఱలెన్. 47

కీ. మఱియు నొకనాఁడు మయజనమ్మగువ యనియె
సుదతి మాయత్త-వారిల్లు చూడవలయు
ననుడుశ్వశ్రూ గృహంబు దుఃఖాయతంబు
సర్పసంశ్రిత చందనశాఖవోలె. 48

వ. అదియెట్లనిన. 49

సీ. ధనపాటలీపుర ధాముండుపాటల
పుత్రకుండును వణిక్పుత్రుతనయ
కీర్తిసేనానామ కీరభాషిణి దేవ
సేననామునిపత్ని చిగురుబోణి
పురుషుఁడు పరదేశముఁకుఁ బోయెదనన్న
నత్తమామలు దుష్టులనివచింప
.....
.....

గీ. వేశ్యవైతివి నాయిల్లు వెళ్ళుమనిన
ద్రైవగతి నిల్లుని శయఁదుఁ దస్కరుండు
త్రవ్వుటయు నింటిలోఁగల ధనముగొనుచుఁ
గన్నమునవెళ్ళి పురుషనంగతికిం బాసి
సార్థసంగతిఁ గాననస్థలికి నరిగె. 50

సీ. తరుకోటరంబున దానవితనసుతు
లాహారమడుగ నిట్లనియె నెల్లి
నరపతికినిఁ బుట్టుశిరమునసొక సొప్పి
యదివైద్యులకు నసాధ్యంబుగాన
నేర్చిన దలనెల్ల నెయ్యంటి కాఁపుచు
శ్రుతులందు నులివేఁడి ఘృతమునోయు
శమియించు వేకున్న జచ్చుఁగావునఁ బ్రీత
బలిచేతురందులఁ గలుగుభుక్తి

యనుచుఁజెప్ప నూరుజాంగన వినియంత
వేఁగుటయును వైద్యవేషముననుఁ
బురమునొచ్చి నృపతిపరిజనాహూతయై
మెలఁతనొప్పి మాన్చి మేలువడసి. 51

క. ఆనగరికి నాత్మేశుఁడు
దీనారక్రయుతనహగుదెంచిన గనియో
మానినియుఁ గలసె నివివో
మానినులకు నత్తవారిమంచి గుణంబుల్ 52

పీరభద్రభూషణము :
ఆకళింగదత్తు పుత్రియాదితేయ కాంతచే
నాకథాక్రమంబు వించుఁబబ్జనేత్ర నీపతిక
నాకుఁజూపు మన్నశ్రీదనందనుండు మత్ప్రియున్
నీకు నెట్లుచూపవచ్చు నీవుకన్యవోసఖి ! 53

క. అనిచెప్పి ప్రొద్దుగూఁకిన
జనియెఁమయపుత్రి యంతసౌధాగ్రమునఁ
వనితవసియించి యభ్రముఁ
గనుఁగొనఁ బొడఁగట్టె నొక్కఖచరుఁడు మింటఁ. 54

శా. ఆవిద్యాధరనందనుండు గనియెన్ హర్మ్యాగ్రభాగంబునన్
శ్రీవర్ధిష్ణు శరీరమూర్ని యగు రాజీవాక్షిం గందర్వద
ర్పావేశావృత దేహుడై యకట మర్త్యస్త్రీకి మోహించితిన్
నావిద్యాధర భావమేలయని స్వాంతప్రాప్త చింతాత్ముడై 55

క. హరుఁగూర్చి తపముచేయుచు
పురహరవరలబ్ధ గాఁగ బొలఁతుకఁ బడయన్
వరియించె వరము జన్మాం
తరమున నక్కాంత గూడఁదత్పర దృష్టిన్. 56

సీ. అంతకళింగ దత్తాఖ్యుండు దనపుత్రి
సేనజిత్తునకీయఁ జిత్తగింప
నాళిసోమప్రభ నడిగెసేన జిదాహ్వా
యుఁడు ప్రియుండుగ జనకుఁడు వచించె
నెట్టివాఁడతఁ డన్నఁగట్టఁబో! వాఁడేల
కొన టట్టివిభు నీవుగూడు నెట్లు
కాశాంబియేలు వత్సేశుండు నీకునుఁ
దగుఁగాని యన్యుండు దగఁడు సకియ!

తొల్లివాసవ దత్తయన్ దోయజాక్షి
యతనికులపత్ని గాంచిన యాత్మభవుడు
భావివిద్యాధరత్వ సంప్రాప్తినొందెఁ
గానవత్సేశ్వరుఁడై పతిగాఁగ వలయు. 57

గీ. తన్వి నినుఁ జూచెనేని యద్ధరణి వరుఁడు
తనదుతొల్లింటి వాసవదత్త విడుచు
సిద్ధమిది యిట్టికార్యంబు సేయుమనిన
దైవమొనుగూర్చు సర్వంబు దైవికంబు. 58

వ. అదియెట్లనిన. 59

సీ. విక్రమసింహా పృథ్వీపతి నందన
సుభగుని నొకరాజ సుతునిఁజూచి
సఖిచేతఁ బిలిపించి సంకేతగృహమున
నతనితో రతికేళి ననుభవించి
జనకుండుమఃకాలమున వానిచేకూఁతుఁ
బెండ్లిచేసెదనని పిలువఁబంపి
గాంధర్వమున మున్నెకలయుట ధాత్రిచే
నెఱిఁగిమంత్రులకెల్ల నెఱుఁగఁజేసి

యుర్వీఁడనివాహ చెప్పినహర్ష మొంది
యాత్మనందన నిచ్చి రాజ్యార్థమిచ్చెఁ
గానదైవికమునఁ బొందగలుగు సదృశ
పతులవిధిప్రాతఁ తప్పునే భామినులకు 60

సీ. మఱియుదరిద్రుండు మహిసురుఁ డొక్కఁడు
ధనవద్ధరాసుర దాసుఁడగుచు
నావిప్రసుత పెండ్లి కనుకూల దినమున
సందడి యగుడు నాసందునందు
కన్యకగొనుచుఁ దస్కర మార్గమున రాజ
గృహము ప్రవేశించి కుహకవృత్తి
నరపతిప్రశ్న కుత్తరమిచ్చి మెచ్చించి
పృథ్వీసురునిసుతఁ బెండ్లియాడి

భూపకరుణను సంపద్విభూతిఁ దాల్చె
నట్లుగావున పూర్వభాగ్యమునఁజేసి
తగినవరులను (కలియుట తరుణులకును)
నమ్మకుండినఁ జూతమురమ్మ నృపుల 61

## పంచమాశ్వాసము

క. అనిచెప్పి మయతనూభవ
జనపతిసుతఁగొనుచు గగనచరయానమునన్
గొనిచనిసేన జిక్కిండను
మనుజేశ్వరుఁ జూపి సకియ మదిఁగని యంతన్. 62

క. వత్సేశ్వరుఁ జూతము నయ
నోత్సవమగు ననుచు నరిగి యుర్వీస్థలిశ్రీ
వత్సాంకుకరణి బుధజన
వత్సలుఁడగు రాజు కేళివనమునకు దిగెన్. 63

క. ఆరాజునంతలోపల
నారామము చూచువేడ్క నరుదెంచిన యా
పేరెత్తి మయతనూభవ
యారాజతనూజ కతని యాకృతిజూపన్. 64

ఉ. నివ్వెరపాటునం బొడమునేత్ర జలంబులు తెప్పలాఁగజొ
జవ్వనజారుదేహలత చంచలమందఁగ స్వేదముబ్బలే
నవ్వులుజెక్కులం బొలయ నాన యొకించుకజారఁ జూచెనా
పువ్వులవింటివానిసరి పోలెడువత్సధరాధి నాథునిన్ 65

గీ. అట్లువీక్షింవి మయపుత్రికనియె నింతి
యవనిపతి నన్ను వరియించు నంతదాఁక
నిచటపసియింపు మనిననయ్యింతి వలికె
వేగిరింపకునేఁబోయి వేగవత్తు. 66

వ. అదియెట్లనిన 67

క. ఈతఁడు మంత్రియుగంధరు
నితినె చరియించు నెట్టి నియమములందున్
గాతరభావము వలవదు
నాతి! యనుచుఁ బోయెమయుని నందనయంతన్ 68

ఉ. అంతకళింగసేన ద్విజునాప్తుని వత్సనరేంద్రు పాలికే
కాంతమునందుఁ బంపితనయాగమనం బెఱిఁగింపుమన్నవా
డంతయునేగి చెప్పుటయు నద్ధరణీవరుఁడాత్మ నెంతయున్
గాంతివహించి మంత్రి యుగంధరరాయనికి న్వచింపుచున్. 69

క. కోరంగఁదగు పదార్థము
చేరినవేగంబనరుఁడు చేకొనకున్నన్
జేరినరత్నం బొల్లక
వీఱిడిపై గాజుపూస వెదకుటగాదే. 70

గీ. గృహము గట్టించు వైవాహ కేళికనిన
నట్లసేయంగనొక్క విద్యాధరుండు
పురికినేతెంచి వత్సభూభుజునకనియె
నీపురంబునఁ గొన్నాళ్లు నిలుతుననుచు. 71

సీ. అట్టివిద్యాధరుండాది కళింగసేనా
నురాగంబున హారునిగూర్చి
తపమాచరించి యత్తరుణిఁ బొందగఁగోరి
యజ్ఞేశపుత్రుఁడై యవతరించ్చెఁ
గాననాతఁడె వత్సకాంతుని పురినిల్చి
మాయచే నక్కాంత మందిరంబుఁ
జెందిరాత్రికళింగసేన నుభోగించి
కన్యకఁగాంచి యక్కాంతకిచ్చి

చనియె నిదివత్సవిభునకు సచివవరుఁడు
తెలియఁ జెప్పిన కాంతపైఁ దలఁపువిడిచె
మదనమంచుక నాఁగయమ్మగువపుత్రి
సకలవిద్యలునేర్చె ఖేచరుని వలన. 72

ఉ. వాసవదత్త తజ్జనని వార్తకుసంతసమంది యంతలో
నాసుదతీతసూభవ ప్రియంబున నంతిపురంబులోనికిన్
దే సఖిఁబంపి యాత్మసుతు ధీరునినన్నర వాహదత్తునిన్
వాసవభోగిఁ గూడబహుళైభవముల్ గృపచేసి పెంచుచున్ 73

వ. అంత. 74

క. నరవరుఁడు వత్సభూపతి
నరవాహన దత్తుఁడనెడు నందనునకుని
ద్ధరణికి యువరాజుగ ను
స్థిరమతిఁ బట్టంబుఁగట్టె శ్రీవిలసిల్లన్. 75

చ. కులజులమంత్రి పుత్రకుల గోముఖముఖ్యుల పుత్రుగొల్వని
శ్చలమతినప్పగించి నిజసైన్యములన్ సమకొల్పనూనును
జ్వలమతి బెండ్లిసేతునని వచ్చిమయాత్మజ దివ్యశిల్పికా
వలిరచితోరుగేహములు వత్సమహీపతికిచ్చె ప్రీతయై 76

గీ. అంతనొకనాఁడు వత్సేశు నంతికమున
కంగనలువచ్చి మేమువిద్యాధరాధి
విద్యలము నీకుమారుపై వేడ్కనొడమి
వచ్చితిమి పొండెదము నరవాహనునిని. 77

క. అని సకల విద్యలాతని
తనువొందినపూర్ణతుహిన ధామునిరీతిం
దనువమరఁగ విద్యాధర
ఘనరాజ్యసుఖంబు గలిగెఁ గౌతుకమొదవన్. 78

వ. అన్నరవాహదత్తుండు మదనమంచుకా పరిణయోత్సుకుండై గో
ముఖాదిమంత్రి పుత్రులతోనుచిత కథాగోష్ఠినున్న సమయంబున. 79

ఉ. అంతకళింగసేనతన యాత్మజ నన్నరవాహనాఖ్యు శు
ద్ధాంతముసేయ వత్సనృసుధాధిపుతో నెఱిఁగింపబంపిసు
స్వాంతత తత్కర గ్రహణ చర్యఘటించిన ఖేచరేంద్రుఁడై
యింతయు నేలె యత్నులు మహీజనులున్ వినుతింపఁ బూజ్యుఁడై. 80

సీ. ఉద్యాన వనమున నొకనాఁడు నరవాహ
నుండుకేళీరతి నుండునంత
నిద్దఱు నృపసుతు లేతెంచి మ్రొక్కిన
నెవ్వరుమీరన్న నిట్టులనిరి
వైశాలికాపుర వరుఁడు నందనభూమి
పతిపుత్రులము వాదపతులమగుచు
వచ్చినారము గజవాహాది కత్వరి
తములకుఁ బణము పంతబుజేసి

దేవమాలోని వాదంబు తిర్పవలయు
నచటికేతెమ్ము నావుడు నరదమెక్కి
యరిగె వాహను దానునప్పుడము సొచ్చి
యంతిపురివారు పూజింపనధి వసించి. 81

గీ. వాహుడెచ్చినట్టి వారణఘోటక
జవము చూచి మెచ్చి సామజమునె
గెలుపుచేసి వారిచెలియలిఁ గైకొని
యాత్మపురికి మగుడనరుగుదెంచి. 82

క. జనకునకు మ్రొక్కిభూపతి
యనుపగ కనకాసనమున నున్నట్టితఱిన్
జనుదెంచి యొక్కకోమటి
వినమితముఖుఁడగుచు పతికి విజ్ఞాపించెన్. 83

## పంచమాశ్వాసము

సీ. కుసుమసారుండను కోమటి లంబేసు
పుత్రుండఁ గలమెక్కి పోవనంత
నుగువాయువశమున నొకదీవి చేరిన
నదియేలుభూపతి నాశ్రయించి
యప్పరివైశ్యకన్యకఁ జూచిమోహించి
యడిగిననీయక యతివదొలగ
నంబుధియాన పాత్రంబున నిడిపంపఁ
గలముభగ్నంబైనఁ గన్నెయొక్క—

దీవిచేరిన నేనునత్తెరవ చనిన
త్రోవనేయొక్క కలమెక్కి పోవఁదియు
భంగమునుఁబొంద నేనొక పలకయెక్కి—
సింహళద్వీప మొయ్యన చేరియుందు. 84

గీ. తరుణి బొడ్డఁగంటి నచటమతంగమూని
పుత్రిపోషింపఁ బెరుగునప్పువ్వుబోణి
పూర్వజన్మంబు ఖచరసంభూతయగుట
చంద్రసేనాభిధాన యచ్చంచలాక్షి. 85

క. అదియును నేనును గలము న
ద్రిదశ మునీంద్రుండు వనుపదేశంబుకు నె
మ్మది యేగుబోట యక్కుడు
నిదితముగావించె మున్ను విద్యాధరిగాఁ. 86

క. నరవాహున కెటిగింపుము
సరసిజముఖి నీకువలదు చనుమనుటయునే
నరుదెంచితి ననునాలోఁ
గరిగమనయు నరుగుదెంచె ఖగయానమునన్. 87

ఇంద్రవ్రజవృత్తము

ఆకాంతనయయ్యారుజుఁ డప్పగింపన్
హేమాకాంతపుత్రుండును సంతసించెన్
నాకేశ విద్యాధర నాథులాజ్ఞన్
శ్రీకాంతరూపంబు చెన్నుమీరన్ 88

సీ. అంతఃపురంబులో నారావముదయింప
నదియేమి యనిసఖునడుగుటయును
మదనమంచుక నొకమాయావి గొనిచనె
శయ్యపై లేదుభూ జనవశ్యా!
యనుటయు విరహదుఃఖాక్రాంతుఁడై నిద్రఁ
బొందంగఁ గలనొక్క పూవుబోణి
పానుపుపైనున్న భావంబు దోఁచిన
మదనమంచుక యని కదియఁ జూచెఁ

గన్నుగవవిచ్చి చూచినఁ గానరామిఁ
గళవళంబొంది యెప్పటిగన్నుమూయ
వచ్చివిద్యాధరీ చంద్రవదన యొకతె
యెత్తుకొనిపోయెఁ బ్రేమవత్సేశు సుతుని 89

ఉ. ఆగతిఁగొంచుబోయిమలయాచల కందరగంధపల్లవా
భోగితశయ్యఁజేర్చుటయుఁ బొల్తుకనాత్మవధూటియంచు సం
భోగముచేసి వేఁగుటయు బుష్పసుగంధినియన్య రూపయై
నాగరి కత్వమున్నెరపి నన్మది తాత్మకుఁ డైనయం తటన్. 90

వ. ఒక కథఁ జెప్పందొడంగె. 91

సీ. పిడియనికరివెంటఁ బడినను నొకవృద్ధ
జంబుకి యొకమునిశరణుచొరఁగఁ
కరుణించి ముని తన్నుఁగరిణిగాఁ జేసినఁ
గూడిపద్మాయు దానికోర్కెదీర్ప

## పంచమాశ్వాసము

పద్మంబులకుసరఃపజ్కంబున మునుంగ
జంబుకిమతిమొయిండు సామజంబు
గలసి తొల్లిటి కరిఁగారింపఁనల్ఁచిన
నదిభద్రకుల జాతహస్తి యగుట

మానిపంపున బజ్కనిర్మగ్నమైన
పద్మినీవదలించె సుజనుఁడా పన్నుఁగాచు
కరణినట నక్కయునుఁబోలె గప్పదూటి
కానయీవట్టి మోహంబుఁగడపు మదిని. 92

వ. అనివిద్యాధరి యిట్లనియె. 93

సీ. వామదత్తుండను వసుధామరేంద్రుఁడా
హారార్ధమైయొక్క యవనిసురుని
నర్థించి భుక్తిగృహంబునఁ గూర్చుండి
యంతటలేచి పేహంబువెడలి
క్రమ్మఱవచ్చి భుక్తగ్రాసియైద్విజుం
డడిగినవిధ మతఁడువలికె
మద్భార్య నిరతముమహిత సైరిభపాలు
మరగిన దనుచు నామర్మమెల్ల

నాకుఁబినతండ్రి చెప్పిన నమ్మియేను
పోయిచూచిన వెఱవక పొలఁతిగొల్చె
నంత నెనుపోతనై వానినడపఁగదియ
గట్టిరిద్దఱె సాలలోగంబమునను. 94

వ. అప్పుడు. 95

గీ. ఒక్కవ్యవహారి కొసగన్ను నెక్కుడూర
మరుగననుఁజూచి యొకసతికరుణ నొడమి
దివ్యదృష్టిని నాగతి తెలిసిగంగఁ
దానమాడించి మహీపత మానుపుచును. 96

క. తనకూఁతుఁగాంతి మతియను
వనితనునాకిచ్చి యనుపవ్వగృహంబునకున్
చనుదేరభార్య నన్నుం
గనిగుట్టుంబైన సాలఁగట్టిరిదానిన్. 97

గీ. కట్టిదినమును దరటుసఁ గొట్టుచుండి
యట్లుసేయంగఁబోయితి ననుచుఁజెప్ప
నంతఁజనుదెంచె యోగసిద్ధాభిదాన
కాంతిమతితల్లి మంత్రసంగతునిఁజేయ. 98

క. ఆవిప్రుఁడు శ్రీపర్వత
దేవునికృప యతఁడైన దివ్యాంగనయై
యావనిత నన్నుఁగాంచె గు
ణావృతనే లలితలోచ నాభిధనైతిన్. 99

క. అనిలలిత లోచనాసతి
తనవృత్తాంతంబు చెప్పధరణీపతినం
దనుఁడును విహరింపుచునట
చనికాంచెను జలజనిధిని శైత్యాంబునిధిన్ 100

కవిరాజవిరాజితము

కనుగొని పంకజగంధి మనోహరకామిని మన్మథమంచికనె
మ్మనమున దోఁచి సరోవరమంగన మూడ్కివహించిన నాతుఱుఁడై
వనజములత్తులు తూఁడులు బాహులుఘారి తరంగలు కౌనువళుల్
గనయము చక్రయుగంబిది తథ్యముకామిని యేయని మోహితుఁడై

## పంచమాశ్వాసము

సీ. పడియున్న సన్మని ప్రవసుఁడొక్కఁడువచ్చి
శిశిరోపకృతులను సేదదేర్చి
మదనమంచుకయని మఱియును పలఁపఁ
మునియాశ్రమమునకుఁ గొనుచు నరిగి
యేటికి విరహాగ్ని నెగిచెదు నీ శాంతఁ
బొందెదు మోహంబు పోవవిడువు
తొల్లియయోధ్యాధి వల్లభుండగు మద
మత్తజుండు మృగాంకదత్తసకును

నాప్త మంత్రులు పదురు గుణాకరాదు
లందు లోపల .....పరాక్రముండు
స్వప్నమునఁ గన్న యొక్కయాశ్చర్యమైన
కథవచింపంగ దొడఁగె సకౌతుకముగ. 102

సీ. చీఁకటినిశ నొక్కసింహమునకుఁ బట్ట
జెదరకయేను దజ్జిహ్వానఱుక
నది భూతమైన నేనడిగితిని మృగాంక
దత్తునకే కాంతతగిన భార్య?
యనియెను జైనభూజన పతికందర్ప
సేనుని తనయ రాజీవనేత్ర
యతివశశాంక వత్యభిధాన యనితిరో?
ధాన బొందెనన చంద్ర దత్తుఁడనియె

నేనుకలగంటి యడవికినేగి డప్పి
నవసి జలమూనఁ జనుచు శాత్రవులఁ గెలిచి
శివునినేత్రంబు జఱధి సంసిక్త రక్త?
కటుడనై హారకలితాత్మ కంఠినైతి? 103

క. అనుటయు మంత్రికుమారులు
వినిసీకు శశాంకవతియ వేగమెచేరున్
మనమున నూరడు మన నృప
తనయుండిట్లనియె మంత్రి తనయులతోడన్. 104

సీ. కందర్పసేనుఁడు తక్కటబలుండడిగిన
నిచ్చునో యీఁడో! నిజేచ్ఛుఁడతఁడు
మగధాధి పతికాశి మహిపతికూఁతురు
నడిగిన నీకున్న నతని మంత్రి
యతిరూపు లై శిష్యులరుదేరఁ గాశికి
నరిగి రాత్రి చరింప హస్తిపాలు
పొలఁతి దొంగలు గొనిపోవఁ బల్కెను నన్ను
విడువుండు వేగమద్విభుఁడు వచ్చు

ననిన వారు విడకచనుటయు సిగ్గున
విమముద్రాఁగి కరిణి విభుఁడు వడిన
కపటి తపసివిమము గ్రక్కున నడ
గించి చోరముషితపత్ని చొప్పుచెప్ప. 105

గీ. వాఁడుచెప్పినఁ జని చోర వధచెయొనర్చి
పత్నిగొనివచ్చి యతనికి భక్తిమొక్కి
యతనిఁదనయిల్లు చూడరమ్మనుచుఁ గొనుచు
నరిగి తనయింట నునిచిననర్ధరాత్రి. 106

ఉ. నాగమొకండు వచ్చి మదనాగము ముక్కునఁబట్ట నేఁనుగా,
నాగవిపాగ్నిఁ గ్రాలనది గ్రక్కునడించి నృపాల పూజ్యుఁడై
యాగురుమూర్తి తత్తనయనాత్మ నృపాలుని సొమ్ముచేసె నీ
యోగి సముద్ధరించిన మహోన్నత సిద్ధులుచేరకుండునే. 107

సీ. తత్తుసిలాపురీధవుఁడు భద్రాత్తుండు
పుత్రార్థియై యష్ట పుష్కరమున
శ్రీగూర్చి హోమంబు సేయనొక్కటి దక్కు
వైన హృదబ్జంబునందు ద్రవ్వి
మెచ్చికుమారుని నిచ్చినఁ బుష్కరా
త్తుండని పెంపగనుతుఁడు పెరిగి
.....
.....

గీ. తామ్ర లిప్తాఖ్యపురమున ధర్మసేనుఁ
డనెడు వైశ్యుఁడు చోర ప్రహార్తుఁడగుచు
హంసమిథునంబు జూచుచు నసువు విడిచె
నతనిభార్యయు పతితోన నగ్నిజొచ్చె. 108

క. ప్రాణాంతంబున నతఁడే
ప్రాణిని వీక్షించు నవ్యభవమున వాఁడా
ప్రాణియగుఁగాన నూహుజ
సూనుండును హంసయయ్యెను సుదతీయుతుఁడై. 109

సీ. ఆగతి హంసయై యభ్రపదంబున
లలనయుఁ దా గమలంబు గఱచి
చనుచోట నొకభిల్లి శరమున నేసిన
నలినంబు తద్వదనమున బాసి
సిద్ధుఁడు పూజించు శిఖరిమీఁద పడుటయు
నది పూజ గా హరుఁడ వధరించి
భూవిభుఁజేసె నప్పువ్వుబోణియు వేగ
విద్యాధరత్వంబు వెలయఁ దాల్చె

ననిన మునిపతి యాపుష్కరాక్షునకునుఁ
బ్రియము రెట్టింపఁ గన్నియఁ బెండ్లిచేసి
యనుపుటయు వ్యోమగతిఁ బురికరిగి రాజ్య
మనుభవింపుచు నుండె మహావిభూతి. 110

వ. అనియిట్టి చిత్రకథా వినోదంబులం బ్రొద్దు పరపుచు మృగాంక
దత్తుండొక్కనాఁడు మృగాంకవతీ విరహంబు సైరింపఁజాలక
ప్రధాని పుత్రులతోఁగూడ మహాటవికిం జని యందు. 111

క. శశశోణిత లోహితుఁడై
దశశతకిరణుండు చరమదశ ప్రాపించెన్
దశదిశలు కృష్ణనాగపు
దశఁబొందిన రవియు భోగతలమునియయ్యెన్. 112

వ. అంత. 113

క. రాతిరనుభిల్లి కర్ణపు
కేతకి గతి చంద్రుఁ డుదయగిరియెక్కిన శా
ఖీతరుణి శ్రుతి కరోట
శ్వేతద్యుతి యగుచుఁ జంద్ర బింబం బమరెన్. 114

వ. అంతనటనొక్క బ్రాహ్మణుంగని యందు. 115

గీ. ఆమృగాంకదత్తుఁ డాస్తులుఁ దానొక్క
శుష్కతరువు నీడ సుప్తిఁ బొంది
మేలుకనియు చూడ మెలకువ నాచెట్టు
పండుటయునుఁ దినివ బ్రాహ్మణుఁడయి. 116

ఉ. తానునువచ్చి తత్ఫలవితానము భుక్తిగొనంగ వారలా
మ్రానితెఱంగ దేటిదన బ్రాహ్మణుఁ డిట్లని పల్కెవీఁడయో
ధ్యానిలయుండు విప్రుఁడి తనాత్మతనూజుఁడ నేను క్షామతా
గ్లానినహింప మత్పిత ఫలంబులు నాకిడిస్నానమాడగన్. 117

క. ఆ పండ్లన్నియు మెసఁగితి
నాపితకొకకైన నిడిక స్నాతుండై తు
త్తాపంబున మజ్జనకుఁడు
కోపించి శపించె శుమ్మకుజమై యుండన్. 118

వ. మీరీఫలంబు లుపయోగించుటంజేసి శాపము క్తుండనైతి మీ
రిక్కడికి వచ్చుటంజేసి.....యేనింద్రజాల శిల్పకళాచతురుం
డను నిన్నుఁగొల్చెదననిన పరిగ్రహించి మృగాంకదత్తుం డతండా
ప్తుండుగా దక్షిణదిశకుం జని. 119

సీ. కరిమండితంబగు కాననంబున శక్తి
రక్తనాముండు కిరాత విభుఁడు
మున్నుగా నొకవృద్ధుమునిఁగాంచి సేవింప
మునిమెచ్చి పాదలేపన మొసంగ
నది పాదములఁదాల్చి యభ్రచయానంబున
నరిగి వింధ్యాద్రి కందరము నందు
ఖదిరకీలకబద్ధ కాయుఁడై పొల్చెడు
మునిగాంచి యందఱు మునికిమ్రొక్కి

యతికి పరిచర్య సేయ నవాంబుజాక్షి
యచటి కరుదెంచి చనుదోయి నతని మోప
చిత్తమగలిన హోమంబు సేయ మఱచి
యన్నియును నొక్క పరియ హోమాగ్నివై చె. 120

వ. అంత. 121

గీ. ఒక్కభీకర ఫణి మీఁద నుఱుకుటయునుఁ
దలఁగకట్లుమృగాంకదత్త ప్రముఖులు
ఖడ్గములు దాల్చికవిసినఁ గాంచి వారి
కలిగి ఫెడబాసి పొండు మీరనిశపించె. 122

క. పారావతాఖ్య మునియునుఁ
బ్రారంభము విఘ్నమైన భ్రష్టమైపోయెన్
వారును నొండొరువులకును
దూరంబై చనిన నృపతి దుఃఖాతురుఁడై 123

క. శ్రుతధియుఁడు తనకు మిక్కిలి
హితుఁడెటవోయెనో యనంగనే తెంచనియెన్ (?)
క్షితివరనిను వెదకుచు నొక
యతివరుఁడగు బ్రహ్మదత్తుఁడనుమునిఁ గంటిన్. 124

వ. అతని కిట్లంటిని. 125

సీ. పరమాత్మనేవచ్చు తెరువున నొక కుంభ
కార చక్రమును భృంగవ్రజంబు
వెలఁది గోఖురములు విషమునిర్ఘుండియుఁ
తలమీఁది వేణుకోదండమునను
దేజంబు దశభాహుదీప్త సింహంబును
గణనాయకుని బొడగంటినునిన
భవము నక్రము భృంగపటలంబు బంధులు
గొంతి మహామాయ గోఖురములు

గీ. పాపపుణ్యంబులు విషంబు కూప నరక
మింద్ర భూజంబు నాకమ హీనతేజ
మమృత మామృగ వరుండు మృగాంకదత్తుఁ
డా భుజంబులు పదియు వయస్య సమితి. 126

వ. గణపతి ప్రసాదంబున మృగాంకదత్తుఁడు కామినివరింప గలండని
బోధించెనని శ్రుతధి వాక్యంబులఁ గొంత దేరి తత్సహితుండై
నర్మదకుంజని. 127

సీ. అచటమాయాావహుండనుభిల్ల పతితోడ
మైత్రి వాటించి తన్మందిరమున
వసియించి యొకరాత్రి యుశివట్టుక మృగాంక
దత్తుఁడరుగుచు నొక్క తస్కరునిని
దాఁకియెవ్వఁడవన్న తస్కరుండను నీకు
మిత్రుఁడ నయ్యెద మెలపుమనిన
వాని మావటివాని వాకిటివానిఁగా
నెఱిఁగి కాముక వృత్తి నేగువాని

తే. వెంటనే యేగి యమ్మహీవిభునిభార్యఁ
జండకేతుఁడు భూఘనచ్ఛిద్రమునను
జారుఁడై పొందఁగనుగొని సరభసమునఁ
జండకేతుని యింటికిజని విభుండు. 128

క. ద్వారమునఁగట్టినట్టి మ
యూరము మెడత్రాడు విడువను జ్వలుఁడగుచున్
జేరెన్ భీమపరాక్రమ
ధీరుండను మంత్రిసుతుఁడు తేజోనిధియై. 129

ఉ. భీమపరాక్రమున్ సచివభీమునిగాంచి మృగాంకదత్తుఁడీ
వేమిటికిట్లులైతివన నిట్లనియెన్ నృపనిన్ను బాసియు
ద్దామమహాటవిం దిరిగి దాహమునంగడు డస్సిశాల్మ లీ
భూమిజ మూలదేశమున భూమిపయింబడి మూర్ఛపోయినన్. 130

గీ. వృద్ధపథికుఁడొకఁడు వేగమ ననుఁ దేర్చి
మత్ప్రయాసమెల్ల మదిఁదలంచి
తగులె దుఃఖపడగ దైవికమున కని
కథ వచింపఁ దొడఁగెఁ గరుణయొడమి. 131

క. కోసలపతి విమలాకరుఁ
డాసుభగుతనూజుఁడు కమలాకరుఁడంగ
శ్రీసాక్ష్మాన్మథుఁడు వి
భాసితుఁడని యొక్క-యర్థి పద్యముచదివెన్. 132

వ. అదియెయ్యదియనిన, 133

ఆర్య:
కువలయ భూషణమతులం
గుణనిలయం కవి సహస్ర సమృష్టమ్
హంసావళిర్న రమతే
కాంతం కమలాకరం విముక్తాద్య. 134

క. అని యార్య చదువుటయున
జ్ఞనపతి యవ్వంది నడిగె చది వినపద్యం
బున కేది కారణంబన
విను కమలాకర! తదీయవృత్తాంతంబున్. 135

సీ. విదిశాపురక్షమా త్రిదశేశ్వరుఁడు మేఘు
మాలినాఁగలఁడు శ్రీమండనుండు
హం సావళీనామ యతని తనూభవ
పంచాస్త్రి మోహన బ్రహ్మవిద్య
యాకన్యకను నర్తనాచార్యగృహమున
వసియించితినిఁ జూచువాంఛజేసి
యంతటనొక్క- నాఁడబ్బాల జనకుని
యాస్థానమున నాట్య మాచరింప

గీ. అంగహారాది విద్యలభ్యాస పరణి
దేశనృత్యమ్మునకు సమాదేశముననుఁ
దండ్రియనుఁ జూచువారలుదన్నుఁ బొగడ
ల్యాస్య మొనరించె దృష్టి విలాస మమర. 136

ఆర్య :

జయతిసనాభిసరోరుహ
మధుకర పటలైరివాహితాకారః
కోపి శ్రీముఖ చంద్రే
యశాకాంతిర్భవతి లాంఛనచ్ఛాయా. 137

క. అంత దినాంతంబున భూ
కాంతుఁడు చాలించి యనుపఁ గన్నియకును నిం
తింతఁజని నిన్నువ్రాసితి
నంతఃపురభిత్తి వనితలద్భుతమందఁ. 138

గీ. భ్రాంతు పగిది నీ విభావంబుగొని యూడ
చిత్రలిఖిత బింబ చిహ్నచూచి
కన్యయందు తగిలి కామాగ్ని పరి
తప్త మానయగుచునున్న మతినెఱింగి. 139

వ. మేఘమాలి యాత్మతనయ హంసావళి విష్ణుపూజార్థంబనిపె నట
మున్నతదాలయంబుననున్నవాఁడ నగుట నప్పుడు నేను విష్ణునిట్లు
స్తుతించితి. 140

దండకము

జయజయ జగన్నాథ లోకైకనాధార మా నాథా లోకేశ నాకేశ
ముఖ్యా మరాధీశ కోటీరకోటి స్ఫురత్కోటి రత్న ప్రభాజాల
సందీప్త పాదారవిందా చిదానంద! నందాదిగోపాల బృంద
ప్రియాస్పంది బృందావనాంతోల్లస ద్రాసకేళీ నటద్వల్ల వీచారు
హల్లీసకప్రీత చిత్తాంతరంగా! కృపాపాంగ! అంగీకృతానంగ
లీలా పరిష్వంగ సీలాదితుంగ స్తనీపీన వక్షోరుహన్యస్త కస్తూరి
కాస్థాసకాస క్త ముక్తావళీర క్తి మాళోభికంతా! సవైకుంత! కుంతీ
కృత శ్వేళకంతో గ్రహుంకార ఫూత్కార కాళింగ నాగోత్త

మాం గోల్ల సన్నృత్యభంగీ సమాన్నత్య మాలావిహారాగుణా
ధార ధారాధరస్ఫార శోభాభిరామ ప్రభాభీరభామానుభోగానురాగా మహాభాగ భాగర్వరాధావధూమన్మథా! రాథమాసో
ద్భవారామభూ మాథవీయూథికా సాధుదామ త్రిభంగీనటద్వేష
ధృద్వేణు సంధానమాధుర్య సంగీతగాథా సమాకృష్ట బింబా
ధరాసీధు మత్తానులాప ప్రమోదా! త్రయీనాథ నాథాను
సంధాన సంసారకంధీశమంధాచలీభూత చిద్యోగ మోగేంద్ర
విద్యా పరబ్రహ్మరూపా జగద్రూప రోపస్ఫురద్వర్తనో త్కర్ష
నీయ ప్రతాచార! కైవర్తమోపాభిలాష ఋమాదేవ సేవాప్రసా
దావతారా! సముద్ధార హృద్య, ప్రపంచాద్య! ఆద్యంత
మధ్యాదిరాహిత్య సాహిత్య నిత్యత్వసత్య స్వభావా! సుజ
ద్భావ! భావావబోధ క్రియాజాల! మర్మానవ వ్రాత కర్మా
ధ్వరోద్భూత లోకాధిమూరా చిదాకారకారంభ సృష్టి ప్రజా
రక్షణాక్షీణ దాక్షిణ్య దీక్షానుకంపా కటాక్షా! సురాధ్యక్ష!
యజ్ఞేశమిత్ర త్రినేత్రాంగనాస్తోత్రపాత్రాది నామస్ఫురద్రామ
సోమా పరంధామ ధామాధిపాబ్జాంబకోద్దామ దీప్తిచ్ఛటానిర్జ
లోత్ఫుల్లపద్మా! మహాపద్మపద్మోత్పల వ్యూహసంవాహి నీరో
హిణీకుండికావారి వృత్తాంతరస్నాన శుద్ధాంగవైదేశిక ప్రాప్త
కైవల్య భోగప్రదాన ప్రదాతా విదాఖ్యాత! ఆఖ్యాత కీర్తి
ప్రతాపోజ్జ్వల.....వాజ్మాధవ శ్మాధవాధీశసంతర్పితా
త్మాది నానావిధైశ్వర్య నైవేద్యసంతృప్త చిత్తాంత రంగా!
త్రయీరంగ! రంగత్సముత్తుంగ భంగచ్ఛటాజృంభ జంభారి
దిక్కుంభ! అంభోనిధి ధ్యాన సన్మానసానూన గుంజన్మృదంగా
ర్భటీ పుంజరంజన్మహా భోగవృత్తాంగనా సంగ సంగీతవిద్యాను
రక్తా! గుణావ్యక్త అవ్యక్తరాగా భ్రవద్భర్మ శాటీకటీరా!
తపస్సార సారామృతాసార ధారా పరిష్లావ సత్యాది
లోకావళీ లోకసంవారణేహా వటశ్మాజ శాఖాశిఖాకోటర
స్థాన సంవేశపత్రి వ్రజాలబ్ధ సమ్మాశుద శ్రీయశఃపూర్ణ దీవ్య

చ్చరిత్రా! మహాచిత్ర! చిత్తాయుహార్జస్వలద్భా మృకండ్వాత్మ
జన్మార్చనా నిర్జితోష్ణాతనూ కృష్ణ కృష్ణా! ప్రలంబఘ్న
సంజాత రాజత్సుభద్రాకృతి ప్రీతి శ్రీశ గౌరీశ వాణీశ మూర్తి
త్రయోపాంగదారు స్థితోదార నైకాంతవాసా శుభావాస వాస
వ్యధిష్ఠాసయానోచ్చలత్సారథిత్వాపదేశక్రమాధార కృద్వైరి
విధ్వంసనోద్యత్ప్రతాపా! నమద్దోప! గోపద్మనేత్రా రతాసక్త
సద్గణ్య మానేంద్ర పూర్వాచరద్భవ్య చంచత్తపోభంగ హృద్భీతి
నిర్వాణ సర్వాభిధానా సమాధాన ఆదానఖేలా బృహత్కుక్షి
నిక్షిప్త పంకేజ గర్భాండ సంజాత పుంజీభవజ్జంతు సంతాన
వృత్తి ప్రవృద్ధాన(?) దాక్షిణ్యముద్రా! కృపాభద్ర! భద్రా
సనాసీన భూపాల భూపాలనాసంతతప్రీత శాంత స్వరూపా!
నమద్దేవ దేవేంద్ర ముఖ్యాదితేయారి సంహృత్సహస్రారి
బాహుచతుర్వ్యూహితాశేషకైవల్య మాంగళ్యధామా! పటీ
హేమ! హేమాద్రిమాభృత్తు షారాచలాద్యద్రి వర్యాధిక శ్రీల
సన్నిలధాశైలాగ్ర సౌధాంతరస్థాధ్యరత్నోహ పీఠస్థలీ సన్నివేశా
ధృవాద్రీశ అద్రీశమూలాలయాదిత్య మానేంద్ర యోగాంచి
తధ్యాన విజ్ఞాన విద్యాసనాథా! జగన్నాథ! నాథాది నాథా!
నమస్తే నమస్తే నమః 141

ఆర్య:

జయ కమలా కరలాలిత
చరణ సమాక్రాంత భువన! విశ్వాత్మన్
ప్రకట సుదర్శనకాంత
...పురుషోత్తమ పుండరీకాక్ష(?) 142

క. ఈ కరణిని నుతియింపఁగ
నాకన్నియ మెచ్చి యొక్కయంశుక మీయన్
గైకొంటినంత భూవరుఁ
డాకమలాకరునికిత్తునని తలఁచుటయున్. 143

సీ. కన్నియ నిజసఖి గనక మంజరిఁ దప
స్వినిఁజేసి కమలాకరునినిఁ జూడఁ
బనిచినఁదిచూచి చనుదెంచి యిట్లనును
నినుదండ్రి కమలాకరునికి నీఁడు
కటకట యొరుఁడన కీఁగాంచి యున్నాఁడ న
సఖి నీవు నాదు వేషంబుదాల్చి
వరియింపుమని నిజాభరణంబు లిచ్చినఁ
దద్విధితో పాయతం బురంబు

గీ. వెలినిబూరుగు తొట్టిలో నిలువుమనిన
వెఱచి కేసర లతలలో వెలఁది నిలచె
నంత కమలాకరుండు హంసావళినుచుఁ
గనక మంజరిఁబెండ్లాడి కదలిచనుగ. 144

గీ. కనకమంజరి విభుఁజూచి యనియె నిందు
భూతమున్నది కాల్చుమీ భూర్జతరువు
నన దహింపగ జూచి హంసావళియును
సఖి ప్రమోదించి యక్కట చంపఁజూచె, 145

క. అని డెందంబున నచ్చెలి
ననయము దూరుచును నట దినాంతమునందున్
వనరుహలోచన యొండొక
వనము ప్రవేశించి మోహవశమున వ్రాలెన్. 146

ఉత్సాహ :
తనకుతాన తెలివిబొంది తన్విపద్మసంహతిన్
వనరుహాక్షుఁ బూజచేసి వంతబొందుచుండఁగన్
కనకమంజరీప్రియుండు కాష్ఠఁ గూడియుండఁగన్
దనువునందు జ్వరమువొడమి దాహశక్తి చూపగన్. 147

వ. అక్క-నకమంజరి కమాలకరజ్వర నివారణార్థంబు శక్తికి నరోప
హారంబు సమర్పించతనవృత్తాంతం బెఱిఁగిన యశోక కరియును
సఖని బలివట్టందలంచి. 148

గీ. పట్టితెచ్చి విభుని పరకంకన్యిట భూ
స్థలిని ఖడ్గమెత్తి తానె నఱుకఁ
జేర మొట్టి యిడుచుద్వార పాలకునిల్లు
చొచ్చి చెప్పెఁదొంటి సుద్దలెల్ల. 149

ఉ. చెప్పినసేమి చెప్పునృపశేఖరుఁ డాసతి దుష్టశీలగా
నప్పుడెఱిఁగి హాప్రియ మృగాక్షి ! లతాంతశరీర యెట్టుగా
నిప్పుల వ్రేలితేయనుచు నివ్వెరగొందఁగ వందిమానవుం
డప్పుడు వచ్చి చింతవలదంచును బుద్ధులుచెప్పి యిట్లనున్. 150

సీ. హరిపూజ చేత హంసావళి నాశంబు
బొందదు వెదకించు పువ్వుబోణి
నానట్ల కావింప నట వీస్థలంబునఁ
గనికొనియేగి తజ్జనకు నింటఁ
బెట్టితిమని నిజభృత్యులు చెప్పిన
జని మేఘమాలితత్సదనమునను
హంసావళిని వివాహముఁ బొంది క్రమ్మఱి
తనపురికేతెంచె ధరణినాథుఁ

గీ. డనుచుఁజెప్ప వినుచునప్పు డుజ్జయినికి
నరిగి యొక్క-ముసలి యువ్వయింట
రెండురూకలిచ్చి నిండంగభుజియించి
కుక్కి-యిడిన నిద్రఁగూరియుండు. 151

వ. అప్పుడు. 152

క. ఆయింటవృద్ధ కాపిని
యాయతమతి యవలుసిడికె డలికిననపుడే
కోయంగనైనఁ జిదుముచు
నాయవలునుదంచి వండ యాపగ కరుగన్. 153

క. రండచనుదెంచు నంతకు
నుండక యా యవలనైన యోరెముదింటిన్
ముండయు కోపంబునను శి
ఖండింగాఁజేసి క్రాడుగళమునగట్టెన్. 154

క. ననువేఁటగాండ్రు కనుగొని
చని రాజునకిడిన ద్వారసంబంధుఁడనై
జననాథ సీతమ్మున
మనుజుఁడనై నిన్నుఁగంటి మంటిని యుంటిన్. 155

వ. అనిచెప్పినంత. 156

సీ. ఆ మఱునాఁడు మృగాంకదత్తుఁడు కిరా
ఁపతితో ద్యూతబాంధవమునడుపు
నపుడు మయూరచోరాదుల వాక్రుచ్చి
రాత్రింటి చర్య కిరాతునకును
వినిపింప వాఁడాత్మ వనితను వధియింప
దలచుటయు మృగాంకదత్తుఁడతివ
వధియింపఁగాదని వారింప నదిమాని
శక్తియాగముజేయ జనుని నొకనిఁ

గీ. దెండునావుడు శబరులుద్దండ వృత్తి
బట్టితెచ్చిరి శతవీరభటవిదాహ
నతనిఁ దనమంత్రి పుత్రు గుణాకరుఁడుగ
నెఱిఁగి యిదియేమియన నతండిట్టులనియె. 157

క. వింధ్యాటవికిం జని త
ద్వింధ్యాచలవాస గుడికి వేగమచనుచో
సంధ్యాశ్రయ రుధిరాసవ
గంధ్యాశ్రయమైన యచట కనుగొనునంతన్. 158

క. భయమును బొందగనాపై
దయలో నొక వృద్ధకాంత తగ నిట్లనియెన్
రయమున జనుమిచ్చట సం
శ్రయమనినను నేను దప్పిచని యొకవంకన్. 159

సీ. పాంచాల నృపుద్వార పాలుండు కమలాఖ్యుఁ
డాదత్తచాపుఁడై యడవిలోన
తరుమూలమున నొక్క తరుణి దుఃఖింపగఁ
గనిహేతు వడిగినఁ గాంత పలికె
గంధమాలికయను కరటి మజ్జనకుండు
కాలభాహుని పుష్పకాండవహుఁడు
తత్తటిజిహ్వ సోదరుడు కుబేర శా
పమున రథాంగఁపుఁ బక్షియైన

గీ. గిరిజ నాసేవఁగైకొని కరుణఁబలికె
యతుమర్దించి యంగుళీయకము గొనిన
వానివరియింపుమనినఁ దద్వధ యొనర్చి
ఇంతిగైకొని చనె తనయింటికతఁడు. 160

ఆ. దేవహూతియనెడు భూవాసవుని పత్ని
భోగదత్తయనెడి పువ్వుబోణి
విభుఁడు దీర్థమరుగవెలఁదియుఁ దోటకుఁ
బోయి గార్దభంబు మేయఁజూచి 161

క. కోలఁగొని దానిఁగొట్టినఁ
గాలొక్కటివిఱిగె దానిఁగని రజకుండా
నీలాలకఁదన్నుటయును
లోలాత్మికిఁ గడుపుదిగిన లోహితమొలికెఁ, 162

గీ. ధరణిసురుఁడువచ్చి ధరణీపతికిఁజెప్ప
ధావకునిని విప్రతఱుణిఁబిలిచి
వాదు తెఱఁగు దెలిసి వసుధేశుఁ డిట్లని
పలికె సభికులెల్లఁ బ్రస్తుతింప, 163

ఉ. న్యాయముదప్పఁజేసిరి ధరామరపత్నియు ధావకుండు ని
ట్టీయమ వానిగార్ద్భము హీనపదంబుగఁ జేసె వీఁడుపా
ధ్యాయునిగర్భము న్విలయతంబొనరించెను గానయిట్టి వ
న్యాయముగాకయుండ వినుఁడందఱు నాదు వివేక వాక్యములు.164

క. నిర్భయుఁడై భూసురసతి
గర్భిణియగుదాఁకఁ జాకిగైకొను ఖరసం
దర్భంబుదాఁక రజకా
విర్భవ వస్త్రములు మోచు విప్రుండనియెఁ. 165

వ. అని దుర్వివేక నృపాలుండు దీర్చినన్యాయంబునకు భూసురుండు దేశత్యాగంబుజేసె నేను గురుక్షేత్రంబున కరుగునప్పుడు. 166

సీ. అకురుక్షేత్రేశుఁడగు మలయప్రభు
తనయుఁడిందు ప్రభుఁడనెడి వాఁడు
త్యాగి దుర్భిక్షు విచారిత ప్రజఁజూచి
వరతపంబున హరివరము గాంచి
కల్పవృక్షాకృతిఁగైకొని వాంఛిత
ఫలదాతయై ధరాప్రజలఁబ్రోచె
నతనిని దానరత్నాకరుడని జన
వితతి వినుతింప వినుచు[1]

---

1. వితతలు వినుతింప వినుచు నిట్లు.

గీ. దానమే సర్వజనులకు ధర్మమనుచు
దానమే మోక్షములకెల్ల ధామమనుచు
దానమియ్యగలేకున్న దలఁపవలయు
దానశూరుల నేప్రొద్దు ధర్మవిదులు. 167

వ. అనుచు నచ్చోటు గదలి దక్షిణాభిముఖుండనై యా శబరాల
యంబున కేతెంచిన. 168

తోవకము :
భిల్లులుతాఁకిన భీతిలకేనున్
భల్లపరంపర భగ్నముసేయన్
జిల్లలఁగోలలఁ జించిరి ధాత్రీ
వల్లభభూతలువచ్చిన...భుక్త. 169

ఉ. చూఁపమృగాంకదత్తుఁడు విశుద్ధచరిత్రులు మంత్రిపుత్రకుల్
భ్రాపులు గా కిరాతవతి బంట్లును దానును దోడరా విశా
లాపురిఁగూర్చియేగ విపులాటవినొక్కెడ నిద్రవోవు సం
తాపితుని నిద్రఁదేర్చుటయుఁ దత్సతివాత్మజుఁ డప్పు డిట్లనున్. 170

క. అన్నాగము శాపంబున
నిన్నుంబెడబాసి రత్ననిధియును పురి న
త్యున్నత మూర్తి శతద్వయ
సన్నిధిఁబొడగాంచి యతడు సత్కృతిసేయన్. 171

ఆ. యక్షినాథుఁడనుచు నాతని భార్యలు
చెప్పుటయును నతనిచేతఁ దనదు
దుఃఖశాంతియడుగ దురితానుభుక్తికి
దుఃఖమేలరాక తొలఁగిపోవు. 172

క. నిర్ధనుఁడగు నొకవిప్రుఁడు
దుర్ధరతర తపమునందు ధూర్జటివలవన్
వర్ధనముగాంచి యీవన
ధూర్ధరయగు యక్షిణీ వధూమణిఁగాంచెన్. 173

ఉ. యక్షిణికిన్ మహీసురస కంగనయుద్భవమైన నప్పుడా
యక్షిణి భూమిదేవునకు నాత్మజనిచ్చి పినాకపాణి ఘా
లాక్షుని గొల్వనేగిన దదాత్మమనఃస్థితి బాయలేక దే
హాక్షయమొందిపోవుటయు నంగనయక్షుని గూడె విప్రునిన్. 174

గీ. అట్టహాసుండనెడి నభ్రచరేంద్రుండ
య్యక్షిణీతనూజ నబ్జవదన
బలిమిఁబట్టు కొనుచు నలకాపురంబున
కరుగుటయును గిన్నరాధివరుఁడు. 175

క. ఆ యక్షిణీతనూభవ
ప్రాయమునీక్షించి యలిగిపట్టిన వాఁడా
కాయంబువిడిచి హరియై
పాయకఘోరాటవులను భ్రమతం బాఱున్. 176

గీ. అని శపించిన నక్కన్య నచల పుత్రిఁ
గొలువగాఁబెట్ట నదియునుఁ గొలుచుచుండ
శారదపీఠమైన కాశ్మీర ధరణి
మండలంబేలు నందనమను జవనుఁడు. 177

సీ. ఒకనాఁడు ద్వాదశి నుపవాసమునఁబొంది
కలలోన నాయక్షి కన్యఁగాంచి
దర్పకా నలశిఖా దందహ్యమానుఁడై
ధరణిభారము మంత్రి తతికినిచ్చి

తపమాచరింపుచు తరుణిపైఁ గూర్మిద
శావస్థలనుఁబొంది సమయుతతిని
శంకరరూపుఁడై చనుదెంచి యొకవిప్రుఁ
డనియె భూవరుఁడు దన్నడుగుటయును

గీ. శైవశాస్త్రోక్తమైన భస్మంబుదాల్చి
శ్రీగిరిస్థలిఁ దపమేను సేయుచుండ

శివుఁడు ప్రత్యక్షమై నాకుఁజెప్పె నొకటి
యదివిచిత్రంబు చెప్పెద విదితముగను. 178

గీ. బాణసుతయైన యుష తొల్లి పంచబాణ
తనయు ననిరుద్ధుఁగూడి యా ద్వారవతిని
మండితోద్యాన హాటికా మండలమున
క్రీడసలుపుచు నొకనాడు వేడుకమర 179

క. బాశాత్మజ యిందీవర
బాణాత్మజు గొంచునతలబంధురమయుని (?)
ర్మాణోపవనము కుంజని
మాణిక్య గృహాంతరంబు మరగి చరింపన్. 180

చ. తయుఁడిమోఁది మోహామున దర్పకుడంబుజ నాభుఁడానతి
చ్చినగతినేగి యచ్చటను శేషవిభూషణుదేవి గౌరికిం
బ్రణుతియొనర్చి సూక్తములబ్రస్తుతిఁజేసిన గీరరూపయై
ఘను ననిరుద్ధుఁజూపుటయుఁ గైకొనిద్వారక కేగెఁబ్రీతుఁడై 181

క. అంతటమునిశాపంబున
నంతకపురి కఖలయాదవావలి చనినన్
దంతిత్వగ్ధర కృపనే
నంతయుబొడఁగంటి బొడమె నాభూపతియున్. 182

వ. అమ్మునిసహాయుండుగాఁ గాశ్మీరమండలంబున కరిగి. 183

గీ. శారికారూపయగు మహాశక్తి జూచి
దేవిగృపగాంచి కాశ్మీర దేశమునకు
నరిగితద్దంగలోగ్రుంకి యలపుదేతి
రత్నమయమైన యొక్కపురంబుగాంచి. 184

సీ. అప్పురి శ్రీకంఠహాట కేశ్వరుఁగొల్చి
హారంబు విఘ్నసమేతుఁ బొగడి
యటచని వజ్రమయంబగు నొకమంది
రమ్మునుఁగాంచి తద్రత్నభిత్తి

చేరువనిల్చి తద్ద్వార నిర్గతవైత్య
కన్యల నూర్వురఁగాంచి యందుఁ
గలలోన బొడఁగన్న కామిని యెదురైన
భూనందనాఖ్యుఁ డద్భుతమునంద

కాంతయిట్లని మేదినీ కాంతుఁజూచి
నాకునైవచ్చితివిగదా నాకవసతి
కైననేమగు రమ్మని యతనిగొనుచు
రక్తపూరిత సరసికారమణి యరిగి. 185

గీ. తా తరసపాత్ర భూపతిచేతికిచ్చి
పానమొనరింపు మనిన నృపాలుఁడొల్ల
కున్నశ్రేయస్సు చెడెనని యువిద వగచి
యతని తలమీఁద వైచె నయ్యస్రపాత్ర. 186

క. ఒండొక సరసికిఁ గొనిచని
కాండంబుల నతనిమేనుఁ గడిగది(?)చనియెన్
మండలనాథుఁడు స్వప్నపు
మండనమని తలఁచి దుఃఖమానసుఁ డగుచున్. 187

వ. అచ్చటం బరిభ్రమించుచు నొక్కచోటం బడియున్న సమయం
బున. 188

క. తుమ్మెదలు గుట్టఁబోరలెడు
నమ్మహిపతి గప్పెఁ దపసి యజినముచేతన్
తుమ్మెదలు గుంపుకూడిన
నమ్మునిభూనందుఁ జూచి యపుడిట్లనియెన్. 189

క. జలజభవ జలజ లోచన
జలజ కిరీటుల నభేదసాకారులుగాఁ
దలఁచి భజియించు నెవ్వఁడు
నెలమిన్ వానికి ఘటించు నిష్టసుఖంబుల్. 190

గీ. అనుచు మానిపలుక నద్ధరణీశుండు
బ్రహ్మవిష్ణు శివులఁ బ్రస్తుతించి
కరుణ వడసి దైత్యకామిని గైకొని
యాత్మపురికి నరిగెనని వచించె 191

వ. అంత. 192

క. శ్రీదర్మనాఖ్యుఁడను త
ద్భూదేవునియింట నన్న భుక్తుండగుచున్
వైదిక గేహము వెలువడి
యాదట నొకసరసిఁగాంచి యాతీరమునన్. 193

సీ. ఒకకాంతఁ బొడగని యొయ్యన నడిగిన
శ్రీదర్మనునకు నచ్చెలువవలికెఁ
బద్మగర్భతనూజఁ బద్మిష్ఠనే ముఖ
రాఖ్యుండు తోఁబుట్టెనన్న నాకు
మాతండ్రియును నేను నాతని వెదుకంగ
ధర బరిభ్రమియింపఁ దస్కరుండు
మాతండ్రిఁజంపి నెమ్మది తనసుతునకు
నీయఁగాఁ దలఁచిన నీల్గెనతఁడు

వాఁడునను వెళ్ళఁగొట్టిన వచ్చియిచట
తండ్రితోఁబుట్టు వని మదిఁ దలఁచితలఁచి
దుఃఖచింతావశమ్మునఁ దూలుచుండి
నిన్నుఁబొడగంటి సంతోష నిధియుబోలె 194

క. అనునంతముఖర కుండును
దనసోదరి వెదకికాంచి తండ్రిమరణ మ
వ్వనరుహాముఖి వినిపించిన
విని దుఃఖితుఁ డగుచు మాళవీయ పురమునన్. 195

వ. ప్రవేశించి యారాజునకుం దనమంత్రవిద్యను వాతరోగంబునడం
చిన నమ్మహీశ్వరుండు 196

ఆ. వె. అర్థరాజ్యమీయ నాశ్రీసుదర్శన
ద్విజుఁడు యీవరాజ్య విభవమొంది
యుండునంత వైశ్యుఁడొక దూతఁబుత్తెంచె
జలధినోడయెక్కి చనదలంచి 197

క. శంసాపూర్వంబుగ ద్విజ
హంసుడు కలమెక్కి విట్సహానుగుఁడైయా
హంసద్వీపమునకుఁ జని
హంసాశ్రయుఁడైన యొక్కయతివరుఁగాంచెన్. 198

సీ. అయ్యతి వరుకృపాహస్తి వక్త్రునిఁగాంచి
నుతియించి తద్వరోన్నత విభూతి
దండ్రి యీయయంగ శ్రీదర్శనాఖ్యుడనంగ
మంజరిఁబెండ్లాడి మహితలీల
నభ్రగయానుఁడై యాత్మపురమున
కేతెంచి పద్మోష్ణ బ్రీతికూడి
భార్యలును దానును బ్రహ్మయానతిచేత
శ్రీదర్శనుఁడు యక్షసిద్ధివడసె

ననుచుఁ గథచెప్పియేను సీయడవిలోన
వారిచరితంబు దలఁపుచు వచ్చివచ్చి
యలసిపడియుండి మిముగంటి ననుచుమ్రొక్క
.....మెచ్చి మృగాంకదత్తుడపుడు (?) 199

సీ. రాధా పురీ వర రమణుఁడు ప్రగభటాఖ్యుఁ
డతనిభార్య మనోరమాభిధాన
యమ్మహీ పతియున్న యాస్థానమునకొక
వర్తకుండరుదెంచి నాట్యమాడ

తత్సుత శ్రీవనితాకృతి ధరియించి
నటియింప బతి భీమభటుడు గదిసి
క్రీడారణంబున గేడించి లాసికా
సుతుఁజంపుటయు భూమిపతిఁదలంకి
కొడుకు బురముఁవెల్లగొట్టి కనిష్ఠునిఁ
బ్రభువుఁజేయ భీమభటుని హితుఁడు
శంఖదత్తుఁడనెడి సద్విజు డరుదేర
నన్యదేశమున కరుగు నపుడు. 200

ఆ. వణిజుడొకడు సింధువాహంబుదెచ్చిన
భీమభటుఁడు దానిఁబ్రేమగొనిన
ధరపుపిన్న(?) కొడుకు నావాడునర్తకి
తనయుఁడనుచు బాహుదర్పమమర 201

క. భీమభటుమీఁద నడిచిన
భూమిపునకు వెఱచిజ్యేష్ఠ పుత్రుఁడునగకే
సీమంబువెడలి తురగము
నామిత్రుఁడు తోడరాగ నరిగి యొకడవిన్ (?) 202

క. హరికంఠ కహకహారవ
మురవడిమ్రోయుటయు దురగమోర్వక పడినన్
దురగంబువిడిచి నిజపద
చరణంజని నీలకంఠసంయమి గాంచెన్, 203

వ. తదనుమతంబున స్నానార్థంబు గంగా ప్రవేశంబుచేసిన. 204

క. మిత్రుని మీనుల్మింగిన
ధాత్రీవరసుతుడు శోకతప్తుండగుచున్
దత్త్రిపథ గాంబులం దన
గాత్రంబును విడువఁదలఁప గంగయుఁ బలికెన్ 205

వ. ఈసాహసంబు వలవదు ప్రతిలోమానులోమోచ్చారణంబున
స్వేచ్ఛాకృతి ప్రధానమగు మంత్రంబిచ్చెదం గొనుమని యుపదే
శించినం గైకొని యమ్మహా నదివీడుకొని లాటదేశంబునకుంజని
యందు. 206

ఆ. ద్యూతమాడి వాసితోడుత దాద్యూత
మాడి గెలిచినట్టియర్థమెల్ల
తనధనంబుచేసి ధనదత్తుడను విప్రుఁ
డాత్మసఖుఁడుగాఁగ నాచరింప 207

సీ. ఆవిప్రు వరుడిట్టులనియెను శివదత్తు
డనెడు విప్రునకునే నాత్మజుఁడను
మాతల్లి కడుబాపమతి జిత్త కలహించి
కోడలి నిలువెళ్ళఁగొట్టి యేడ్చు
భయమును మాయా స పర్యయు నందక
కపటంబు లధిపతిఁ గల్లలాడు
బంధువర్గమునెల్ల ప్రతిదినంబునుదిట్టు
నెప్పుడు లేదని యింతిసాలయు

భార్యమాఱుగాఁగ (చంద్రప్రతిమ నా[1])
యదియునీవు వెళ్లుఁడనుచును దూఱు
నందు బడగలేక యరుదెంచి యిచ్చట
నిన్నుగంటి ద్యూతనిధికతాన 208

వ. అనినుతించిన. 209

క. ఆభీమభటుఁడు హితుఁడగు
నాభూసురుఁగూడి తిఱుగునంతట నదిలో
శాభర్యధిపతి తెచ్చిన
లాభమునకు దాశభటులు లొల్యముమెఱయన్. 210

గీ. అట్టిమత్స్యంబు భేదింప నందులోన
శంఖదత్తుని బొడగాంచి సంతసమున
ప్రతికి తెటువలెనన భీమభటున కనియె
మంత్రిపుత్రుఁడు దైవికమహిమఁ జేసి. 211

---

1. ప్రతిమయు నాకిచ్చి.

క. ఈమత్స్యగర్భమున నీ
యామిషమే భుక్తిగొనుచుఁ బ్రాణముతోడన్
భీమభట నిలిచి నానని
యీ మిత్రుడు దానుగూడి యీపగకరుగన్. 212

ఉ. భూవరుఁడంతగాంచెఁ బరిపూర్ణ శుధాంశుముఖాంతరాళ శో
భావల మానలోచన విభావళిఁ జూరుసహస్ర కన్యకా
భావవిలాస విభ్రమసభావలి నంచిత యానమొప్పుహాం
సావళిఁ గోమలాంగపరిహాసిత భాసికశాలతావళిన్. 213

క. భామినియుఁ జూచెనుదృట
భీమభట ప్రకటకర విభీతరకటునిన్
కోమల దేహోత్కటునిన్
భీమభటుని మదనశాస్త్ర బృందాకృటునిన్. 214

వ. అంత 215

గీ. దానిచెలికత్తె గొనిపోవ త్వరితగతిని
నంతిపురిఁజొచ్చి యక్కాంత ననుభవించె
వేఁగుటయుఁ బుత్రివినుఁపఁ బెలుఁదితండ్రి
భీమభటునకుఁ తనకూతుఁ బెండ్లిజేసె. 216

ఉ. పుత్రులు లేమి లాటపతి పుత్రిమనోహరు రాజుచేయ న
క్షత్రియుఁడాత్మభూమికి నసంఖ్యబలంబుల తోడనేగి ని
క్షత్రముగాగ సోదరుల క్ష్మాతలికిన్ బెడ భాపి తానె యా
ధాత్రియునేలె భూజనులు తత్పరతంగొని యాడుచుండగన్. 217

వ. అంతనాతనిమంత్రి నగునేను నుదంక ఋషికి నపకారంజేసినవతఁడు
నన్ను గజంబవగు మని శపించె 218

ఆ. యట నుదంక శాపవాతి హస్తినైయున్న
యేను భీమభటుని యింతి వలన
శాపముక్తివడసి చనుదెంచి నినుగంటి
చండశక్తియనెడు సచివవరుఁడ 219

చ. అనిన మృగాంకదత్తుఁడు ప్రియంబునబొంగె ప్రధానిపుత్రకుల్
తనుగొలువంగ శంకరుని ద్రెవశిఖామణిగొల్చి సంస్మరిం
చిన జనుదెంతు నేననుచుఁ జివ్వునఖేచరుఁడేగె దత్తుఁడున్
వనరుహనేత్ర గౌరి సచివప్రభులంగొని యేగె వీటికిన్. 220

వ. అంతనుజ్జయినీ పురాధీశ్వరుండు తనకూఁతురగు శశిప్రభయను దానిదెచ్చి మృగాందత్తునకు వివాహంబొనరించెనని ఋషీశ్వరుండు కథచెప్పి యన్నరవాహనదత్తునకు తనమంత్ర సామర్థ్యంబున ఖచ్చరుం డెత్తుకొనిపోయిన మదనమంచికం దెచ్చియిచ్చిన తనపురంబునకరిగి సుఖంబుండెనని వజ్రప్రభుండను విద్యాధరుండు వత్సేశ్వరునకుఁజెప్పి సుఖంబుండెనని బలీంద్రునకు నారదుండెఱిం గించుటయును. 221

ఉ. గంధకరీంద్ర శిక్షణ శిఖండ మహోజ్వల పింఛమాలికా
బంధుర! కుంట్లముక్క పినభైరవపాత్ర మనోబ్జినీజగ
ద్బాంధవ! తొండమాభిధ నృపాలకసన్నుతి పాత్ర పాత్రసా
గంధిక వేంకటాద్రిమణి కందరశాశ్వతనీలకంధరా. 222

క. భిల్లస్త్రీముందస్థిత
గల్లస్థల రచిత మకరికామృదువల్లీ
వేల్లితకపోల! మహితల
వల్లభ! పినభైరవేంద్ర వరహృదయేశా. 223

ఉద్ధురమాల:
కుంభీసంభవ శుంభద్వాచా
రంభోజృంభణగుంభద్విద్యా
సంభాసంభవ శంభరలక్ష్మీ
జంభృ (?) ద్భూషణ సంభృతవక్షా. 224

గద్య. ఇదియష్టభాషా కవితాప్రవీణ నవఘంట సురత్రాణ కూచనామాత్య పుత్రసుకవివిమిత్ర వినయవిద్యావిధేయ యెట్టయనామధేయ ప్రణీతంబైన సకలనీతి కథానిధానంబునందు సర్వంబును పంచమాశ్వాసము.

---